

OP Ryhmän toimintakertomus
ja tilinpäätös 2018

Sisällysluettelo

Toimintakertomus.....	5
Toimintaympäristö.....	8
Tulos ja tase.....	9
Tilikauden keskeiset tapahtumat.....	12
OP Ryhmän strategiset tavoitteet ja painopisteet.....	13
Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen.....	13
Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista.....	14
Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan keskeiset periaatteet.....	16
Vakavaraisuus.....	17
Riskiasema.....	18
Segmenttien tulos.....	22
Pankkitoiminta.....	22
Vahinkovakuutus.....	24
Varallisuudenhoito.....	26
Muu toiminta.....	28
Investoinnit ja palvelukehittäminen.....	29
Henkilöstö ja palkitseminen.....	29
Johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan toimitusuhdetta koskevat tiedot.....	29
OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset.....	30
OP Osuuskunnan hallinto.....	31
Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP Ryhmän juridinen rakenne.....	31
Vuoden 2019 näkymät.....	33
Keskeiset tuloslaskelma- ja tase-erät sekä taloudelliset tunnusluvut.....	34
Tunnuslukujen laskentakaavat.....	36
Tuloslaskelma.....	39
Laaja tuloslaskelma.....	39
Tase.....	40
Oman pääoman muutoslaskelma.....	41
Rahavirtalaskelma.....	42
Segmenttiraportointi.....	44
Liitetietojen sisällysluettelo.....	47
1. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.....	50
2. Riskienhallinnan ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet.....	77
3. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja esittämisen muutokset.....	97
Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot.....	106
4. Korkokate.....	106
5. Vakuutuskate.....	107
6. Nettopalkkiotuotot.....	107
7. Sijoitustoiminnan nettotuotot.....	109
8. Liiketoiminnan muut tuotot.....	111
9. Henkilöstökulut.....	111
10. Poistot ja arvonalentumiset.....	112
11. Liiketoiminnan muut kulut.....	112
12. Saamisten arvonalentumiset.....	113
13. OP-bonukset omistaja-asiakkaille.....	113
14. Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach).....	114
15. Tuloverot.....	114
Varoja koskevat liitetiedot.....	115
16. Käteiset varat.....	115
17. Saamiset luottolaitoksilta.....	115
18. Johdannaissopimukset.....	115
19. Saamiset asiakkailta.....	116
20. Sijoitusomaisuus.....	117
21. Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat.....	119

22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset	119
23. Aineettomat hyödykkeet	120
24. Aineelliset hyödykkeet	123
25. Muut varat	124
26. Verosaamiset ja -velat	124
Velkoja ja omaa pääomaa koskevat liitetiedot	126
27. Velat luottolaitoksille	126
28. Johdannaissopimukset	126
29. Velat asiakkaille	127
30. Vakuutusvelka	128
31. Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	133
32. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	133
33. Varaukset ja muut velat	135
34. Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	141
35. Oma pääoma	142
Muut tasetta koskevat liitetiedot	145
36. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset	145
37. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset	145
38. Annetut vakuudet	145
39. Saadut rahoitusvakuudet	146
40. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu	146
41. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti	147
Vastuusitoumuksia ja johdannaissopimuksia koskevat liitetiedot	152
42. Taseen ulkopuoliset sitoumukset	152
43. Ehdolliset velat ja varat	152
44. Muut vuokrasopimukset	152
45. Johdannaissopimukset	153
46. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely	158
Muut liitetiedot	160
47. Omistukset tytäryrityksissä, strukturoiduissa yhteisöissä sekä yhteisissä toiminnoissa	160
48. Maakohtaiset tiedot	168
49. Lähipiiritapahtumat	168
50. Muuttuva palkitseminen	170
51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä	174
52. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat	182
Riskienhallinnan liitetiedot	183
OP Ryhmän riskiasema	183
53. OP Ryhmän riskitoleranssit	183
54. OP Ryhmän vastuiden maajakauma	185
55. Rahoitusvaroista kirjatut arvonalentumistappiot	186
Pankkitoiminnan riskiasema	187
56. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset	187
57. Luottotappioiden ja arvonalentumisten kehitys	189
58. OP Ryhmän varainhankinnan rakenne	190
59. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan	190
60. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan	192
61. Korko- ja markkinariskin herkkyyshanalyysi	193
62. Likviditeettireservi	194
Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema	195
63. Vahinkovakuutustoiminnan riskinottokyky	195
64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys	195
65. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokajakauma	196

66. Suurvahinkojen kehitys	196
67. Vakuutusliikkeen kannattavuus	197
68. Vakuutusvelan luonnetta kuvaavia tietoja	198
69. Vakuutusvelan arvioitu maturiteettijakauma	198
70. Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan riskiasema	199
71. Vahinkovakuutuksen sijoitusriskien herkkyysanalyysi	199
72. Vahinkovakuutuksen korkosijoitusten riskiasema	200
73. Vahinkovakuutuksen sijoitusten valuuttariski	201
74. Vahinkovakuutuksen sijoitusten vastapuoliriski	201
Varallisuudenhoidon riskiasema	202
75. Varallisuudenhoidon hallinnoitavat varat	202
76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi	202
77. Henkivakuutuksen vakuutusvelan purkautuminen kassavirroiksi	206
78. Henkivakuutuksen liiketoiminnan kannattavuus	208
79. Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan riskiasema	208
80. ETA 1 sijoitustoiminnan riskiasema	209
81. ETA 2 sijoitustoiminnan riskiasema	210
82. Henkivakuutuksen sijoitusriskien herkkyysanalyysi	210
83. ETA 1 sijoitusriskien herkkyysanalyysi	211
84. ETA 2 sijoitusriskien herkkyysanalyysi	211
85. Henkivakuutuksen korkosijoitusten riskiasema	212
86. ETA 1 korkosijoitusten riskiasema	213
87. ETA 2 korkosijoitusten riskiasema	214
88. Henkivakuutuksen sijoitusten valuuttariski	214
89. ETA 1 sijoitusten valuuttariski	215
90. ETA 2 sijoitusten valuuttariski	215
91. Henkivakuutuksen sijoitusten vastapuoliriski	215
92. ETA 1 sijoitusten vastapuoliriski	215
93. ETA 2 sijoitusten vastapuoliriski	216
94. ETA 1 sijoitusten luottoriski	216
95. ETA 2 sijoitusten luottoriski	217
Vakavaraisuus	218
96. Omat varat	218
97. Kokonaisriski	218
98. Vakavaraisuuden tunnusluvut	219
99. Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB)	220
100. Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)	222
101. Luottolaitosvastuut luottoluokittain (FIRB)	222
102. OP Ryhmän vakavaraisuus	223
Tilinpäätöslausuma	224
Tilinpäätösmerkintä	225
Tilintarkastuskertomus	

OP Ryhmän toimintakertomus 1.1.–31.12.2018:

Asiakasliiketoiminta kehittyi myönteisesti ja koko vuoden tulos oli 1 017 miljoonaa euroa

Tulos ennen veroja 1–12/2018	Korkokate 1–12/2018	Vakuutuskate 1–12/2018	Nettopalkkio- tuotot 1–12/2018	CET1- vakavaraisuus 31.12.2018
1 017 milj. €	+7 %	+19 %	+1 %	20,5 %

- Tulos ennen veroja oli 1 017 miljoonaa euroa (1 031).
- Asiakasliiketoiminnan tuotot kehittyivät myönteisesti. Korkokate kasvoi 7 % 1 175 miljoonaan euroon ja nettopalkkiotuotot 1 % 887 miljoonaan euroon. Vakuutuskate kasvoi 19 % 566 miljoonaan euroon – vertailukelpoinen muutos oli -2 %.
- Tuotot sijoitustoiminnasta laskivat 46 % 280 miljoonaan euroon ja liiketoiminnan muut tuotot 26 % 61 miljoonaan euroon. Sijoitustuottoihin vaikutti myyntivoittojen määrän lasku 227 miljoonaa euroa vertailukaudesta.
- Kulut laskivat 5 % 1 681 miljoonaan euroon. OP Ryhmä siirsi vuoden 2018 lopussa pääosan lakisääteisen työeläketurvan hoidosta ja vakuutuskannasta Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle. Siirto pienensi OP Ryhmän eläkekuluja ja paransi tulosta ennen veroja 286 miljoonaa euroa sekä paransi ryhmän vakavaraisuutta 0,4 %-yksikköä.
- Saamisten arvonalentumiset olivat 46 miljoonaa euroa (48) eli edelleen matalalla tasolla.
- CET1-vakavaraisuus oli 20,5 % (20,1).
- **Pankkitoiminnan** tulos ennen veroja kasvoi 28 % 795 miljoonaan euroon. Korkokate kasvoi 4 % ja nettopalkkiotuotot laskivat 6 %. Eläkevastuun siirtäminen paransi segmentin tulosta 172 miljoonaa euroa. Luottokanta kasvoi 6 % ja talletukset 6 %.
- **Vahinkovakuutuksen** tulos ennen veroja laski 37 % 133 miljoonaan euroon. Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 2 % ja kulut 9 %. Tuotot sijoitustoiminnasta laskivat 159 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan diskonttokoron lasku kasvatti vertailukauden korvauskuluja 102 miljoonaa euroa.
- **Varallisuudenhoidon** tulos ennen veroja laski 14 % 213 miljoonaan euroon. Nettopalkkiotuotot laskivat 11 % ja tuotot sijoitustoiminnasta 11 %. Eläkevastuun siirtäminen paransi segmentin tulosta 35 miljoonaa euroa. Hallinnoitavat varat laskivat 8 %.
- **Muun toiminnan** tulos ennen veroja oli -123 miljoonaa euroa (-45). Tulosta rasittivat poistojen ja arvonalentumisten kasvu sekä sijoitustoiminnan nettotuottojen lasku. Eläkevastuun siirtäminen paransi segmentin tulosta 71 miljoonaa euroa. Vertailukauden tuottoihin sisältyi 42 miljoonaa euroa kertaluonteisia tuottoja.
- Vuonna 2018 OP investoi 384 miljoonaa euroa (454) toimintansa kehittämiseen ja asiakaskokemuksen parantamiseen.
- Myönnetyt OP-bonukset kasvoivat 4 % 230 miljoonaan euroon.
- Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi tammi-joulukuussa 79 000:lla yli 1,9 miljoonaan ja OP Ryhmän pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä 21 000:lla yli 1,8 miljoonaan.
- Vuoden 2019 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan pienemmäksi kuin vuoden 2018 tulos. Näkymistä kerrotaan tarkemmin kohdassa ”Vuoden 2019 näkymät”.

OP Ryhmän avainlukuja

	1-12/2018	1-12/2017	Muutos, %
Tulos ennen veroja, milj. €	1 017	1 031	-1,3
Pankkitoiminta	795	619	28,3
Vahinkovakuutus	133	210	-36,7
Varallisuudenhoito	213	247	-13,7
Muu toiminta	-123	-45	172,9
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-230	-220	4,4
	31.12.2018	31.12.2017	Muutos, %
CET1-vakavaraisuus, %	20,5	20,1	0,4*
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava), %**	147	148	0*
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %***	20,8	20,4	0,4*
Oman pääoman tuotto (ROE), %	6,9	7,7	-0,8*
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,57	0,60	0,0*
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %****	1,0	1,2	-0,2*
Omistaja-asiakkaat (1 000)	1 911	1 833	4,2

OP Ryhmä otti käyttöön 1.1.2018 alkaen IFRS 9 -standardin "Rahoitusinstrumentit". Tuloksen vertailulukuna on käytetty IAS 39 -standardin mukaisia vuoden 2017 vastaavien jaksoiden lukuja. Tase- ja muiden poikkeileikkaustyyppisten erien vertailulukuna on käytetty IAS 39:n mukaista lukua vuoden 2017 lopun tilanteesta, ellei toisin mainita.

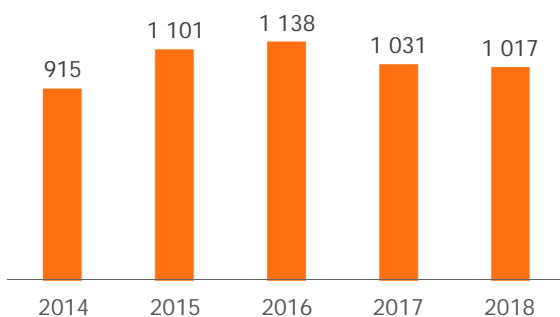
* Suhdeluvun muutos

** Rava-suhdeluku on laskettu vakuutusyhtiöiden osalta niiden vakavaraisuussäätelyyn sisältyvillä siirtymäsäännöillä.

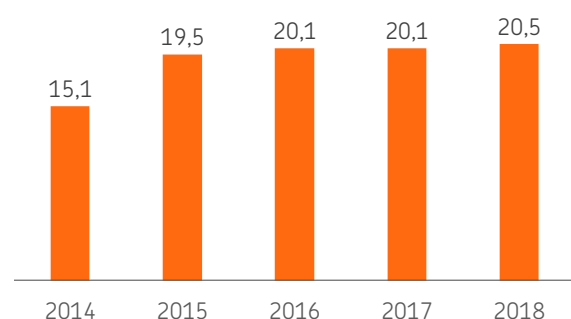
*** 12 kk liukuva

**** Järjestämättömillä saamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamisista, muita riskillisiksi luokiteltuja saamisista sekä tällaisiin saamisiin kohdistuvia asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuvia lainanhoitojoustoja.

Tulos ennen veroja, milj. €

Ydinvakavaraisuussuhde (CET1), %

Pääjohtaja Timo Ritakallion kommentit

Asiakasliiketoimintamme suotuisa kehitys jatkui vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä. Luotto- ja talletuskantamme kasvoi hyvää vauhtia, ja luottoriskit ja saamisten arvonalentumiset olivat yhä matalalla tasolla. Koko vuoden tuloksemme oli 1 017 miljoonaa euroa ja asetui siten lähes edellisen vuoden tasolle. Vakavaraisuutemme vahvistui edelleen.

Haasteena OP Ryhmällä vuonna 2018 oli kulujen kasvu. Vahinkovakuutuksen tulosta heikensi korvauskulujen kasvu. Myös sijoitustoiminnan tuotot laskivat selvästi. Yleinen markkinakehitys laski varallisuudenhoidon hallinnoitavien asiakasvarojen määrää.

OP Ryhmän vuoden 2018 tulokseen vaikutti positiivisesti lakisääteisen työeläketurvan hoidon ja vakuutuskannan siirto Ilmariselle. Siirto vahvistaa vakavaraisuuttamme ja antaa mahdollisuuden keskittyä ydintekemiseemme. Sijoitusympäristö oli siirrolle poikkeuksellisen suotuisa, ja ajoitus onnistui sijoitusmarkkinatilanteen johdosta erinomaisesti.

Vuoden viimeisellä neljänneksellä saimme päätökseen keskusyhteisön 6000 työntekijää koskeneet yt-neuvottelut osana laajempaa toimintamallin muutosta. Niiden seurauksena 700 työtehtävää päättyi ja 1000 uutta työtehtävää avautui. Neuvottelut käytiin erittäin hyvässä hengessä henkilöstön edustajien kanssa. Muutostilanteen aikana olemme tukeneet henkilöstöä monin tavoin uuden työtehtävän löytämiseksi OP Ryhmästä, ja irtisanomisten määrä on jäänyt vähäiseksi.

Digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen liiketoiminnassamme on yksi prioriteettejämme. Laajensimme vuoden lopulla yhä useamman asiakkaamme ulottuville automaattisen asuntolainapalvelun, jossa asiakas voi hakea asuntolainaa digitaalisesti ja saada lainapäätöksen lähes reaaliaikaisesti. Hyödynnämme palvelussa tekoälyn mahdollisuuksia.

Suomen talous kehittyi viime vuonna suotuisasti. Työllisyys parani ja matala korkotaso tuki kuluttajien ostovoimaa. Maailmantalouden vire heikkeni vuoden lopulla merkittävästi ja epävarmuus lisääntyi. Rahoitusmarkkinoilla heilunta kasvoi merkittävästi edelliseen vuoteen nähden. Asuntojen myynti väheni ja hinnat nousivat vain hieman.

Taloukasvu on hidastumassa. Vuonna 2019 Suomen talouden odotetaan kasvavan 1,6 prosenttia. OP:n ekonomistit ennustavat, että vuonna 2020 maailmantalouden hidastuminen koettelee Suomea muuta euroaluetta enemmän. Investointien odotetaan hiipuvan, mikä merkitsee sitä, että taloukasvu nojaa enemmän kotimaiseen kulutukseen. Heikkenevä taloustilanne haastaa sekä yritykset että keväällä valittavat poliittiset päättäjät tekemään pitkäjänteisiä ratkaisuja tulevaisuuteen.

Toimintaympäristö

Maailmantalouden kasvu hidastui, ja luottamus talouteen heikkeni vuoden 2018 viimeisinä kuukausina. Talouden vire oli silti edelleen verrattain hyvä. Maailmantalous kasvoi koko vuoden 2018 lähes samaa hyvää vauhtia kuin vuonna 2017. Erot maiden talouskehityksen välillä levenivät. Euroalueella talouskasvu hidastui selvästi vuoden mittaan osin tilapäisten tekijöiden vuoksi. Työttömyys laski yhä selvästi ja inflaatio nousi.

Euroopan keskuspankki jatkoi rahapolitiikkansa normalisointia. EKP pienensi arvopaperien osto-ohjelman mukaisia netto-ostoja lokakuussa 15 miljardiin euroon kuukaudessa ja lopetti ne kokonaan vuoden vaihteessa.

Ohjaukset säilyivät ennallaan koko vuoden. Euribor-korot nousivat vuoden lopulla aavistuksen. Pidemmät markkinakorot alenivat vuoden lopulla lisääntyneen epävarmuuden vuoksi ja päättyivät samalle tasolle kuin vuoden alussa. Osakekurssit painuivat vuoden lopun jyrkän laskun vuoksi vuoden alkua matalammalle.

Suomen talous jatkoi vuoden jälkipuoliskolla yhä hyvässä kasvussa. Vuonna 2018 talous kasvoi ennakkotietojen mukaan hieman vuotta 2017 hitaammin. Talouskasvu painottui aiempaa enemmän kulutukselle. Työllisyys parani selvästi, ja reaaliensiot kasvoivat. Vuoden lopulla kuluttajien luottamus kuitenkin heikkeni. Yritysten kannattavuus koheni edelleen, mutta investoinnit kasvoivat vain vähän.

Asuntomarkkinoilla vanhojen asuntojen myynti väheni hieman edellisestä vuodesta. Kysyntä kohdistui uusiin asuntoihin, joita valmistui eniten sitten 1990-luvun alun. Asuntojen hinnat nousivat vain hieman.

Suhdannenäkymät ovat vaimenemassa, ja epävarmuus on lisääntynyt selvästi. Suurimmat riskit liittyvät kansainväliseen talouteen ja politiikkaan. Korkonäkymät ovat vakaat. EKP on ilmoittanut pitävänsä ohjauksensa nykytasolla ainakin kesän 2019 ajan.

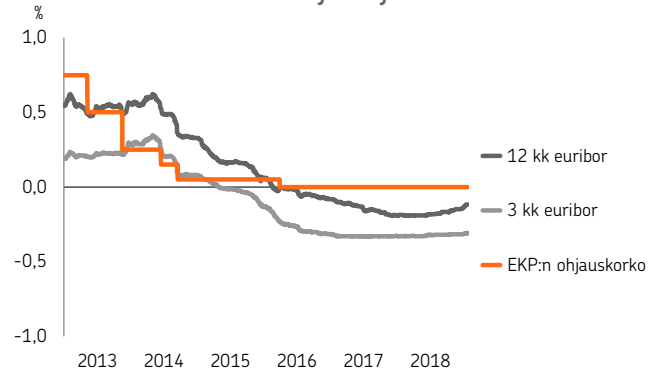
Kotitalouksien luottokanta kasvoi 2,2 prosenttia vuonna 2018. Asuntolainat lisääntyivät 1,7 prosenttia ja uusien nostettujen asuntolainojen koron lasku pysähtyi loppuvuonna. Yritys- ja asuntoyhteisöluottojen vuosikasvu kiihtyi, ja oli joulukuussa 7,5 prosenttia. Pankkibarometrin kyselytulos ennakoivat kotitalouksien ja yritysten luotonkysynnän vähenevän selvästi.

Talletuskanta kasvoi 2,6 prosenttia vuonna 2018. Kotitaloustalletukset lisääntyivät 5,6 prosenttia ja yritystalletukset 3,5 prosenttia. Julkisyhteisötalletukset vähenivät lähes 13 prosenttia.

Suomeen rekisteröityjen sijoitusrahastojen arvo vuoden 2018 lopussa oli 110,1 miljardia euroa. Rahastojen nettomerkinnot olivat vuoden aikana negatiiviset 3,9 miljardia euroa. Eniten tehtiin lunastuksia pitkän koron rahastoista ja osakerahastoista.

Talouden hyvä vire tuki Suomen vakuutusalaan vuonna 2018, mutta kireähkönä jatkunut hintakilpailu ja sijoitusmarkkinan turbulenssi vuoden lopulla vaimensivat tuloskehitystä.

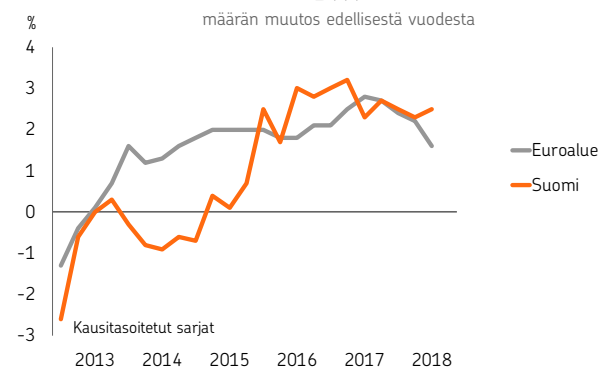
Euriborit ja ohjaukset

Lähde: Suomen Pankki

BKT

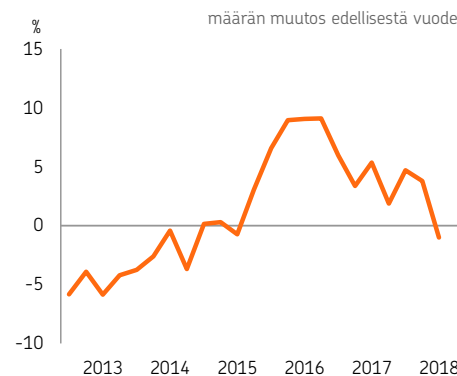
määrän muutos edellisestä vuodesta

Lähteet: Eurostat, Tilastokeskus

Investoinnit Suomessa

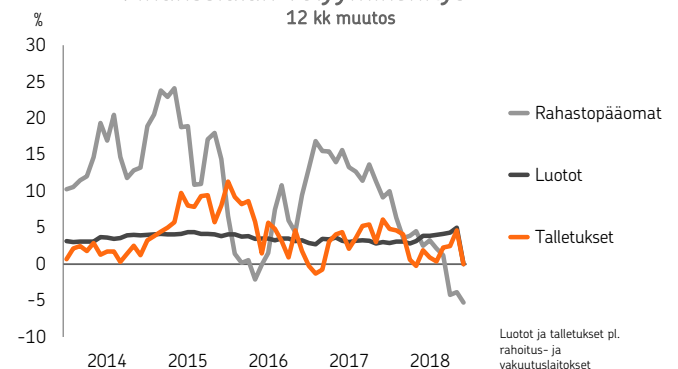
määrän muutos edellisestä vuodesta

Lähde: Tilastokeskus

Finanssialan volyyminkehitys

12 kk muutos

Luotot ja talletukset pl. rahoitus- ja vakuutuslaitokset

Lähteet: Suomen Pankki, Suomen Sijoitustutkimus Oy

Tulos ja tase

Tulosanalyysi, milj. €

	1-12/2018	1-12/2017*	Muutos, %	10-12/2018	10-12/2017*	Muutos, %	7-9/2018
Tulos ennen veroja	1 017	1 031	-1,3	330	192	71,5	262
Pankkitoiminta	795	619	28,3	306	141	116,6	156
Vahinkovakuutus	133	210	-36,7	2	73	-97,4	67
Varallisuudenhoito	213	247	-13,7	76	56	36,1	42
Muu toiminta	-123	-45	172,9	-54	-77	-30,5	-4
Tuotot							
Korkokate	1 175	1 102	6,7	308	281	9,7	297
Vakuutuskate	566	478	18,5	134	137	-2,5	154
Nettopalkkiotuotot	887	879	0,9	232	242	-4,4	212
Sijoitustoiminnan nettotuotot	254	522	-51,3	-31	104	-129,5	79
Liiketoiminnan muut tuotot	61	83	-26,2	15	8	77,6	25
Tuotot yhteensä	2 943	3 063	-3,9	657	772	-14,8	766
Kulut							
Henkilöstökulut (ilman työeläkevastuun siirtoa)	803	758	6,0	211	193	9,1	178
Lakisääteisen työeläkevastuun siirto	-286			-286			
Poistot ja arvonalentumiset	325	246	32,0	136	88	55,1	58
Liiketoiminnan muut kulut	839	764	9,9	242	222	9,2	185
Kulut yhteensä	1 681	1 768	-4,9	303	503	-39,7	422
Saamisten arvonalentumiset	-46	-48	-3,6	-22	-20	8,3	-17
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	26			56			-7
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-230	-220	4,4	-58	-56	4,1	-58

*Vuoden 2017 vertailulukuja on muutettu liitetaulukoissa kuvatulla tavalla IFRS 15:n voimaantulon ja luottojen toimituspalkkioiden jaksotuskäytännön muutoksen seurauksena.

Taseen avainlukuja, milj. €

	31.12.2018	31.12.2017	Muutos, %
Saamiset asiakkailta	87 081	82 193	5,9
Sijoitusomaisuus	23 047	23 324	-1,2
Velat asiakkaille	66 112	65 549	0,9
Vakuutusvelka	9 476	9 950	-4,8
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	30 456	26 841	13,5
Oma pääoma	11 832	11 084	6,7
Tase yhteensä	140 382	137 205	2,3

Tammi–joulukuu

OP Ryhmän tulos ennen veroja oli 1 017 miljoonaa euroa (1 031). Tulos laski vertailukauden tuloksesta 14 miljoonaa euroa. Asiakasliiketoiminnan tuotot eli korkokate, vakuutuskate ja nettopalkkiotuotot kasvoivat vertailukaudesta. Lakisääteisen työeläketurvan pääosan hoidon ja vakuutuskannan siirto Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle paransi tulosta ennen veroja 286 miljoonaa euroa. Tulosta pienensivät sijoitustoiminnan nettotuottojen ja liiketoiminnan muiden tuottojen lasku.

Korkokate kasvoi 6,7 prosenttia 1 175 miljoonaan euroon. Pankkitoiminnan korkokate kasvoi 50 miljoonaa euroa ja Muu toiminta -segmentin 27 miljoonaa euroa. Vakuutuskate oli 566 miljoonaa euroa (478). Vertailukaudella vakuutusvelan diskonttokoron lasku heikensi vakuutuskatetta 102 miljoonaa euroa. Vertailukelpoinen vakuutuskatteen muutos oli -2,3 prosenttia. Henkilö – ja yritysasiakkaiden vakuutusmaksutuottojen kasvu tuki vakuutuskatteen kasvua. Nettopalkkiotuotot olivat 887 miljoonaa euroa eli 8 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuotta aiemmin. Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautukset kasvoivat 14 miljoonaa euroa, maksuliikkeen nettopalkkiotuotot 17 miljoonaa euroa sekä terveys- ja hyvinvointipalveluiden nettopalkkiotuotot 4 miljoonaa euroa. Omaisuudenhoidon palkkiotuotot sen sijaan laskivat 29 miljoonaa euroa.

Sijoitustoiminnan nettotuotot laskivat 268 miljoonaa euroa (51,3 prosenttia) 254 miljoonaan euroon. Osaan vakuutusyhtiöiden oman pääoman ehtoista sijoituksista sovelletaan väliaikaista poikkeusmenettelyä (overlay approach). Väliaikaisen poikkeusmenettelyn piirissä olevien sijoitusten käyvän arvon muutokset esitetään oman pääoman käyvän arvon rahastossa. Yhteensä sijoitustoiminnasta kirjatut tuotot laskivat 46,3 prosenttia 280 miljoonaan euroon. OP Ryhmän vakuutusyhteisöjen yhteenlaskettu sijoitusten tuotto käyvin arvo oli 0,7 prosenttia (3,1).

Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat nettotuotot (vertailukaudella myytävissä olevien varojen nettotuotot) laskivat vertailukaudesta 252 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 alussa otettiin käyttöön IFRS 9 -standardi, minkä johdosta käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavien sijoitusten määrä ja myyntivoitot vähenivät. Käypään arvoon tuloslaskelman kautta kirjattavien sijoitusten määrä puolestaan kasvoi, ja niiden tulosvaikutus oli 174 miljoonaa euroa (301). Sijoituskiinteistöjen nettotuotot laskivat 40 miljoonaa euroa vertailukaudesta. Myyntivoittoja kirjattiin 36 miljoonaa euroa (263). Vertailukaudella myyntivoitoilla pääosin täydennettiin vakuutusvelkaa. Henkivakuutuksen lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos oli 43 miljoonaa euroa tulosta parantava. Vertailukaudella näiden korkotäydennysten nettomuutos oli 51 miljoonaa euroa tulosta heikentävä. Markkinamuutoksista johtuvat johdannaisten luotto- ja vastapuoliriskin positiiviset arvonmuutokset kaupankäynnin nettotuotoissa jäivät 14 miljoonaa euroa pienemmiksi kuin vertailukaudella.

Liiketoiminnan muut tuotot laskivat vertailukaudesta 22 miljoonaa euroa 61 miljoonaan euroon. Baltiassa toimivan tytäryhtiö Seesam Insurance AS:n koko osakekanta myytiin Vienna Insurance Groupille (VIG). Kaupasta kirjattiin

kertaluonteista myyntivoittoa yhteensä 16 miljoonaa euroa. Vertailukaudella kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia kirjattiin korkoineen aikaisemmilta vuosilta yhteensä 22 miljoonaa euroa. Lisäksi vertailukaudella korttimaksujen tilitys- ja maksupääteläitepalveluiden sopimus- ja maksupääteläitekannan kaupasta kirjattiin kertaluonteista tuottoa 25 miljoonaa euroa liiketoiminnan muihin tuottoihin sekä kauppaan liittyviä ylimääräisiä poistoja ja muita kuluja 6 miljoonaa euroa.

Kulut laskivat 4,9 prosenttia 1 681 miljoonaan euroon. Lakisääteisen työeläkevastuun siirto vuoden 2018 lopussa pienensi OP Ryhmän eläkekuluja 286 miljoonaa euroa. Ilman eläkevastuun siirron vaikutusta kulut kasvoivat 11,3 prosenttia 1 967 miljoonaan euroon ja henkilöstökulut 6,0 prosenttia 803 miljoonaan euroon. Kehittämisen kuluvaikutus oli 202 miljoonaan euroa (219). Uusien liiketoimintojen osuus kokonaiskuluista oli 92 miljoonaa euroa (61). Suunnitelman mukaiset poistot kasvoivat 14,6 prosenttia 219 miljoonaan euroon. Poistojen kasvu oli seurausta viime vuosien kehittämisspanostusten kasvusta. Arvonalentumispoistot kasvoivat vertailukaudesta 51 miljoonaa euroa. Oman käytön kiinteistöistä kirjattiin arvonalennuksia 41 miljoonaa euroa ja tietojärjestelmistä 61 miljoonaa euroa. Viranomaismaksut kasvoivat 41 miljoonaa euroa vertailukaudesta.

Tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia luotoista ja saamisista sekä sijoituksista kirjattiin yhteensä 70 miljoonaa euroa (89), joista 46 miljoonaa euroa (48) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Saamisten arvonalentumiset on laskettu vuonna 2018 IFRS 9 -standardin mukaisesti, joten ne eivät ole vertailukelpoisia aiemman IAS 39 -standardin mukaisesti laskettujen arvonalentumisten kanssa. Järjestämättömät saamiset luotoista ja muista saamisista olivat matalalla 1,0 prosentin tasolla (1,2) luotto- ja takauskannasta.

OP Ryhmän tilikauden tuloverot olivat 125 miljoonaa euroa (189). Efektiivinen verokanta oli 21,7 prosenttia (20,7). Efektiivistä verokantaa nosti ryhmän sisäisistä omistuksista muodostuneet vähennyskelvottomat erät.

OP Ryhmän oma pääoma oli 11,8 miljardia euroa (11,1). Omaa pääomaa kasvatti tilikauden tulos. Omaan pääomaan sisältyi Tuotto-osuuksia 3,0 miljardia euroa (2,9), josta irtisanottujen Tuotto-osuuksien osuus oli 0,3 miljardia euroa (0,3). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuodelle 2018 on 3,25 prosenttia. Tilikaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 94 miljoonaa euroa. Vuodelta 2017 korkoja maksettiin yhteensä 90 miljoonaa euroa kesäkuussa 2018.

Tuloslaskelman pääerät vuosineljänneksittäin

	2018				2018	2017	Muutos
Milj. €	1-3	4-6	7-9	10-12	1-12	1-12	%
Korkokate	282	289	297	308	1 175	1 102	6,7
VakuutusKate	127	151	154	134	566	478	18,5
Nettopalkkiotuotot	232	212	212	232	887	879	0,9
Sijoitustoiminnan nettotuotot	79	127	79	-31	254	522	-51,3
Liiketoiminnan muut tuotot	12	9	25	15	61	83	-26,2
Tuotot yhteensä	732	788	766	657	2 943	3 063	-3,9
Henkilöstökulut	204	209	178	-75	516	758	-31,8
Poistot ja arvonalentumiset	66	65	58	136	325	246	32,0
Liiketoiminnan muut kulut	187	225	185	242	839	764	9,9
Kulut yhteensä	456	500	422	303	1 681	1 768	-4,9
Saamisten arvonalentumiset	-4	-3	-17	-22	-46	-48	-3,6
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	19	-41	-7	56	26		
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-52	-57	-58	-58	-226	-217	4,0
Tulos ennen veroja	239	187	262	330	1 017	1 031	-1,3

Tilikauden keskeiset tapahtumat

Muutokset ylimmässä johdossa

Pääjohtaja Reijo Karhinen jäi johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle 31.1.2018. Reijo Karhinen toimi OP Ryhmän pääjohtajana vuodesta 2007 lähtien. Uutena pääjohtajana aloitti 1.3.2018 oikeustieteen maisteri, MBA ja tekniikan tohtori Timo Ritakallio. Hän siirtyi OP Ryhmään Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen toimitusjohtajan paikalta. Johtokunnan puheenjohtajan ja pääjohtajan tehtäviä hoiti 1.2.–28.2.2018 ryhmäpalveluiden johtaja Tony Vepsäläinen.

Johtokunnan jäsen Jouko Pölönen erosi OP Ryhmän keskusyhteisön johtokunnan jäsenyydestä 30.4.2018 siirtyäkseen Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen toimitusjohtajaksi. Jouko Pölönen vastasi vuodesta 2014 alkaen johtokunnan jäsenenä pankkiliiketoimintasegmentistä.

Johtokunnan jäsen Jari Himanen erosi OP Ryhmän keskusyhteisön johtokunnan jäsenyydestä 6.5.2018 siirtyäkseen OP Suur-Savon toimitusjohtajaksi. Jari Himanen oli ollut vuodesta 2014 lähtien johtokunnan jäsen ja vastannut ryhmäohjauksesta sekä asiakkuuksista.

OP Ryhmän keskusyhteisön hallituneuvosto teki 6.6.2018 päätöksen keskusyhteisön johtokunnan ja ylimmän johdon vastuualueiden uudistamisesta. OP Ryhmän keskusyhteisökonserni jatkoi loppuvuoden aikana organisoitumista johtokunnan uusittujen vastuualueiden mukaisesti.

OP Ryhmän liiketoiminnan ytimen muodostaa pankki- ja vakuutusliiketoiminta. Pankkiliiketoiminta jakautuu kahteen vastuualueeseen. Pankkitoiminnan henkilö- ja pk-yritysassiakkaat -liiketoiminnasta vastaa johtokunnassa oikeustieteen kandidaatti, eMBA Harri Nummela.

Pankkitoiminnan yritys- ja instituutioasiakkaat -liiketoiminnasta vastaa johtokunnassa tekniikan lisensiaatti Katja Keitaanniemi. Hän siirtyi OP Ryhmän palvelukseen Finnverasta 6.8.2018.

Vakuutusliiketoimintaan sisältyvät henkilö- ja yritysasiakkaiden vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminta sekä terveys- ja hyvinvointiliiketoiminta. Vakuutusasiakkaat-liiketoiminnasta vastaa johtokunnassa maatalous- ja metsätieteiden maisteri, eMBA Olli Lehtilä.

OP Ryhmän talousjohtajana, johtokunnan jäsenenä ja OP Osuuskunnan toimitusjohtajana toimi kauppatieteiden maisteri Harri Luhtala 31.10.2018 asti. Kauppatieteiden maisteri Vesa Aho nimitettiin OP Ryhmän talousjohtajaksi, johtokunnan jäseneksi ja OP Osuuskunnan toimitusjohtajaksi 1.11.2018 alkaen. Aiemmin hän on työskennellyt Vakuutusosakeyhtiö Garantian toimitusjohtajana sekä Pohjola Pankki Oyj:n talous- ja rahoitusjohtajana.

Ryhmäpalveluista vastaa johtokunnassa oikeustieteen kandidaatti, eMBA Tony Vepsäläinen. Hän toimii myös johtokunnan varapuheenjohtajana ja pääjohtajan sijaisena.

Kehittämisestä ja teknologioista vastaa johtokunnassa diplomi-insinööri Juho Malmberg.

Lakiasioista ja compliancesta vastaa johtokunnassa oikeustieteiden kandidaatti, LL.M. Eur. Tiia Tuovinen.

Johtokunnan jäsenten lisäksi suoraan pääjohtajalle raportoivat tarkastusjohtaja Leena Kallasvuo, viestintä- ja yhteiskuntasuhdejohtaja Tuuli Kousa, henkilöstöjohtaja Hannakaisa Länsisalmi, strategiasta ja uudistamisesta vastaava johtaja Pekka Puustinen sekä riskienhallintajohtaja Markku Pehkonen.

Lakisääteisen työeläketurvan hoidon ja vakuutuskannan siirto Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle

OP Ryhmän henkilöstön lakisääteistä työeläketurvaa hoitavan OP-Eläkekassan edustajisto päätti 31.7.2018 noin 1 068 miljoonan euron eläkevastuun ja työeläketurvan hoidon siirtämisestä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle. Siirtyvä vakavaraisuuspääoma oli 263 miljoonaa euroa. Päätöstä edelsi kilpailutus, jossa OP-Eläkekassan hallitus pyysi tarjoukset suurimmilta työeläkeyhtiöiltä. Siirron kohteena oleva kanta vastaa 90,8 prosenttia OP-Eläkekassan koko eläkevastuusta. Siirto toteutui 31.12.2018.

Alustavan suunnitelman mukaan jäljelle jäävä eläkevastuu siirtyy Ilmariselle myöhemmin, aikaisintaan vuoden 2020 lopussa.

Siirto vahvisti OP Ryhmän CET1-vakavaraisuutta 0,4 prosenttiyksikköä. Vastuiden siirrosta syntyi OP Ryhmän tilinpäätökseen tulosvaikutteinen erä, joka paransi OP Ryhmän tulosta 286 miljoonaa euroa.

OP Ryhmä Finanssiala ry:n jäseneksi

OP Ryhmä liittyi Finanssiala ry:n jäseneksi 1.1.2019 alkaen ja luopui Palta ry:n jäsenyydestä. Päätöksellä haluttiin vahvistaa suomalaisen finanssialan kehittymistä, yhteistyötä ja kilpailukykyä.

Tutkimukset ja palkinnot

OP sijoittui lokakuussa julkaistussa T-Median Luottamus & Maine -tutkimuksessa seitsemänneksi Suomen maineikkaimpien ja luotetuimpien yritysten joukossa. Sijoitus on finanssialan yrityksistä paras.

OP äänestettiin finanssialan vetovoimaisimmaksi työnantajaksi niin kaupallisella kuin IT-alalla Universumin vuosittaisessa ammattilaisten työnantajamielikuivatutkimuksessa lokakuussa. Kaupallisella alalla OP sijoittui 5. houkuttelevimmaksi työnantajaksi ja IT-alalla 9. houkuttelevimmaksi.

OP saavutti marraskuussa Suomen ykkössijan The Banker -julkaisun Bank Of The Year -kilpailussa.

Marraskuussa OP Yrityspankki Oyj nousi parhaaksi pankiksi Prosperan Corporate Banking 2018 Finland -tutkimuksessa suurimpien yritysten kategoriassa eli liikevaihdoltaan yli 1,5 miljardin euron liikevaihdon yrityksissä.

OP Ryhmän strategiset tavoitteet ja painopisteet

OP Ryhmän strategiset tavoitteet	31.12.2018	31.12.2017	Tavoite 2019
Asiakaskokemus, NPS (-100→+100)			
Bränditaso	23	22	25
Kohtaamistaso	61	58	70
CET1-vakavaraisuus, %	20,5	20,1	22
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % (12 kk liukuva)	20,8	20,4	22
Nykyliiketoiminnan kulut (12 kk liukuva), milj. €	1 833	1 661	Kulut 2020 vuoden 2015 tasolla (1 500)
Omistaja-asiakkaat, miljoonaa	1,9	1,8	2,1 (2019)

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto päätti 26.9.2018 OP Ryhmän loppustrategiakauden tärkeimmistä painopistealueista. Samalla päätettiin uudesta visiosta. OP Ryhmän toiminnan pohjana on edelleen vuonna 2016 vahvistettu strategia, mutta toimintaympäristön muutoksista johtuen strategian fokusta on haluttu tarkentaa.

OP Ryhmän visio on olla johtava ja vetovoimainen finanssiryhmä Suomessa niin henkilöstön, asiakkaiden kuin yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien näkökulmasta. Tämän vuoksi strategian painopisteiksi on nostettu erinomainen työntekijäkokemus, paras asiakaskokemus ja omistaja-asiakasmäärän kasvu vähintään kahteen miljoonaan. Kaksi muuta strategista painopistettä tukevat näitä: kehittämisen tuottavuus halutaan maksimoida ja tuottojen kasvun tulee olla kulujen kasvua nopeampaa.

Strategian ja vision toteuttamiseksi OP Ryhmä on aloittanut merkittävän toimintatapojen muutoksen. Uusi ketterä toimintatapa korostaa työn merkityksellisyyttä ja lisää työssä viihtymistä, mikä puolestaan parantaa asiakaskokemusta ja työn tehokkuutta luoden mahdollisuuksia kustannussäästöihin.

Ketterä toimintatapa otetaan vaiheittain käyttöön OP Ryhmän keskusyhteisössä. Uuden toimintamallin käyttöönotto alkoi uudelleenorganisoinnilla. Siihen liittyvät keskusyhteisökonsernin yhteistoimintaneuvottelut alkoivat 1.10.2018 ja päättyivät 13.11.2018. Muutosten myötä noin 700 tehtävää päättyi, ja samaan aikaan syntyi yli 1 000 uutta työtehtävää. Uusi organisaatio aloitti toimintansa 1.1.2019. Toimintamallin kehittäminen ja muutoksen suunnittelu jatkuu keväällä 2019. Organisaatiomuutokset ovat osa keskusyhteisökonsernin 100 miljoonan euron Fiksu100-säästöohjelmaa.

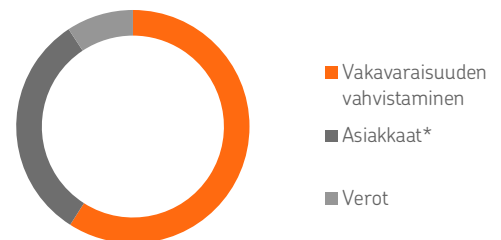
Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen

OP Ryhmän perustehtävänä on luoda vahvan vakavaraisuutensa ja tehokkuutensa avulla kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia omistaja-asiakkailleen ja toimintaympäristölle. OP:n toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen, osaavaan riskienhallintaan ja asiakkaiden kunnioittamiseen. Ryhmän arvot ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen.

Tuloksen käyttö

Perustaltaan osuustoiminnallisena toimijana OP Ryhmän tavoitteena ei ole voiton maksimointi omistajille vaan osuuskunnan omistaja-asiakkaiden tarvitsemien palvelujen tuottaminen mahdollisimman tehokkaasti. Yhteinen menestys käytetään omistaja-asiakkaiden hyväksi keskittämisetuina ja muina taloudellisina etuina sekä palvelukyvyn ylläpitona ja kehittämisenä.

Arvio OP Ryhmän tilikauden tuloksen käytöstä, joka vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen:

*) Asiakkaat = asiakasbonukset, alennukset ja korot omistaja-asiakkaiden sijoituksille

OP Ryhmän perustehtävän menestyksekkäs toteuttaminen vaatii vahvaa vakavaraisuutta, jota edellyttävät myös kasvavat viranomaisvaatimukset. Liiketoiminnan tuloksesta valtaosa käytetään vakavaraisuuden kasvattamiseen. Se vaatii ryhmältä tehokkuutta ja tuloksenteokkyä myös jatkossa.

Merkittävä osa tuloksesta palautetaan omistaja-asiakkaille OP-bonusina ja erilaisina etuina ja alennuksina. Osuustoiminnallisen yrityksen perusperiaatteen mukaisesti hyöty jaetaan sen mukaan, kuinka paljon kukin jäsen osuuskunnan palveluita käyttää. Etukokonaisuuden muodostavat suhteessa asioinnin määrään miltei kaikista asioinnista kertyvät OP-bonukset sekä pankkipalveluista ja vahinkovakuuttamisen ja varallisuudenhoidon tuotteista annettavat edut ja alennukset. Lisäksi tiettyjä palvelukokonaisuuksia tarjotaan ainoastaan omistaja-asiakkaille. Omistaja-asiakkailla on myös mahdollisuus sijoittaa omaan osuuspankkiinsa Tuotto-osuuksien kautta. Tuotto-osuuksille maksetaan vuosittain korkoa pankkien voitonjakona.

Tuloksesta maksetuilla veroilla mitattuna OP Ryhmä on yksi Suomen suurimmista veronmaksajista. Maksamalla verot Suomeen OP on edistämässä koko Suomen menestystä.

Asiakkuudet ja asiakasedut

OP Ryhmän omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi tammi-joulukuussa lähes 79 000:lla 1,9 miljoonaan. Pankki- ja vakuutus toiminnan yhteisten asiakkaiden määrä kasvoi tammi-joulukuussa 21 000:lla yli 1,8 miljoonaan.

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden sijoitukset osuuspankkien Tuotto- ja jäsenosuuksiin olivat joulukuun lopussa yhteensä 3,2 miljardia euroa (3,1).

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoasioinnista kertyy OP-bonuksia. Asiointin keskittämisestä omistaja-asiakkaille tammi-joulukuussa kertyneiden uusien bonusten arvo oli yhteensä 230 miljoonaa euroa (220). Bonuksia käytettiin pankki- ja varallisuudenhoitopalveluihin yhteensä 111 miljoonaa euroa (102) ja vahinkovakuutus tuotteiden vakuutusmaksuihin 118 miljoonaa euroa (114). OP-bonuksia käytettiin 2 371 000 vakuutuslaskuun (2 315 000), joista 358 000 laskua (327 000) maksettiin kokonaan bonuksilla.

Omistaja-asiakkaat hyötyivät pankkitoiminnan päivittäispaketin alennetusta hinnasta päivitetyn laskennan mukaan 31 miljoonaa euroa (29) tilikaudella. Omistaja-asiakkaille annettiin 67 miljoonaa euroa (71) vahinkovakuutuksen keskittämisalennuksia. Lisäksi omistaja-asiakkaat ostivat, myivät ja vaihtoivat suurinta osaa rahastoista ilman erillisiä kuluja. Edun arvo oli 6 miljoonaa euroa (5).

Edellä mainitut OP-bonukset ja asiakasedut olivat yhteenlaskettuna 334 miljoonaa euroa (325) eli 24,7 prosenttia OP Ryhmän tuloksesta ennen veroja ja myönnettyjä etuja (24,0).

Tilikaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 94 miljoonaa euroa (90). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuodelta 2018 on 3,25 prosentin korko (3,25).

Monikanavaiset palvelut

Ryhmän monikanavainen palveluverkosto koostuu konttori-, verkko, mobiili- ja puhelinpalveluista. Henkilökohtaista asiakaspalvelua tarjotaan sekä konttoreissa että digitaalisesti. Ryhmän tavoitteena on tarjota toimialan paras monikanavainen asiakaskokemus luomalla jatkuvia ja merkityksellisiä kohtaamisia kaikissa kanavissa.

OP lanseerasi heinäkuussa pelkistetyn ja helppokäyttöisen verkkopalvelun edistämään kaikkien asiakasryhmien yhdenvertaista pankkiasiointia. OP Saavutettava tarjoaa peruspankkipalvelut henkilöasiakkaille, jotka eivät pysty käyttämään esimerkiksi op.fi-palvelua tai OP-mobiilia näkö- ja kuulorajoitteiden, motoristen haasteiden tai muiden toimintarajoitteiden takia. Palvelu on kehitetty yhteistyössä asiakkaiden kanssa.

OP-mobiili oli joulukuussa asiakkaiden päivittäisasiointin pääkanava yli 22 miljoonalla käynnillä (18) yhden kuukauden aikana. Pivo-mobiilisovelluksen käyntien määrä oli joulukuussa 4 miljoonaa (2). OP-yrittäjä mobiilissa oli joulukuussa 620 000 käyntiä (360 000). Pivon kaverimaksun ja Siirto-maksun avulla asiakkaat voivat siirtää rahaa toiselle henkilölle maksun vastaanottajan puhelinnumeroa käyttäen. OP:n asiakkaita on rekisteröitynyt Siirto-maksun piiriin jo noin 520 000 (330 000).

Verkkopalveluiden käyntien määrä oli joulukuussa noin 9 miljoonaa (9). Verkko- ja mobiilipalveluiden kasvusta huolimatta OP Ryhmällä on edelleen maan kattavin konttoriverkosto, johon kuuluu 365 toimipaikkaa (407) ympäri maata. Oman konttoriverkoston toimintaa tukee lisäksi laaja asiemies- ja kumppanuusverkosto, jonka merkitys on erityisen suuri vahinkovakuutusten myynnissä.

OP Ryhmä on laajasti läsnä yleisimmissä sosiaalisen median kanavissa, joissa sillä on yhteensä noin 420 000 seuraajaa (370 000). Ryhmän valtakunnallisten some-tilien lisäksi monilla osuuspankeilla on omat Facebook-sivut, joilla ne jakavat paikallisille asiakkaille suunnattuja julkaisuja.

Terveys ja hyvinvointi

Pohjola Terveys Oy:n sairaalaverkosto valmistui toukokuussa 2018, kun Turun sairaala avattiin. Sairaalat Helsingissä, Tampereella, Oulussa, Kuopiossa ja Turussa tarjoavat kattavat perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut, tutkimukset, leikkauspalvelut sekä kuntoutuksen. Aiemmin suunnitellusta lääkärikeskusverkoston rakentamisesta on luovuttu, ja Pohjola Terveys keskittyy jatkossa sairaalatoimintaan.

Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä Pohjola Terveys palveluihin. Leikkausasiakkaiden antama NPS-luku oli tammi-joulukuussa 96 (97).

Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista

OP Ryhmän tavoitteena on olla vastuullisuuden edelläkävijä. Vastuullisuuden perustan muodostavat perustehtävä, yhteiset arvot, vahva vakavaraisuus ja osaava riskienhallinta, joita asiakasomisteinen liiketoimintamalli tukee. OP Ryhmän pääliiketoiminnat vuoden 2018 loppuun asti olivat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. OP Ryhmän liiketoimintamallia on kuvattu yksityiskohtaisemmin toimintakertomuksen liiketoimintasegmenttikohtaisissa osioissa.

OP Ryhmän vastuullisuuden periaatteista keskeisimpiä ovat Hyvän liiketavan periaatteet, vastuullisen sijoittamisen periaatteet ja Toimittajien vastuullisuusvaatimukset. Kansainvälisistä sitoumuksista keskeisimpiä ovat YK:n Global Compact -aloite ja YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet.

OP Ryhmän vastuullisuusohjelma kokoaa yhteen ryhmätasoiset vastuullisuuden tavoitteet keskeisiltä vaikutusalueilta. Vastuullisuusohjelman kattoteema on ”vastuullisuudesta positiivista muutosvoimaa”. Ohjelma rakentuu neljän teeman ympärille: 1) Edistämme kestäväää taloutta, 2) Tuemme alueellista elinvoimaisuutta, 3) Toimimme ihmisläheisesti ja osallistaen ja 4) Edistämme terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Vastuullisuusohjelman teemat on johdettu vastuullisuusnäkökulmien olennaisuusanalyysin pohjalta.

OP allekirjoitti YK:n Vastuullisen sijoittamisen periaatteet vuonna 2009 ensimmäisten suomalaisten varainhoitajien joukossa. OP on yksi Suomen vastuullisen sijoittamisen yhdistyksen (FINSIF ry) perustajajäsenistä. Kansainvälisten normien seurannassa hyödynnetään oman seurannan lisäksi puolueetonta yhteistyökumppania, joka tuottaa sijoitustoiminnan käyttöön jatkuvaa analyysia kansainvälisten normien toteutumisesta sijoituskohteissa. Lisäksi kumppani käy OP:n varainhoito- ja rahastoyhtiöiden sijoitukset läpi kaksi kertaa vuodessa kansainvälisten normirikkomusten varalta. Seulonta kattaa OP:n varainhoitoyhtiön hallinnoimat suorat ja aktiiviset osake- ja yrityslainasijoitukset. Mikäli yrityksen, johon OP on jo sijoittanut, katsotaan rikkoneen vahvistetusti kansainvälisiä normeja, on vaihtoehtoina sijoitusten myyminen tai vaikuttamisen aloittaminen.

OP Ryhmä julkaisee vuoden 2018 vastuullisuusraportin osana vuosikatsausta helmikuussa 2019. Raportointiviitekehysten osalta viittamme GRI-standardeihin (GRI Standards referenced).

Ympäristöön liittyvät näkökulmat

Ympäristövaikutuksia syntyy OP:n omissa toiminnassa, toimitusketjussa ja sijoituskohteissa. OP Ryhmän tavoitteena on rakentaa kestäväää taloutta sekä tukea ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista. OP kehittää tuotteita ja palveluita, jotka kannustavat asiakkaita vastuulliseen ja ympäristöystävälliseen toimintaan, ja huomioi toiminnan vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. OP haluaa pienentää ilmastonmuutoksen aiheuttamaa riskiä asiakkailleen ja tarjoaa tietoa ilmastonmuutoksesta ja ratkaisuja sen negatiivisiin vaikutuksiin. Hyvän liiketavan periaatteet sisältävät OP:n keskeisimmät ympäristö- ja ilmastotavoitteet.

OP Ryhmän vastuullisuusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi hiilipositiivisuus vuoteen 2025 mennessä. Merkittävimmät suorat ja epäsuorat päästövaikutukset aiheutuvat toimitilojen lämpö- ja sähköenergian käytöstä. Tavoitteena on lisätä uusiutuvaa sähköenergiaa. Vuonna 2018 uusiutuvan sähköenergian osuus koko ryhmän sähkönkulutuksesta oli 31 %, josta OP tuottaa osan omien toimitilojen katoilla sijaitsevilla aurinkovoimailloilla.

OP laskee päästöt GHG-protokollan (Greenhouse Gas Protocol) mukaisesti ja kasvihuonekaasut ilmoitetaan CO₂-ekvivalenteina. Vuonna 2018 suorat (scope1) ja epäsuorat (scope2) päästöt laskivat edellisestä vuodesta 6 %, ja olivat 19 613 CO₂e-tonnia. OP arvioi ilmastonmuutoksen vaikutuksia vuosittain CDP:n ilmastonmuutoskyselyssä. OP liittyi Climate Leadership Coalitionin (CLC) jäseneksi vuonna 2018 vahvistaakseen ilmastonmuutoksen vastaista työtä yhteistyössä suomalaisten edelläkävijäyritysten kanssa.

Sijoitustoiminnan kautta aiheutuu välillisiä kasvihuonekaasupäästöjä. OP tukee sijoittajien rahastoivalintaa tarjoamalla hiiliriskiä kuvaavan tunnusluvun ja julkaisemalla puolivuositaitin OP-osakerahastojen hiili-intensiteettiluvun sekä hiilijalanjäljen. Lisäksi OP-osakerahastoista julkaistaan rahastokohtaiset vastuullisuusanalyysit, joista ilmenee muun muassa kunkin rahaston positiivinen ympäristövaikutus. OP Varallisuudenhoidon hiiliyhtiöiden poissulkustrategia koskee kaivosyhtiötä, joiden liikevaihdosta yli 25 prosenttia tulee energiantuotantoon käytettävän hiilen tuottamisesta tai joiden energiahiihen tuotantomäärät ovat suuria. Sähköntuottajista on poissuljettu yhtiöitä, joiden hiileen pohjautuvan energiantuotannon päästöt ovat suurimpien joukossa.

OP:lla on käytössä WWF:n Green Office -järjestelmä. Green Officea noudattavissa toimitiloissa työskentelee noin kolmannes OP:n henkilöstöstä. Käytännön työkaluina toimitiloissa käytetään lisäksi energianseurantajärjestelmiä ja rakennusten ympäristösertifiointeja (LEED). Energiategohokkuusdirektiivin mukaisesti OP on laatinut suuren yrityksen energiakatselmuksen.

Sosiaaliset näkökulmat, henkilöstöön ja ihmisoikeuksiin liittyvät näkökulmat

Työntekijäkokemus on yksi OP Ryhmän viidestä strategisesta painopisteestä. Työntekijäkokemuksessa keskitytään erityisesti kolmeen teemaan: työhyvinvointiin, työn merkityksellisyyteen ja työn sujuvuuteen. Työn merkityksellisyyttä kirkastetaan ja toimintaa kehitetään yhdessä. Työhyvinvoinnin tukemiseksi OP Ryhmässä pidetään huoli työkyvystä arjessa. Työnteon sujuvoittamisessa tavoitteiden ja toimintatapojen selkeys ja ketteryys ovat tärkeitä.

OP Ryhmässä monimuotoisuus nähdään voimavarana, ja takaamme yhdenvertaiset mahdollisuudet, oikeuden ja kohtelun kaikille. Työntekijöitä kohdellaan tasavertaisesti mm. palkkauksessa, rekrytoinnissa ja etenemismahdollisuuksissa. Monimuotoisuuden edistämiseksi OP:n tavoitteena on molempien sukupuolien osuus määritellyissä johtajatehtävissä vähintään 40 prosenttia. Vuoden 2018 lopussa naisten osuus näissä tehtävissä oli 24 prosenttia. Henkilöstön jakautumista eri tehtäväryhmissä mm. sukupuolen, palkkauksen ja iän mukaan seurataan vuosittain.

Sääntely ja viranomaisvalvonta edellyttävät henkilöstöltä useiden asioiden osaamista, ja lisäksi OP Ryhmässä on sisäisesti määritetty sisältöjä, jotka jokaisen on hallittava. Näiden asioiden osaamista valvotaan ja raportoidaan eri tarpeiden mukaan verkkokurssisuorituksilla. Kaikille OP Ryhmän työntekijöille yhteisiä verkkokursseja ovat mm. Rahanpesun estäminen, Hyvän liiketavan periaatteet, Työpaikan tietoturva ja Turvallisuusperehdytys.

OP Ryhmä kunnioittaa ihmisoikeuksia ja pyrkii ehkäisemään syrjintää kaikessa toiminnassaan. OP:n omaan toimintaan ei liity välittömästi merkittäviä ihmisoikeusriskejä tai -vaikutuksia. Välillisesti tällaisia vaikutuksia voi kuitenkin liittyä toimitusketjuun tai sijoitus- ja rahoituskohteiden toimintaan. Vuoden 2018 aikana päivitetty OP Ryhmän Toimittajien vastuullisuusvaatimukset edellyttävät toimittajien varmistavan ihmisoikeuksien toteutumisen toimintaketjussaan.

Ihmisoikeusnäkökulmat sisältyvät myös OP Varallisuudenhoidon kansainvälisten normien seuranta- ja vaikuttamisprosessiin. OP ei tee aktiivisia suoria sijoituksia yrityksiin, jotka ovat olleet osallisena kansainvälisten normien rikkomuksissa ja joihin vaikuttaminen on ollut tuloksetonta.

Henkilötietojen huolellinen ja varovainen käsittely on OP Ryhmässä ensisijaista. Henkilötietoja käsitellään aina tietosuojalainsäädännön sekä hyvän tiedonhallinta- ja käsittelytavan mukaan. Toiminta on hyvän pankki- ja vakuutustavan mukaisesta.

Taloustaitojen opettaminen nuorille sekä senioreiden digitaitojen tukeminen on tärkeä osa OP Ryhmän yritys vastuuta. Vuonna 2018 OP Ryhmä tuki 42 000 lapsen ja nuoren taloudenhallintaa yli 500 tilaisuudessa läpi Suomen. Tärkeitä taloustaitotyön muotoja ovat koulu- ja oppilaitoskäynnit ja pankkivierailut työelämä-, talous-, ja yrittäjyystaitojen opettamiseksi. Taloustaitohankkeessa OP Ryhmän vapaaehtoiset työntekijät vetävät taloustaitojen ryhmäkoulutuksia nuorisotyön kautta löytyneille nuorille ympäri Suomen. Lisäksi osa pankkien vapaaehtoisista toimii henkilökohtaisina talousmentoreina yksittäisille nuorille. OP on Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton (HYOL) yhdeksäsluokkaisille järjestämän Taloustaitokilpailun pääyhteistyökumppani. Vuonna 2018 alkaneen Nuori Yrittäjyys ry:n yhteistyökumppanuuden avulla OP tukee ala- ja yläkoululaisten työelämätaitoja Uskalla yrittää- ja Pikkuyrittäjät-ohjelmien avulla. OP jatkoi vuoden aikana kuudes- ja ysluokkalaisten Yrityskylien tukemista Oulussa, Tampereella, Turussa ja Kuopiossa.

Vuonna 2018 OP lanseerasi OP Saavutettava -verkkopalvelun, joka edistää tasavertaista verkkoasiointia. Senioreiden digiopastuksen tueksi OP lanseerasi digi- ja taloustaitoja tukevan Varmuutta verkkoon -tapahtumakonseptin. Vuoden aikana OP opasti senioreita digitaidoissa noin 800 tapahtumassa. Lokakuussa vietettävän Vanhusten viikon kunniaksi OP järjesti yli 70 Varmuutta verkkoon -tapahtumaa.

OP Ryhmän hyväntekeväisyyslajhoitukset vuonna 2018 olivat yhteensä noin 2,9 miljoonaa euroa, josta noin 1,3 miljoonaa euroa kohdentui ammattikorkeakouluille suomalaisen koulutuksen tukemiseksi.

Korruption ja lahjonnan torjunta

OP on sitoutunut toimimaan Hyvän liiketavan periaatteiden mukaisesti. Vastuulliseen toimintaan kuuluu eturistiriittilanteiden hallinta ja irtisanoutuminen korruptiosta. Yksityiskohtaisemmat säännöt ja ohjeet täydentävät Hyvän liiketavan periaatteita. Hyvän liiketavan periaatteet -ohjeen toteutumisen varmistamiseksi on toteutettu koko OP Ryhmän henkilöstölle pakollinen verkkokurssi. Vuoden 2018 lopussa Hyvän liiketavan periaatteet -verkkokurssin oli suorittanut 98 % osuuspankkien henkilöstöstä ja 83 % keskusyhteisön henkilöstöstä.

Korruptiotapausten estäminen OP Ryhmässä perustuu Eturistiriitojen hallinta OP Ryhmässä sekä menettelytavat korruption estämiseksi -ohjeeseen. Kaikki OP Ryhmän yhteisöt vastaavat osaltaan eturistiriitojen ja korruption estämiseen

liittyvän ohjeistuksen noudattamisesta yhteisössä. Jokaisen johto- ja toimihenkilön tulee tuntee ohjeistus. Vastuu ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta on jokaisella esimiehellä, ja viime kädessä valvonnasta vastaa kunkin yhteisön toimitusjohtaja ja hallitus. Eturistiriitojen hallintaa koskeva ohjeistus tulee käsitellä yhteisössä ja sen henkilöstön keskuudessa säännöllisin väliajoin sekä aina perehdytettäessä henkilö uuteen tehtävään. OP:lla on väärinkäytösten torjuntaan osoitettu turvallisuushenkilökunta, joka käsittelee ryhmän sisäiset ja ulkoiset väärinkäytökset. Rikoksen tunnusmerkit täyttävistä tapahtumista tehdään aina tutkintapyyntö, ja väärinkäytöksiin liittyvistä asioista raportoidaan kulloinkin asianomaiselle viranomaiselle, esimerkiksi Finanssivalvonnalle, sekä sisäisesti OP:n johtokunnalle. OP:lla on rahanpesulain mukaiset asiakkaan tuntemisen ja jatkuvan seurannan sekä henkilöstön koulutuksen, ohjeistuksen ja suojelun menetelmät. Epäilyttävistä tapahtumista raportoidaan rahanpesun selvittelykeskukselle lainsäädännön vaatimusten mukaisesti.

OP Ryhmässä on käytössä ns. whistle blowing -ilmoituskanava, jonka kautta epäilyistä säännösten ja määräysten rikkomuksista on mahdollista ilmoittaa nimettömänä OP Ryhmän tarkastusjohtajalle.

Riskit ja niiden hallinta muiden kuin taloudellisten tietojen osalta

OP Ryhmän riskienhallinta ja compliance -organisaatiot valvovat myös ei-taloudellisiin seikkoihin liittyviä riskejä ja vaatimustenmukaisuutta. Ympäristöasioita, sosiaalisia ja henkilöstöasioita, ihmisoikeuksien rikkomista, korruptiota ja lahjontaa koskevien riskien toteutuminen heikentäisi OP Ryhmän mainetta ja aiheuttaisi mahdollisesti vahinkoa asiakas- ja sidosryhmäsuhteissa. Tämän kaltaisia ei-taloudellisia riskejä hallitaan muun muassa kiinnittämällä näihin riskeihin huomiota liiketoiminnan riskikartoituksissa ja uusista tuotteista, palveluista ja toimintamalleista tehtävissä riskiarvioissa sekä varmistamalla, että niissä tunnistetut riskit pyritään mahdollisuuksien mukaan poistamaan. Osaltaan riskiä pienennetään myös huolehtimalla siitä, että henkilöstö on tietoinen ja noudattaa edellä mainittuihin asioihin liittyvää ohjeistusta.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan keskeiset periaatteet

Strategisena tavoitteena on varmistaa ryhmän riskinottokyky kaikissa olosuhteissa ja riskinoton pitäminen maltillisena suhteessa riskinottokykyyn. Jokainen ryhmän yhteisö keskittyy toteuttamaan palvelu- ja riskinotto kykynsä mukaista rooliaan ryhmän yhteisten liiketoimintamallien mukaisesti.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan tavoitteena on turvata OP Ryhmän ja sen yhteisöjen riskinotto kyky ja varmistaa siten toiminnan jatkuvuus. Riskinotto kyky muodostuu toiminnan laajuuteen ja vaativuuteen suhteutetusta laadukkaasta riskienhallinnasta sekä kannattavaan liiketoimintaan perustuvasta riittävästä vakavaraisuudesta ja likviditeetistä.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta sisältää riskien tunnistamisen, mittaamisen, arvioinnin ja rajaamisen. Lisäksi siihen kuuluu eri riskilajien ja liiketoimintojen edellyttämän pääoma- ja likviditeettitarpeen määrittäminen luotettavasti ja

riippumattomasti sekä pääoman ja likviditeetin kohdentaminen suunnitelmallisesti liiketoimintasegmenteittäin nykyisen ja suunnitellun riskinoton mukaan.

OP Osuuskunta (keskusyhteisö) vastaa OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnasta sekä riskienhallintajärjestelmän riittävydestä ja ajanmukaisuudesta. Keskusyhteisö antaa ryhmään kuuluville yhteisöille ohjeita riskienhallinnan turvaamiseksi ja valvoo, että ne toimivat viranomaissäännösten, omien sääntöjensä, keskusyhteisön antamien ohjeiden ja OP Ryhmän sisäisten sekä asiakassuhteissa asianmukaisten ja eettisesti hyväksyttävien menettelytapojen mukaisesti. OP Ryhmään kuuluvat yhteisöt vastaavat omasta riskien- ja vakavaraisuudenhallinnastaan toimintansa laajuuden ja luonteen mukaisesti.

OP Ryhmässä mitattavissa olevat riskit rajoitetaan toleransseilla, limiiteillä ja valvontarajoilla, jotka ohjaavat toimintaa niin ryhmätasolla kuin osuuspankeissa ja OP Osuuskunta -konsernin yhteisöissä. Keskusyhteisön hallintoneuvosto on asettanut riskitoleranssit vuodelle 2018 OP Ryhmän vakavaraisuudelle, riskinottohalulle, keskittymäriskeille, luotto-, likviditeetti-, markkina- ja vakuutusriskeille sekä operatiivisille riskeille.

OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitteessä 2 "OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet".

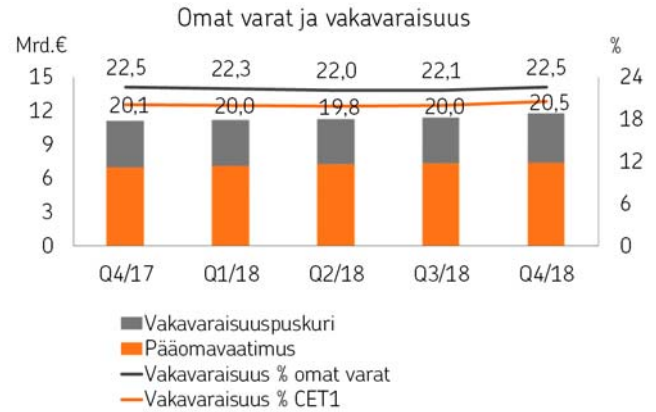
Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

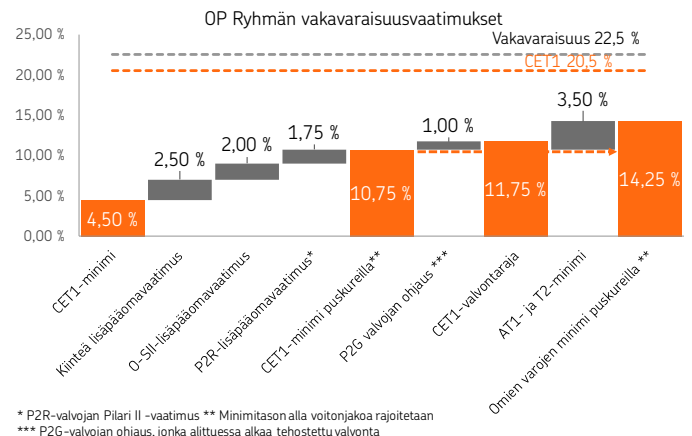
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän (Rava) valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP Ryhmän omat varat ylittivät laissa määritellyn vähimmäismäärän 3,7 miljardilla eurolla (3,6). Pankkitoiminnan pääomavaatimus pysyi ennallaan 14,3 prosentissa riskipainotetuista eristä laskettuna. Ryhmän omien varojen määrä suhteessa vähimmäispääomavaatimukseen oli 147 prosenttia (148). Suhdeluku oli 162 prosenttia ilman EKP:n asettamia riskipainolattioita. Pankkitoiminnan lisäpääomavaatimusten ja vakuutusyhtiöiden pääomavaatimusten seurauksena Rava-vakavaraisuuden minimitaso 100 prosenttia kuvaa tasoa, jonka puitteissa ryhmittymä voi toimia ilman puskurien alituksesta seuraavia viranomaisvelvoitteita.

Luottolaitosvakavaraisuus

OP Ryhmän CET1-vakavaraisuus oli 20,5 prosenttia (20,1). EKP:n asettamat riskipainolattiat laskivat vakavaraisuutta 2,1 prosenttiyksikköä.

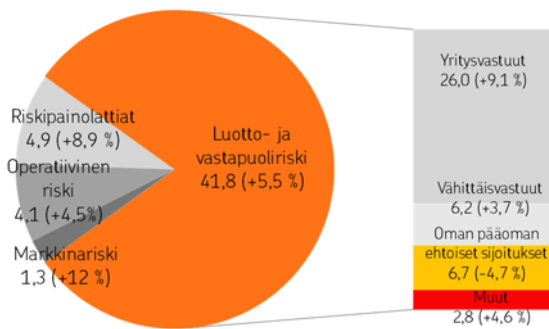
OP Ryhmän luottolaitostoiminnan vakavaraisuus on vahva suhteessa lakisääteiseen ja viranomaisen asettamiin vakavaraisuusvaatimuksiin. Lakisääteinen minimi vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja CET1-vakavaraisuudelle 4,5 prosenttia. Luottolaitoslain mukainen 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus, 2 prosentin O-SII-lisäpääomavaatimus ja EKP:n P2R-vaatimus nostavat käytännössä alarajan vakavaraisuussuhteelle 14,3 prosenttiin ja CET1-vakavaraisuudelle 10,8 prosenttiin.

OP Ryhmän luottolaitostoiminnan ydinpääoma oli 10,7 miljardia euroa (9,9). Ydinpääomaa kasvattivat pankkitoiminnan tulos, lakisääteisen työeläkevastuun siirto ja Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut. Tuotto-osuuksien määrä ydinpääomissa oli 2,9 miljardia euroa (2,8).

Kokonaisriski oli 52,1 miljardia euroa (49,2) eli 5,9 prosenttia suurempi kuin vuoden 2017 lopussa. EKP:n asettama vähittäisvastuiden riskipainoaraja oli 4,9 miljardia euroa, jota ilman kokonaisriski oli 47,2 miljardia euroa ja kasvu vuodenvaihteesta 5,6 prosenttia. Yritys- ja vähittäisvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat hieman.

Kokonaisriski 31.12.2018
yhteensä 52,1 mrd.€
(muutos vuoden alusta 5,9 %)

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sisäiset vakuutusyhtiösijoitukset käsitellään riskipainotettuina erinä EKP:n luvan mukaisesti. Oman pääoman ehtoisin sijoituksiin sisältyy ryhmän sisäisiä vakuutusyhtiömistuksia riskipainotettuina erinä 6,4 miljardia euroa noin 280 prosentin riskipainolla.

Finanssivalvonta tekee makrovakauspäätöksen neljännesvuosittain. Finanssivalvonta päätti joulukuussa 2018 edelleen olla asettamatta pankeille syklistä vähentävää lisäpääomavaatimusta. Asuntolainoille tuli voimaan 15 prosentin riskipainoaraja vuoden 2018 alusta alkaen vähintään kahdeksi vuodeksi. Ilman EKP:n riskipainoarajaa Finanssivalvonnan asuntoluottojen 15 prosentin riskipainollatit heikentäisi CET1-vakavaraisuutta arviolta 1,4 prosenttiyksikköä.

Tulevassa EU-tason sääntelyssä on mukana velkaantumisasastetta kuvaava vaatimus eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio). OP Ryhmän pankkitoiminnan vähimmäisomavaraisuusaste on nykytulkintojen mukaan arviolta 8,6 prosenttia (7,9) tilikauden lopun luvuilla laskettuna. Vähimmäisomavaraisuusastetta paransi erityisesti laskentaan toteutettu ei-sitovien limiittien kattavampi tunnistaminen. Säännösluonnosten mukainen minimitaso on 3 prosenttia.

Vahinko- ja henkivakuutus

Vahinkovakuutus- ja henkivakuutusyhtiöistä maksetut ennakko-osingot vähensivät omien varojen määrää. Vakavaraisuusastetta vahvisti pääomavaateen lasku.

	Vahinkovakuutus		Henkivakuutus	
	31.12. 2018	31.12. 2017	31.12. 2018	31.12. 2017
Omat varat, milj. €*	818	902	1 297	1 317
Pääomavaade, milj. €*	621	666	578	674
Solvenssisuhde, %*	132	135	225	195
Solvenssisuhde, % (ilman siirtymäsäännöstä)	132	135	176	151

*siirtymäsäännökset huomioiden

EKP:n valvonta

OP Ryhmä on Euroopan keskuspankin (EKP) valvonnassa. OP Ryhmä sai 2.2.2017 EKP:n päätöksen asettaa OP Ryhmän vähittäisvastuulle riskipainollatit. EKP:n asettamat relevantit vähittäisvastuiden riskipainoarajat ovat 15,4 prosenttia

kiinteistövakuudellisille ja 32,7 prosenttia muille henkilöasiakkaiden vastuulle.

EKP on asettanut OP Ryhmälle valvojan arviointiin (SREP) perustuvan pääomavaatimuksen. EKP:n asettama 1.1.2018 voimaan tullut lisäpääomavaatimus (P2R) on 1,75 prosenttia. Lisäksi EKP on määrittänyt vakavaraisuusohjeistuksen (P2G), jonka määrä on 1,0 prosenttia ja jonka rikkoutuminen ei vaikuttaisi esimerkiksi voitonjakoon. EKP asettamat pääomavaatimukset ovat samalla tasolla kuin vertailuvuonna.

Kriisinratkaisusta annetun lain mukaiset velat

Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisua koskevan sääntelyn mukaan kriisinratkaisuviranomaisella on oikeus puuttua pankin liikkeeseen laskemien sijoitustuotteiden ehtoihin sijoittajan asemaan vaikuttavalla tavalla. OP Ryhmän kriisinratkaisuviranomainen on Brysselissä toimiva EU:n kriisinratkaisuneuvosto (Single Resolution Board, SRB). OP Ryhmän omien varojen ja alentamiskelpoisten velkojen (MREL) vaatimukseksi on asetettu 12,2 miljardia euroa eli 27,6 prosenttia vuoden 2016 lopun kokonaisriskin määrästä. OP Ryhmän tavoitteena on kattaa MREL-vaatimus omilla varoilla ja muilla huonomman etuoikeuden veloilla. OP Ryhmän MREL-suhdeluku oli 35 prosentin tasolla vuodenvaihteessa 2017. SRB on vahvistanut OP Ryhmän kriisinratkaisustrategian, jossa kriisinratkaisutoimet kohdistettaisiin Single Point of Entryä toimivaan OP Yrityspankkiin.

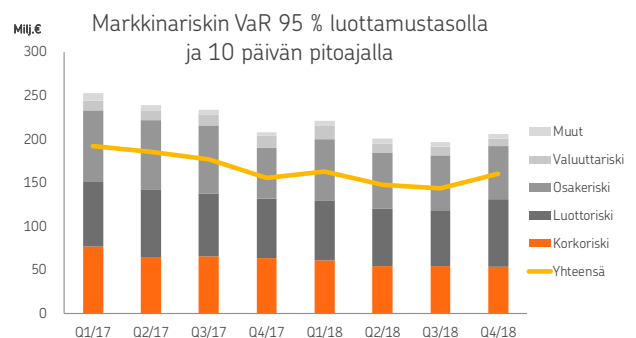
Riskiasema

OP Ryhmän riskiasema on säilynyt vakaana. Riskinotto- ja vahva ja turvaa ryhmän liiketoiminnan toimintaedellytykset.

Vahva riskinotto- ja maltillinen tavoiteriskitaso pitivät luottoriskiaseman vakaana.

OP Ryhmän rahoitusasema ja maksuvalmius on hyvä. Rahoituksen saatavuus on säilynyt hyvänä. Tilikauden aikana OP Ryhmä laski liikkeelle pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja yhteensä 3,3 miljardin euron edestä (4,0). Talletusten osuus luottokannasta on säilynyt vakaana tilikauden ajan.

OP Ryhmän markkinariskiasema oli tilikaudella vakaa. Ryhmän markkinariskiä mittaava VaR-tunnusluku oli tilikauden lopulla 160 miljoonaa euroa (156). VaR-tunnusluku sisältää vakuutusyhteisöjen kokonaistaseen, trading-toiminnan, likvideittireservin ja sisäisen pankin korkoriskiposition.

Operatiivisten riskien arvioidaan olevan tavoitteen mukaisesti maltillisella tasolla. Uudelleenorganisointi ja toimintatapojen muutos sekä palveluiden kehittämisen nopeus asettavat

kuitenkin operatiivisten riskien hallinnalle lisähaasteita tulevina vuosina.

Etuspohjaisten eläkejärjestelyiden riskit liittyvät korko- ja markkinariskisiin, eläkkeiden tuleviin korotuksiin sekä elinajanodotteen pitenemiseen. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään. Tilikaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjattu etuspohjaisten eläkejärjestelyiden nettovelan pieneneminen paransi tilikauden laajaa tulosta ennen veroja 88 miljoonaa euroa (48). Muutokseen vaikuttivat lähinnä diskonttauskoron nousu ja eläkkeiden korotusolettaman lasku. Lakisääteisen työeläkevastuun siirto Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariseen pienentää tätä riskiä jatkossa merkittävästi.

Tilikaudella compliance-toiminnon keskeiset painopisteet liittyvät toiminnan sääntelynmukaisuuden varmistamiseen vuonna 2018 voimaan tulleiden sääntelyvaatimusten osalta.

OP Ryhmä on toimittanut vastauksensa Kilpailu- ja kuluttajavirastolta vuonna 2015 saatuun selvityspyyntöön vuoden 2016 alussa. Viranomaiset selvittävät OP Ryhmän markkina-asemaa vähittäispankkipalveluissa ja vahinkovakuutus tuotteiden hinnoittelua. Asia on edelleen viranomais selvityksessä.

Pankkitoiminta

Pankkitoiminnan keskeiset riskit ovat asiakasliiketoiminnasta syntyvä luottoriski sekä markkinariski.

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena.

Ongelmasaamisten määrä kasvoi 3,1 miljardiin euroon (2,9) terveiden lainanhoitojoustojen kasvettua 261 miljoonaa euroa. Ongelmasaamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamisista, muita riskillisiksi luokiteltuja saamisista sekä saamisista, joihin kohdistuu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuva lainanhoitojousto. Lainanhoitojoustot ovat asiakkaan aloitteesta sovittuja helpotuksia alkuperäiseen maksuohjelmaan, ja niillä pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Osuuspankit pyrkivät toiminnallaan aktiivisesti löytämään ratkaisuja asiakkaiden väliaikaisten maksuvaikeuksien ylittämiseksi. Muista kuin asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuneita maksuohjelmamuutoksia ei luokitella ongelmasaamisiksi. Ongelmasaamisista 69,5 prosenttia (64,3) muodostui terveistä lainanhoitojoustosaamisista (koeajalla olevat järjestämättömistä saamisista jo tervehtyneet lainanhoitojoustot tai lainanhoitojoustot, jotka on tehty sopimukseen, joka ei ollut järjestämätön). Järjestämättömien saamisten määrä pysyi alhaisena ja oli 1,0 prosenttia (1,2) luotto- ja takauskannasta. Arvon alentumisten määrä oli 46 miljoonaa euroa (48).

Luotto- ja takauskannan jakauma

	31.12.2018	31.12.2017
Luotto- ja takauskanta, mrd. euroa	90,0	84,8
Henkilöasiakkaiden vastuut, mrd. euroa	51,5	50,0
luotto- ja takauskannasta, %	57,2	58,9
joista kahdessa parhaimmassa luottoluokassa, %	84,0	83,5
joista tyydyttävissä luottoluokissa, %	12,5	12,9
joista kahdessa heikoimmassa luottoluokassa, %	3,5	3,6
Yritys- ja asuntoyhteisö vastuut, mrd. euroa	34,6	32,6
luotto- ja takauskannasta, %	38,4	38,5
joista parhaimmissa luottoluokissa (IG), %	54,6	55,4
joista muissa luottoluokissa (pois lukien maksukyvyttömät), %	44,5	43,4
joista maksukyvyttömiksi luokitellut, %	1,0	1,2
maksukyvyttömiksi luokitellut, milj. euroa	473,5	554,3
Muut vastuut, mrd. euroa	4,0	2,2

Yhdenkään asiakkaan asiakasriski ei vähennyserien ja muiden luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen ylittänyt kymmentä prosenttia omista varoista. Asiakasriskejä kattavat omat varat olivat 11,4 miljardia euroa (11,0).

Yritys- ja asuntoyhteisö vastuiden merkittävimmät toimialat	31.12.2018	31.12.2017**
Asuntojen vuokraus ja hallinta*, %	17,9	17,4
Palvelut, %	10,1	9,0
Muiden kiinteistöjen vuokraus ja hallinta, %	9,9	9,8
Muut toimialat, %	62,2	63,8
Yhteensä, %	100	100

*Asuntojen vuokraus ja hallinta -toimialan vastuista 94,4 prosenttia oli asuntoyhteisöjen vastuuta ja 8,3 prosenttia oli julkisyhteisöjen takaamia.
**Vertailukauden luvut on oikaistu nykyisen seurannan mukaisiksi.

Pankkitoiminnan korkoriski mitattuna yhden prosenttiyksikön koronlaskun vaikutuksena 12 kuukauden korkokatteeseen oli joulukuun lopussa -48 miljoonaa euroa (-81).

OP Ryhmässä hallinnoitavien talletussuojan piiriin kuuluvien talletusten yhteismäärä joulukuun lopussa oli 36,0 miljardia euroa (34,3). Talletussuojarahastosta korvataan enintään 100 000 euroa yhtä OP Ryhmän asiakasta kohden.

Vahinkovakuutus

Vahinkovakuutuksen keskeiset riskit ovat vahinkokehitykseen liittyvät vakuutustekniset riskit, vakuutusvelan katteena olevien sijoitusten markkinariskit, eläkemuotoisen vakuutusvelan edunsaajien eliniän odotteen ennakoitua nopeampi kasvu, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutusvelan diskonttokoron ja markkinakorkojen välinen ero.

Eliniän odotteen kasvu yhdellä vuodella kasvattaisi eläkemuotoista vakuutusvelkaa 45 miljoonaa euroa (45).

Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 23 miljoonaa euroa (27).

Vahinkovakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vahinkovakuutuksen merkittävin markkinariski on markkinakorkojen laskun vakuutusvelan arvoa ja pääomavaadetta nostava vaikutus.

Sijoitusten riskiasema oli tilikaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli tilikauden lopulla 50 miljoonaa euroa (52). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisilla. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausastetta on nostettu merkittävästi.

Varallisuudenhoito

Varallisuudenhoidon keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutettujen eliniän odotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Eliniän odotteen kasvu yhdellä vuodella kasvattaisi vakuutusvelkaa 26 miljoonaa euroa (27). Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 29 miljoonaa euroa (32).

Suomi-yhtiöstä siirtyneiden eriytettyjen vakuutuskantojen sijoitusriskejä ja asiakaskäyttäytymisen muutokseen liittyviä riskejä on puskuroitu. Puskuri riittää kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kantojen riskit. Puskurit olivat yhteensä 289 miljoonaa euroa (367) joulukuun lopussa.

Sijoitusten riskiasema oli tilikaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli tilikauden lopulla 56 miljoonaa euroa (61). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisilla. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausastetta on nostettu merkittävästi.

Muu toiminta

Muun toiminnan keskeiset riskit ovat likviditeettireservin luotto- ja markkinariskit sekä likviditeettiriskit. Markkinariski on merkitykseltään suurin likviditeettireserviin sisältyvissä saamistodistuksissa.

Likviditeettireservin saamistodistusten markkina-arvoon suhteutettu markkinariski (VaR 95 %) pysyi vakaana tilikaudella. Omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista. Likviditeettireservi riittää kattamaan lyhyen aikavälin rahoitustarpeen tiedossa olevien ja ennakoitujen maksuvirtojen sekä likviditeettistressiskenaarion osalta.

OP Ryhmän maksuvalmiutta ja likviditeettireservin riittävyyttä seurataan muun muassa maksuvalmiusvaatimusta mittaavalla LCR-suhdeluvulla. Sääntelyn mukaan LCR-suhdeluvun on oltava vähintään 100 prosenttia vuoden 2018 alusta alkaen. OP Ryhmän LCR-suhdeluku oli joulukuun lopussa 143 prosenttia (123).

OP Ryhmän pitkäaikaisen rahoituksen riittävyyttä seurataan muun muassa rakenteellista rahoitusriskiä mittaavalla NSFR-suhdeluvulla. Sääntelyssä NSFR-suhdeluvulle ei ole vielä asetettu vähimmäisvaatimusta. OP Ryhmän NSFR-suhdeluku oli joulukuun lopussa nykytulkintojen mukaan 111 prosenttia (116).

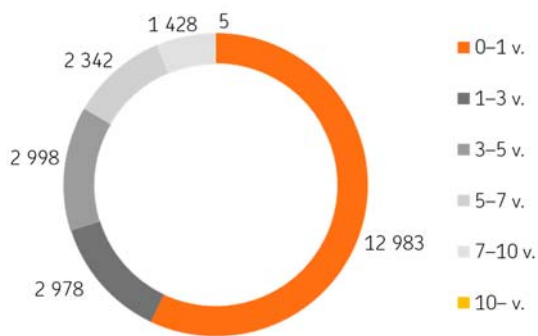
Likviditeettireservi

Mrd. €	31.12.2018	31.12.2017	Muutos, %
Talletukset keskuspankissa	12,2	12,8	-4,7
Vakuuskelpoiset saamistodistukset	9,2	9,1	1,3
Yhteensä	21,4	21,9	-2,2
Ei-vakuuskelpoiset saamiset	1,3	1,5	-9,3
Likviditeettireservi markkina-arvoin	22,7	23,3	-2,6
Vakuuden aliarvostus (Haircut)	-0,7	-0,7	2,4
Likviditeettireservi vakuusarvoin	22,0	22,7	-2,8

Likviditeettireservi sisältää hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemia saamistodistuksia ja arvopaperistettuja saamia.

Likviditeettireserviin luettavien
rahoitusvarojen maturiteettijakauma
31.12.2018, milj.€

Luottoluokitukset

31.12.2018

Luokituslaitos	Lyhyt varainhankinta	Näkymä	Pitkä varainhankinta	Näkymä
Standard & Poor's	A-1+	Vakaa	AA-	Vakaa
Moody's	P-1	Vakaa	Aa3	Vakaa

OP Yrityspankki Oyj:llä on luottoluokitukset Standard & Poor's Global Ratings Europe Limitedistä ja Moody's Investors Service Ltd:stä. OP Yrityspankin luottokelpoisuutta arvioidessaan luottoluokituslaitokset ottavat huomioon koko OP Ryhmän taloudellisen aseman.

Luottoluokitukset eivät muuttuneet tilikaudella.

Moody's vahvisti joulukuussa 2018 ja Standard & Poor's heinäkuussa 2018 OP Yrityspankki Oyj:n pitkän ja lyhyen varainhankinnan luottoluokitukset. Molemmat luottoluokittajat säilyttivät luokitusten näkymät vakaina.

Segmenttien tulos

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto päätti 6.6.2018 OP Ryhmän keskusyhteisön johtokunnan uudesta työnjaosta, mikä muutti segmenttirakennetta vuoden 2019 alusta. OP Ryhmä siirtyy julkaistavassa osavuositarkastus- ja tilinpäätösraportoinnissa uusien segmenttien mukaiseen raportointiin vuoden 2019 ensimmäisestä osavuositarkastuksesta lukien. Siirtymäaikana OP Ryhmän liiketoimintasegmentit raportoidaan aiemman segmenttirakenteen mukaisina, missä OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Terveys- ja hyvinvointiliiketoiminta sisältyy Vahinkovakuutus-liiketoimintasegmenttiin. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään segmentissä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Pankkitoiminta

- Tulos ennen veroja oli 795 miljoonaa euroa (619).
- Tuotot kasvoivat 4,8 prosenttia. Korkokate kasvoi 4,2 prosenttia vertailukaudesta, mutta nettopalkkiotuotot pienenevät 6,3 prosenttia. Kulut pienenevät 9,5 prosenttia 878 miljoonaan euroon. Lakisääteisen työeläkevastuun siirto laski henkilöstökuluja 172 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 18,1 prosenttia vakausmaksun, kehittämisen kulujen ja volyymikasvun johdosta.
- Luottokanta kasvoi 5,9 prosenttia ja talletuskanta 5,8 prosenttia. Luottokanta kasvoi nopeimmin yritysluotoissa sekä asuntoyhteisöluotoissa ja muissa luotoissa.
- Arvon alentumisten määrä oli 45 miljoonaa euroa (47). Järjestämättömät saamiset olivat 1,0 prosenttia (1,2) luotto- ja takauskannasta.
- Pankkitoiminnan merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat maksamisen ja rahoituksen järjestelmien uudistamiseen, muun muassa digitaalisen asuntolainapalvelun kehittämiseen.

Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. €	1-12/2018	1-12/2017	Muutos, %
Korkokate	1 242	1 192	4,2
Nettopalkkiotuotot	540	576	-6,3
Sijoitustoiminnan nettotuotot	105	19	445,4
Muut tuotot	25	36	-30,7
Tuotot yhteensä	1 911	1 823	4,8
Henkilöstökulut (ilman työeläkevastuun siirtoa)	343	354	-3,1
Lakisääteisen työeläkevastuun siirto	-172		
Poistot ja arvonalentumiset	40	51	-22,1
Liiketoiminnan muut kulut	667	565	18,1
Kulut yhteensä	878	970	-9,5
Saamisten arvonalentumiset	-45	-47	-3,3
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-194	-187	3,7
Tulos ennen veroja	795	619	28,3
Kulu-tuotto-suhde, %	45,9	53,2	
Milj. €			
Nostetut asuntoluotot	7 633	6 954	9,8
Nostetut yritysluotot	7 351	7 389	-0,5
Välitetyt asunto- ja kiinteistökaupat, kpl	12 158	13 080	-7,0
Mrd. €			
Luottokanta	31.12.2018	31.12.2017	Muutos, %
Asuntoluotot	38,6	37,5	2,8
Yritysluotot	21,1	19,7	7,1
Asuntoyhteisöt ja muut luotot	27,4	25,0	9,5
Luottokanta yhteensä	87,1	82,2	5,9
Takauskanta	2,9	2,6	4,7
Talletukset			
Käyttely- ja maksuliikettalletukset	42,8	40,1	6,8
Sijoitustalletukset	18,5	17,9	3,5
Talletukset yhteensä	61,3	58,0	5,8

OP Ryhmän pankkitoiminta muodostuu henkilö- ja pk-yritysassiakkaiden pankkitoiminnasta sekä yritys- ja pk-instituutioasiakkaiden pankkitoiminnasta. Henkilö- ja pk-yritysassiakkaiden pankkitoiminta on pääosin osuuspankeissa. Yritys- ja instituutioasiakkaiden liiketoiminta on keskitetty lähes kokonaisuudessaan OP Yrityspankkiin.

Luottokanta kasvoi 5,9 prosenttia 87,1 miljardiin euroon. Erityisen vahvaa oli yritysluottokannan kasvu, joka kasvoi 7,1 prosenttia ja asuntoluottokanta 2,8 prosenttia. OP Yrityspankin osuus luottokannasta oli 26 prosenttia.

Talletuskanta kasvoi 5,8 prosenttia 61 miljardiin euroon. Sijoitustalletusten määrä kasvoi hieman vertailukauteen verrattuna. OP Yrityspankin osuus talletuskannasta oli 19 prosenttia.

OP otti tilikaudella käyttöön digitaalisen asuntolainapalvelun, jonka avulla asiakas voi hakea ja saada asuntolainapäätöksen ja -tarjouksen nopeasti ja automaattisesti verkossa. Palvelu laajeni edelleen vuoden viimeisellä neljänneksellä 117 osuuspankkiin ja kattamaan myös kahden velallisen lainapäätökset.

OP on mukana kehittämässä digitaalisen asuntokaupan alustaa (DIAS), mikä tehdään pankkien, kiinteistönvälitysalan, teknologiayrityksen ja viranomaisten yhteistyönä. Asunto-osakekaupan digitalisointi alkoi vuoden 2019 alussa ja etenee vaiheittain.

OP-Kiinteistökeskusten välittämien asunto- ja kiinteistökauppojen määrä pieneni 7,0 prosenttia vertailukaudesta.

Asuntovelalliset ovat nauttineet historiallisen alhaisesta korkotasosta poikkeuksellisen pitkään, ja asiakkaiden kiinnostus asuntoluottojen ja asuntoyhteisöluottojen suojaamiseen korkojen nousulta on kasvanut. Henkilöasiakkaiden asuntoluotoista oli tilikauden lopussa suojattu 19,7 prosenttia (11,5).

Pankkiasiakkaita oli joulukuun lopussa yli 3,6 miljoonaa (3,7).

Pankkitoiminnan tulos

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja oli 795 miljoonaa euroa (619). Tuotot kasvoivat 4,8 prosenttia. Henkilöstön lakisääteinen työeläketurva siirrettiin Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen hoidettavaksi. Siirrosta tuloutui erä, jonka seurauksena henkilöstökulut pienenevät 172 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 18,1 prosenttia. Kulujen vähenemisen seurauksena kulu-tuotto-suhde parani ja oli 45,9 prosenttia (53,2). Saamisten arvonalentumisten määrä oli 45 miljoonaa euroa (47). Järjestämättömät saamiset olivat 1,0 prosenttia (1,2) luotto- ja takauskannasta.

Korkokate kasvoi 4,2 prosenttia luottokannan kasvun ja varainhankintakustannusten laskun seurauksena 1 242 miljoonaan euroon. Johdannaistoiminta laski OP Yrityspankin pankkitoiminnan korkokatetta, osuuspankkien korkokate puolestaan kasvoi.

Pankkitoiminnan nettopalkkiotuotot pienenevät 540 miljoonaan euroon (576). Nettopalkkiotuottojen laskuun vaikutti tiettyjen johdannaistoiminnan asiakastuottojen sisällyttäminen tilikaudella segmentin sijoitustoiminnan nettotuottoihin; vertailukaudella vastaavat tuotot sisältyivät nettopalkkiotuottoihin.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 86 miljoonaa euroa. Sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti 16 miljoonan euron yksittäinen myyntivoitto. Korkojen muutoksista ja muista markkinamuutoksista aiheutunut CVA-arvostus paransi tulosta 7 miljoonaa euroa (21).

Kulut laskivat 878 miljoonaan euroon. Henkilöstökulut pienenevät 183 miljoonaa euroa 171 miljoonaan euroon. Henkilöstökulujen laskuun vaikutti lakisääteisen työeläkevastuun siirto. Ilman eläkevastuun siirron vaikutusta kulut kasvoivat 8,3 prosenttia 1 050 miljoonaan euroon ja henkilöstökulut laskivat 3,1 prosenttia 343 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 18,1 prosenttia 667 miljoonaan euroon. ICT-kulujen kasvu oli 52 miljoonaa euroa. Panostukset kehittämiseen sekä volyymien kasvu kasvattivat ICT-kuluja. Liiketoiminnan muita kuluja kasvattivat myös Rahoitusvakuusviraston vakuusmaksut 39 miljoonaa euroa. Kulut kasvoivat sekä osuuspankeissa että OP Yrityspankin pankkitoiminnassa.

Vahinkovakuutus

- Tulos ennen veroja laski 36,7 prosenttia ja oli 133 miljoonaa euroa (210).
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 2,4 prosenttia (ilman Baltiaa 3,8 prosenttia).
- Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 92,0 prosenttia (96,1) ja operatiivinen liikekulusuhde 21,0 prosenttia (20,3). Yhdistetty kulusuhde oli 93,2 prosenttia (97,6).
- Sijoitustoiminnan nettotuotot väliaikainen poikkeusmenettely huomioiden olivat 24 miljoonaa euroa (183). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoon oli 14 miljoonaa euroa (135).
- Kehityspanostukset kohdistuivat sähköisten palveluiden kehittämiseen ja aloitettuun perusjärjestelmä uudistukseen.

Vahinkovakuutuksen avainlukuja

Milj. €	1-12/2018	1-12/2017	Muutos, %
Vakuutusmaksutuotot	1 466	1 432	2,4
Korvauskulut	915	970	-5,7
Muut kulut	3	3	-10,9
Vakuutuskate	549	459	19,5
Sijoitustoiminnan nettotuotot	0	183	-100,1
Muut nettotuotot	-5	-33	84,9
Tuotot yhteensä	543	609	-10,7
Henkilöstökulut (ilman työeläkevastuun siirtoa)	137	116	17,9
Lakisääteisen työeläkevastuun siirto	-7		
Poistot ja arvonalentumiset	61	50	22,4
Liiketoiminnan muut kulut	243	231	5,0
Kulut yhteensä	433	397	9,2
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-2	-2	3,0
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	25		
Tulos ennen veroja	133	210	-36,7
Yhdistetty kulusuhde, %	93,2	97,6	
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	92,0	96,1	
Operatiivinen vahinkosuhde, %	70,9	75,8	
Operatiivinen liikekulusuhde, %	21,0	20,3	
Operatiivinen riskisuhde, %	64,5	69,3	
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	27,4	26,9	
Solvenssisuhde, %*	132	135	
Suurvahinkojen omalla vastuulla oleva korvausmeno	107	78	
Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin kohdistuviin varauksiin (run off -tulos)	42	35	

* siirtymäsäännökset huomioiden.

Yritysassiakkaiden vakuutusmaksutuotot kasvoivat yleisen talouskehityksen tukemana. Henkilöasiakkaiden maksutuotot kääntyivät kasvuun kiristyneestä hintakilpailusta huolimatta.

Merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat sähköisten asiointi- ja ostopalvelujen kehittämiseen sekä aloitettuun perusjärjestelmä uudistukseen. Verkko- ja mobiiliasioinnin kehittäminen niin vakuutus- kuin korvauspalvelussa on vahinkovakuutuksen keskeisiä painopisteitä.

Baltiaassa toimivan tytäryhtiön Seesam Insurance AS:n koko osakekannan myynti Vienna Insurance Groupille (VIG) saatettiin päätökseen 31.8.2018. Baltian liiketoiminta sisältyy segmentin tulokseen kaupan toteutumisajankohtaan asti.

Pohjola Terveys on aloittanut terveystestipalvelun OP Vakuutuksen henkilö- ja yritysasiakkaille, joilla on henkilövakuutus sairauden tai tapaturman varalle. Pohjola Terveystestari auttaa hoidon tarpeen arvioinnissa sekä ohjaa tarvittaessa oikeanlaiseen hoitoon. Palvelu laajeni loppuvuonna digitaalisesti Pohjola Sairaala -sovelluksen myötä.

Vahinkovakuutuksen tulos

Tulos ennen veroja oli 133 miljoonaa euroa (210). Tulosta heikensivät erityisesti sijoitustoiminnan nettotuotot, jotka olivat väliaikainen poikkeusmenettely mukaan lukien 158 miljoonaa euroa pienemmät kuin vuotta aiemmin. Sijoitusten nettomyyntivoitot olivat -5 miljoonaa euroa (133). VakuutusKate kasvoi 19,5 prosenttia 549 miljoonaan euroon. Vakuutusvelan diskonttokoron lasku kasvatti vertailukauden korvauskuluja 102 miljoonaa euroa. Baltian vahinkovakuutuksen myynti kasvatti liiketoiminnan muita tuottoja 16 miljoonaa euroa.

Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 92,0 prosenttia (96,1). Operatiiviset tunnusluvut vertailukaudella sisältävät vakuutusvelan diskonttokoron muutosten vaikutukset, mutta eivät sisällä poistoja yrityskauppojen yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä. Diskonttokoron lasku heikensi vertailukauden operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta 7,1 prosenttiyksikköä.

Vakuutusmaksutuotot

Milj. €	1-12/2018	1-12/2017	Muutos, %
Henkilöasiakkaat	798	786	1,5
Yritysassiakkaat	624	584	6,8
Baltia	44	62	-29,0
Yhteensä	1 466	1 432	2,4

Baltian vahinkovakuutuksesta luopumisen vaikutus näkyi loppuvuoden maksutuottojen kehityksessä. Maksutuotot ilman Baltian lukuja kasvoivat 3,8 % tilikaudella.

Korvauskulut ilman vertailukaudelle sisältyneen vakuutusvelan diskonttokoron laskun vaikutusta kasvoivat 5,4 prosenttia. Uusista omaisuuden ja toiminnan suurvahingoista aiheutuva korvausmeno oli vertailukautta suurempi. Tammi-joulukuussa kirjattiin 98 uutta omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa (85), joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 107 miljoonaa euroa (78). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,3 miljoonan euron vahingot. Lakisääteisten eläkkeiden korvausvastuun muutos heikensi tulosta miljoonaa euroa (-8).

Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin, ilman diskonttokoron muutoksen vaikutusta, paransivat vakuusteknistä katetta 42 miljoonaa euroa (35). Operatiivinen vahinkosuhte oli 70,9 prosenttia (75,8). Operatiivinen riskisuhte ilman korvausten välillisiä hoitokuluja oli 64,5 prosenttia (69,3).

Kulut kasvoivat 9,2 prosenttia kehittämiseen liittyvien ICT-kulujen ja poistojen kasvun sekä terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan laajentumisen johdosta ja olivat 36 miljoonaa euroa suuremmat kuin vertailukaudella. Arvonalentumispoistot kasvoivat vertailukaudesta 12 miljoonaa euroa. Operatiivinen liikekulusuhde oli 21,0 prosenttia (20,3). Operatiivinen toimintakulusuhde, joka sisältää myös korvausten välilliset hoitokulut, oli 27,4 prosenttia (26,9).

Operatiivinen vakuustekninen kate ja yhdistetty kulusuhde (CR)

	1-12/2018		1-12/2017	
	Kate, milj. €	CR, %	Kate, milj. €	CR, %
Henkilöasiakkaat	87	89,0	93	88,1
Yritysassiakkaat	33	94,8	-41	107,0
Baltia	-2	104,8	3	95,3
Yhteensä	118	92,0	55	96,1

Hintakilpailun kiristyminen rasitti henkilöasiakasliiketoiminnan kannattavuutta. Yksittäinen suurvahinko heikensi Baltian katetta.

Sijoitustoiminta

Vahinkovakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 14 miljoonaa euroa (135). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisesta vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma

%	31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot	71,9	68,0
Vaihtoehtoiset sijoitukset	5,5	4,7
Osakkeet	7,6	8,5
Pääomasijoitukset	2,0	1,9
Kiinteistöt	8,4	8,3
Rahamarkkinat	4,6	8,5
Yhteensä	100	100

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli 3 730 miljoonaa euroa (3 903). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 94 prosenttia (95), ja 62 prosenttia (66) sijoituksista oli vähintään A--luokitelluissa saamisissa. Tilikauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 4,3 (5,1).

Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,5 prosenttia (1,7). Tunnuksen laskentaa täsmennettiin vuonna 2018 ja vertailutieto oikaistiin takautuvasti.

Varallisuudenhoito

- Tulos ennen veroja laski 13,7 prosenttia ja oli 213 miljoonaa euroa.
- Nettopalkkiotuotot laskivat 10,5 prosenttia 345 miljoonaan euroon hallinnoitavien varojen ja tuottosidonnaisten palkkioiden supistuttua sekä toteutetuista hinnanalennuksista johtuen.
- Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot väliaikainen poikkeusmenettely huomioiden olivat 76 miljoonaa euroa (85). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 53 miljoonaa euroa (96).
- Hallinnoitavien varojen bruttomäärä laski 7,9 prosenttia 71,8 miljardiin euroon.
- Kehityspanostukset kohdistuivat pääosin regulaatiohankkeiden käyttöönoton viimeistelyyn ja sähköisen asioinnin kehittämiseen.

Varallisuudenhoidon avainlukuja

Milj. €	1–12/2018	1–12/2017	Muutos, %
Nettopalkkiotuotot			
Rahastoista, omaisuudenhoidosta ja arvopapereista	228	276	-17,2
Henkivakuutuksesta	185	174	6,3
Kulut	68	64	5,9
Nettopalkkiotuotot yhteensä	345	385	-10,5
Henkivakuutuksen riskiliikkeen nettotuotot	29	27	8,1
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot	69	85	-19,1
Muut tuotot	8	10	-14,9
Tuotot yhteensä	451	507	-11,0
Henkilöstökulut (ilman työeläkevastuun siirtoa)	76	75	1,6
Lakisääteisen työeläkevastuun siirto	-35		
Poistot ja arvonalentumiset	33	28	21,4
Liiketoiminnan muut kulut	142	130	8,9
Kulut yhteensä	216	233	-7,1
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-30	-28	5,9
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	7		
Tulos ennen veroja	213	247	-13,7
Mrd. €			
	31.12.2018	31.12.2017	Muutos, %
Hallinnoitavat varat (brutto)			
Sijoitusrahastot	22,7	24,6	-7,8
Instituutioasiakkaat	21,5	24,2	-11,2
Private Banking	17,9	19,1	-6,2
Sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt	9,8	10,2	-3,5
Hallinnoitavat varat (brutto) yhteensä	71,8	78,0	-7,9
Milj. €			
	1–12/2018	1–12/2017	Muutos, %
Nettomyynti			
Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaat	168	711	-76,4
Private Banking -asiakkaat	223	563	-60,4
Instituutioasiakkaat	363	623	-41,7
Nettomyynti yhteensä	754	1 897	-60,2

Tunnelma sijoitusmarkkinoilla heikkeni sijoittajien kantaessa huolta kiristyneistä kauppasuhteista, tuontituloista ja kohonneista koroista. Negatiivinen tunnelma pienensi varallisuudenhoidon tuotteiden kysyntää, ja nettomyynti pieneni vertailukaudesta 60,2 prosenttia 754 miljoonaan euroon. Hallinnoitavien varojen bruttomäärä pieneni 7,9 prosenttia 71,8 miljardiin euroon. Hallinnoitavat varat sisälsivät noin 11 miljardia euroa OP Ryhmään kuuluvien yritysten varoja (13). OP-Eläkekassan vastuiden siirron myötä varoja siirtyi Ilmariselle 1,3 miljardia euroa.

Tilikaudella kehitettiin aktiivisesti varallisuudenhoidon tuotteiden sijoitusvalikoimaa lanseeraamalla mm. useita indeksilainoja. Sijoitussidonnaiseen vakuutukseen tuotiin sijoituskohteiksi instituutio- ja private-asiakkaille suunnatut infra- ja luottoriskisijoituskorit.

OP-Rahastojen osuudenomistajien määrä kasvoi tilikaudella bruttona noin 27 000:lla 774 000 osuudenomistajaan. OP-Rahastojen Morningstar-luokitus oli 3,0 (2,9).

Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaiden kokonaismäärä kasvoi tilikauden aikana lähes 12 000:lla ja oli joulukuun lopussa noin 795 000.

Tilikaudella varallisuudenhoidon kehittämisspanokset kohdistuivat regulaatiohankkeiden implementointiin viimeistelyyn ja sähköisen myynnin ja asioinnin kehittämiseen. Sähköisten sopimusten osuus oli 56 prosenttia (51) varallisuudenhoidon uusista sopimuksista. Sijoitusrahastotoimeksiannoista tehtiin 79 prosenttia (80) sähköisesti.

Varallisuudenhoidon tulos

Varallisuudenhoidon tulos ennen veroja laski vertailukaudesta 13,7 prosenttia 213 miljoonaan euroon.

Nettopalkkiotuotot pienenevät vertailukaudesta 10,5 prosenttia ja olivat 345 miljoonaa euroa (385). Pieneneminen johtui mm. vertailukautta alhaisemmista tuottosidonnaisista palkkioista. Nettopalkkiotuotot olivat 0,45 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä (0,50).

Henkivakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 53 miljoonaa euroa (96). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisien vakuutusvelan arvonmuutos. Sijoitustase ei sisällä Suomi-yhtiöstä siirtyneitä ns. eriytettyjä taseita.

Kulut pienenevät vertailukaudesta 7,1 prosenttia ja olivat 216 miljoonaa euroa. Lakisäateisen työeläketurvan hoidon ja vakuutuskannan siirto Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle vuoden 2018 lopussa pienensi eläkekuluja 35 miljoonaa euroa. Ilman työeläkevastuun siirron vaikutusta kulut kasvoivat 8,0 prosenttia 251 miljoonaan euroon ja henkilöstökulut 1,6 prosenttia 76 miljoonaan euroon. Kulut olivat 0,27 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä (0,29).

Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkotäydennyksillä ja korkojohdannaisilla. Henkivakuutuksen lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos oli 43 miljoonaa euroa tulosta parantava (51 heikentävä). Vakuutusvelan kertyneet korkotäydennykset ilman eriytettyjä taseita olivat tilikauden lopussa 341 miljoonaa euroa (405). Korkotäydennyksistä 44 miljoonaa euroa (87) oli lyhytaikaisia.

Henkivakuutuksen sijoitusomaisuus ilman sijoitussidonnaisen vakuutuksen katteena olevaa omaisuutta, vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia sekä eriytettyjä taseita oli 3 644 miljoonaa euroa (3 830). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus korkosalkusta oli 95 prosenttia (95). Tilikauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 4,1 (4,4). Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten (ilman eriytettyjä taseita) keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,4 prosenttia (1,7). Tunnusluvun laskentaa täsmennettiin vuonna 2018 ja vertailutieto oikaistiin takautuvasti.

Sijoituskannan jakauma

%	31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot	71,1	69,5
Vaihtoehtoiset sijoitukset	10,8	9,3
Osakkeet ja osakerahastot	6,1	6,1
Kiinteistöt	7,4	6,9
Rahamarkkinat	4,6	8,2
Yhteensä	100	100

Henkivakuutuksen eriytettyjen taseiden sijoitustoiminnan tuotto

Suomi-yhtiöstä vuosina 2015 ja 2016 siirretyistä vakuutuskannoista muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetty taseet, joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

Yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetyn taseen sijoitusomaisuuden määrä ilman vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia oli tilikauden lopussa 810 miljoonaa euroa (891). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 3 miljoonaa euroa (19). Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisien vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma: yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetty tase

%	31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot	77,3	78,5
Vaihtoehtoiset sijoitukset	8,3	9,4
Osakkeet ja osakerahastot	1,8	1,0
Kiinteistöt	8,4	6,6
Rahamarkkinat	4,2	4,4
Yhteensä	100	100

Yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetyn taseen sijoitusomaisuuden määrä ilman vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia oli tilikauden lopussa 2 295 miljoonaa euroa (2 573). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli -24 miljoonaa euroa (86). Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisien vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma: yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetty tase

%	31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot	74,8	75,8
Vaihtoehtoiset sijoitukset	12,2	12,3
Osakkeet ja osakerahastot	1,8	0,7
Kiinteistöt	8,1	7,4
Rahamarkkinat	3,1	3,8
Yhteensä	100	100

Muu toiminta

Muu toiminta -segmentin avainlukuja

Milj. €	1-12/2018	1-12/2017	Muutos, %
Korkokate	-48	-75	-36,4
Nettopalkkiotuotot	6	-63	-110,1
Sijoitustoiminnan nettotuotot	86	238	-63,9
Liiketoiminnan muut tuotot	671	632	6,1
Tuotot yhteensä	715	732	-2,3
Henkilöstökulut (ilman työeläkevastuun siirtoa)	248	213	16,6
Lakisääteisen työeläkevastuun siirto	-71		
Poistot ja arvonalentumiset	191	118	62,3
Liiketoiminnan muut kulut	469	446	5,1
Kulut yhteensä	837	777	7,8
Saamisten arvonalentumiset	-1	0	
Tulos ennen veroja	-123	-45	172,9

Muu toiminta -segmentin tulos

Muu toiminta -segmentin tulos ennen veroja oli -123 miljoonaa euroa (-45). Tulosta heikensivät sijoitustoiminnan nettotuottojen lasku ja kulujen kasvaminen. Lakisääteisen työeläketurvan hoidon ja vakuutuskannan siirto Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle paransi tulosta ennen veroja 71 miljoonaa euroa. Vertailukauden tulokseen sisältyi 42 miljoonaa euroa kertaluonteisia tuottoja. Tuotot yhteensä laskivat 2,3 prosenttia 715 miljoonaan euroon.

Muu toiminta -segmentin korkokate oli -48 miljoonaa euroa (-75). Sijoitustoiminnan nettotuotot laskivat 63,9 prosenttia 86 miljoonaan euroon. Johdannaistoiminta kasvatti korkokatetta 24 miljoonaa euroa ja laski sijoitustoiminnan nettotuottoihin sisältyviä kaupankäynnin nettotuottoja 90 miljoonaa euroa. OP Ryhmän kirjauskäytännön mukaisesti johdannaisinstrumenttien tuottoja sisältyy sekä korkokatteeseen että kaupankäynnin nettotuottoihin. Tuottojen jakautuminen näiden tuloslaskelmaerien kesken saattaa vaihdella merkittävästi riippuen positionhoidossa kulloinkin käytettävistä johdannaisinstrumenteista. Lisäksi sijoitustoiminnan nettotuottoja laski osinkotuottojen pieneminen 10 miljoonaa euroa ja sijoituskiinteistöjen nettotuottojen pieneminen 29 miljoonaa euroa.

Nettopalkkiotuotot kasvoivat vertailukaudesta 67 miljoonaa euroa. Muu toiminta -segmentin nettopalkkiotuottojen määrän vaihteluun vaikuttavat pääosin OP Ryhmän sisäiset nettopalkkiot.

Liiketoiminnan muut tuotot kasvoivat 6,1 prosenttia 671 miljoonaan euroon OP Ryhmän sisäisten veloitusten kasvettua. Muu toiminta -segmentille kirjattiin vertailukaudella kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia korkoineen aikaisemmilta vuosilta yhteensä 22 miljoonaa euroa. Vertailukaudella OP Ryhmä myi korrttimaksujen tilitys- ja maksupääteläitekantansa Netsille. Muu toiminta -segmentille kirjattiin kaupasta vertailukaudella kertaluonteista tuottoa 20 miljoonaa euroa liiketoiminnan muihin tuottoihin. Kauppaan liittyviä ylimääräisiä

poistoja kirjattiin 3 miljoonaa euroa ja muita kuluja 3 miljoonaa euroa vertailukaudelle.

Muu toiminta -segmentin kuluja kasvattivat poistot ja arvonalentumiset. Yhteensä kulut kasvoivat 7,8 prosenttia 837 miljoonaan euroon. Työeläkevastuun siirto vuoden 2018 lopussa pienensi eläkekuluja 71 miljoonaa euroa. Henkilöstökulut kasvoivat ilman eläkevastuun siirron vaikutusta 16,6 prosenttia 248 miljoonaan euroon. Uudelleenjärjestelyvaraus kasvatti henkilöstökuluja 8 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 5,1 prosenttia 469 miljoonaan euroon ICT-kulujen kasvettua 7 miljoonaa euroa ja ostettujen palveluiden 12 miljoonaa euroa. Poistot ja arvonalentumiset aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä kasvoivat 62,3 prosenttia 191 miljoonaan euroon. Arvonalentumispoistoja kirjattiin 39 miljoonaa euroa vertailukautta enemmän. Poistojen ja arvonalentumisten kasvu on seurausta viime vuosien kehittämispanostusten kasvusta.

OP Ryhmän senior-ehtoisen tukkuvarainhankinnan, TLTRO-II-varainhankinnan sekä katettujen joukkovelkakirjalainojen keskimarginaali oli joulukuussa 14 korkopistettä (19). TLTRO-II-rahoituksen käyttö sekä korkeampaan kustannustasoon tehdyn varainhankinnan eräänntyminen madaltavat tukkuvarainhankinnan kustannusta. Katetut joukkovelkakirjalainat raportoidaan osana Pankkitoiminta-segmenttiä.

Investoinnit ja palvelukehittäminen

OP Ryhmä investoi jatkuvasti toimintansa kehittämiseen ja asiakaskokemuksen parantamiseen. Keskusyhteisö tytäryhtiöineen vastaa OP Ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista.

OP Ryhmän kehittämismenot olivat tammi–joulukuussa 384 miljoonaa euroa (454). Niihin sisältyvät lisenssimaksut, ostetut palvelut, muut hankkeisiin liittyvät ulkoiset kustannukset sekä omaa työtä. Kehittämismenoista 182 miljoonaa euroa (234) on aktivoitu.

Yksityiskohtaisempaa tietoa OP Ryhmän investoinneista sisältyy tämän toimintakertomuksen liiketoimintasegmenttikohtaisiin osioihin.

Henkilöstö ja palkitseminen

OP Ryhmän palveluksessa oli tilikauden lopussa 12 066 henkilöä (12 269). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 241 (12 212). Henkilöstön määrä laski tilikaudella Baltian vahinkovakuutusliiketoiminnan myynnin johdosta 341 henkilöllä.

Tilikauden aikana OP Ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 318 henkilöä (357). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 61,8 vuotta (62,1).

OP Ryhmän muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yrityskohtaiseen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen. OP Ryhmän ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitetusta kannustinjärjestelmästä sekä muulle henkilöstölle tarkoitetusta henkilöstörahostosta.

Vuosille 2017–19 on vahvistettu johdon pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä. Lisäksi henkilöstölle suunnattu OP Ryhmän henkilöstörahoston palkitsemisjärjestelmä jatkuu vuoden ansaintajaksoin.

Kannustinjärjestelmiä laadittaessa on otettu huomioon finanssi- ja rahoitusalan palkitsemisjärjestelmiä koskeva sääntely. Palkitsemisjärjestelmä 2017–19 noudattelee edellisen kolmivuotisen ansaintajakson pääperiaatteita.

Pitkän aikavälin tavoitettaviksi OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on asettanut OP Ryhmän tuloksen ennen veroja, asiakaskokemuksen sekä digitaalisen asioinnin. Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahostossa.

Johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan toimitusuhdetta koskevat tiedot

OP Osuuskunnan johtokunnan jäsenten sekä tarkastusjohtajan palkasta, palkkioista ja muista eduista päättää Keskusyhteisökonsernin johdon nimitysvaliokunta. Kunkin em. henkilön toimitusuhdetta ehdot on määritelty kirjallisessa johtajasopimuksessa, jonka hallintoneuvosto on hyväksynyt.

Vakavaraisuusasetuksen edellyttämät tiedot OP Ryhmän riskiasemaan vaikuttavien henkilöiden palkitsemisesta julkaistaan vuosittain OP Ryhmän verkkosivuilla.

OP Ryhmän pääjohtaja Timo Ritakalliolle maksettiin vuonna 2018 palkkaa 613 791 euroa ja luontoisetuja 21 750 euroa. OP Ryhmän edelliselle pääjohtajalle Reijo Karhiselle maksettiin vuonna 2018 palkkaa 203 243 euroa ja luontoisetuja 1 525 euroa sekä vuodelta 2017 kertyneitä lyhyen aikavälin palkkioita 125 050 euroa eli yhteensä 329 818 euroa. Vuosilta 2014–2016 kertyneitä pitkän aikavälin palkkioita maksettiin vuonna 2018 viivästettynä 180 931 euroa.

Muiden johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan palkat olivat 2 930 411 euroa ja luontoisedut 117 735 euroa. Vuosilta 2014–2017 kertyneitä lyhyen ja pitkän aikavälin palkkioita maksettiin 885 743 euroa. Yhteensä palkkoja ja palkkioita maksettiin muille johtokunnan jäsenille ja tarkastusjohtajalle 3 933 889 euroa.

Palkat ja palkkiot sisältävät vuodelta 2017 ansaituista tulospalkkioista vuonna 2018 maksetun osuuden sekä johdon pitkäaikavälin palkitsemisjärjestelmän vuosilta 2014–2016 ansaittujen palkkioiden vuonna 2018 maksetun osuuden. Pääjohtajan ja johtokunnan jäsenten vuodelta 2017 ansaitsemista lyhyen aikavälin tulospalkkioista ei ole lykätty erinä myöhemmin maksettavaksi. Lykkäämismenettely perustuu luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) mukaiseen menettelyyn, joka on kuvattu OP Ryhmän IFRS-tilinpäätöksen 2018 muuttuvaa palkitsemista koskevassa liitteessä 50.

Pääjohtaja Reijo Karhinen kuului OP Eläkesäätiön lisäeläketurvan piiriin. Pääjohtaja jäi johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle täyttäessään 63 vuotta tammikuussa 2018. OP-Eläkesäätiö on perinyt pääjohtajan lisäeläkevastuun kasvusta kertamaksun yhteensä 534 539 euroa, joka kohdistui vuodelle 2018.

Uuden pääjohtajan Timo Ritakallion eläkeikä on 65 vuotta. Olli Lehtilän, Harri Nummelan, Tony Vepsäläisen ja tarkastusjohtaja Leena Kallasvuon eläkeikä on 63 vuotta. Muilla johtokunnan jäsenillä eläkeikä määräytyy eläkelakien mukaan. Eläke-etuudet määräytyvät eläkelakien ja OP Ryhmän omien eläkejärjestelmien mukaisesti.

Etuus pohjaiseen lisäeläkevakuutukseen maksettiin vuonna 2018 yhteensä 1 642 373 euroa. Summa sisältää sekä vuoteen 2017 että vuoteen 2018 kohdistuvaa maksua johtuen lisäeläkejärjestelmämuutoksista. Maksupohjaiseen lisäeläkevakuutuksen maksettiin vuonna 2018 yhteensä 106 113 euroa.

Lisäeläkekustannukset on julkistettu Euroopan pankkiviranomaisen EBA:n vuosittain keräämissä palkitsemista koskevissa tiedoissa Euroopan parlamentin ja neuvoston vakavaraisuusasetuksen 575/2013 ja direktiivin 2013/36 mukaisesti.

Sekä pääjohtajan että muiden johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan osalta työnantajan noudattama irtisanomisaika on 6 kuukautta. Työsuhteen päättyessä johtajasopimuksissa erikseen määritellyissä tilanteissa pääjohtajalle maksetaan irtisanomisaajan palkan lisäksi enintään 12 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa ja muille johtokunnan jäsenille ja tarkastusjohtajalle enintään 6 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa.

	Säännöllinen rahopalkka	Luontois- edut	Vuodelta 2017 ansaittu, vuonna 2018 maksettu lyhyen aikavälin tulospalkkio	2018 maksetut palkat, palkkiot ja luontoisedut yhteensä	Pitkän aikavälin palkitsemis- järjestelmästä vuosilta 2014–2016 ansaitun palkkion vuonna 2018 maksettu osuus*	2018 maksetut palkat, palkkiot ja luontoisedut sekä maksettu lykätty ja pitkän aikavälin järjestelmän palkkio yhteensä
Timo Ritakallio (1.3.–31.12.2018)	613 791	21 750	-	635 541	-	635 541
Tony Vepsäläinen	617 988	13 020	91 768	722 776	100 120	822 896
Vesa Aho (1.11.–31.12.2018)	55 960	40	-	56 000	-	56 000
Katja Keitaanniemi (6.8.– 31.12.2018)	160 598	97	-	160 695	-	160 695
Olli Lehtilä	333 571	35 815	37 700	407 086	56 209	463 296
Juho Malmberg (11.6.– 31.12.2018)	167 530	140	-	167 670	-	167 670
Harri Nummela	373 796	11 400	35 530	420 726	69 110	489 836
Tiia Tuovinen (11.6.–31.12.2018)	124 265	6 405	-	130 670	-	130 670
Leena Kallasvuo	190 638	11 340	28 662	230 640	29 827	260 467
Reijo Karhinen (1.1.–31.1.2018)	203 243	1 525	125 050	329 818	180 931	510 749
Jouko Pölönen (1.1.–30.4.2018)	185 604	3 920	48 832	238 356	-	238 356
Karri Alameri (1.1.–10.6.2018)	127 728	4 572	56 496	188 796	25 409	214 205
Jari Himanen (1.1.–6.5.2018)	97 938	7 556	52 440	157 934	33 479	191 413
Harri Luhtala (1.1.–31.10.2018)	217 957	10 950	32 493	261 400	45 234	306 634
Erik Palmén (1.1.–10.6.2018)	104 018	-	40 916	144 934	32 042	176 976
Carina Geber-Teir (1.1.– 10.6.2018)	89 085	6 090	38 845	134 020	-	134 020
Outi Taivainen (1.1.–10.6.2018)	83 735	6 390	30 631	120 756	-	120 756
						5 080 178

* Sisältää vuonna 2018 maksetun osuuden vuosina 2014–2016 ansaituista pitkän aikavälin palkkioista. Lykättyjen erien maksaminen edellyttää erillistä päätöstä.

OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdisteltiin tilikauden lopussa yhteensä 156 osuuspankkia (167) ja OP Osuuskunta -konserni.

Tilikaudella osuuspankkien lukumäärää pienensivät osuuspankkien fuusiot.

Leppävirran Osuuspankki ja Suonenjoen Osuuspankki sulautuivat Pohjois-Savon Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 28.2.2018.

Auran Osuuspankki, Marttilan Osuuspankki, Pöytyän Osuuspankki ja Tarvasjoen Osuuspankki sulautuivat Paattisten Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Paattisten Osuuspankin toiminimi muuttui Auranmaan Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.3.2018.

Haukivuoren Osuuspankki, Heinäveden Osuuspankki, Hirvensalmen Osuuspankki ja Sulkavan Osuuspankki sulautuivat Suur-Savon Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.3.2018.

Käylän Osuuspankki sulautui Kuusamon Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.8.2018.

Mellilän Osuuspankki ja Niinijoen Osuuspankki ovat 21.8.2018 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Mellilän Osuuspankki sulautuu Niinijoen Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Niinijoen Osuuspankin toiminimi muuttuu Niinijokivarren Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 28.2.2019.

Turun Seudun Osuuspankki ja Merimaskun Osuuspankki ovat 13.12.2018 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Merimaskun Osuuspankki sulautuu Turun Seudun Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 30.4.2019.

Järvi-Hämeen Osuuspankki ja Kalkkisten Osuuspankki ovat 17.12.2018 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Kalkkisten Osuuspankki sulautuu Järvi-Hämeen Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 30.4.2019.

OP Vakuutus Oy myi Baltiassa toimivan tytäryhtiönsä Seesam Insurance AS:n koko osakekannan Latvian ja Liettuan siviiliikkeineen Vienna Insurance Groupille (VIG). Kauppakirja osapuolten välillä allekirjoitettiin 18.12.2017 ja kauppa toteutui lopullisesti 31.8.2018.

Aiemmin OP Ryhmän sisäisenä luottovakuutusyhtiönä toiminut OVY Oy sulautui OP Osuuskuntaan. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.7.2018.

OP Ryhmän tytäryhtiö Payment Highway Oy sulautui Checkout Finland Oy:öön. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.8.2018.

OP Ryhmä suunnittelee ottavansa käyttöön Pohjola-nimen vahinkovakuutusliiketoiminnassa vuoden 2019 aikana. OP Vakuutus Oy tunnettaisiin jatkossa nimellä Pohjola Vakuutus Oy. Pohjola Terveysnimen nimi muuttuu Pohjola Sairaalaksi vuoden 2019 aikana, ja se keskittyy jatkossa sairaalatoimintaan.

OP Osuuskunnan hallinto

OP Ryhmän keskusyhteisön (OP Osuuskunta) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 20.3.2018.

Hallintoneuvostoon valittiin seuraavat erovuorossa olleet hallintoneuvoston jäsenet uudelleen kolmivuotiskaudeksi, joka päättyy vuonna 2021: toimitusjohtaja Kalle Arvio, toimitusjohtaja Anne Harju, professori Jarna Heinonen, agronomi Seppo Kietäväinen, toimitusjohtaja Olli Koivula, lehtori Jaakko Korkonen, KHT-tilintarkastaja Katja Kuosa-Kaartti, suunnittelija Jukka Kääriäinen, senior manager Anssi Mäkelä, hallintojohtaja Annukka Nikola, toimitusjohtaja Olli Näsi, toimitusjohtaja Olli Tarkkanen ja toimitusjohtaja Ari Väänänen.

Uusiksi hallintoneuvoston jäseniksi vuonna 2021 päättyväksi kolmivuotiskaudeksi valittiin toiminnanjohtaja Timo Alho, toimitusjohtaja Kyösti Myller, hankehallinnon asiantuntija, valmiuspäällikkö Yrjö Niskanen, strategia- ja asiakkuuspäällikkö Timo Metsä-Tokila, toimitusjohtaja Leo-Petteri Nevalainen, toimitusjohtaja Timo Suhonen, toimitusjohtaja Juha-Pekka Nieminen ja professori Markku Sotarauta.

Lisäksi hallintoneuvostoon valittiin uudelleen OP Ryhmän ulkopuolisenä jäsenenä johtaja Jaakko Kiander vuonna 2021 päättyväksi kolmivuotiskaudeksi.

Hallintoneuvostossa on kaikkiaan 36 jäsentä.

Järjestäytymiskokouksessaan hallintoneuvosto valitsi hallintoneuvoston puheenjohtajiston. Puheenjohtajaksi valittiin uudelleen kansantaloustieteen professori Jaakko Pehkonen ja varapuheenjohtajiksi markkinoinnin lehtori Mervi Väisänen ja toimitusjohtaja Olli Tarkkanen.

Puheenjohtajiston rinnalla hallintoneuvoston viidellä valiokunnalla on keskeinen rooli hallintoneuvoston työskentelyssä. Hallintoneuvoston työvaliokunnan, palkitsemisvaliokunnan ja keskusyhteisökonsernin johdon nimitysvaliokunnan puheenjohtajana toimii hallintoneuvoston puheenjohtaja. Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana toimii KTM Riitta Palomäki ja riskienhallintavalioikunnan puheenjohtajana KTM, hallituksen puheenjohtaja Arto Ylimartimo.

Keskusyhteisön osuuskunnan kokous 20.3.2018 hyväksyi osuuskunnan sääntömuutoksen. Sääntömuutoksella toteutettiin viranomais- ja sääntelyvaatimuksiin perustuvat muutokset hallintoneuvostoa ja sen valiokuntia sekä johtokuntaa koskeviin

sääntökohtiin. Hallintoneuvoston jäsenistä vähintään neljän on oltava OP Ryhmän ulkopuolisia.

Tilintarkastajaksi tilikaudeksi 2018 valittiin varsinaisessa osuuskunnan kokouksessa tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab. KPMG Oy Ab:n nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Raija-Leena Hankonen.

Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP Ryhmän juridinen rakenne

Osuuspankkien yhteenliittymä ja OP Ryhmä

OP Ryhmään kuuluvien osuuspankkien yhteenliittymän muodostavat yhteenliittymän keskusyhteisö OP Osuuskunta, sen konsolidointiryhmään kuuluvat yritykset, keskusyhteisön jäsenluottolaitokset sekä niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset sekä sellaiset luottolaitokset, rahoituslaitokset ja palveluyritykset, joiden äänivallasta edellä mainitut yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet.

OP Ryhmän muodostavat osuuspankkien yhteenliittymä sekä sellaiset yhteenliittymän ulkopuoliset yritykset, joiden äänivallasta yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt omistavat yli puolet. OP Ryhmän laajuus eroaa osuuspankkien yhteenliittymän laajuudesta siten, että OP Ryhmään kuuluu myös muita yrityksiä kuin luottolaitoksia, rahoituslaitoksia tai palveluyrityksiä. Näistä merkittävimpiä ovat vakuutusyhtiöt, joiden kanssa yhteenliittymä muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymän. Lisäksi OP Ryhmään kuuluu sairaalatoimintaa harjoittava Pohjola Terveys Oy.

Osuuspankkien yhteenliittymän ohjaus, riskienhallinta ja vakavaraisuus

Yhteenliittymälain mukaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdisteltyä omien varojen määrää ja maksuvalmiutta valvotaan konsolidoidusti yhteenliittymän tasolla. Keskusyhteisöllä on velvollisuus valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa, antaa niille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi ohjeita riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta sekä antaa niille ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisessa. Keskusyhteisö voi lisäksi säännöissään määrättyllä tavalla vahvistaa jäsenluottolaitoksille yleisiä toimintaperiaatteita noudatettaviksi näiden yhteenliittymän kannalta merkittävässä toiminnassa.

Ohjeidenanto- ja valvontavelvollisuus ei kuitenkaan anna keskusyhteisölle valtaa määrätä jäsenluottolaitoksen liiketoiminnasta. Jokainen jäsenluottolaitos harjoittaa itsenäisesti liiketoimintaansa omien voimavarojensa ja keskusyhteisön ohjeiden puitteissa.

Yhteenliittymään kuuluva yritys ei saa ottaa toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdistellylle vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Keskusyhteisöllä on lain mukaan oltava yhteenliittymän tehokkaan riskienhallinnan mahdollistava luotettava hallinto sekä yhteenliittymän toimintaan nähden riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallintajärjestelmät.

Osuuspankkien yhteenliittymän riskienhallinnassa noudatettavat periaatteet sisältyvät OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmä -dokumenttiin, ja niitä on kuvattu yksityiskohtaisemmin muualla toimintakertomuksessa sekä OP Ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä.

Yhteenliittymän on täytettävä laissa säädetyt yhteenliittymän taloudellista asemaa koskevat vaatimukset. Yhteenliittymällä on oltava omia varoja vähintään luottolaitostoiminnasta annetun lain 10 luvun 1 §:ssä tarkoitettu määrä.

Yhteenliittymälain mukaan valvoja voi antaa keskusyhteisölle luvan päättää omien varojen määrään ja vaatimuksiin, asiakasriskeihin ja maksuvalmiuteen sekä riskien laadulliseen hallintaan liittyvistä poikkeuksista jäsenluottolaitoksilleen.

OP Ryhmän tilinpäätös ja tilintarkastus

Yhteenliittymälain mukaan OP Ryhmän tilinpäätös on laadittava noudattaen kirjanpitolaisia tarkoitettuja kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. Finanssivalvonta on antanut yksityiskohtaisempia määräyksiä OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisesta. Tilinpäätöksessä noudatetut laadintaperiaatteet on esitetty OP Ryhmän tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitoksille yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisessa. Jäsenluottolaitoksilla on velvollisuus antaa keskusyhteisölle OP Ryhmän tilinpäätöksen yhdistelyä varten tarpeelliset tiedot. Keskusyhteisön tilintarkastajilla on oikeus saada OP Ryhmän tilinpäätöksen tarkastamista varten jäljennös jäsenluottolaitoksen tilintarkastusta koskevista asiakirjoista.

Keskusyhteisön tilintarkastajat tarkastavat OP Ryhmän tilinpäätöksen noudattaen soveltuvin osin luottolaitoslain säädöksiä. Tilinpäätös esitellään ja annetaan tiedoksi keskusyhteisön varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

Osuuspankkien yhteenliittymän valvonta

Keskusyhteisöä ja osuuspankkien yhteenliittymää valvoo Euroopan keskuspankki (EKP). Keskusyhteisön jäsenluottolaitoksia valvovat EKP ja keskusyhteisö.

Keskusyhteisö valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien määräysten, sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä sekä keskusyhteisön yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi keskusyhteisö valvoo yhteenliittymään kuuluvien yritysten taloudellista asemaa.

EKP valvoo, että keskusyhteisö ohjaa ja valvoo jäsenluottolaitosten toimintaa yhteenliittymälain säännösten mukaisesti ja että yhteenliittymään kuuluvat yritykset täyttävät niille laissa asetetut vaatimukset.

Keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tarkastusta suorittaa OP Ryhmän pääjohtajan alainen Sisäinen tarkastus-toiminto. Sen tehtäviin kuuluvat keskusyhteisön jäsenluottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yritysten sekä keskusyhteisön ja sen tytäryhtiöiden sisäinen tarkastus.

Sisäinen tarkastus on liiketoiminnoista riippumaton toiminto, joka tarkastaa OP Ryhmän sisäisen valvontajärjestelmän, riskienhallinnan sekä johtamis- ja hallintoprosessien riittävyyttä ja tehokkuutta. Sisäinen tarkastus on organisoitu liiketoimintaorganisaatiota vastaavasti. Kaikki ryhmän yhteisöt ja toiminnot ovat sisäisen tarkastuksen piirissä.

Keskusyhteisön hallintoneuvosto nimittää ja vapauttaa Tarkastusjohtajan ja päättää hänen työsuhteensa ehtoista ja kompensatiosta.

Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunta vahvistaa Sisäisen tarkastuksen toimintasuunnitelman. Sisäinen tarkastus raportoi tarkastuksista Keskusyhteisön johtokunnalle ja tarkastusvaliokunnalle sekä toimintojen johtoryhmille. Yhtiökohtaiset tarkastukset raportoidaan yhtiöiden hallintoelimille ja johdolle.

Sisäinen tarkastus noudattaa tarkastustyössään hallintoneuvoston vahvistamia Sisäisen tarkastuksen toimintaperiaatteita (Internal Audit Charter) ja IIA:n (Institute of Internal Auditors) vahvistamia kansainvälisiä sisäisen tarkastuksen ammattistandardeja (International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing). Toiminnan ulkoinen laadunarviointi suoritetaan noin viiden vuoden välein.

Keskusyhteisön maksuvelvollisuus ja jäsenluottolaitosten keskinäinen vastuu

Yhteenliittymän keskinäisen vastuun piirissä ovat keskusyhteisö ja sen jäsenluottolaitokset. Keskusyhteisö on velvollinen suorittamaan yhteenliittymälaisissa tarkoitettuna tukitoimena jäsenluottolaitokselle määrän, joka on tarpeen jäsenluottolaitoksen selvitystilan estämiseksi. Lisäksi keskusyhteisö vastaa jäsenluottolaitoksen niistä veloista, joita ei saada suoritetuksi jäsenluottolaitoksen varoista.

Jäsenluottolaitos on velvollinen suorittamaan keskusyhteisölle osuutensa määrästä, jonka keskusyhteisö on suorittanut joko toiselle jäsenluottolaitokselle tukitoimena taikka toisen jäsenluottolaitoksen velkojalle maksuna erääntyneestä velasta, johon velkoja ei ole saanut suoritusta jäsenluottolaitokselta. Jäsenluottolaitoksella on lisäksi keskusyhteisön maksukyvyttömyystilanteessa osuuskuntalaisia tarkoitettu rajaton lisämaksuvelvollisuus keskusyhteisön veloista.

Jäsenluottolaitoksen vastuu määrästä, jonka keskusyhteisö on jonkin jäsenluottolaitoksen puolesta tämän velkojalle suorittanut, jakautuu jäsenluottolaitosten kesken niiden viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa. Jäsenluottolaitokselta toisen jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi käytettäviin tukitoimiin perittävien maksujen vuotuinen yhteenlaskettu määrä saa kunakin tilikautena olla yhteensä enintään viisi tuhannesosaa kunkin jäsenluottolaitoksen viimeksi vahvistetun taseen loppusummasta.

Talletussuojarahaston ja sijoittajien korvausrahaston suoja

Talletussuojarahastoa koskevan lainsäädännön mukaan osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvia talletuspankkeja pidetään talletussuojan osalta yhtenä pankkina. Talletussuojarahaston varoista korvataan tallettajan saamiset

osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvilta talletuspankeilta yhteensä enintään 100 000 euroon asti.

Myös sijoittajien korvausrahastoa koskevan lainsäädännön mukaan osuuspankkien yhteenliittymää pidetään korvaussuojan osalta yhtenä pankkina. Korvaussuojarahaston varoista korvataan sijoittajan saamiset osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvilta yhteisöiltä yhteensä enintään 20 000 euroon saakka.

Talletussuojasta vastaa Rahoitusvakuusvirasto, joka hallinnoi valtion talousarvion ulkopuolista rahoitusvakuusrahastoa. Rahasto muodostuu vakuusmaksuina kartutettavasta kriisinratkaisurahastosta ja talletussuojamaksuina kartutettavasta talletussuojarahastosta.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymä

OP Ryhmä muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetussa laissa (RavaL) määritellyn rahoitus- ja vakuutusryhmittymän. Yhteenliittymän keskusyhteisö toimii RavaL:n 3 §:n perusteella ryhmittymän johdossa olevana yrityksenä.

RavaL:ssa säädetään rahoitus- ja vakuutusryhmittymälle oma vakavaraisuusvaatimus. OP Ryhmän vakavaraisuus ilmoitetaan vähimmäispääoman ylittävänä omien varojen määränä sekä omien varojen kokonaismäärän suhteena omien varojen vähimmäismäärään.

RavaL:n tilinpäätöstä koskevaa normistoa ei sovelleta lain 30 §:n perusteella OP Ryhmään, koska ryhmän tilinpäätös laaditaan noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja.

Vuoden 2019 näkymät

Finanssialan toimintaympäristö on kokonaisuudessaan varsin suotuisa, vaikka maailmantaloudessa on merkkejä kasvun hidastumisesta. Matala markkinakorkotaso hidastaa pankkien korkokatteen kasvua ja heikentää vakuutusyhteisöjen korkosijoitusten tuottoja, mutta parantaa samalla myös asiakkaiden luotonhoitokykyä. Arvonalentumiset ovat olleet pitkään erittäin matalalla tasolla. Finanssialan merkittävimmät strategiset riskit liittyvät tällä hetkellä asiakaskäyttötymisen muuttumiseen, toimintaympäristön digitalisoitumiseen, perinteisen toimialan ulkopuolelta tulevaan kilpailuun ja monimutkaistuvaan sääntelyyn. Toimialamurros uhkaa tulevina vuosina hidastaa kasvua ja rapauttaa tuottokertymää. Muutokset aiheuttavat finanssitoimialan toimijoille selkeän vaateen parantaa asiakas- ja työntekijäkokemusta, lisätä toimintansa ja sen kehittämisen ketteryyttä sekä parantaa tuottavuutta.

OP Ryhmän vuoden 2019 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan pienemmäksi kuin vuoden 2018 tulos. Merkittävimmät tuloksen epävarmuustekijät liittyvät korko- ja sijoitusympäristön muutoksiin, markkinoiden kasvuvauhtiin, kilpailutilanteen muutoksiin sekä arvonalentumisiin.

Kaikki tässä toimintakertomuksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämänhetkiseen näkemykseen talouden kehityksestä. Toteutuvat tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Keskeiset tuloslaskelma- ja tase-erät sekä taloudelliset tunnusluvut

Milj. €	2018	2017	2016	2015	2014
Keskeiset tuloslaskelmaerät, milj. €					
Korkokate	1 175	1 102	1 058	1 026	1 043
VakuutusKate	566	478	558	527	481
Nettopalkkiotuotot	887	879	859	855	853
Sijoitustoiminnan nettotuotot	254	522	391	441	324
Liiketoiminnan muut tuotot	61	83	122	46	52
Henkilöstökulut	516	758	762	781	741
Poistot ja arvonalentumiset	325	246	160	162	149
Liiketoiminnan muut kulut	839	764	646	577	665
Saamisten arvonalentumiset	-46	-48	-77	-78	-88
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-226	-217	-206	-195	-195
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	26				
Tulos ennen veroja	1 017	1 031	1 138	1 101	915
Keskeiset tase-erät – vastaavaa, milj. €					
Käteiset varat	12 350	12 937	9 471	8 619	3 942
Johdannaissopimukset	3 482	3 412	4 732	5 072	5 998
Saamiset luottolaitoksilta	183	504	337	425	686
Saamiset asiakkailta	87 081	82 193	78 604	75 192	70 683
Sijoitusomaisuus	23 047	23 324	25 887	21 803	16 634
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	9 771	10 126	9 168	8 640	7 492
Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	2 227	2 353	2 345	2 238	2 113
Muut erät	2 242	2 355	3 203	2 465	2 879
Vastaavaa yhteensä	140 382	137 205	133 747	124 455	110 427
Keskeiset tase-erät – vastattavaa, milj. €					
Velat luottolaitoksille	4 807	5 157	4 669	1 673	1 776
Johdannaissopimukset	2 821	3 026	4 044	4 678	5 499
Velat asiakkaille	66 112	65 549	60 077	58 220	51 163

Vakuutusvelka	9 476	9 950	10 586	7 705	6 386
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	9 812	10 158	9 205	8 666	7 513
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjalainat	30 456	26 841	28 287	27 706	24 956
Muut vieraan pääoman erät	5 064	5 440	6 642	6 483	5 921
Oma pääoma	11 835	11 084	10 237	9 324	7 213
Vastattavaa yhteensä	140 382	137 205	133 747	124 455	110 427
Tunnusluvut					
Oman pääoman tuotto, ROE, %	6,9	7,7	9,4	10,3	8,1
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %	5,2	6,0	7,8	13,2	5,7
Koko pääoman tuotto, ROA, %	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6
Kulujen osuus tuotoista, %	57	58	52	53	56
Henkilöstömäärä keskimäärin	12 241	12 212	12 271	12 174	12 548
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde, %	20,5	20,1	20,1	19,5	15,1
Vakavaraisuussuhde, %	22,5	22,5	23,1	22,9	17,3
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus, %*	147	148	170	191	158

*Vertailuvuodet 2014–2016 on esitetty Solvenssi II:n mukaan. Luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset.

Tunnuslukujen laskentakaavat

Vaihtoehtoisia tunnuslukuja esitetään kuvaamaan liiketoiminnan taloudellista kehitystä sekä parantamaan vertailukelpoisuutta samalla toimialalla toimivien yhtiöiden ja eri raportointikausien välillä.

Käytettyjen vaihtoehtoisten tunnuslukujen laskentakaavat on esitetty alla. Uusina vaihtoehtoisina tunnuslukuina on esitetty ”Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %”, ”Tappiota koskevan vähennyserän kattavuusaste (coverage ratio), %” ja ”Maksukyvyttömyyden havainnointiaste (default capture rate)”. Nämä tunnusluvut otettiin käyttöön IFRS 9 -siirtymän yhteydessä 1.1.2018.

VAIHTOEHTOISET TUNNUSLUVUT:

Oman pääoman tuotto (ROE), %	$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvo, %	$\frac{\text{Tilikauden laaja tulos}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Koko pääoman tuotto (ROA), %	$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Kulujen osuus tuotoista, %	$\frac{\text{Kulut yhteensä}}{\text{Tuotot yhteensä}} \times 100$
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	$\frac{\text{Järjestämättömät saamiset (netto)}}{\text{Luotto- ja takauskanta tilikauden lopussa}} \times 100$
Tappiota koskevan vähennyserän kattavuusaste (coverage ratio), %	$\frac{\text{Saamiset asiakkailta, taseen- ja taseen ulkopuoliset erät}}{\text{Tappiota koskeva vähennyserä}} \times 100$
Maksukyvyttömyyden havainnointiaste (default capture rate), %	$\frac{\text{Uudet maksukyvyttömät sopimukset, jotka olivat vaiheessa 2 vertailukaudella}}{\text{Uudet maksukyvyttömät sopimukset tilikaudella}} \times 100$
Vahinkovakuutuksen tunnusluvut:	
Vahinkosuhte (ilman perustekorkokulua), %	$\frac{\text{Korvaukset ja korvausten hoitokulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
Liikekulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut + poistot/oikaisut yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
Riskisuhte (ilman perustekorkokulua), %	$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
Yhdistetty kulusuhde (ilman perustekorkokulua), %	Vahinkosuhte + liikekulusuhde Riskisuhte + toimintakulusuhde
Toimintakulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$

Operatiivinen vahinkosuhte, %	$\frac{\text{Korvauskulut pl. laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$
Operatiivinen liikekulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	Operatiivinen vahinkosuhte + operatiivinen liikekulusuhde Operatiivinen riskisuhte + operatiivinen toimintakulusuhde
Operatiivinen riskisuhte (ilman perustekorkokulua), %	$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut ja laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$
ERILLISLASKENTAAN PERUSTUVAT TUNNUSLUVUT	
Vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Omat varat yhteensä}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$
Tier 1 -vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (Tier 1)}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Ydinpääoma (CET1)}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$
Solvenssisuhde, %	$\frac{\text{Omat varat}}{\text{Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)}} \times 100$
Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %	$\frac{\text{Likvidit varat}}{\text{Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisään virtaukset stressitilanteessa}} \times 100$
Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR), %	$\frac{\text{Pysyvä varainhankinta}}{\text{Pysyvän varainhankinnan vaade}} \times 100$
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuussuhde	$\frac{\text{Ryhmittymän omat varat yhteensä}}{\text{Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä}} \times 100$

Vahinkovakuutuksen operatiivinen tulos

Milj. €	1-12/2018	1-12/2017	Muutos %
Vakuutusmaksutuotot	1 465	1 431	2,4
Korvauskulut	-1 039	-1 085	-4,2
Liikekulut	-308	-291	6,0
Aineettomien poisto-oikaisu	-18	-21	-16,7
Vakuutustekninen kate	100	34	195,9
Sijoitustuotot ja -kulut	0	183	-100,1
Muut tuotot ja kulut	8	-7	-227,0
Tulos ennen veroja	108	210	-48,4
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	25		
Tulos ennen veroja	133	210	-36,7

Vahinkovakuutuksen tunnuslukujen laskennassa käytetään vahinkovakuutusyhtiöiden toimintokohtaisia kuluja, joita ei esitetä samalla periaatteella konsernin tuloslaskelmassa.

Tuloslaskelma

Milj. €	Liite	2018	2017
Korkokate	4	1 175	1 102
Vakuutuskate	5	566	478
Nettopalkkiotuotot	6	887	879
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7	254	522
Liiketoiminnan muut tuotot	8	61	83
Tuotot yhteensä		2 943	3 063
Henkilöstökulut*	9	516	758
Poistot ja arvonalentumiset	10	325	246
Liiketoiminnan muut kulut	11	839	764
Kulut yhteensä		1 681	1 768
Saamisten arvonalentumiset	12	-46	-48
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	13	-226	-217
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		26	
Tulos ennen veroja		1 017	1 031
Tuloverot	14	223	214
Tilikauden tulos		794	817
Jakautuminen:			
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta		786	812
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden		8	6
Yhteensä		794	817

* OP Ryhmä siirsi vuoden 2018 lopussa pääosan lakisääteisen työeläketurvan hoidosta ja vakuutuslaskennasta Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle. Siirto pienensi OP Ryhmän eläkekuluja ja paransi tulosta ennen veroja 286 miljoonaa euroa.

Laaja tuloslaskelma

Milj. €	Liite	2018	2017
Tilikauden tulos		794	817
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)	33	88	48
Uudelleenarvostusrahaston muutos			17
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi			
Käyvän arvon rahaston muutos			
Käypään arvoon arvostamisesta	36	-172	-146
Rahavirran suojauksesta	36	22	-32
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		-26	
Muuntoerot		0	0
Tuloverot			
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)	26	-18	-10
Uudelleenarvostusrahaston muutos			-4
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi			
Käypään arvoon arvostamisesta	36	34	29
Rahavirran suojauksesta	36	-4	6
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		5	
Tilikauden laaja tulos		723	727
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen:			
Omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		715	721
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		8	5
Yhteensä		723	727

Tase

Milj. €	Liitetieto	31.12.2018	31.12.2017
Käteiset varat	15	12 350	12 937
Saamiset luottolaitoksilta	16	183	504
Johdannaissopimukset	18	3 482	3 412
Saamiset asiakkailta	19	87 081	82 193
Sijoitusomaisuus	20	23 047	23 324
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	21	9 771	10 126
Aineettomat hyödykkeet	23	1 490	1 555
Aineelliset hyödykkeet	24	737	798
Muut varat	25	2 033	2 131
Verosaamiset	26	209	224
Varat yhteensä		140 382	137 205
Velat luottolaitoksille	27	4 807	5 157
Johdannaissopimukset	28	2 821	3 026
Velat asiakkaille	29	66 112	65 549
Vakuutusvelka	30	9 476	9 950
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	31	9 812	10 158
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	32	30 456	26 841
Varaukset ja muut velat	33	2 785	3 150
Verovelat	26	921	890
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	35	1 358	1 400
Velat yhteensä		128 547	126 122
Oma pääoma			
OP Ryhmän omistajien osuus			
Osuuspääoma			
Jäsenosuudet		199	191
Tuotto-osuudet		3 042	2 906
Käyvän arvon rahasto		7	176
Muut rahastot		2 183	2 173
Kertyneet voittovarot		6 250	5 536
Määräysvallattomien omistajien osuus		154	101
Oma pääoma yhteensä	36	11 835	11 084
Velat ja oma pääoma yhteensä		140 382	137 205

Oman pääoman muutoslaskelma

Mij. €	Omistajille kuuluva oma pääoma				Yhteensä	Määräys-	Oma
	Osuus-	Käyvän	Muut	Kertyneet		vallattomien	
	pääoma	arvon	rahastot	voittovarajat		omistajien	yhteensä
		rahasto*				osuus	
Oma pääoma 1.1.2017	2 901	318	2 108	4 808	10 135	102	10 237
Tilikauden laaja tulos		-142	14	850	721	5	727
Tilikauden tulos				812	812	6	817
Muut laajan tuloksen erät		-142	14	38	-90	0	-90
Voitonjako				-89	-89		-89
Jäsen- ja tuotto-osuuksien muutokset	196				196		196
Osakkuusyhtiösiirrot				19	19		19
Rahastosiirrot			51	-51	0		0
Muut				-1	-1	-6	-7
Oma pääoma 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 536	10 982	101	11 084

Mij. €	Omistajille kuuluva oma pääoma				Yhteensä	Määräys-	Oma
	Osuus-	Käyvän	Muut	Kertyneet		vallattomien	
	pääoma	arvon	rahastot	voittovarajat		omistajien	yhteensä
		rahasto*				osuus	
Oma pääoma 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 536	10 982	101	11 084
IFRS 9 -siirtymän vaikutus 1.1.2018		-28		-33	-61		-61
Oma pääoma 1.1.2018	3 097	148	2 173	5 503	10 921	101	11 023
Tilikauden laaja tulos		-141	0	856	715	8	723
Tilikauden tulos				786	786	8	794
Muut laajan tuloksen erät		-141		70	-71		-71
Voitonjako				-90	-90	-13	-103
Jäsen- ja tuotto-osuuksien muutokset	144				144		144
Rahastosiirrot			10	-10	0		0
Muut				-10	-10	58	49
Oma pääoma 31.12.2018	3 241	7	2 183	6 250	11 681	154	11 835

* Liite 35

Rahavirtalaskelma

Milj. €	Liitetieto	2018	2017
Liiketoiminnan rahavirta			
Tilikauden tulos		794	817
Oikaisut tilikauden tulokseen		-127	289
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)		-4 920	-1 523
Saamiset luottolaitoksilta	16	88	40
Johdannaissopimukset	18	-87	-41
Saamiset asiakkailta	19	-4 907	-3 643
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	21	-299	-594
Sijoitusomaisuus	20	68	1 833
Muut varat	25	216	881
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)		44	5 134
Velat luottolaitoksille	27	-420	605
Johdannaissopimukset	28	-5	-2
Velat asiakkaille	29	562	5 473
Vakuutusvelka	30	46	29
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	31	102	124
Varaukset ja muut velat	33	-242	-1 094
Maksetut tuloverot		-145	-205
Saadut osingot		106	123
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä		-4 249	4 634
Investointien rahavirta			
Tytär- ja osakkuusyritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	22	0	
Tytär- ja osakkuusyritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla vähennettynä		67	6
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	23, 24	-228	-352
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	23, 24	16	51
B. Investointien rahavirta yhteensä		-145	-295
Rahoituksen rahavirrat			
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla, lisäykset	32, 35	0	0
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla, vähennykset	32, 35	0	0
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	32	27 984	24 051
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	32	-24 465	-24 747
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset		659	838
Osuus- ja osakepääoman vähennykset		-515	-718
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot		-90	-89
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä		3 573	-666
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)		-821	3 674
Rahavarat tilikauden alussa		13 245	9 571
Rahavarat tilikauden lopussa		12 423	13 245

Milj. €	2018	2017
Saadut korot	2 012	2 066
Maksetut korot	-829	-992
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut		
Erät, joihin ei liity maksutapahtumaa ja muut oikaisut		
Saamisten arvonalentumiset	61	63
Vakuutustoiminnan realisoitumaton nettotulos	-243	-169
Kaupankäynnin käyvän arvon muutos	-173	-229
Valuuttatoiminnan realisoitumaton nettotulos	-32	-38
Muiden sijoitusten käyvän arvon muutos	-76	123
Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt	-286	
Suunnitelman mukaiset poistot	325	246
Osuus osakkuusyritysten tuloksista	-39	-21
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	226	217
Maksetut tuloverot	145	205
Saadut osingot	-106	-123
Muut	88	27
Erät, jotka esitetään muualla kuin liiketoiminnan rahavirrassa		
Myyntivoitot, investointien rahavirtaan kuuluva osuus	-18	-13
Osuuspääoman korot	0	0
Oikaisut yhteensä	-127	289
Rahavarat		
Käteiset varat	15	12 350
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	74	307
Yhteensä	12 423	13 245

Segmenttiraportointi

Liiketoimintasegmentit

OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito.

Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Segmenttijako ja esittämistapa perustuvat johdon raportointiin. Segmenttien tulosta ja kannattavuutta seurataan tulos ennen veroja tasolla. Osuuspankkien tuloserät on kohdistettu eri segmenteille. Tuotot ja kulut on jaettu aiheuttamisperiaatteella tai jakosäännöillä segmenteille.

Yhtiönä pankkitoiminta-segmenttiin sisältyvät OP-Korttityhtiö Oyj, OP-Asuntoluottopankki Oyj sekä OP Yrityspankki-konsernin pankkitoiminta-segmentti.

Korkokate on merkittävin pankkitoiminnan tuottoerä. Tuottoja kertyy myös palkkiotuottoina ja sijoitustoiminnasta. Kulut muodostuvat pääosin henkilöstö- ja ict-kuluista sekä toimipaikkaverkoston aiheuttamista kuluista sekä OP-bonuksista omistaja-asiakkaille. Liiketoiminnan merkittävin riskilaji on luottoriski, mutta liiketoimintaan sisältyy myös markkinariskejä ja operatiivisia riskejä.

Vahinkovakuutus-segmenttiin sisältyy OP Ryhmän vahinkovakuutusyhtiöiden eli OP Vakuutus Oyj:n, Vahinkovakuutusosakeyhtiö Eurooppalaisen, A-Vakuutus Oy:n sekä vahinkovakuutusta tukevien palveluyhtiöiden toiminta. Vahinkovakuutuksen tuotteisiin kuuluvat yritys- ja yksityisasiakkaille myytävät vahinkovakuutukset. Liiketoiminnan nettotuotot muodostuvat pääosin vakuutusmaksutuotoista ja sijoitustoiminnan nettotuotoista. Vahinkovakuutusliiketoiminnan merkittävimmät riskit ovat vakuutusriskit sekä sijoitusriskit. Vahinkovakuutus-segmenttiin kuuluu myös Pohjola Terveys Oy, jonka tulos syntyy lääkäripalkkioista sekä toimenpiteiden, diagnostiikan ja työterveyspalveluiden laskutuksesta.

Varallisuudenhoitosegmentti muodostuu ryhmän henki- ja eläkevakuutusliiketoimintaa harjoittavasta OP-Henkivakuutus Oy:stä, rahastoliiketoimintaa harjoittavasta OP-Rahastoyhtiö Oy:stä, OP Kiinteistösijoitus Oy:stä, OP Varainhoito Oy:stä ja sen tytäryhtiöistä sekä OP Yrityspankki Oyj:n kaupankäynti- ja sijoitustutkimusliiketoiminnasta. Varallisuudenhoitosegmentin merkittävimmät tuottoerät ovat henkivakuutuksen sijoitustoiminnan ja riskiliikkeen nettotuotot sekä palkkiotuotot. Varallisuudenhoitosegmentin palkkiotuotot muodostuvat pääosin varainhoito- ja rahastoliiketoiminnan sekä henkivakuutusten palkkioista.

Muu toiminta sisältää segmenttejä tukevat toiminnot, erityisesti OP Osuuskunnan, OP-Palvelut Oy:n ja OP Asiakaspalvelut Oy:n toiminnot sekä OP Yrityspankki-konsernin keskuspankkitoiminnot, Marketsin korko- ja valuuttatradings sekä joukkovelkakirjalainakaupankäynnin. Lisäksi uudet liiketoiminnot Pivo Wallet Oy, Checkout Finland Oy ja OP Co-ride Oy raportoidaan Muun toiminnan segmentissä. Liiketoimintasegmenttejä tukevien palveluiden kustannukset kohdistuvat segmenteille palveluveloituksina. Muu toiminta -segmentin tuotot koostuvat pääosin OP Ryhmän keskuspankkitoiminnan sijoitustoiminnan nettotuotoista ja liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattavista OP Ryhmän sisäisistä veloituksista.

Segmenttiraportoinnin laatimisperiaatteet

Segmenttiraportointi noudattaa OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Segmenteille on kohdistettu ne tuotot, kulut, varat ja velat, joiden on katsottu välittömästi kuuluvan ja olevan järkevällä perusteella kohdistettavissa segmenteille. Ne tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat, joita ei ole kohdistettu segmenteille sekä segmenttien väliset konsernieliminoinnit raportoidaan sarakkeessa "Konsernieliminoinnit".

Segmenttien pääomitus perustuu luottolaitoslain mukaiseen OP Ryhmän vakavaraisuuslaskelmaan.

Vakavaraisuuslaskelman mukaiset pääomavaateet on jaettu toimintasegmenteille. Pankkitoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Ydinvakavaraisuus (CET1) on 21 prosenttia (20). Vahinkovakuutustoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Solvenssisuhde (SII) on 120 prosenttia ja henkivakuutustoiminnassa 130 prosenttia. Pääomien allokoinnilla on vaikutusta segmentin maksamiin konsernin sisäisiin korkoihin. Oman pääoman kohdistus liiketoimintasegmenteille suoritetaan muuhun toimintaan sisältyvän OP Ryhmän keskuspankin avulla, jolloin tavoitetasosta poikkeavien omien pääomien tulosvaikutus näkyy muun toiminnan tuloksessa.

Tulos tammi-jouluku 2018, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuus- den hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkokate	1 242	-15	3	-48	-7	1 175
josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-6	-12	3	14		
Vakuutuskate		549	29		-12	566
Nettopalkkiotuotot	540	-12	345	6	8	887
Sijoitustoiminnan nettotuotot	105	0	69	86	-5	254
Liiketoiminnan muut tuotot	25	22	5	671	-661	61
Tuotot yhteensä	1 911	543	451	715	-678	2 943
Henkilöstökulut	171	130	41	177	-2	516
Poistot ja arvonalentumiset	40	61	33	191	0	325
Liiketoiminnan muut kulut	667	243	142	469	-682	839
Kulut yhteensä	878	433	216	837	-684	1 681
Saamisten arvonalentumiset	-45	0	0	-1	0	-46
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-194	-2	-30		0	-226
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		25	7		-6	26
Tulos ennen veroja	795	133	213	-123	0	1 017

Baltian maista nettotuotot olivat yhteensä 10 miljoonaa euroa.

Tulos tammi-jouluku 2017, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuus- den hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkokate	1 192	-15	1	-75	-1	1 102
josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-17	-12	1	28		
Vakuutuskate		459	27		-8	478
Nettopalkkiotuotot	576	-17	385	-63	-3	879
Sijoitustoiminnan nettotuotot	19	183	85	238	-3	522
Liiketoiminnan muut tuotot	36	-1	8	632	-593	83
Tuotot yhteensä	1 823	609	507	732	-608	3 063
Henkilöstökulut	354	116	75	213	-1	758
Poistot ja arvonalentumiset	51	50	28	118		246
Liiketoiminnan muut kulut	565	231	130	446	-608	764
Kulut yhteensä	970	397	233	777	-609	1 768
Saamisten arvonalentumiset	-47	0		0	-1	-48
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-187	-2	-28		0	-217
Tulos ennen veroja	619	210	247	-45	0	1 031

Baltian maista nettotuotot olivat yhteensä 10 miljoonaa euroa.

Tase 31.12.2018, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuus- den hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	90	249	436	12 209	-634	12 350
Saamiset luottolaitoksilta	10 921	10	67	10 136	-20 951	183
Johdannaissopimukset	681	32	124	3 057	-411	3 482
Saamiset asiakkailta	87 944	0	0	-19	-844	87 081
Sijoitusomaisuus	-76	3 500	6 738	18 233	-5 348	23 047
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena			9 771			9 771
Aineettomat hyödykkeet	50	637	346	461	-3	1 490
Aineelliset hyödykkeet	347	41	25	336	-11	737
Muut varat	301	747	270	1 171	-456	2 033
Verosaamiset	105	13	15	66	11	209
Varat yhteensä	100 362	5 228	17 790	45 651	-28 649	140 382
Velat luottolaitoksille	10 248			15 773	-21 214	4 807
Johdannaissopimukset	322	11	26	2 876	-414	2 821
Velat asiakkaille	62 290		14	5 228	-1 421	66 112
Vakuutusvelka		3 157	6 319			9 476
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja			9 812			9 812
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	11 357			19 263	-165	30 456
Varaukset ja muut velat	1 499	559	259	912	-443	2 785
Verovelat	414	66	61	381	-1	921
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	41	135	245	1 332	-395	1 358
Velat yhteensä	86 172	3 928	16 736	45 764	-24 053	128 547
Oma pääoma						11 835

Baltian maista nettovararivat olivat 34 miljoonaa euroa.

Tase 31.12.2017, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuus- den hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	104	318	438	12 807	-729	12 937
Saamiset luottolaitoksilta	9 727	6	84	9 615	-18 928	504
Johdannaissopimukset	335	10	83	3 320	-336	3 412
Saamiset asiakkailta	83 023	0	1	-19	-812	82 193
Sijoitusomaisuus	536	3 542	7 152	17 358	-5 264	23 324
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena			10 126			10 126
Aineettomat hyödykkeet	64	677	364	453	-3	1 555
Aineelliset hyödykkeet	409	42	26	333	-12	798
Muut varat	305	727	296	1 303	-499	2 131
Verosaamiset	122	18	29	43	11	224
Varat yhteensä	94 624	5 341	18 599	45 213	-26 572	137 205
Velat luottolaitoksille	9 460			14 204	-18 506	5 157
Johdannaissopimukset	223	15	31	3 097	-339	3 026
Velat asiakkaille	59 228		0	7 839	-1 518	65 549
Vakuutusvelka		3 143	6 807		0	9 950
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja			10 158			10 158
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	11 974			15 696	-829	26 841
Varaukset ja muut velat	1 568	548	275	1 248	-489	3 150
Verovelat	376	76	69	369	0	890
Osuuspääoma	19				-19	0
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	82	135	245	1 391	-452	1 400
Velat yhteensä	82 929	3 917	17 585	43 844	-22 153	126 122
Oma pääoma						11 084

Baltian maista nettovararivat olivat 74 miljoonaa euroa.

Tilinpäätöksen liitetiedot

Liitetietojen sisällysluettelo

1. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet
2. Riskienhallinnan ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet
3. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja esittämisen muutokset

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

4. Korkokate
5. Vakuutuskate
6. Nettopalkkiotuotot
7. Sijoitustoiminnan nettotuotot
8. Liiketoiminnan muut tuotot
9. Henkilöstökulut
10. Poistot ja arvonalentumiset
11. Liiketoiminnan muut kulut
12. Saamisten arvonalentumiset
13. OP-bonukset omistaja-asiakkaille
14. Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)
15. Tuloverot

Varoja koskevat liitetiedot

16. Käteiset varat
17. Saamiset luottolaitoksilta
18. Johdannaissopimukset
19. Saamiset asiakkailta
20. Sijoitusomaisuus
21. Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat
22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset
23. Aineettomat hyödykkeet
24. Aineelliset hyödykkeet
25. Muut varat
26. Verosaamiset ja -velat

Velkoja ja omaa pääomaa koskevat liitetiedot

27. Velat luottolaitoksille
28. Johdannaissopimukset
29. Velat asiakkaille
30. Vakuutusvelka
31. Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista
32. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat
33. Varaukset ja muut velat
34. Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla
35. Oma pääoma

Muut tasetta koskevat liitetiedot

36. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset
37. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset
38. Annetut vakuudet
39. Saadut rahoitusvakuudet
40. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu
41. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Vastuusitoumuksia ja johdannaissopimuksia koskevat liitetiedot

42. Taseen ulkopuoliset sitoumukset
43. Ehdolliset velat ja varat
44. Muut vuokrasopimukset
45. Johdannaissopimukset
46. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

Muut liitetiedot

47. Omistukset tytäryrityksissä, strukturoiduissa yhteisöissä sekä yhteisissä toiminnoissa
48. Maakohtaiset tiedot
49. Lähipiiritapahtumat
50. Muuttuva palkitseminen
51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä
52. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Riskienhallinnan liitetiedot
OP Ryhmän riskiasema

53. OP Ryhmän riskitoleranssit
54. OP Ryhmän vastuiden maajakauma
55. Rahoitusvaroista kirjatut arvonalentumistappiot

Pankkitoiminnan riskiasema

56. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset
57. Luottotappioiden ja arvonalentumisten kehitys
58. OP Ryhmän varainhankinnan rakenne
59. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan
60. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan
61. Korko- ja markkinariskin herkkyysanalyysi
62. Likviditeettireservi

Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema

63. Vahinkovakuutustoiminnan riskinotto-kyky
64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys
65. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakauma
66. Suurvahinkojen kehitys
67. Vakuutusliikkeen kannattavuus
68. Vakuutusvelan luonnetta kuvaavia tietoja
69. Vakuutusvelan arvioitu maturiteettijakauma
70. Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan riskiasema
71. Vahinkovakuutuksen sijoitusriskien herkkyysanalyysi
72. Vahinkovakuutuksen korkosijoitusten riskiasema
73. Vahinkovakuutuksen sijoitusten valuuttariski
74. Vahinkovakuutuksen sijoitusten vastapuoliriski

Varallisuudenhoidon riskiasema

75. Varallisuudenhoidon hallinnoitavat varat
76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi
77. Henkivakuutuksen vakuutusvelan purkautuminen kassavirroiksi
78. Henkivakuutuksen liiketoiminnan kannattavuus
79. Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan riskiasema
80. ETA 1 sijoitustoiminnan riskiasema
81. ETA 2 sijoitustoiminnan riskiasema
82. Henkivakuutuksen sijoitusriskien herkkyysanalyysi
83. ETA 1 sijoitusriskien herkkyysanalyysi

84. ETA 2 sijoitusriskien herkkyysanalyysi
85. Henkivakuutuksen korkosijoitusten riskiasema
86. ETA 1 korkosijoitusten riskiasema
87. ETA 2 korkosijoitusten riskiasema
88. Henkivakuutuksen sijoitusten valuuttariski
89. ETA 1 sijoitusten valuuttariski
90. ETA 2 sijoitusten valuuttariski
91. Henkivakuutuksen sijoitusten vastapuoliriski
92. ETA 1 sijoitusten vastapuoliriski
93. ETA 2 sijoitusten vastapuoliriski
94. ETA 1 sijoitusten luottoriski
95. ETA 2 sijoitusten luottoriski

Vakavaraisuus

96. Omat varat
97. Kokonaisriski
98. Vakavaraisuuden tunnusluvut
99. Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB)
100. Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)
101. Luottolaitosvastuut
102. OP Ryhmän vakavaraisuus

Liite 1. OP Ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Yleistä

OP Ryhmä on talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain 9 §:ssä tarkoitettu taloudellinen kokonaisuus. OP Ryhmän tilinpäätös on laadittu OP Osuuskunnan ja sen tytäryhtiöiden ja jäsenluottolaitosten tilinpäätösten ja konsernitilinpäätösten yhdistelmänä.

OP Ryhmä ei muodosta kirjanpitolaissa määriteltyä konsernia, koska OP Osuuskunnalla ja sen jäsenosuuspankeilla ei ole toisiinsa nähden yleisten konsernilaskentaperiaatteiden tarkoittamaa määräysvaltaa. Tämän vuoksi OP Ryhmälle on määritelty tekninen emoyhtiö.

OP Osuuskunta toimii koko OP Ryhmän strategisena omistusyhteisönä sekä ryhmäohjauksesta ja valvonnasta vastaavana keskusyhteisönä.

Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä määrätään, että OP Ryhmän keskusyhteisön OP Osuuskunnan on laadittava OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös. OP Osuuskunnan johtokunta on vastuussa tilinpäätöksen laatimisesta sitä koskevien säännösten mukaisesti.

OP Osuuskunnan kotipaikka on Helsinki, ja sen rekisteröity osoite on Gebhardinaukio 1, 00510 Helsinki.

Jäljennös OP Ryhmän tilinpäätöksestä on saatavissa internet-osoitteesta www.op.fi tai ryhmän toimitiloista käyntiosoitteesta Gebhardinaukio 1, 00510 Helsinki.

OP Osuuskunnan johtokunta hyväksyi OP Ryhmän tilinpäätöstiedotteen julkaistavaksi 5.2.2019.

1 Laatimisperusta

OP Ryhmän tilinpäätös on laadittu kansainvälisten IFRS-standardien (International Financial Reporting Standards) mukaisesti. Tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan niitä IAS- ja IFRS-standardeja ja SIC- ja IFRIC-tulkintoja, jotka olivat voimassa 31.12.2018. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla viitataan niihin standardeihin ja tulkintoihin, jotka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1606/2002 mukaisesti. OP Ryhmän velvollisuus laatia tilinpäätös kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti perustuu lakiin talletuspankkien yhteenliittymästä. OP Ryhmän liitetiedot ovat myös suomalaisten, IFRS-säännöksiä täydentävien kirjanpito- ja yhteisöläinsäädännön vaatimusten mukaiset.

OP Ryhmä otti käyttöön vuonna 2018 seuraavat standardit ja tulkinnat:

- IFRS 9 -standardi "Rahoitusinstrumentit". Kirjanpitoarvoihin tehdyt oikaisut kirjattiin siirtymäpäivänä 1.1.2018 avaavan taseen omaan

pääomaan. OP Ryhmä ei ole oikaissut aikaisempien vuosien vertailutietoja. IFRS 9 -standardiin siirtymän vaikutukset rahoitusinstrumenttien luokitteluun ja arvostamiseen on esitetty liitetiedossa 3. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja esittämisen muutokset.

- IFRS 15 -standardi Myyntituotot asiakassopimuksista. OP Ryhmä siirtyi noudattamaan IFRS 15 -standardia täysin takautuvalla menetelmällä 1.1.2018. IFRS 15 -standardiin siirtymän vaikutukset on esitetty liitetiedossa 3. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja esittämisen muutokset.
- IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset 2014–2016 (sovellettava pääosin 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Annual Improvements -menettelyn kautta standardeihin tehtävät pienemmät muutokset kerätään yhdeksi kokonaisuudeksi ja toteutetaan kerran vuodessa. Muutosten vaikutukset vaihtelevat standardeittain, mutta ne eivät ole merkittäviä.
- Standardeihin IFRS 2 ja IFRIC 22 tehdyt muutokset, jotka tulivat voimaan 1.1.2018. Muutoksilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta OP Ryhmän tilinpäätökseen.

OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavia rahoitusvaroja (myytävissä olevia rahoitusvaroja), suojauskohteita käyvän arvon suojauksessa (suojatun riskin osalta) ja sijoituskiinteistöjä, jotka on arvostettu käypään arvoon.

Tilinpäätöstiedot esitetään miljoonina euroina. Liitetaulukoiden erissä esitetty numero nolla tarkoittaa sitä, että erä sisältää saldoa, mutta se pyöristyy nolliin. Mikäli erässä ei esitetä mitään (tyhjä), erän saldo on nolla.

Rahoitusinstrumenteista liitetaulukoissa esitetään pääosin omilla riveillään aiemman IAS 39 -standardin mukaiset tiedot vertailuvuodelta 2017, poikkeuksena IAS 39 -standardin mukaiset myytävissä olevat rahoitusvarat, jotka esitetään samalla rivillä IFRS 9 -standardin mukaisten käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavia rahoitusvarojen kanssa.

Talletuspankkien yhteenliittymälain sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, kirjanpidollisten arvioiden muutoksia ja virheitä käsittelevän IAS 8 -standardin periaatteiden mukaisesti OP Osuuskunnan johtokunnan on vahvistettava sellaiset sovellettavat tilinpäätösperiaatteet, joihin ei ole saatavissa ohjausta kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista. Tämän mukaisesti OP Osuuskunnan johtokunta on vahvistanut

periaatteen, jonka mukaan OP Ryhmän laskentatekninen emoyhtiö muodostuu jäsenosuuspankeista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 mukaiset Pilari 3 -vakavaraisuustiedot esitetään erillisessä OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportissa.

2 Arvioiden käyttö

Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää johdolta arvioiden tekemistä ja harkintaa laatimisperiaatteiden soveltamisessa. Johdon arvioita ja harkintaa edellyttäviä laatimisperiaatteita on käsitelty jäljempänä yksityiskohtaisemmin kohdassa 20 "Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin sisältyvät keskeiset epävarmuustekijät".

3 Yhdistelyperiaatteet

3.1 Laskentatekninen emoyhtiö

Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä määrätään, että OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittava keskusyhteisö OP Osuuskunnan ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä. Yhdistelty tilinpäätös käsittää myös sellaiset yhteisöt, joissa edellä tarkoitetuilla yhteisöillä yhdessä on kirjanpitolaisissa tarkoitettu määräysvalta. OP Ryhmän osuuspääoma muodostuu osuuspankkien jäsenten sellaisista osuismaksuista, joita pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä lunastamasta. Edellä mainittujen periaatteiden mukaan OP Ryhmälle on muodostettu ns. laskentatekninen emoyhtiö.

Laskentateknisen emoyhtiön keskinäinen omistus, sisäiset liiketapahtumat, keskinäiset saamiset ja velat, sisäinen voitonjako ja sisäiset katteet eliminoidaan.

3.2 Tytäryhtiöt, osakkuus- ja yhteisjärjestelyt

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään laskentateknisen emoyhtiön sekä sen määräysvallassa olevien yhtiöiden tilinpäätökset. OP Ryhmällä on määräysvalta yrityksessä, jos OP Ryhmä olemalla osallisena yrityksessä altistuu sen muuttuvalle tuotolle tai on oikeutettu sen muuttuvaan tuottoon ja OP Ryhmä pystyy vaikuttamaan tähän tuottoon käyttämällä yritystä koskevaa valtaansa (strukturoidut yhteisöt mukaan luettuina). Suurin osa tytäryrityksistä on täysin OP Ryhmän omistuksessa, jolloin ryhmän määräysvalta perustuu äänivaltaan.

OP Ryhmä toimii sijoittajana ja sijoitusrahastojen hallinnoijana erilaisissa sijoitusrahastoissa saadakseen sijoitustuottoja sekä erilaisia palkkiotuottoja. Rahastot, jotka on luokiteltu strukturoiduiksi yhteisöiksi, on konsolidoitu ryhmän tilinpäätökseen silloin, kun OP Ryhmän määräysvalta ei perustu äänioikeuksiin, vaan merkityksellisten toimintojen ohjaamiseen, altistumiseen rahaston muuttuviin tuottoihin sekä rahaston hallinnon järjestämiseen. Määräysvallan muutoksia OP Ryhmään yhdistellyissä erilaisissa rahastosijoituksissa seurataan neljännesvuosittain. Määräysvallan tarkastelussa otetaan

huomioon sijoittajan valta ohjata sijoituskohteen merkityksellisiä toimintoja sekä sijoittajan altistumista muuttuville tuotoille. Kun OP Ryhmän määräysvalta lakkaa, jäljelle jäävä omistusosuus arvostetaan määräysvallan menettämispäivän käypään arvoon ja kirjanpitoarvon muutos kirjataan tulosvaikutteisesti. Tämä käypä arvo toimii alkuperäisenä kirjanpitoarvona, kun jäljelle jäävää osuutta myöhemmin käsitellään osakkuusyhtyrityksenä, yhteisyhtyrityksenä tai rahoitusvaroina. Lisäksi asianomaisesta rahastosta aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjattu määrä käsitellään ikään kuin OP Ryhmä olisi suoraan luovuttanut niihin liittyvät varat ja velat. Tämä voi tarkoittaa, että aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjatut määrät siirretään tulosvaikutteisiksi.

OP Ryhmän keskinäinen omistus on eliminoitu hankintamenetelmällä. Luovutettu vastike ja hankitun yhtiön yksilöitävissä olevat varat ja vastattavaksi otetut velat arvostetaan käypään arvoon hankintahetkellä. Nettovarat ylittävä osuus hankintamenosta esitetään liikearvona. Mikäli hankintameno on pienempi kuin nettovarojen käypä arvo, erotus kirjataan tulosvaikutteisesti.

Hankintaan liittyvät menot kirjataan toteutuessaan kuluksi. Mahdollinen lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon ja luokitellaan joko velaksi tai omaksi pääomaksi. Velaksi luokiteltu lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti raportointikauden päättämispäivänä.

Osakkuusyhtiöt, joissa OP Ryhmään kuuluvilla yhtiöillä on huomattava vaikutusvalta, yhdistellään pääomaosuusmenetelmällä. Huomattava vaikutusvalta syntyy pääsääntöisesti silloin, kun ryhmä omistaa 20–50 prosenttia toisen yhtiön äänivallasta tai kun ryhmällä muutoin on huomattava vaikutusvalta, mutta ei määräysvaltaa. Pääomaosuusmenetelmää sovellettaessa sijoitus kirjataan alun perin hankintamenon määräisenä ja sitä lisätään tai vähennetään kirjaamalla sijoittajan osuus sijoituskohteen hankinta-ajankohdan jälkeisistä voitoista tai tappioista. OP Ryhmän osuudet osakkuusyhtyrityksissä sisältävät myös hankinta-ajankohdasta määritetyn liikearvon. Jos konsernin osuus osakkuusyhtiön tappioista ylittää sijoituksen kirjanpitoarvon, sijoitus merkitään taseeseen nolla-arvoon eikä kirjanpitoarvon ylittäviä tappioita yhdistellä, ellei OP Ryhmä ole sitoutunut osakkuusyhtiön veloitteiden täyttämiseen. Osakkuusyhtyrityksinä käsitellyt pääomasijoitusrahastot on arvostettu käypään arvoon tulosvaikutteisesti IFRS 9-standardin mukaisesti IAS 28-standardin sallimalla tavalla.

Yhteisjärjestely on järjestely, jossa kahdella tai useammalla osapuolella on yhteinen määräysvalta. Yhteinen määräysvalta on järjestelyä koskevan määräysvallan pitämistä yhteisenä sopimukseen perustuen, ja se vallitsee vain silloin, kun merkityksellisiä toimintoja koskevat päätökset edellyttävät määräysvallan jakavien osapuolten yksimielistä hyväksymistä. Yhteisjärjestely on joko yhteinen toiminto tai yhteisyhtyritys. Yhteisyhtyritys on järjestely, jossa OP Ryhmällä on oikeuksia järjestelyn nettovarallisuuteen, kun taas yhteisessä toiminnossa OP Ryhmällä on järjestelyyn liittyviä varoja koskevia oikeuksia ja velkoja koskevia veloitteita. Kiinteistöyhtiöt yhdistellään OP Ryhmän tilinpäätökseen yhteisinä toimintoina yhdistelemällä OP

Ryhmän omistusosuutta vastaava osuus kiinteistöyhtiön omaisuuseristä ja veloista.

Tilikauden aikana hankitut tytär-, osakkuus- tai yhteisjärjestelyt yhdistellään siitä hetkestä lähtien, kun OP Ryhmä on saanut määräysvallan, yhteisen määräysvallan tai huomattavan vaikutusvallan. Vastaavasti tilikauden aikana myydyt tytär-, osakkuus- tai yhteisjärjestelyt yhdistellään siihen saakka, kunnes määräysvalta tai huomattava vaikutusvalta lakkaa.

Sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat ja voitonjako eliminoidaan tilinpäätöstä laadittaessa.

3.3 Määräysvallattomien omistajien osuudet

Tilikauden tuloksen jakautuminen laskentateknisen emoyhtiön omistajien osuuteen ja määräysvallattomien omistajien osuuteen esitetään tuloslaskelmassa, ja laajan tuloksen jakautuminen esitetään erillisessä laajassa tuloslaskelmassa. Tilikauden tulos sekä laaja tulos kohdistetaan määräysvallattomille siinäkin tapauksessa, että se johtaisi siihen, että määräysvallattomien omistajien osuudesta tulisi negatiivinen. Määräysvallattomien omistajien osuus omasta pääomasta esitetään taseessa osana omaa pääomaa. Mikäli sijoituskohteen pääoma ei täytä IAS 32:n mukaisia oman pääoman kriteereitä, esitetään määräysvallattomien osuus nettovarallisuudesta velkana.

Määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai suhteellisenä osuutena hankinnan kohteen nettovarallisuudesta. Arvostamisperiaate määritetään erikseen kullekin hankinnalle.

4 Ulkomaan rahan määräiset erät

OP Ryhmän tilinpäätös laaditaan euroina, joka on emoyhtiön toiminta- ja esittämivaluutta. Ulkomaan rahan määräiset liiketoimet kirjataan euromääräisiksi tapahtumapäivän kurssiin tai kirjauskuukauden keskikurssiin. Tilinpäätöspäivänä ulkomaan rahan määräiset monetaariset tase-erät muutetaan euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Ei-monetaariset tase-erät, jotka arvostetaan alkuperäiseen hankintamenuun, esitetään tapahtumapäivän kurssiin.

Ulkomaan rahan määräisten liiketapahtumien ja monetaaristen tase-erien muuttamisesta euroiksi syntyvät kurssierot kirjataan valuuttakurssivoittoa tai -tappioiden tuloslaskelman erään Sijoitustoiminnan nettotuotot.

5 Rahoitusinstrumentit

Laatimisperiaatteiden luku 5 Rahoitusinstrumentit muuttui IFRS 9- standardin johdosta 1.1.2018 alkaen lukuun ottamatta kappaleita 5.1 Käyvän arvon määräytyminen, 5.9 Johdannaissopimukset ja 5.10 Suojauslaskenta. Ainoastaan vertailuvuotta 2017 koskevat laatimisperiaatteet rahoitusinstrumenteista on esitetty kappaleessa 5.8. Vertailuvuotta 2017 koskevien laatimisperiaatteiden otsikoissa lukee selvyuden vuoksi vuosi 2017.

5.1 Käyvän arvon määräytyminen

Käypä arvo on se hinta, joka saataisiin omaisuuserän myynnistä tai maksettaisiin velan siirtämisestä markkinaosapuolten välillä arvostuspäivänä toteutuvassa tavanmukaisessa liiketoimessa.

Rahoitusinstrumentin käypä arvo määritellään joko toimivilta markkinoilta saatavien hintanoteerauksien avulla tai, jos toimivia markkinoita ei ole, omia arvostusmenetelmiä käyttäen. Markkinoiden katsotaan olevan toimivat, jos hintanoteerauksia on helposti ja säännönmukaisesti saatavissa ja ne kuvastavat todellisia ja säännönmukaisesti toistuvia, toisistaan riippumattomien osapuolten välisiä markkinatransaktioita. Rahoitusvarojen noteerattuna markkinahintana käytetään senhetkistä ostokurssia.

Mikäli markkinoilla on vakiintunut arvostuskäytäntö rahoitusinstrumentille, jolle ei saada suoraan markkinahintaa (esim. OTC-johdannaiset), niin käypä arvo perustuu markkinoilla yleisesti käytettyyn markkinahinnan laskentamalliin ja mallin käyttämien syöttötietojen markkinanoteerauksiin.

Mikäli arvostuskäytäntö ei ole markkinoilla vakiintunut, käytetään markkina-arvon määrittämisessä asianomaiselle tuotteelle laadittua omaa arvostusmallia. Arvostusmallit pohjautuvat yleisesti käytettyihin laskentamenetelmiin ja kattavat kaikki ne osatekijät, jotka markkinaosapuolet ottaisivat huomioon hintaa asettaessaan, sekä ovat yhdenmukaisia rahoitusinstrumenttien hinnoittelussa käytettävien hyväksytyjen taloudellisten menetelmien kanssa.

Arvostusmenetelminä käytetään markkinatransaktioiden hintoja, diskontattujen rahavirtojen menetelmää sekä toisen olennaisilta osin samanlaisen instrumentin tilinpäätöshetken käypää arvoa. Arvostusmenetelmissä otetaan huomioon arvio luottoriskistä, käytettävistä diskonttauskoroista, ennenaikaisen takaisinmaksun mahdollisuudesta ja muista sellaisista tekijöistä, jotka vaikuttavat rahoitusinstrumentin käyvän arvon määrittämiseen luotettavasti.

Rahoitusinstrumenttien käyvät arvot jaetaan kolmeen eri hierarkiatasoon sen mukaan, miten käypä arvo on määritelty:

- täysin samanlaisille varoille tai veloille toimivilla markkinoilla noteeratut käyvät arvot (taso 1)
- käyvät arvot, jotka on määritetty käyttäen syöttötietoina muita kuin tason 1 noteerattuja hintoja, jotka ovat todennettavissa varoille tai veloille, joko suoraan (esim. hintoina) tai välillisesti (esim. johdettuina hinnoista) (taso 2)
- käyvät arvot on määritetty käyttäen varoille tai veloille syöttötietoja, jotka eivät perustu todennettavissa oleviin markkinahintoihin (taso 3).

Se käypien arvojen hierarkian taso, jolle tietty käypään arvoon arvostettu erä on kokonaisuudessaan luokiteltu, on määritetty koko kyseisen käypään arvoon arvostetun erän kannalta merkittävän alimmalla tasolla olevan syöttötiedon perusteella.

Syöttötiedon merkittävyys on arvioitu kyseisen käypään arvoon arvostetun erän suhteen kokonaisuudessaan.

Epälikvideille tuotteille on tyypillistä, että hinnoittelumallilla laskettu hinta poikkeaa toteutuneesta kauppahinnasta. Toteutunut kauppahinta on kuitenkin paras osoitus tuotteen käyvistä arvosta. Toteutuneen kauppahinnan ja markkinahintoja käyttävän hinnoittelumallin avulla lasketun hinnan erotuksena saatu tulos, Day 1 profit/loss, jaksotetaan tuloslaskelmaan sopimuksen voimassaoloajalle. Jaksottamatta oleva osuus tuloutetaan kuitenkin heti, mikäli tuotteelle on saatavilla aito markkinahinta tai markkinoille muodostuu vakiintunut hinnoittelukäytäntö.

OP Ryhmän taseessa ei ole merkittävää määrää epälikvidejä rahoitusvaroja.

Ryhmän henkivakuutustoimintaan liittyvät epälikvidit rahoitusvelat (sijoitussopimukset) arvostetaan IFRS 9:n perusteella käypään arvoon. Sijoitussopimusten käyvän arvon laskennassa käytetään arvostusmenetelmää, joka ottaa huomioon mm. rahan aika-arvon ja katteena olevien rahoitusvarojen käyvän arvon. Velan arvo ei voi kuitenkaan alittaa sopimuksen takaisinostoarvoa. Nämä sopimukset on luokiteltu tasolle 3 käyvän arvon hierarkiassa.

5.2 Rahoitusvarat- ja velat

5.2.1. Jaksotettu hankintameno

Jaksotettu hankintameno on se määrä, johon rahoitusvaroihin kuuluva erä tai rahoitusvelka on arvostettu alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä, vähennettynä lyhennyksillä, lisätynä tai vähennettynä alkuperäisen määrän ja erääntyvän määrän välisen erotuksen kertyneillä, efektiivisen koron menetelmää käyttäen laskettuilla jaksotuksilla ja, kun on kyse rahoitusvaroista, oikaistuna tappiota koskevalla vähennyserällä.

Efektiivisen koron menetelmää käyttäen rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvelan odotettavissa olevana voimassaoloaikana saatavaksi tai suoritettavaksi arvioidut maksut tulevat diskontatuiksi täsmälleen rahoitusvaroihin kuuluvan erän bruttomääräisen kirjanpitoarvon tai rahoitusvelan jaksotetun hankintameno suuruiseksi. Efektiivistä korkoa laskettaessa rahavirrat arvioidaan ottamalla huomioon rahoitusinstrumentin kaikki sopimusehdot ilman odotettavissa olevia luottotappioita ("ECL"). Laskelma sisältää kaikki sellaiset sopimusosapuolten välillä suoritettavat tai saatavat palkkiot ja korkopisteet, jotka ovat kiinteä osa efektiivistä korkoa, transaktiomenot sekä kaikki muut yli- tai alikurssit. Palkkioita, jotka ovat kiinteä osa rahoitusinstrumentin korkoa, ovat esim. lainan nostoon liittyvät toimisto- ja järjestelypalkkiot, ja ne jaksotetaan rahoitusinstrumentin odotettavissa olevalle juoksuajalle tai lyhyemmälle ajanjaksolle, jos se on asianmukaista. Palkkioita, jotka eivät ole kiinteä osa rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa, käsitellään IFRS 15 -standardin mukaisesti, ja näitä ovat esim. lainan hoitoon liittyvät palkkiot.

Arvioituihin rahavirtoihin sisällytetään odotettavissa olevat luottotappiot, kun lasketaan luottoriskillä oikaistua efektiivistä korkoa rahoitusvaroilta, joiden katsotaan alkuperäisenä kirjaamisajankohtana olevan luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja (ns. "POCI").

Korkotuotot

Korkotuotot on laskettu soveltamalla efektiivistä korkoa rahoitusvaroihin kuuluvan erän bruttomääräiseen kirjanpitoarvoon, paitsi silloin, kun kyseessä ovat:

- ostetut tai alun perin myönnetyt luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneet rahoitusvarat, joiden osalta sovelletaan luottoriskillä oikaistua efektiivistä korkoa rahoitusvaroihin kuuluvan erän jaksotettuun hankintamenoon
- rahoitusvarat, jotka eivät ole ostettuja tai alun perin myönnettyjä luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja, mutta joista on myöhemmin tullut luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja (tai jotka ovat vaiheessa 3). Näiden rahoitusvarojen osalta sovelletaan efektiivistä korkoa rahoitusvaroihin kuuluvan erän jaksotettuun hankintamenoon (eli nettomääräiseen kirjanpitoarvoon odotettavissa olevan luottotappion vähentämisen jälkeen).

5.2.2. Alkuperäinen kirjaaminen ja arvostaminen

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä arvostetaan rahoitusvaroihin kuuluva erä tai rahoitusvelka käypään arvoon, ja jos kyseessä on muu kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattava rahoitusvaroihin kuuluva erä tai rahoitusvelka, siihen lisätään tai siitä vähennetään rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvelan hankkimisesta tai liikkeeseenlaskusta välittömästi johtuvat transaktiomenot. Välittömästi alkuperäisen kirjaamisen jälkeen rahoitusvarasta kirjataan odotettavissa olevia luottotappioita koskeva vähennyserä, jos rahoitusvara arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta. Tämä aiheuttaa tuloslaskelmaan kirjanpidollisen tappion äskettäin myönnettyistä tai äskettäin ostetuista rahoitusvaroista.

5.3 Rahoitusvarojen luokittelu ja myöhempi arvostaminen

OP Ryhmä on luokitellut 1.1.2018 alkaen rahoitusvarat seuraaviin ryhmiin:

- Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat (FVTPL)
- Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat (FVOCI)
- Jaksotettuun hankintamenoon kirjattavat.

5.3.1 Luotot ja saamistodistukset

Luottojen ja saamistodistusten luokittelu ja myöhempi arvostaminen riippuvat seuraavista tekijöistä:

- OP Ryhmän liiketoimintamallista rahoitusvarojen hallinnoinnissa
- rahoitusvaroihin kuuluvan erän sopimukseen perustuvista rahavirtaominaisuuksista.

Näiden tekijöiden perusteella OP Ryhmä luokittelee luotot ja saamistodistukset kolmeen seuraavaan arvostusryhmään:

- 1) Jaksotettuun hankintameno arvostettavia rahoitusvaroja pidetään hallussa sellaisen liiketoimintamallin mukaisesti, jonka tavoitteena on rahoitusvarojen hallussapito sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämiseksi, jotka ovat yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua. Erän kirjanpitoarvo sisältää odotettavissa olevien luottotappioiden vähennyserän, ja korkotuotot kirjataan efektiivisen koron menetelmällä korkotuottoihin.
- 2) Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavia rahoitusvaroja pidetään hallussa sellaisen liiketoimintamallin mukaisesti, jonka tavoite saavutetaan keräämällä sopimukseen perustuvia rahavirtoja ja myymällä rahoitusvaroja. Lisäksi sopimusehdoissa määrätään tiettyinä ajankohtina toteutuvista rahavirroista, jotka ovat yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua. Muutokset käyvässä arvossa kirjataan käyvän arvon rahastoon. Arvon alentumisvoitot tai -tappiot sekä valuuttakurssivoitot tai -tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti. Kun rahoitusvaroihin kuuluva erä kirjataan pois taseesta, siirretään käyvän arvon rahastoon kertynyt voitto tai tappio luokittelun muutoksesta johtuvana oikaisuna omasta pääomasta tulosvaikutteiseksi eräksi sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Efektiivisen koron menetelmää käyttäen laskettu korko kirjataan korkotuottoihin tai sijoitustoiminnan nettotuottoihin (vakuutusyhtiöiden sijoitukset).
- 3) Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavia rahoitusvaroja pidetään kaupankäyntitarkoituksessa tai kun rahoitusvara ei täytä jaksotettuun hankintahintaan tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavien kriteereitä. Voitot ja tappiot kirjataan sijoitustoiminnan nettotuottoihin.

Liiketoimintamalli

Liiketoimintamallilla tarkoitetaan sitä, miten OP Ryhmä hallinnoi rahoitusvarojaan rahavirtojen kerryttämiseksi. OP Ryhmässä liiketoimintamallin ratkaisee, syntyvätkö rahavirrat pelkästään sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämisestä vai sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämisestä sekä rahavirroista, jotka saadaan myymällä rahoitusvara, vai onko kyseessä kaupankäynti. Kaupankäyntiliiketoimintamalliin kuuluvat rahoitusvarat arvostetaan tulosvaikutteisesti. Liiketoimintamallia arvioidessaan OP Ryhmä ottaa huomioon tulevat toimenpiteet liiketoimintamallin tavoitteen saavuttamiseksi. Arviointiin kuuluu aikaisempi kokemus rahavirtojen keräämisestä, kuinka liiketoimintamallin ja sen mukaisesti hallussa pidettävien rahoitusvarojen tuloksellisuutta arvioidaan ja kuinka siitä raportoidaan yhteisön johtoon kuuluville avainhenkilöille, kuinka riskejä hallitaan ja kuinka liiketoiminnan johtajia palkitaan. Esimerkiksi OP Ryhmän

myöntämiä asuntoluottoja pidetään hallussa sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämiseksi. Niitä voidaan myydä vain harvoissa tapauksissa OP Ryhmään kuuluvien yritysten kesken esim. takaamaan OP Asuntoluottopankin liikkeelle laskemia asuntovakuudellisia joukkovelkakirjalainoja tai epänormaalissa maksuvalmiuskriisitilanteessa. Lisäksi OP Ryhmän likviditeettireservialkun liiketoimintamallin tavoitteena on kerätä sopimukseen perustuvia rahavirtoja sekä rahoitusvarojen myynti.

Liiketoimintamallin muutos

Liiketoimintamallin muutoksia odotetaan tapahtuvan harvoin sisäisten tai ulkoisten muutosten seurauksena, ja niiden täytyy olla OP Ryhmän toiminnan kannalta merkittäviä. Liiketoimintamallin muutoksista päättää OP Osuuskunnan johtokunta. Liiketoimintamalli muuttuu silloin, kun OP Ryhmä hankkii tai luovuttaa jonkin liiketoiminta-alueen tai lopettaa sen toiminnan. Liiketoimintamallin muutos dokumentoidaan asianmukaisesti ko. liiketoimintayksikön toimesta, ja se käsitellään Taloudessa ja Riskienhallinnassa sen kirjanpitovaikutusten selvittämiseksi (ml. vaikutukset ECL:ään). Yhteisön liiketoimintamallin tavoitteen muutos täytyy toteuttaa ennen luokittelun muutospäivää.

Luokittelun muutosta sovelletaan prospektiivisesti luokittelun muutospäivästä eteenpäin. Luokittelun muutospäivä on seuraavan raportointikauden ensimmäinen päivä, jota ennen päätös luokittelun muutoksesta on tehty. Aikaisempia raportointikausia ei oikaista takautuvasti.

Seuraavassa taulukossa esitetään erilaisten luokittelujen muutosten kirjanpitovaikutukset:

Alkuperäinen arvostusluokka	Uusi arvostusluokka	Kirjanpitovaikutus
Jaksotettu hankintameno	FVTPL	Käypä arvo määritellään luokittelun muutospäivänä. Rahoitusvaroihin kuuluvan erän aikaisemman jaksotetun hankintameno ja käyvän arvon välisestä erosta mahdollisesti aiheutuva voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti.
FVTPL	Jaksotettu hankintameno	Luokittelun muutospäivän käyvästä arvosta tulee uusi bruttomääräinen kirjanpitoarvo. Efektiivinen korko määritellään luokittelun muutospäivän käyvän arvon perusteella.

Jaksotettu hankintameno	FVOCI	Rahoitusvaroihin kuuluvan erän aikaisemman jaksotetun hankintameno ja käyvän arvon välisestä erosta mahdollisesti aiheutuva voitto tai tappio kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Efektiivistä korkoa ja odotettavissa olevien luottotappioiden määrää ei oikaista luokittelun muutoksen seurauksena.
FVOCI	Jaksotettu hankintameno	Luokittelun muutospäivän käyvästä arvosta tulee uusi jaksotettu hankintameno. Aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjattu kertynyt voitto tai tappio kuitenkin poistetaan omasta pääomasta ja kirjataan oikaisemaan rahoitusvaroihin kuuluvan erän käypää arvoa luokittelun muutospäivänä. Efektiivistä korkoa ja odotettavissa olevien luottotappioiden määrää ei oikaista luokittelun muutoksen seurauksena.
FVTPL	FVOCI	Luokittelun muutospäivän käyvästä arvosta tulee uusi kirjanpitoarvo. Efektiivinen korko määritellään luokittelun muutospäivän käyvän arvon perusteella.
FVOCI	FVTPL	Luokittelun muutospäivän käyvästä arvosta tulee uusi kirjanpitoarvo. Aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjattu kertynyt voitto tai tappio siirretään luokittelun muutoksesta johtavana oikaisuna omasta pääomasta tulosvaikutteiseksi luokittelun muutospäivänä.

Rahavirtaominaisuudet

Silloin kun OP Ryhmän liiketoimintamalli on muu kuin kaupankäynti, OP Ryhmä arvioi, ovatko sopimukseen perustuvat rahavirrat yhdenmukaisia perustyyppisen

lainanantojärjestelyn kanssa. Perustyyppisessä lainanhoitojärjestelyssä sopimukseen perustuvat rahavirrat ovat yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua ("SPPI"), jossa koron merkittävimmät osatekijät ovat korvaus rahan aika-arvosta, luottoriskistä, lainanantoon liittyvistä riskeistä ja voittomarginaalista. Valtaosa OP Ryhmän rahoitusvaroista on perustyyppisiä lainanantojärjestelyjä.

OP Ryhmän kaikki henkilöasiakkaille myönnetyt luotot ja osa yritysasiakkaiden luotoista sisältävät mahdollisuuden ennenaikaiseen takaisinmaksuun. Ehdot ovat kuitenkin yhdenmukaisia perustyyppisen lainanantojärjestelyn kanssa, koska ennen eräpäivää maksettava määrä vastaa sopimuksen mukaista nimellismäärää ja kertynyttä (mutta maksamatonta) sopimuksen mukaista korkoa, joka voi sisältää lisäkorvauksen sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä.

Saamistodistusten rahavirtaominaisuudet testataan Bloombergin SPPI-työkalulla, jonka antaman palautteen pohjalta joko hyväksytään tai hylätään SPPI-testi ilman lisätutkimuksia (palautteena pass/fail) tai tutkitaan rahavirtaominaisuudet OP:n sisäisen ohjeistuksen mukaisella tavalla ennen luokittelupäätöstä (palautteena "further review required"). Menetelmä tunnistaa sopimusehdoista useita eri elementtejä, jotka vaikuttavat siihen, täyttyykö SPPI-määrittäminen.

Silloin kun sopimukseen perustuvat rahavirrat ovat alttiina esim. osakkeiden hintojen tai lainanottajan taloudellisen tuloksen muutoksille, ei kyseessä ole perustyyppinen lainanantojärjestely, ja tällaiset rahoitusvarat arvostetaan tulosvaikutteisesti. Tyypillisesti tällaisia ovat erilaiset rahastosijoitukset, jotka eivät täytä oman pääoman määritelmää IAS 32:n mukaisesti liikkeeseenlaskijan tilinpäätöksessä.

Rahoitusvaroihin sisältyviä kytkettyjä johdannaisia ei eroteta pääsopimuksesta, vaan ne huomioidaan sopimukseen perustuvien rahavirtojen kokonaisarvioinnissa.

Jos rahoitusvarojen hallinnoinnissa noudatettua liiketoimintamallia muutetaan, voidaan rahoitusvaroja joutua uudelleenluokittelemaan. Uudelleenluokittelua sovelletaan eitäkautuvasti luokittelun muutospäivästä lähtien. Tällaisia muutoksia odotetaan tapahtuvan hyvin harvoin.

5.3.2 Oman pääoman ehtoiset instrumentit

Oman pääoman ehtoiset instrumentit ovat instrumentteja, jotka osoittavat oikeutta osuuteen yhtiön varoista sen kaikkien velkojen vähentämisen jälkeen. Tyypillisesti tällaisia ovat osakesijoitukset.

Oman pääoman ehtoiset instrumentit arvostetaan myöhemmin käypään arvoon tulosvaikutteisesti, paitsi silloin kun OP Ryhmä on tehnyt alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä peruuttamattoman valinnan, jonka mukaan tietyt kaupankäyntiliiketoimintaan kuulumattomat sijoitukset oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin, jotka muutoin arvostettaisiin käypään arvoon tulosvaikutteisesti, käsitellään siten, että käyvän arvon myöhemmät muutokset esitetään muissa laajan tuloksen erissä. Tällaisia sijoituksia ei tällä

hetkellä ole. Näiden sijoitusten myyntivoittoja tai -tappioita ei kirjata tulosvaikutteisesti, mutta niiden osingot kirjataan liiketoiminnan muihin tuottoihin. Osingot kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä oman pääoman ehtoista sijoituksista kirjataan tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottoihin.

5.3.3 Sopimukseen perustuvien rahavirtojen muuttaminen

Maksusuunnitelman muutoksia tehdään normaaliin asiakassuhteen hoitoon kuuluvana toimenpiteenä, mutta myös tilanteissa, joissa asiakkaan maksukyky on heikentynyt. Tällöin heikentyneestä maksukykyystä joudutaan antamaan myönnytys lainaehtoihin – esimerkiksi lyhennysvapaa – rajoitetuksi ajaksi. Yleensä näissä tilanteissa lainan sopimukseen perustuvat rahavirrat neuvotellaan uudelleen tai niihin tehdään muutoin muutoksia, eivätkä ne johda kyseisen lainan taseesta pois kirjaamiseen. Maksusuunnitelmien muutosten kehitystä raportoidaan säännöllisesti johdolle asiakkaiden maksukykyä ennakoivana mittarina.

Jos lainaehtoihin tehtävät muutokset ovat merkittäviä tai laina muutoin neuvotellaan uudelleen, OP Ryhmä kirjaa alkuperäisen lainan pois taseesta ja kirjaa samalla taseeseen muutetun uuden lainan. Tällöin muutoksen tekemisajankohta on lainan alkuperäinen kirjaamisajankohta, kun muutettuun lainaan sovelletaan arvonalentumista koskevia vaatimuksia. Tyypillisesti tämä tarkoittaa, että tappiota koskevan vähennyserän määrä vastaa 12 kuukaudelta odotettavissa olevia luottotappioita. OP Ryhmä luokittelee muutoksen syyt ja vakavuusasteet sisäisellä luokituksella, jolla seurataan, onko taseesta pois kirjaamiseen yhteydessä ollut näyttöä siitä, että muutettu laina on alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä luottoriskin johdosta arvoltaan alentunut. Tällöin se kirjataan alun perin myönnettynä luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneena rahoitusvaroihin kuuluvana eränä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi tilanteissa, jossa ongelmalliseen omaisuuserään on tehty huomattava muutos.

Muutoin rahoitusvaroihin kuuluvat erät kirjataan pois taseesta silloin, kun sopimukseen perustuvat oikeudet rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaavat olemasta voimassa tai kun OP Ryhmä siirtää rahoitusvaroihin kuuluvan erän toiselle osapuolelle ja siirto täyttää taseesta pois kirjaamisen edellytykset.

5.3.4 Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat vakuutusyhtiöiden rahoitusvarat

Rahoitusvaroihin kuuluva erä arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti, ellei sitä arvosteta jaksotettuun hankintamenoon tai käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta. OP Ryhmä on myös nimenomaisesti luokitellut rahoitusvaroja käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviksi (käyvän arvon optio), silloin kun näin toimimalla poistetaan tai vähennetään ns. kirjanpidollista epäsymmetriaa rahoitusvarojen ja niihin liittyvien rahoitusvelkojen arvostamisessa.

Henkivakuutustoiminnan sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset sekä ns. eriytettyjen taseiden

sijoituksen luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviksi, koska vastaava vakuutusvelka tai sijoitussopimusten velka kirjataan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutuksen sijoitustoimintaan liittyvät oman pääoman ehtoiset instrumentit ja rahastosijoitukset luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviin rahoitusvaroihin. Merkittävään osaan näistä instrumenteista OP Ryhmä soveltaa väli aikaista poikkeusmenettelyä (ns. overlay approach), joka palauttaa näiden instrumenttien tulosvaikutukset IAS 39 -standardin mukaisiksi. Overlay approachin soveltaminen lopetetaan viimeistään silloin, kun IFRS 17 Vakuutus sopimukset -standardi tulee voimaan. Overlay approachilla pyritään sovittamaan yhteen IFRS 9 ja IFRS 17 -standardien eriaikaisesta voimaantulosta aiheutuva väliaikainen tulosvolatiliteetti, kun sijoitukset arvostetaan IFRS 9 -standardin mukaisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti, mutta niihin liittyvää vakuutusvelkaa ei voida vielä arvostaa käypään arvoon tulosvaikutteisesti IFRS 17 -standardin mukaisesti.

5.4 Arvonalentuminen

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan kaikista jaksotettuun hankintameno on arvostettavista ja käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista tase-eristä (muut kuin oman pääoman ehtoiset instrumentit) sekä taseen ulkopuolisista luottositoumuksista ja takaussopimuksista. Odotettavissa olevat luottotappiot kirjataan jokaisena raportointipäivänä, ja ne kuvastavat:

- vinoutumatonta ja todennäköisyyksillä painotettua rahamäärää, joka määritetään arvioimalla mahdollisten tulevien vaihtelualue
- rahan aika-arvoa ja
- järkevää ja perusteltavissa olevaa informaatiota, joka on raportointipäivänä saatavissa ilman kohtuuttomia kustannuksia tai ponnisteluja ja joka koskee toteutuneita tapahtumia, vallitsevia olosuhteita ja ennusteita tulevista taloudellisista olosuhteista.

5.4.1 Sopimusten luokittelu kolmeen arvonalentumisvaiheeseen

Sopimukset luokitellaan kolmeen eri vaiheeseen. Eri vaiheet kuvastavat luoton laadun heikkenemistä alkuperäisen kirjaamisen jälkeen.

- Vaihe 1: sopimukset, joiden luottoriski ei ole kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan 12 kuukauden ECL.
- Vaihe 2: sopimukset, joiden luottoriski on kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan koko voimassaoloajan ECL.
- Vaihe 3: maksukyvyttömät sopimukset, joille lasketaan myös koko voimassaoloajan ECL.

Lisäksi sopimukset, jotka on alun perin myönnetty arvoltaan alentuneina, ovat aina koko voimassaoloajan odotetun tappion laskennan piirissä (POCI).

Maksukyvyttömyyden (default) määritelmä

OP Ryhmässä sovelletaan IFRS 9 -standardin mukaisessa laskennassa samaa maksukyvyttömyyden määritelmää kuin sisäisissä luottoriskimalleissa (IRB). Maksukyvyttömyyttä arvioidaan OP Ryhmän sisäisellä maksukäyttätymiseen perustuvalla luokittelujärjestelmällä. Henkilöasiakkaissa maksukyvyttömyyden määritelmää sovelletaan sopimuskohtaisesti, kun taas yritysasiakkaissa tarkastellaan asiakaskokonaisuutta. Asiakas luokitellaan maksukyvyttömäksi, kun on todennäköistä, ettei asiakas maksa luottovelvoitteitaan täysimääräisesti ilman, että OP Ryhmä turvautuu toimiin (esim. vakuuden realisointiin), tai viimeistään silloin, kun rahoitusvaroihin kuuluvaan erään liittyvä maksu on viivästynyt yli 90 päivää.

Maksukyvyttömyyden määritelmä perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen EU N:o 575/2013 (CRR) artiklaan 178.

Asiakkaan maksukyvyttömyys päättyy, kun se ei enää täytä maksukyvyttömyyden määritelmää. Tämän jälkeen maksukäyttätymisen luokka palautuu 6 kuukauden viiveellä.

Luottoriskin merkittävä lisääntyminen

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan sopimuskohtaisesti joko 12 kuukaudelle tai koko voimassaoloajalle riippuen siitä, onko instrumentin luottoriski lisääntynyt raportointipäivänä merkittävästi alkuperäisestä. Luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan sekä laadullisilla että määrällisillä kriteereillä. Lainanhoitojoustoja pidetään laadullisena kriteerinä. Muut laadulliset tekijät koostuvat erilaisista luottoriskin mittareista (esim. kovenanttirikkomuksista), ja ne huomioidaan luokittelumalleissa tai maksukäyttätymisen luokan arvioinnissa.

OP Ryhmä on sisällyttänyt suhteellisia ja absoluuttisia kynnysarvoja luottoriskin merkittävän luottoriskin määrällisen lisääntymisen määrittämiseen ottaen huomioon kaikki järjevä ja perusteltavissa oleva informaatio.

Määrällinen muutos arvioidaan koko voimassaoloajan PD-lukujen (PD-käyrä) suhteellisen muutoksen perusteella. Alkuperäinen koko voimassaoloajan PD-käyrä lasketaan luoton myöntöhetkellä huomioiden makroekonomiset tekijät. Seuraavaksi määritellään luonnollinen hyväksyttävä vaihteluväli sille, milloin luottoriskin ei katsota lisääntyneen merkittävästi lainan jäljellä olevan maturiteetin aikana. Hyväksyttävä vaihteluväli on mallinnettu erikseen henkilö- ja yritysasiakkailla. Tuloksena saadaan ns. kynnysarvokäyrä, johon kunakin raportointipäivänä verrataan senhetkistä jäljellä olevaa koko voimassaoloajan PD-käyrää: jos kynnysarvo ylittyy, luottoriski on kasvanut merkittävästi ja luotosta kirjataan koko luoton juoksuajalle laskettu luottotappio. Tämän suhteellisen muutoksen rajan lisäksi edellytetään, että luottoluokassa on tapahtunut heikennys alkuperäisestä, jotta siirtyminen koko voimassaoloajan ECL-lasketaan ei tapahdu vain ajan kulumisen perusteella. Lisäksi heikoimpiin luottoluokkiin sovelletaan absoluuttista luottoluokan rajaa.

Edellä mainittujen kriteerien lisäksi rahoitusvaroihin kuuluvaan erään liittyvä luottoriski on lisääntynyt merkittävästi alkuperäisen kirjaamisen jälkeen, jos sopimukseen perustuvat maksut ovat viivästyneet yli 30 päivää.

OP Ryhmä ei ole soveltanut luottoriskin merkittävän lisääntymisen arvioinnissa IFRS 9 -standardin sallimaa siirtymäsääntöä alhaisen luottoriskin olettamasta niille sopimuksille, joille ei ilman kohtuuttomia kustannuksia ja työmäärää saada laskettua alkuperäistä koko voimassaoloajan PD:tä.

OP Ryhmä seuraa säännöllisesti, miten tehokkaasti edellä mainitut kriteerit havaitsevat luottoriskin merkittävän lisääntymisen ennen kuin sopimukseen perustuvat maksut ovat erääntyneet yli 30 päivää, ja että sopimukset eivät yleensä siirry arvonalentumisvaiheesta 1 suoraan arvonalentumisvaiheeseen 3, ja tekee suhteellisen muutoksen laskutapaan tarvittavat kalibroinnit.

5.4.2 Laskentamenetelmät

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan pääosin järjestelmäperusteisesti maksukyvyttömyyden todennäköisyys/tappio-osuus -menetelmällä (PD/LGD-menetelmä) sopimuskohtaisesti kaikille henkilö- ja yritysasiakkaiden vastuille. Tämän lisäksi suurimmille vaiheessa 3 oleville yritys vastuille käytetään asiantuntija-arvioon perustuvaa kassavirtaperusteista ECL-laskentamenetelmää.

5.4.2.1 PD/LGD-menetelmä

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan käyttäen mallinnettuja riskiparametreja ja kaavalla probability of default (PD) x loss given default (LGD) x exposure at default (EAD) kaikille portfolioille sopimuskohtaisesti, ja ne kuvastavat odotuksia tulevista luottotappioista raportointipäivänä. PD kuvaa maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä alla kuvatun maksukyvyttömyyden määritelmän mukaisesti. LGD kuvaa tappio-osuutta maksukyvyttömyyshetkellä, ja siihen vaikuttaa mm. vakuuksien ja erilaisten takauksien määrä ja tyyppi. EAD kuvaa vastuun määrää maksukyvyttömyyshetkellä sisältäen taseessa olevan vastuun (pääoman ja kertyneen koron) sekä odotetun käytön taseen ulkopuolisista eristä maksukyvyttömyyshetkellä.

ECL-laskenta perustuu kolmeen eri skenaarioon. Riskiparametrit PD, LGD ja EAD lasketaan vuosikohtaisesti kussakin skenaariossa. Vuosittaiset ECL-luvut diskontataan raportointipäivään, ja eri skenaarioiden luvuista lasketaan todennäköisyyksillä painotettu ECL. Diskonttaustekijänä käytetään sopimuksen efektiivistä korkoa tai sen arviota. Sopimuksen jäljellä oleva maturiteetti on rajoitettu laskennassa maksimissaan 30 vuoteen.

Sopimuksen koko voimassaoloajan maksukyvyttömyyden todennäköisyyden (lifetime PD) mallit on tehty erikseen henkilöasiakkailla ja yritysasiakkailla. PD-malleihin vaikuttaa keskeisesti sopimuksen luottoluokka, luoton ikä (henkilöasiakkaat) sekä mallin alasegmentti, joka määräytyy

yrittäjäasiakkaille luokittelumallin perusteella ja henkilöasiakkaille tuotetyypin perusteella. Lisäksi PD-estimaatit ovat riippuvaisia makrotaloudellisista tekijöistä ja niiden ennusteista kussakin skenaariossa.

Sopimuksen koko voimassaoloajan tappio-osuusmalli (lifetime LGD) koostuu kolmesta komponentista: 1) maksukyvyttömyystilasta toipumisen todennäköisyydestä, 2) vakuudellisesta palautusosuudesta ja 3) vakuudettomasta palautusosuudesta. Eri komponenttien arvot riippuvat keskeisesti tuotetyypistä, toimialasta (yritykset) ja vakuustyyppistä. Makrotaloudelliset tekijät ja niiden ennusteet vaikuttavat kahteen ensimmäiseen komponenttiin.

Sopimuksen koko voimassaoloajan vastuu maksukyvyttömyyshetkellä (lifetime EAD) perustuu tuotetyypistä riippuen sopimuksen mukaisiin kassavirtoihin, odotettuun käyttöasteeseen, ennakaisen takaisinmaksun todennäköisyyteen ja maturiteettimalliin.

Sopimuksen voimassaoloajan määrittäminen

Sopimuksen voimassaoloaika on velkakirjalainoilla sopimuksen mukainen maturiteetti, joka ottaa huomioon maksusuunnitelman mukaiset lainan lyhennykset. Ennakaisen takaisinmaksun mallia sovelletaan vakuudellisiin velkakirjalainoihin (pl. maksukyvyttömät), mutta se ei lyhennä sopimuksen maturiteettia vaan huomioidaan osana sopimuksen EAD:tä.

Valmiusluotot (esim. luottokortit) ovat toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia, ja niille on mallinnettu odotettu maturiteetti. Mallinnettu maturiteetti riippuu tuotetyypistä ja luottoluokasta, ja se on keskimäärin n. 15 vuotta.

Tulevaisuuteen suuntautuva informaatio

Laskentamalliin sisällytetään tulevaisuuteen suuntautuva informaatiota ja makroekonomisia skenaarioita. OP Ryhmän ekonomistit päivittävät makroekonomiset skenaariot neljännesvuosittain, ja ne ovat samoja, joita muutoinkin käytetään OP Ryhmän taloudellisessa vuosisuunnittelussa. Makroekonomiset ennusteet kattavat 5 vuotta, ja ne on ekstrapoloitu 30 vuoteen asti tuotantofunktiota käyttäen. Käytetyt makroekonomiset tekijät ovat: BKT:n kasvu, työttömyysaste, investointien kasvu, inflaatio, ansiotason muutos ja 12 kk Euribor -korko. Lisäksi asuntojen hintaindeksiä käytetään LGD-malleissa. Käytettäviä skenaarioita on kolme: perus, vahva ja heikko. Skenaarioille on myös arvioitu toteutumisen todennäköisyydet.

Makroekonomisten ennusteiden laatiminen ja niiden heijastaminen tulevaisuuteen aina 30 vuoteen saakka sisältää suuren määrän epävarmuutta, ja siten toteutuneet tulokset voivat merkittävästi poiketa ennustetusta. OP Ryhmä on analysoinut, että ECL-laskennassa käytettävien riskiparametrien komponenttien ja makroekonomisten tekijöiden muutoksen suhde ei ole lineaarinen. Näin ollen makroekonomiset ennusteet edustavat OP Ryhmän parasta näkemystä mahdollisista skenaarioista ja lopputulemista.

5.4.2.2 Asiakaskohtainen asiantuntija-arvioon perustuva kassavirtaperusteinen ECL-menetelmä

Suurimmille R-rating mallin piirissä oleville vaiheessa 3 oleville yritysvaluille lasketaan ECL asiantuntija-arviona asiakaskohtaisesti kassavirtaperusteisella menetelmällä. Asiantuntija-arvio laaditaan rating- tai luottopäätöksen yhteydessä.

Laskennassa hyödynnettävä eteenpäin katsova informaatio on osa luottoanalyytikon laatimaa yrityksen luottokelpoisuusarviota ja rating-esitystä, jossa otetaan kantaa liiketoiminnan, markkinoiden, kilpailutilanteen sekä ennustetun kassavirran kehitykseen. Laskennassa otetaan huomioon myös makrotaloudellisten muuttujien vaikutusta kuvaavat skenaariot (vahva, perus ja heikko), ja niiden perusteella lasketaan asiakkaan painotettu odotettu luottotappio. Skenaarioiden määrittelyssä hyödynnetään PD/LGD-mallissa käytettyjä skenaarioita.

Kun asiakaskohtaisessa asiantuntija-arvioon perustuvassa ECL-laskennan piirissä oleva asiakas ei enää täytä maksukyvyttömän kriteereitä ja se on rating-prosessin yhteydessä tunnistettu ja luokiteltu ”terveeksi” vastapuoleksi, se poistuu tämän menetelmän piiristä ja palautuu normaalin PD/LGD-mallin mukaiseen odotettu luottotappion laskennan piiriin kolmen kuukauden koeajan jälkeen.

5.4.3 Saamistodistusten arvonalentuminen

Käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavien saamistodistusten odotettu tappio kirjataan tulosvaikutteisesti ja oikaisemaan käyvän arvon rahastoa.

OP Ryhmä käyttää saamistodistusten odotetun tappion laskennassa kahta toisistaan erillistä mallia. Ensisijaisena mallina käytetään Bloombergin mallia. Bloombergin malli ei kuitenkaan tue kaikkia joukkovelkakirjoja vuoden 2018 alusta, joten niille joukkovelkakirjalainoille, joita Bloombergin malli ei ECL:n kullakin määrittäyshetkellä tue, käytetään OP:n omaa luottoluokitustietoihin pohjautuvaa mallia.

5.4.3.1 Bloombergin malli

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan kaavalla $PD \times LGD \times EAD$ kaikille portfolioille ostoeräkohtaisesti, ja ne kuvastavat odotuksia tulevasta luottotappioista raportointipäivänä.

Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden (PD) pohjana käytetään pörssinoteerattujen yhtiöiden tapauksessa Mertonin distance-to-default (DD) -mallia, jonka antama tulos muunnetaan PD-arvoksi mallin historiallisen toteuman perusteella. Lukua oikaistaan yhtiöiden tilinpäätöstiedoista poimituilla taseen vahvuutta, likviditeettiriskiä ja tuloksenteokkyä kuvaavilla tunnusluvuilla. Näitä tunnuslukuja puolestaan on normalisoitu taseen ulkopuolisten erien arvioidun vaikutuksen mukaan.

Yksityisten yhtiöiden tapauksessa PD-mallinnus perustuu yhtiön saatavilla olevista tilinpäätöstiedoista kerättyihin tunnuslukuihin ja sektorille mallinnettuun keskimääräiseen riskiin.

Maksukyvyttömyyden määritelmä on yhtenevä kansainvälisten valvojen edellyttämän maksukyvyttömyyden määritelmän kanssa ja käsittää konkurssit, maksujen suorittamatta jättämisen, ongelmalliset uudelleenjärjestelyt ja valtion pakkolunastukset.

LGD-mallin toipumisosuus perustuu maksukyvyttömyiden saamisten historiallisiin toipumisosuuksiin. Toipumisosuus määritellään maksukyvyttömyiden saamisen kauppahinnasta, ja siinä huomioidaan etuoikeus maksuihin, liikkeeseenlaskijan luottokelpoisuus, toimialan luonne, suhdannesyikli, vakuustyyppi, alue jne.

5.4.3.2 Luottoluokitustietoihin pohjautuva malli

Mallissa haetaan ostoerille sekä hankintahetken että raportointihetken luottoluokitukset ja konvertoidaan ne PD-luvuiksi. Ensisijaisesti käytetään ulkoisten luottoluokitusten keskiarvoja, toissijaisesti sisäistä luottoluokitusta, mikäli ulkoisia luokituksia ei ole.

PD:t vastaavat historiallisia toteutuneita maksukyvyttömyyksiä luottoluokitusluokittain kullekin aikavälille luottoluokituksen antohetkestä. Historiadata, johon määritetty vastaavuus pohjautuu, on kattava ja pitkältä aikaväliltä. LGD:t vastaavat myös tutkittuja historiallisia toteutuneita sijoitus-/vakuuslajeittain (senioriteetti, covered bond-status) eikä niitä erikseen arvioida liikkeeseenlaskija -tai sijoituskohtaisesti. Koska ulkoiset luottoluokitukset mittaavat PD:n sijaan kokonaisluottoriskiä (ECL), vaikuttaa niiden tapauksessa LGD ainoastaan ECL:n jakautumiseen PD- ja LGD-komponenttien välillä.

5.4.3.3 Saamistodistusten luokittelu arvonalentumisvaiheisiin

Molemmassa laskentamalleissa luottoriskin merkittävä lisääntyminen todetaan yhdenmukaisin kriteerein, samoin siirrot vaiheeseen 3.

Vaiheeseen 2 siirretään sellaiset sijoitukset, joiden yhden vuoden PD on kaksinkertaistunut siten, että prosenttiyksiköissä muutos on vähintään 0,2, sijoitukseen on myönnetty lainanhoitajasto tai sen maksut ovat yli 30 päivää erääntyneet. Vaiheeseen 3 luokitellaan maksukyvyttömyyden liikkeeseenlaskijaan liittyvät sijoitukset, jos sen maksut ovat erääntyneet yli 90 päivää tai jos asiakas on ongelma-asiakas.

5.4.4 Taseen ulkopuolisten erien arvonalentuminen

Useisiin OP Ryhmän tarjoamiin tuotteisiin kuuluu vakiona tai jossain elinkaaren vaiheessa nostovara, limiitti tai muu taseen ulkopuolinen luottositoumus. Esimerkiksi valmiusluottoihin, kuten luottokortteihin ja luotollisiin tileihin, sisältyy sekä laina että sitoutuminen nostamattomaan osuuteen. Lisäksi OP Ryhmä on myyjäosapuolena erilaisissa takauksissa kuten

rahoitustakauksissa sekä muissa kaupallisissa tai viranomaistakauksissa, joihin kaikkiin sovelletaan IFRS 9 -standardin arvonalentumisen sääntöjä. Luottositoumusten ja takauspöytäkirjojen osalta alkuperäisen kirjaamisen katsotaan arvonalentumista koskevia vaatimuksia sovellettaessa tapahtuneen päivänä, jona OP Ryhmästä tulee peruuttamattoman sitoumuksen osapuoli. Näin ollen odotetun tappion laskennassa huomioidaan vain OP Ryhmää sitovat erät.

Näille erille lasketaan odotettu tappio samoilla periaatteilla kuin luotoille. Samoin luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan samoin perustein. Tällaisille tuotteille mallinnetaan EAD, joka ennustaa vastuiden määrää maksukyvyttömyyhetkellä. Se sisältää sekä käyttöasteen että luottovasta-arvokertoimen. Lisäksi toistaiseksi voimassa oleville sopimuksille sovelletaan maturiteettimallia. Mallissa huomioidaan tilanteet, joissa OP Ryhmällä on sopimukseen perustuva mahdollisuus vaatia takaisinmaksua ja peruuttaa nostamattomasta osuudesta koskeva sitoumus, mutta se ei rajoita altistumista luottotappioille sopimuksen mukaisena irtisanomisaikana.

5.4.5 Odotettavissa olevien luottotappioiden kirjaaminen

Pääsääntöisesti odotettavissa olevia luottotappioita varten kirjataan tappiota koskeva vähennyserä lainan kirjanpitoarvon vähennykseksi erilliselle tilille. Kun on kyse luottositoumuksista ja takauspöytäkirjoista, tappiota koskeva vähennyserä kirjataan varaukseksi. Niihin tuotteisiin, joihin sisältyy sekä lainasaaminen (ts. rahoitusvaroihin kuuluva erä) että sitoumus nostamattomaan osuuteen (ts. luottositoumus), eikä OP Ryhmän ole mahdollista yksilöidä nostamattomasta osuudesta koskevaan sitoumuksen liittyviä odotettavissa olevia luottotappioita erillään rahoitusvaroja koskevasta komponentista, luottositoumuksen liittyvät odotettavissa olevat luottotappiot kirjataan yhdessä rahoitusvaroihin kuuluvan erän tappiota koskevan vähennyserän kanssa.

5.4.6 Lopullisen luottotappion kirjaaminen

Lopullisen luottotappion kirjaaminen on taseesta pois kirjaamiseen johtava tapahtuma. Silloin kun rahoitusvaroihin kuuluvaa erää ei voida kohtuudella odottaa saavan perityksi kokonaan tai osaksi, kirjataan lopullinen luottotappio pienentämään suoraan rahoitusvaroihin kuuluvan erän bruttomääräistä kirjanpitoarvoa.

Laina kirjataan pois taseesta, kun vakuudet on realisoitu tai kun konkurssipesän loppukokous on pidetty, velkajärjestely tai yrityssaneeraus on päätynyt tai kun perintä on lopetettu. Taseesta pois kirjaamisen jälkeen saadut suoritukset kirjataan saamisten arvonalentumisten oikaisuiksi.

5.5 Rahavarat

Rahavarat koostuvat käteisistä varoista ja vaadittaessa maksettavista saamisista luottolaitoksilta.

5.6 Rahoitusvelkojen luokittelu ja myöhempi arvostaminen

Rahoitusvelkoja ovat talletukset ja muut velat luottolaitoksille ja asiakkaille sekä liikkeeseen lasketut velkakirjat ja muut rahoitusvelat.

Rahoitusvelat luokitellaan jaksotettuun hankintamenuon efektiivisen koron menetelmällä lukuun ottamatta johdannaisvelkoja, jotka arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Lisäksi velat vakuutusyhtiöiden myöntämistä sijoitussopimuksista, joilla ei ole oikeutta harkinnanvaraiseen lisäetuun, luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviksi. Kaupankäyntivelkoihin luokitellaan myös velvoitteet toimittaa vastapuolelle arvopapereita, jotka on myyty mutta jotka eivät ole omistuksessa myyntihetkellä (lyhyeksi myynti).

OP Ryhmä ei ole alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä nimenomaisesti luokitellut rahoitusvelkoja käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavaksi.

Rahoitusvelat (tai rahoitusvelan osa) poistetaan taseesta silloin, kun velka on lakannut olemasta olemassa – toisin sanoen, kun sopimuksessa yksilöity velvoite on täytetty tai kumottu tai sen voimassaolo on lakannut.

Jos OP Ryhmä vaihtaa rahoitusvelkoja alkuperäisten lainantajien kanssa ja jos niiden ehdot poikkeavat huomattavasti toisistaan, vaihtoa on käsiteltävä alkuperäisen rahoitusvelan kuoletuksena. Tällöin syntyneet menot tai palkkiot kirjataan osana kuolettamisesta johtuvaa voittoa tai tappiota. Jos vaihtoa tai muutosta ei käsitellä kirjanpidossa kuoletuksena, lasketaan muutetun rahoitusvelan jaksotettu hankintamenu uudelleen diskonttaamalla muutetut sopimusperusteiset rahavirrat käyttämällä alkuperäistä efektiivistä korkokantaa. Rahoitusvelan jaksotetun hankintamenuon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti. Syntyneillä menoilla tai palkkioilla oikaistaan velan kirjanpitoarvoa, ja ne kirjataan kuluiksi ehdoiltaan muuttuneen velan jäljellä olevana juoksuajana. OP Ryhmä ei ole tehnyt rahoitusvelkojen vaihtoja olemassa oleviin rahoitusvelkoihin.

5.7 Nettoutus

Taseessa nettoutetaan sellaiset rahoitusvarat ja -velat, joissa OP Ryhmällä on tarkasteluhetkellä laillisesti toimeenpantavissa oleva kuittausoikeus tavanomaisessa liiketoiminnassa sekä laiminlyönti-, maksukyvyttömyys- ja konkurssitapauksissa, ja se aikoo toteuttaa suoritukset nettomääräisesti. Taseessa nettoutetaan keskusvastapuoliselvityksessä olevat OTC-korkojohdannaiset, jotka selvitetään päivittäisessä selvitysprosessissa London Clearing Housen kanssa.

5.8. Rahoitusinstrumenttien laatimisperiaatteet vertailuvuonna 2017

Tässä kappaleessa on esitetty vertailuvuotta 2017 koskevat rahoitusinstrumenttien laatimisperiaatteet.

5.8.1 Rahoitusvarojen arvonalentuminen 2017

Jokaisen raportointikauden päättyessä arvioidaan, onko objektiivista näyttöä siitä, että muun kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavan rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut.

Rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut, jos arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä yhden tai useamman omaisuuserän alkuperäisen kirjaamisen jälkeen toteutuneen tapahtuman seurauksena ja tällä on luotettavasti arvioitavissa oleva vaikutus rahoitusvaroista tulevaisuudessa saataviin arvioituihin rahavirtoihin.

Arvonalentumisen objektiivisena näyttönä voidaan pitää mm:

- merkittävää heikkenemistä liikkeeseenlaskijan tuloksessa, luottoluokituksessa, taseessa, maksukäyttäytymisessä tai liiketoimintasuunnitelmissa sekä epäedullisia muutoksia liikkeeseenlaskijan taloudellisessa tai toiminnallisessa ympäristössä
- bona fide -tarjousta ostaa sama tai samanlainen sijoitus markkinoilta alle hankinta-arvon
- tapahtumia tai olosuhteita, jotka heikentävät merkittävästi liikkeeseenlaskijan toimintamahdollisuuksia ja jatkuvuutta (going concern), esim. toiminnasta aiheutuneet negatiiviset kassavirrat, pääomien riittämättömyys, käyttöpääoman vähäisyys
- velallisen konkurssin tai muun uudelleenjärjestelyn tulemistä todennäköiseksi
- velallisen sopimusrikkomusta
- velalliselle annettua myönnytystä
- aikaisemmin kirjattua arvonalennusta
- rahoitusinstrumentin toimivien markkinoiden häviämistä.

Lisäksi oman pääoman ehtoisen instrumentin osalta merkittävä tai pitkäaikainen arvonalentuminen alle sen hankintamenuon on objektiivinen näyttö arvonalentumisesta.

Arvonalentumisten kirjaamista on käsitelty tarkemmin eri rahoitusinstrumenttiryhmiä kohdalla.

5.8.2 Arvopapereiden osto- ja myyntisopimukset 2017

Molempia osapuolia velvoittavin takaisinmyyntiehdoin ostettujen arvopapereiden ostohinta merkitään taseeseen saamiseksi vastapuolen mukaan määräytyvään tase-erään. Ostohinnan ja takaisinmyyntihinnan erotus jaksotetaan korkotuotoksi sopimuksen voimassaoloajalle.

Molempia osapuolia velvoittavin takaisinostoehdoin myytyjen arvopapereiden myyntihinta kirjataan rahoitusvelaksi vastapuolen mukaan määräytyvään tase-erään. Myyntihinnan ja takaisinostohinnan erotus jaksotetaan korkokuluksi sopimuksen voimassaoloajalle.

5.8.3 Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja kirjaaminen OP Ryhmän taseessa 2017

Rahoitusvarat ja -velat luokitellaan alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä seuraaviin ryhmiin: käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat, lainat ja muut saamiset, eräpäivään asti pidettävät sijoitukset, myytävissä olevat rahoitusvarat sekä muut rahoitusvelat. Luokittelu riippuu siitä, mihin tarkoitukseen kyseiset rahoitusvarat ja -velat on hankittu. Lainat ja muut saamiset, eräpäivään asti pidettävät sijoitukset ja muut rahoitusvelat arvostetaan jaksotettuun hankintamenuon efektiivisen koron menetelmällä.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen ja -velkojen, eräpäivään asti pidettävien sijoitusten ja myytävissä olevien rahoitusvarojen ostot ja myynnit kirjataan taseeseen kaupantekopäivänä eli päivänä, jolloin sitoudutaan ostamaan tai myymään kyseinen rahoitusvaroihin tai velkoihin kuuluva erä. Lainat ja muut saamiset -ryhmään luokitellut saamistodistukset kirjataan rahoitusvaroiksi kaupantekopäivänä ja annetut lainat sinä päivänä, jolloin asiakas nostaa lainan.

Ne rahoitusvarat ja -velat, joissa OP Ryhmällä on tarkasteluhetkellä laillisesti toimeenpantavissa oleva kuitausoikeus tavanomaisessa liiketoiminnassa sekä laiminlyönti-, maksukyvyttömyys- ja konkurssitapauksissa ja se aikoo toteuttaa suoritukset nettomääräisesti, nettoutetaan taseesta. Taseesta nettoutetaan keskusvastapuoliselvityksessä olevat OTC-korkojohdannaiset, jotka selvitetään päivittäisessä selvitysprosessissa London Clearing Housen kanssa.

Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun sopimusperusteinen oikeus rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaa tai kun oikeudet on siirretty toiselle osapuolelle niin, että omistukseen liittyvät riskit ja edut on siirretty olennaisilta osin. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niiden veloitteet on täytetty ja niiden voimassaolo on lakannut.

5.8.3.1 Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat 2017

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia tase-eriä ovat kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat, kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaisopimukset, alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat sekä velat vakuutusyhtiöiden myöntämistä sijoitussopimuksista, joilla ei ole oikeutta harkinnanvaraiseen lisäetuun. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat kirjataan alun perin käypään arvoon, ja transaktiomenot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Myöhempi käyvän arvon muutos samoin kuin myyntivoitot ja -tappiot, korkotuotot ja -kulut sekä osinkotuotot kirjataan tuloslaskelmaan luonteensa mukaiseen erään.

5.8.3.1.1 Kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat sekä johdannaisopimukset 2017

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin varoihin luokitellaan saamistodistukset sekä osakkeet ja osuudet, jotka on hankittu

tarkoituksena hyötyä lyhyen aikavälin markkinahintojen muutoksista. Kaupankäyntivelat ovat veloitteita toimittava vastapuolelle arvopapereita, jotka on myyty, mutta joita ei ole ollut omistuksessa myyntihetkellä (lyhyeksimyynnit). Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävänä erinä käsitellään myös kaikki johdannaisopimukset, paitsi tehokkaaseen suojaussuhteeseen määritetyt johdannaiset ja takauksopimusjohdannaiset.

5.8.3.1.2 Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat 2017

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi rahoitusvaroiksi luokitellaan rahoitusvarat, jotka alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä peruuttamattomasti määritellään sellaisiksi.

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetään ne joukkovelkakirjalainat, joita hallinnoidaan ja joiden tulokellisuutta arvioidaan OP Ryhmän riskienhallintaperiaatteiden mukaisesti käyvin arvoon mahdollisimman oikean ja ajantasaisen kuvan saamiseksi sijoitustoiminnasta. Raportointi OP Ryhmän johdolle tehdään käyvin arvoon. Liiketoiminnan luonne on pitkän aikavälin sijoitustoimintaa, joten rahoitusvarat esitetään erillään kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista.

Henkivakuutustoiminnan sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi, koska vastaava vakuutusvelka tai sijoitussopimusten velka kirjataan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen rahoitusvarojen ryhmään luokitellaan myös sellaiset yhdistetyt instrumentit, joissa kytketyn johdannaisen käypää arvoa ei pystytä määrittämään erikseen, sekä sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät sijoitukset.

5.8.3.2 Lainat ja muut saamiset 2017

Lainoiksi ja saamisiksi luokitellut rahoitusvarat ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joilla on kiinteät tai määriteltävissä olevat maksuvirrat ja joita ei noteerata aktiivisilla markkinoilla. Vakuutusopimuksiin, korvaustenhoitosopimuksiin sekä sijoitusten myyntiin liittyvät saamiset esitetään tässä ryhmässä.

Lainat ja muut saamiset merkitään niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa hankintamenuon, joka on annetun vastikkeen käypä arvo, johon on lisätty välittömästi kohdistettavissa olevat transaktiomenot. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksotettuun hankintamenuon.

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumisia kirjataan saamiskohtaisesti ja saamisryhmäkohtaisesti. Arvonalentumiset arvioidaan saamiskohtaisesti, mikäli asiakkaan vastuiden määrä on merkittävä. Muilta osin arvonalentumiset arvioidaan saamisryhmäkohtaisesti.

Arvonalentuminen kirjataan silloin, kun on saatu objektiivista näyttöä siitä, että saamista ei saada perityksi täysimääräisesti. Saamisen arvo on alentunut, jos sen arvioitujen vastaisten rahavirtojen nykyarvo – vakuus huomioon otettuna – on pienempi kuin luoton ja sen maksamattomien korkojen yhteenlaskettu kirjanpitoarvo. Tulevat rahavirrat diskontataan lainan alkuperäisellä efektiivisellä korolla. Jos laina on vaihtuvakorkoinen, diskonttauskorona käytetään tarkasteluhetken sopimuksen mukaista korkoa. Tulosvaikutteisesti kirjattavan arvonalentumistappion suuruus on lainan kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman vastaisten rahavirtojen nykyarvon erotus.

Arvonalentumisen arviointiprosessi on kaksivaiheinen. Arvonalentumista arvioidaan saamiskohtaisesti lainoista ja saamisista. Jos lainoihin ja saamiin kuuluvista rahoitusvaroista ei ole tarpeen tehdä saamiskohtaista arvonalentumista, ne tulevat saamisryhmäkohtaisen arvonalennuslaskennan piiriin. Ryhmäkohtaisina arvonalentumisina kirjataan syntyneet mutta ei vielä raportoidut tappiot, joita ei vielä voida kohdistaa tietylle asiakaslainalle. Ryhmäkohtainen arvonalentuminen perustuu taloudellisen pääomavaateen laskennassa käytettävään tilastolliseen malliin. Malli on johdettu vakavaraisuuslaskennassa käytetystä odotetun tappion mallista, johon on tehty oikaisuja vastaamaan IFRS-vaatimuksia. Taloudellisen pääomavaateen mallissa käytetyistä PD- ja LGD-estimaateista on purettu vakavaraisuudelle asetetut viranomaisrajat sekä pitkän aikavälin suhdannesopeutusta, jotta ne vastaavat paremmin nykyistä suhdannevaihetta. Mallissa tappion aiheuttavan tapahtuman toteutuminen mitataan ns. havainnointiviiveen avulla. Havainnointiviive perustuu asiakas-segmentteittäin OP Ryhmän arvonalentumisprosessiin. Havainnointiviive kuvastaa tappion aiheuttamasta tapahtumasta johtuvaa aikavaikutusta luoton saamiskohtaiseen arvonalentumistestaukseen. Lisäksi mallissa saamiset on luokiteltu asiakassegmentteittäin luottoriskiominaisuuksiltaan samankaltaisiin ryhmiin. Ryhmäkohtainen arvonalentuminen lasketaan asiakassegmentteittäin odotetun tappion perusteella, jonka lisäksi laskennassa huomioidaan havainnointiviive sekä vakuuksien diskonttatut nykyarvot.

Jos luoton maksusuunnitelmaa muutetaan, muutoksen syy ja vakavuusaste luokitellaan sisäisellä asteikolla. Osa maksusuunnitelmien muutoksista tehdään asiakassuhteiden hoidon perusteella, eivätkä ne johdu asiakkaan maksukyvyyn heikkenemisestä. Nämä muutokset eivät vaikuta arvonalentumisen kirjaamiseen. Joissakin tapauksissa asiakkaan heikentyneestä maksukyvyistä johtuen annetaan myönnytys lainaehtoihin, esim. lyhennysvapaa rajoitetuksi ajaksi tai muu luoton uudelleenjärjestely, jolla pyritään turvaamaan asiakkaan maksukyky ja rajoittamaan vastuiden luottoriskiä. Tällaiset uudelleenneuvotellut luotot raportoidaan ongelmasaamisina. Maksusuunnitelman muutokset, jotka johtuvat asiakkaan heikentyneestä maksukyvyistä, vaikuttavat yhdessä muiden kriteerien kanssa asiakkaan luottoluokitusta heikentävästi ja siten lisäävät ryhmäkohtaisen arvonalennuksen määrää. Lisäksi niillä on vaikutusta luoton ohjautumiseen saamiskohtaisen arvonalentumistestauksen piiriin. Jos asiakas on pysynyt uudessa maksusuunnitelmassa eikä asiakkaan vastuista ole kirjattu saamiskohtaista arvonalennusta, se poistuu ongelmasaamisten ryhmästä kahden vuoden kuluttua.

Maksusuunnitelmien muutosten kehitystä raportoidaan säännöllisesti johdolle asiakkaiden maksukykyä ennakoivana mittarina.

Lainat ja saamiset luokitellaan liitetiedoissa luoton laadun arvioimiseksi myös sen perusteella, miten velallisen arvioidaan suoriutuvan tulevista maksuvelvoitteistaan. Laina luokitellaan järjestämättömäksi ("non-performing") silloin, kun sen maksut ovat erääntyneet yli 90 päivää, asiakas on luokiteltu ryhmän sisäisessä 12-portaisessa ratingluokittelussa kahteen heikoimpaan luokkaan (11 tai 12) tai lainaan on tehty saamiskohtainen arvonalentuminen. Muissa tilanteissa laina luokitellaan terveeksi ("performing").

Saamiskohtainen sekä ryhmäkohtainen arvonalentuminen kirjataan erillisille vähennystileille, jotka esitetään saamisten tase-erän vähennyksenä. Arvonalentumiset kirjataan tuloslaskelmassa erään Saamisten arvonalentumiset. Arvonalentumisen jälkeen koron tulouttamista jatketaan arvonalennetulle määrälle.

Laina kirjataan pois taseesta, kun kaikki perintätoimet on suoritettu loppuun tai lainan ehtoja muutetaan merkittävästi (esim. uudelleenrahoitus). Taseesta pois kirjaamisen jälkeen saadut suoritukset kirjataan saamisten arvonalentumisten oikaisuksi. Mikäli asiakkaan maksukyvyyn palautumisesta saadaan objektiivista näyttöä, aiemmin kirjattujen arvonalentumisten määrä arvioidaan uudelleen ja maksukyvyyn parantumisesta aiheutuvat muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

5.8.3.3 Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 2017

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joilla on kiinteät tai määriteltävissä olevat maksuvirrat ja jotka on hankittu aikomuksella pitää ne eräpäivään saakka. Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset kirjataan alun perin käypään arvoon, johon lisätään transaktiomenot. Myöhemmin ne käsitellään kirjanpidossa jaksotetun hankintamenon määräisinä.

Eräpäivään asti pidettävien sijoitusten arvonalentumista tarkastellaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin lainojen ja saamisten arvonalentumista. Saamistodistuksen arvonalentumisena kirjataan sen kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman vastaisten rahavirtojen nykyarvon erotus.

Eräpäivään asti pidettävien rahoitusvarojen ryhmästä myydään sijoituksia ennen niiden eräpäivää vain IAS 39 -standardissa mainituissa poikkeustilanteissa.

5.8.3.4 Myytävissä olevat rahoitusvarat 2017

Myytävissä olevat rahoitusvarat ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joita ei sisällytetä edellä mainittuihin rahoitusvarojen luokkiin mutta jotka saatetaan myydä ennen eräpäivää. Myytävissä olevat rahoitusvarat koostuvat saamistodistuksista, osakkeista ja osuuksista.

Myytävissä olevat rahoitusvarat kirjataan ostohetkellä taseeseen hankintamenoon, joka on niistä maksetun vastikkeen käypä arvo lisättyä hankintaan suoraan kohdistettavilla transaktiomenoilla. Myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan taseessa käypään arvoon. Arvonmuutokset kirjataan muihin laajan tuloksen eriin, josta ne kirjataan tuloslaskelmaan, kun omaisuuserä kirjataan pois taseesta tai on objektiivista näyttöä siitä, että sen arvo on alentunut.

Myytävissä olevien rahoitusvarojen kohdalla objektiiviseksi näytöksi katsotaan saamistodistusten osalta esimerkiksi liikkeeseenlaskijan luottoriskiluokituksen huomattava negatiivinen muutos tai oman pääoman ehtoisen instrumentin osalta sen käyvän arvon merkittävä tai pitkäaikainen aleneminen alle sen hankintameno.

Jos arvopaperin markkina-arvo arvonalentumiskirjauksen jälkeen edelleen alentuu, kirjataan arvonalennus tuloslaskelmaan.

Jos myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokitellun, arvonalentuneen saamistodistuksen käypä arvo myöhemmin nousee ja nousun voidaan objektiivisesti todeta liittyvän arvonalentumistappikirjauksen jälkeiseen tapahtumaan, arvonalentumistappio peruutetaan ja kirjataan tuloslaskelmaan. Jos arvonalentuneen oman pääoman ehtoisen instrumentin käypä arvo myöhemmin nousee, arvonnousu kirjataan muihin laajan tuloksen eriin.

Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan korkotuottoihin lainan arvioidulle juoksuajalle efektiivisen koron menetelmää käyttäen.

5.8.4 Rahavarat 2017

Rahavarat koostuvat käteisistä varoista ja vaadittaessa maksettavista saamisista luottolaitoksilta.

5.8.5 Muut rahoitusvelat 2017

Muut rahoitusvelat -luokkaan sisällytetään muut kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi luokitellut rahoitusvelat. Muita rahoitusvelkoja ovat talletukset ja muut velat luottolaitoksille ja asiakkaille sekä liikkeeseen lasketut velkakirjat ja muut rahoitusvelat. Muut rahoitusvelat kirjataan taseeseen selvityspäivänä ja käsitellään kirjanpidossa alkuperäisen kirjaamisen jälkeen jaksotetun hankintameno määräisinä.

Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan korkokuluihin lainan arvioidulle juoksuajalle.

5.9 Johdannaissopimukset

Johdannaissopimukset luokitellaan suojaaviin ja kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin, ja ne sisältävät korkojohdannaiset, valuuttajohdannaiset, osakejohdannaiset,

hyödykejohdannaiset ja luottojohdannaiset. Johdannaiset arvostetaan aina käypään arvoon.

Keskusvastapuoliselvityksessä olevien OTC-korkojohdannaisten käyvät arvot selvitetään päivittäin käteissuorituksella. Taseessa nämä selvitetty johdannaiset netotetaan ja ne näkyvät nettona käteisvarojen muutoksena. Muut johdannaiset esitetään taseessa bruttoperiaatteella, jolloin positiiviset arvonnmuutokset esitetään Johdannaissopimukset ja negatiiviset arvonnmuutokset Johdannaissopimukset.

5.9.1 Suojaavat johdannaiset

OP Ryhmässä on laadittu suojauslaskennassa käytettävät menetelmät ja sisäiset periaatteet, joiden mukaisesti rahoitusinstrumentti voidaan määritellä suojaavaksi. Suojausperiaatteiden mukaisesti OP Ryhmässä voidaan suojautua korkoriskiltä, valuuttakurssiriskiltä ja hintariskiltä soveltamalla käyvän arvon tai rahavirran suojausta. Käyvän arvon suojauksella suojaudutaan suojattavan kohteen käyvän arvon muutoksilta ja rahavirran suojauksella suojaudutaan tulevien rahavirtojen vaihtelulta. OP Ryhmässä suojattavat riskikategoriat ovat käyvän arvon ja rahavirran korkoriskit sekä valuuttariski.

Sopimuksia ei käsitellä suojauslaskennan sääntöjen mukaisesti kirjanpidossa, mikäli IAS 39:n edellyttämä suojausinstrumentin ja siihen liittyvän suojauskohteen välinen suojaussuhde ei täytä standardin kriteerejä. OP Ryhmässä tehdään myös johdannaissopimuksia, joilla tosiasiallisesti suojaudutaan taloudellisilta riskeiltä mutta jotka eivät täytä näitä kriteerejä.

5.9.2 Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä koronvaihtosopimuksista saatujen ja niistä maksettujen korkojen erotus merkitään korkokatteeseen ja niitä vastaavat siirtyvät korot muihin varoihin ja muihin velkoihin. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien johdannaisten arvonnmuutokset kirjataan tuloslaskelman erään Sijoitustoiminnan nettotuotot. Johdannaissopimuksista taseeseen merkityt positiiviset arvonnmuutokset kirjataan varoiksi erään Johdannaissopimukset, varat ja negatiiviset erään Johdannaissopimukset, velat.

Liikkeeseen laskettuihin strukturoituihin lainoihin ja tiettyihin luottosopimuksiin liittyvät ns. kytketyt johdannaiset erotetaan pääsopimuksesta ja arvostetaan taseessa käypään arvoon. Näiden kytkettyjen johdannaisten ja niitä suojaavien johdannaisten käypien arvojen muutokset kirjataan Korkokatteeseen.

5.10 Suojauslaskenta

Suojauslaskennalla todennetaan, että suojaussuhteessa olevan suojaavan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen muutokset kumoavat suojatun kohteen vastaavat muutokset kokonaan tai osittain. Henkivakuutuksen suojauslaskennasta on kerrottu kappaleessa 11.3.2.

Suojaavien ja suojattavien instrumenttien välinen yhteys dokumentoidaan määrämutoisesti. Dokumentaatio sisältää tiedot riskienhallinnan periaatteista, suojausstrategiasta ja menetelmistä, joilla suojauksen tehokkuus osoitetaan. Suojauksen tehokkuus osoitetaan suojauksen tehoketkellä ja suojausperiodin aikana vertailemalla suojaavan instrumentin ja suojattavan erän käyvien arvojen tai rahavirtojen muutoksia keskenään. Suojaus katsotaan tehokkaaksi, kun suojaavan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen muutos eliminoi suojauksen kohteena olevan sopimuksen tai portfolion käyvän arvon tai rahavirtojen muutoksesta 80–125 prosenttia.

5.10.1 Käyvän arvon suojauslaskenta

Korkoriskin käyvän arvon suojaus kohdistuu pitkäaikaisiin, kiinteäkorkoisiin velkoihin (kuten omat emissiot ja erät määräaikaistalletusten emissiot), yksittäisiin joukkovelkakirjalaina- ja luottoportfolioihin sekä yksittäisiin luottoihin. Käyvän arvon portfoliosuojausmallia sovelletaan tiettyjen kiinteäkorkoisten tai korkokatollisten avista-ehtoisten käyttö- ja säästötilien korkoriskin suojaukseen. Suojausinstrumentteina käytetään koronvaihtosopimuksia sekä koron- ja valuutanvaihtosopimuksia (OTC swap -sopimuksia). Osake- ja valuuttariskin suojaus kohdistuu vahinko- ja henkivakuutuksen osakerahastosijoituksiin.

Johdannaissopimusten, jotka on dokumentoitu käypää arvoa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksena tehokkaita, käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan. Myös suojauksen kohteena olevat omaisuus- ja velkaerät arvostetaan suojauksen aikana suojatun riskin osalta käypään arvoon ja käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

Käyvän arvon suojauslaskennassa suojaavan instrumentin ja suojattavan erän arvonmuutokset kirjataan pankkitoiminnassa tuloslaskelman Korkokatteeseen ja Sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Vahinko- ja Henkivakuutuksissa ne kirjataan sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Suojaussuhteesta aiheutuva mahdollinen tehottomuus voi aiheutua suojaavan instrumentin ja suojattavan erän rahavirtojen ajallisesta eriaikaisuudesta ja se kirjataan vastaavasti edellä mainittuihin eriin.

5.10.2 Rahavirran suojauslaskenta

Rahavirran suojauksella suojataan vaihtuvakorkoisten velkakirjalainojen tai muiden vaihtuvakorkoisten varojen ja velkojen korkorahavirtoja. Lisäksi rahavirran suojausta käytetään korkosidonnaisuuksittain määritellyn luottokannan tulevien korkovirtojen suojaukseen. Suojaavina instrumentteina käytetään pääasiassa koronvaihtosopimuksia.

Johdannaissopimukset, jotka on dokumentoitu rahavirtaa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksessa tehokkaita, arvostetaan käypään arvoon. Käyvän arvon muutoksesta tehokkaan suojauksen osuus kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Suojaussuhteesta aiheutuva mahdollinen tehottomuus voi aiheutua suojaavan instrumentin ja suojattavan erän rahavirtojen eriaikaisuudesta ja se kirjataan tuloslaskelman Korkokatteeseen. Omaan pääomaan kertyneet käyvän arvon

muutokset kirjataan tulokseen sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena olevat rahavirrat toteutuvat.

6 Sijoituskiinteistöt

Sijoituskiinteistö on maa-alue ja/tai rakennus tai rakennuksen osa, joka omistetaan vuokratuoton tai omaisuuden arvonnousun hankkimiseksi. Myös sellaiset kiinteistöt, joista vähäinen osuus on omistajayhtiön omassa tai sen henkilökunnan käytössä luetaan sijoituskiinteistöiksi. Omassa tai henkilökunnan käytössä olevaa osuutta ei kuitenkaan lueta sijoituskiinteistöksi silloin, kun tämä osa on myytävissä erikseen. OP Ryhmän taseessa sijoituskiinteistöt esitetään sijoitusomaisuutena.

Sijoituskiinteistöt merkitään taseeseen alun perin hankintamenuun, joka sisältää transaktiomenot. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen sijoituskiinteistöt arvostetaan käypään arvoon. Myös rakenteilla olevat sijoituskiinteistöt arvostetaan käypään arvoon edellyttäen, että käypä arvo on luotettavasti määritettävissä. Käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottojen sijoituskiinteistöjen nettotuottoihin.

Jos vertailukelpoista markkinatietoa arvioitavaa kohdetta vastaavien kiinteistöjen toteutuneista kauppahinnoista ei ole saatavilla, käytetään liike-, toimisto- ja teollisuuskiinteistöjen käyvän arvon määrittelyn pohjana tuottoarvolaskentaa ja kohdekohtaiseen nettotuottoon perustuvia sisäisiä laskentamalleja. Tuottoarvon laskennassa hyödynnetään OP Ryhmän sisäistä ja ulkoista tietoa. Kohteen nettotuotto muodostuu vuokratuottojen ja hoitokulujen erotuksesta ja perustuu voimassa olevien vuokrasopimusten mukaiseen tuottoon tai, sikäli kuin on voimassa olevaa vuokrasopimusta ei ole, keskimääräisiin markkinavuokriin. Tuotoista vähennettävät kulut perustuvat pääosin toteutuneisiin kuluihin. Laskennassa huomioidaan myös oletus kohteen vajaakäytöstä. Tuottoarvon laskentaa varten markkinavuokra- ja kustannustasoista hankitaan tietoa OP Ryhmän oman asiantuntemuksen lisäksi ulkopuolisista lähteistä. Sijoituskiinteistöjen tuottovaatimukset määräytyvät kohteen käyttötarkoituksen, sijainnin ja kunnon/ajanmukaisuuden perusteella, ja ne perustuvat riippumattoman ulkopuolisen asiantuntijan toimittamiin markkinatietoihin.

Asuntojen ja maa-alueiden käypä arvo arvioidaan pääasiassa kauppaa-arvomenetelmällä perustuen vastaavanlaisten kohteiden toteutuneisiin kauppahintatietoihin ja OP Ryhmän sisäiseen asiantuntemukseen. Rakentamattomien tonttien arvossa on huomioitu arviointihetken kaavoitus- ja markkinatilanne. Merkittävimpien kohteiden käypä arvo perustuu ulkopuolisten, AKA-auktorisoitujen arvioitsijoiden laatimiin arviokirjoihin. Ulkopuoliset arvioitsijat käyttävät arviointinsa pohjana kassavirta-analyysejä.

7 Aineettomat hyödykkeet

7.1 Liikearvo

Liiketoimintojen yhdistämisissä syntyvä liikearvo kirjataan määrään, jolla luovutettu vastike, määräysvallattomien omistajien osuus käyvin arvoin hankinnan kohteessa ja aiemmin omistettu osuus yhteenlaskettuna ylittävät OP Ryhmän osuuden hankitun nettovarallisuuden käyvästä arvosta.

Ennen nykyisen IFRS 3 -standardin voimaantuloa tapahtuneissa hankinnoissa liikearvo vastaa sitä osaa hankintamenosta, joka ylittää OP Ryhmän osuuden hankittujen yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen nettomääräisestä käyvästä arvosta hankinta-ajankohtana.

Liikearvo testataan vuosittain mahdollisen arvonalentumisen varalta. Arvonalentumistestausta varten liikearvo kohdistetaan rahavirtaa tuottaville yksiköille, jotka ovat joko liiketoimintasegmenttejä tai niihin kuuluvia yrityksiä. Liikearvo arvostetaan alkuperäiseen hankintamenuon vähennettynä kertyneillä arvonalentumistappioilla.

7.2 Hankitun vakuutuskannan arvo

Hankitusta vakuutuskannasta kirjataan hankitun vakuutuskannan arvoa vastaava aineeton hyödyke silloin, kun vakuutuskanta hankitaan joko suoraan toiselta vakuutusyhtiöltä tai tytäryhtiön hankinnan kautta. Hankittujen vakuutussopimusten käypä arvo määritetään arvioimalla tulevien rahavirtojen nykyarvo hankintahetken vakuutuskannan mukaan. Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä hankittujen vakuutussopimusten käypä arvo jaetaan kahteen osaan eli vakuutussopimukseen liittyvään velkaan, joka arvostetaan siihen hankintahetkellä sovellettavia periaatteita noudattaen, sekä aineettomaan hyödykkeeseen. Hankinnan jälkeen aineeton hyödyke kirjataan liiketoiminnasta riippuen joko etupainotteisina poistoina tai tasapoistoina kuluksi hankittujen sopimusten arvioituna vaikutusaikana. Vaikutusaika tarkistetaan vuosittain ja arvo poistetaan vahinkovakuutuksessa 1–4 vuodessa ja henkivakuutuksessa 10–15 vuodessa. Aineeton hyödyke testataan vuosittain vakuutussopimukseen liittyvän velan riittävyystestin yhteydessä.

7.3 Asiakassuhteet

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut yksilöitävissä olevat asiakassuhteet arvostetaan hankinnan yhteydessä käypään arvoon. Asiakassuhteista muodostuva aineeton hyödyke kirjataan tasapoistoina kuluksi arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. OP Ryhmässä hankittujen asiakassuhteiden taloudelliseksi vaikutusajaksi on arvioitu 5–13 vuotta.

7.4 Tuotemerkit

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut yksilöitävissä olevat tuotemerkit arvostetaan hankinnan yhteydessä käypään arvoon. Tuotemerkkien taloudellinen vaikutusaika on arvioitu rajoittamattomaksi, koska ne vaikuttavat rahavirtojen kerryttämiseen määrittelemättömän ajan. Tuotemerkkien arvoa testataan vuosittain arvonalentumisen varalta.

7.5 Muut aineettomat hyödykkeet

Muut aineettomat hyödykkeet arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenuon. Ohjelmistojen ja lisenssien osalta poisto-aika on pääsääntöisesti 4 vuotta ja muiden aineettomien hyödykkeiden osalta 5 vuotta.

Sisäisesti aikaansaatu aineettomien hyödykkeiden (ohjelmistot) kehittämisestä johtuvat menot aktivoidaan siitä lähtien, kun on todettu, että ohjelmistosta saadaan tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Aktivoiduviin menoihin sisältyvät mm. lisenssimaksut, ostetut palvelut, muut hankkeisiin liittyvät ulkoiset kustannukset sekä omaa työtä. Hyödykettä poistetaan siitä lähtien, kun se on valmis käytettäväksi. Hyödyke, joka ei ole vielä valmis käytettäväksi, arvioidaan vuosittain arvonalentumisen varalta.

8 Aineelliset hyödykkeet

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenuon. Hyödykkeet poistetaan tasapoistoin arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Maa-alueista ei tehdä poistoja. Hyödykkeeseen liittyvät alkuperäisen hankinnan jälkeen syntyvät menot aktivoidaan hyödykkeen kirjanpitoarvoon vain, jos on todennäköistä, että hyödykkeestä kertyy alun perin arvioitua suurempaa taloudellista hyötyä.

Arvioidut taloudelliset vaikutusajat ovat pääosin seuraavat:

Rakennukset	20–50 vuotta
Varavoimalaitteet ja generaattorit	15 vuotta
Koneet ja kalusto	3–10 vuotta
ICT-laitteistot	3–5 vuotta
Autot	2–6 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet	3–10 vuotta

Hyödykkeiden jäännösarvo ja taloudellinen vaikutusaika tarkistetaan jokaisessa tilinpäätöksessä ja tarvittaessa oikaistaan kuvastamaan taloudellisen hyödyn odotuksissa tapahtuneita muutoksia.

8.1 Aineellisen ja aineettoman omaisuuden arvonalentumiset

Jokaisen tilinpäätöksen yhteydessä arvioidaan, onko omaisuuden arvonalentumisesta viitteitä. Jos viitteitä on, arvioidaan kyseisestä omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Viitteiden olemassaolosta riippumatta kerrytettävissä oleva rahamäärä arvioidaan vuosittain keskeneräisistä hyödykkeistä, liikearvosta ja niistä aineettomista hyödykkeistä, joiden taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton (tuotemerkit). Jos omaisuuserän kirjanpitoarvo on suurempi

kuin arvio sen tulevaisuudessa kerryttämästä rahamäärästä, liittävänä osa kirjataan kuluksi.

Kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserän käypä arvo vähennettynä myynnistä johtuvilla menoilla (nettomyyntihinta) tai sitä korkeampi käyttöarvo. Kerrytettävissä oleva rahamäärä pyritään lähtökohtaisesti määrittämään omaisuuserän nettomyyntihinnan kautta. Jos nettomyyntihintaa ei voida määrittää, omaisuuserälle määritellään käyttöarvo. Käyttöarvo on niiden vastaisten rahavirtojen nykyarvo, jonka omaisuuserän odotetaan kerryttävän. Diskonttauskorkona käytetään ennen veroa määritettyä korkoa, joka kuvastaa markkinoiden näkemystä rahan aika-arvosta ja omaisuuserään liittyvistä erityisriskeistä. Edellä mainittujen vuosittain testattavien omaisuuserien arvonalentumistarve määritellään aina käyttöarvon laskennan kautta.

Mikäli omaisuuserälle ei voida määrittää nettomyyntihintaa eikä se kerrytä itsenäistä, muista eristä riippumatonta rahavirtaa, määritellään arvonalentumistarve sen rahavirtaa tuottavan yksikön eli liiketoimintasegmentin tai siihen kuuluvan yrityksen kautta, johon omaisuuserä kuuluu. Tällöin verrataan yksikköön sisältyvien omaisuuserien kirjanpitoarvoja koko rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään.

Arvonalentumistappio peruutetaan, jos olosuhteissa on tapahtunut muutos ja hyödykkeen kerrytettävissä oleva rahamäärä on muuttunut arvonalentumisen kirjaamisajankohdasta. Arvonalentumistappiota ei peruuteta enempää kuin mikä hyödykkeen kirjanpitoarvo olisi ilman arvonalentumistappion kirjaamista. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta missään tilanteessa.

Omassa käytössä olevien kiinteistöjen osalta arvioidaan tilinpäätöksen yhteydessä, onko viitteitä siitä, että jonkin kiinteistön arvo on alentunut. Viitteitä arvon alentumisesta ovat merkittävä markkina-arvon alentuminen sekä todisteet epäkuranttiudesta tai fyysisestä vahingoittumisesta. Jos omassa käytössä olevan kiinteistön todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämän tulon arvioidaan olevan vielä poistamatonta hankintamenoa pienempi, erotus kirjataan arvonalennuksena kuluksi.

9 Vuokrasopimukset

Vuokrasopimukset samoin kuin eri järjestelyihin sisältyvät vuokrasopimukset luokitellaan sopimuksen syntymisajankohtana rahoitusleasingsopimuksiksi tai muiksi vuokrasopimuksiksi liiketoimen tosiasiallisen sisällön mukaan. Vuokrasopimus on rahoitusleasingsopimus, mikäli se siirtää vuokralaiselle olennaisilta osin omistamiselle ominaiset riskit ja edut. Muutoin se on muu vuokrasopimus. Vuokrasopimukset luokitellaan sopimuksen syntymisajankohtana.

Rahoitusleasingsopimuksilla vuokralle annetut hyödykkeet esitetään taseessa saamisina asiakkailta. Saaminen kirjataan määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokrasopimuksen nettosijoitus. Sopimuksesta saatava rahoitustuotto kirjataan korkotuottoihin siten, että se tuottaa vuokralle antajan jäljellä

olevalle nettosijoitukselle kultakin tilikaudelta samansuuruisen tuottoasteen.

Rahoitusleasingsopimuksella vuokralle otetut hyödykkeet esitetään aineellisissa hyödykkeissä ja vastaava rahoitusleasingsvelka muissa veloissa. Vuokralle otetut hyödykkeet merkitään sopimuksen alkamisajankohtana taseeseen varoiksi ja veloiksi määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokratun hyödykkeen käypä arvo tai sitä alempi vähimmäisvuokrien nykyarvo. Poistot aineellisiin hyödykkeisiin kirjatusta varoista tehdään taloudellisen pitoajan tai lyhyemmän vuokra-ajan kuluessa. Rahoitusmenot kirjataan korkokuluihin siten, että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin tilikaudella samansuuruisen korkoprosentti.

Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annetut hyödykkeet esitetään aineellisissa hyödykkeissä, ja ne poistetaan tasapoistoin vuokra-ajan kuluessa. Vuokratuotot esitetään liiketoiminnan muissa tuotoissa, ja ne kirjataan tasaerinä vuokra-ajan kuluessa. Muulla vuokrasopimuksella otettujen hyödykkeiden vuokrat merkitään tuloslaskelmaan kuluiksi liiketoiminnan muihin kuluihin tasasuuruksina erinä vuokra-ajan kuluessa.

10 Työsuhde-etuudet

10.1 Eläke-etuudet

OP Ryhmän yhtiöiden työntekijöiden lakisääteinen eläketurva hoidetaan OP-Eläkekassassa. Eräät OP Ryhmän yritykset ovat järjestäneet työntekijöille lisäeläketurvan joko OP-Eläkesäätiön tai vakuutusyhtiön kautta.

OP-Eläkekassassa hoidetut eläkejärjestelyt työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeiden rahastoiduilta osin ovat etuus pohjaisia järjestelyjä. Vakuutusyhtiöissä hoidetut järjestelyt voivat olla joko etuus- tai maksupohjaisia. OP-Eläkesäätiössä hoidetut järjestelyt ovat kokonaisuudessaan etuus pohjaisia.

Eläkejärjestelyistä johtuvat kulut kirjataan tuloslaskelman erään "Henkilöstökulut". Maksupohjaisissa järjestelyissä vakuutusmaksut maksetaan vakuutusyhtiölle ja kirjataan kuluksi sille tilikaudelle, jota veloitus koskee. Maksupohjaisissa järjestelyissä muita maksuveloitteita ei ole. Etuus pohjaisen eläkejärjestelyn supistaminen, veloitteen täytyminen tai muuttaminen kirjataan tulosvaikutteisesti tapahtumahetkellä.

Etuus pohjaiset järjestelyt vakuutusyhtiöissä, OP-Eläkekassassa ja OP-Eläkesäätiössä rahoitetaan suorituksilla, jotka perustuvat vakuutusmatemaattisiin laskelmiin.

Etuus pohjaisissa järjestelyissä velkaeränä esitetään järjestelystä johtuvien veloitteiden nykyarvo tilinpäätöspäivänä vähennettynä OP-Eläkekassan, OP-Eläkesäätiön ja hyväksyttävien vakuutusten järjestelyihin kuuluvien varojen käyvällä arvolla.

Etuus pohjaisten eläkejärjestelyjen veloitteet on laskettu kustakin järjestelystä erikseen. Laskenta on suoritettu

ennakoituun etuusoikeusyksikköön perustuvalla menetelmällä (projected unit credit method). Eläkemenot kirjataan kuluksi henkilöiden palvelusajalle auktorisoitujen vakuutusmatemaatikkojen suorittamien laskelmien perusteella. Eläkevelvoitteen nykyarvoa laskettaessa käytetty diskonttaus korko on määriteltänyt yritysten liikkeeseen laskemien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen raportointikauden päättymispäivän markkinatuoton perusteella.

Eläkevelvoitteen uudelleen määrittämisestä johtuvat erät kirjataan muihin laajan tuloksen eriin sillä kaudella, jonka aikana ne syntyvät. Kirjattaessa uudelleen määrittämisestä johtuvia erä muihin laajan tuloksen eriin, ei näitä erä enää siirretä tulosvaikutteisesti myöhemmillä tilikausilla.

10.2 Johdon pitkän aikavälin palkitseminen

OP Ryhmässä on käytössä johdon lyhyen ja pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä, joiden perusteella niihin kuuluvat henkilöt voivat saada palkitsemista joko pelkästään rahana tai OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tai sen nimeämän palkitsemisvaliokunnan päättämään viiteinstrumenttiin sidottuna ja rahan yhdistelmänä. Palkkiota maksetaan ns. ansainta- ja sitouttamisjakson aikana tehdyistä työsuorituksista. Palkitsemisjärjestelmien arvioitu maksimimäärä lasketaan järjestelmän myöntämishetkellä. Kuluksi kirjattava määrä jaksetaan henkilöstökuluihin ja siirtovelkoihin oikeuden syntymisajanjakson kuluessa.

Saavutettujen tavoitteiden mukaista toteutuneen palkkion määrää tarkistetaan neljännesvuosittain. Alkuperäisiin arvioihin tehtävien tarkistusten mahdolliset vaikutukset kirjataan henkilöstökuluna tuloslaskelmaan, ja vastaava oikaisu tehdään siirtovelkoihin.

11 Vakuutustoiminnan varat ja velat

11.1 Vakuutustoiminnan rahoitusvarojen luokittelu

Vakuutustoiminnan rahoitusvarojen luokittelu on esitetty kohdassa Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja kirjaaminen OP Ryhmän taseessa.

11.2 Vakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten luokittelu ja ryhmittely

Vakuutus sopimuksia ovat sopimukset, joilla siirretään sopimuksen omistajalta vakuutusyhtiölle merkittävä vakuutusriski siten kuin se on määriteltä IFRS 4 -standardissa. Muut sopimukset, joita vakuutusyhtiö saa toimilupansa perusteella myöntää, ovat sijoitus- tai korvauksenhoitosopimuksia. Jos sopimuksessa ei ole tilinpäätöshetkellä merkittävää vakuutusriskiä, mutta sopimuksen omistajalla on oikeus muuttaa sopimusta siten, että sopimus siirtää merkittävän vakuutusriskin yhtiölle, niin sopimus luokitellaan vakuutus sopimukseksi. Sopimukset luokitellaan sopimuksittain tai sellaisien sopimuslajien mukaan, joiden sisältämät riskit ovat homogeenisia. Jos useampi sopimus tehdään samanaikaisesti saman vastapuolen kanssa

tai sopimukset riippuvat toisistaan, nämä sopimukset käsitellään kuitenkin yhdessä.

Vakuutus sopimuksissa säästö- ja vakuutusosaa ei eroteta toisistaan erikseen käsiteltäviksi.

Vahinkovakuutusyhtiöiden myöntämät sopimukset ovat lähes kaikki vakuutus sopimuksia. Sopimukset, joista toteutuneiden ja ennakoitujen vahinkojen erotus tasataan lisämaksulla, ja jotka eivät sisällä vakuutusriskiä, on luokiteltu korvaustenhoitosopimukseksi.

Henkivakuutusyhtiöiden myöntämät kapitalisaatiosopimukset ja sellaiset säästö- tai eläkesopimukset, joista vakuutetun kuoleman sattuessa maksetaan edunsaajille vakuutussäästöt tai siitä vähäisesti poikkeava määrä, luokitellaan sijoitus sopimukseksi, sillä ne eivät sisällä merkittävää vakuutusriskiä eikä niissä ole vakuutuksenottajalla oikeutta muuttaa sopimuksia vakuutusriskiä sisältäviksi.

Vakuutus sopimukset jaetaan sopimuksen riskin mukaan ryhmiin siten, että kussakin ryhmässä sopimusten riskit ovat homogeenisia. Vahinkovakuutus sopimusten ryhmittelyssä otetaan huomioon vakuutettu kohde, eroavuudet sopimuskausien pituuksissa tai siinä, kuinka kauan keskimäärin kuluu vakuutustapahtuman sattumisesta siihen, että se on kokonaan korvattu (vahingon selviämisaika). Henkivakuutuksessa otetaan huomioon, kertykö vakuutukseen säästöä, miten kertyneen säästön tuottokomponentti määräytyy sekä onko sopimus elämän- vai kuolemanvaran vakuutus.

Vakuutus sopimusten pääryhmät ovat lyhytkestoiset vahinkovakuutus sopimukset, pitkäkestoiset vahinkovakuutus sopimukset sekä henkivakuutus sopimukset.

Lyhytkestoisten vahinkovakuutus sopimusten voimassaoloaika on yleensä 12 kuukautta tai vähemmän, hyvin harvoin yli kaksi vuotta. Etenkin yksityishenkilöiden vakuutukset, ajoneuvovakuutukset ja lakisääteiset tapaturmavakuutukset ovat yleensä jatkuvia vuosivakuutuksia, jotka luetaan lyhytkestoisiksi.

Pitkäkestoisiksi vahinkovakuutus sopimukseksi luokitellaan ne vakuutus sopimukset, joiden keskimääräinen voimassaoloaika on vähintään kaksi vuotta. Näitä ovat ainaisvakuutukset sekä asuntokauppalaan mukaiset rakennusvirhevakuutukset.

Henkivakuutus sopimuksia ovat säästöpainotteiset kerta- ja jatkuvamaksuiset henkivakuutukset, joissa on tarkoitus maksaa vakuutussumma vakuutuksen päättyessä, yksilölliset eläkevakuutukset, ryhmäeläkevakuutukset, jotka täydentävät lakisääteistä eläketurvaa, sekä riskivakuutukset, jotka on myönnetty kuoleman varalta. Henki- ja eläkevakuutusten säästöt voivat olla joko takuukorkoisia, joilla on oikeus harkinnanvaraiseen osuuteen yhtiön ylijäämästä, tai sijoitussidonnaisia, joissa sijoitusriski on siirretty vakuutuksenottajalle.

11.3 Vakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten kirjaaminen ja arvostaminen

Sopimukset kirjataan silloin, kun yhtiöllä alkaa velvollisuus maksaa niistä korvaus mahdollisen vakuustapahtuman sattuessa.

Vakuutus sopimukset ja sijoitus sopimukset, joissa sopimuksen omistajalla on oikeus harkinnanvaraiseen lisäetuihin tai oikeus siirtää säästönsä takuukorkoiseksi ja siten oikeus saada harkinnanvaraista lisäetua, arvostetaan ja käsitellään vakuutus sopimus standardin IFRS 4:n mukaan. Muut sijoitus sopimukset arvostetaan IFRS 9 -standardin mukaan.

Vakuutus yhtiöiden myöntämien vakuutus sopimus standardin mukaan arvostettavista sopimuksista aiheutuva velka lasketaan pääosin kansallisin laatimis periaattein. Tasoitus määrää ei kuitenkaan lueta velkaan, ja se huomioidaan omassa pääomassa. Lisäksi osa vakuutus velasta arvostetaan huomioiden tarkastelu hetken markkinakorko.

Velka koostuu vakuutus maksuvastuusta ja korvaus vastuusta. Henkivakuutus vakuutus maksuvastuu on netto perusteinen, voimassa olevien sopimusten jäljellä olevien vakuutus aikojen odotettavissa olevista korvauksista ja liike kuluista sekä tulevien vakuutus maksujen vähentämisen jälkeen aiheutuva velka. Vahinko vakuutus vakuutus maksuvastuu on voimassa olevien sopimusten jäljellä olevien vakuutus kausion odotettavissa olevista korvauksista ja muista kuluista aiheutuva velka. Korvaus vastuu on jo sattuneiden tunnettujen tai tuntemattomien vakuutus tapahtumien aiheuttamista korvaus- ja selvittely kuluista aiheutuva velka.

11.3.1 Vahinkovakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten arvostaminen

Vakuutus maksut tuloutetaan vakuutus sopimuksen voimassa oloa aikana pääsääntöisesti ajan kulumisen suhteessa. Rakennusvirhevakuutus sissa ja ainaisvakuutus sissa tuloutus tapahtuu kuitenkin vakuutus riskin jakautumisen suhteessa. Näissä vakuutus sissa tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutus maksu tulosta merkitään taseeseen vakuutus maksuvastuuna ja jaksotetaan vakuutus maksu tuotoksi riskiä vastaavasti sopimuksen voimassa olokaudelle.

Asiakkaalle maksettavat korvaukset ja vahingon selvittelystä aiheutuvat välittömät ja välilliset kustannukset kirjataan korvaus kuluksi vahingon sattumishetken perusteella. Jo sattuneista vahingoista tilinpäätöshetkellä vielä maksamatta olevat korvaukset ja niiden selvittely kulut, myös vielä ilmoittamatta olevien vahinkojen osalta, varataan korvaus vastuuseen. Korvaus vastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti varatuista vahingoista että tilastollisesti varatuista vahingoista. Korvaus vastuuseen sisältyvä varaus jo sattuneiden vahinkojen vielä toteutumattomia vahingon selvittely kuluja varten perustuu korvaus käsittelyn arvioituihin kustannuksiin.

Lakisääteisen rakennusvirhevakuutus vakuutus maksuvastuu sekä eläke muotoisiin korvauksiin liittyvä vakuutus velka diskonttataan. Diskonttaus koron määrittämisessä otetaan huomioon yleinen korkokehitys. Eläke muotoisten korvausten vakuutus velan diskonttaus koron muutos huomioidaan yhtenä jatkuvasti päivitetävänä kirjanpidollisen arvion muuttujana. Korko ei saa ylittää vastuuta kattavan omaisuuden tuotto-odotusta eikä viranomais määräyksillä säädettyä tasoa. Ajan kulumisesta johtuva velan lisäys (diskonttaus vakuutus velan purkautuminen) esitetään tulos laskelmassa omana eränä sijoitus toiminnan nettotuotoissa vahinko vakuutus vakuutus velkan erissä.

Vahinko vakuutus vakuutus velan korkoriskiä pienennetään hankkimalla korko johdannaisia ja suoria korko sijoituksia, jotka arvostetaan taseessa käypään arvoon tulos vaikutteisesti. Johdannaisten arvo sisältyy vakuutus velkaan, jotta vakuutus velka reagoi markkinakorkojen muutoksiin.

Johdannaisten myyntivoitto tai -tappio jaksotetaan vakuutus velan jäljellä olevalle juoksu ajalle pääsääntöisesti alentamalla tai korottamalla diskonttaus korkoa. Johdannaisten myyntitappio voidaan jaksottaa korottamalla diskonttaus korkoa vain, jos suunnitelman mukaista korkotasoa ei ylitetä. Vakuutus velkaa suojaavien sijoitus instrumenttien myynnillä voidaan kattaa diskonttaus koron suunnitelmallista laskemista vain rajoitetusti. Rajoituksena on enimmillään arvomuutos, joka on kertynyt kyseisen hetken tavoitetaso ylittävistä korkoliikkeistä.

11.3.2 Henkivakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten arvostaminen

Riskivakuutus vakuutus velan tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutus maksu tulosta vähennettynä mahdollisesti saamatta olevilla vakuutus maksuilla merkitään taseeseen vakuutus maksuvastuuna.

Säästö muotoisten vakuutus sopimusten ja vakuutus sopimus standardin IFRS 4:n mukaan arvostettavien sijoitus sopimusten velka lasketaan tulevien etuuksien, sopimuksen hallintoihin liittyvien kulujen ja tulevien vakuutus maksujen pääoma-arvona. Pääoma-arvon laskennassa käytetään pääosin hinnoittelun korkoutuvuutta, kuolevuutta ja liike kuloletuksia. Päättetyt asiakashyvitykset huomioidaan velkaa laskettaessa.

Korvaus vastuu on jo sattuneiden tunnettujen tai tuntemattomien vakuutus tapahtumien aiheuttamista korvaus- ja selvittely kuluista aiheutuva velka.

Velan diskonttaus korko on vakuutus yhtiö lain mukaan enintään se korko, jota on käytetty vakuutus hinnoittelussa. Korko ei saa ylittää vastuuta kattavan omaisuuden tuotto-odotusta eikä viranomais määräyksillä säädettyä tasoa.

Yhtiön riskillä on säästöjä, joissa on korkotakuu 0,5–4,5 prosenttia. Niiden sopimusten, joiden korkotakuu on 4,5 prosenttia, vakuutus velkaa on täydennetty niin, että tilinpäätöksen vakuutus velan diskonttaus korkona on pysyvästi

perustekorko 3,5 prosenttia. Tämän lisäksi korkotäydennyksien avulla on koko takuukorkoisen kannan diskonttaus korkoa laskettu määrääjäksi. Muun henkivakuutuksen kuin eläkevakuutuksen korvausvastuuta ei diskontata.

Henkivakuutuksen vakuutusvelan korkoriskiä pienennetään hankkimalla korkojohdannaisia ja suoria korkosijoituksia, jotka arvostetaan taseessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Johdannaisten arvo sisältyy vakuutusvelkaan, koska johdannaisista saatava etu käytetään sopimusten taattuuihin kassavirtoihin.

Sijoitussidonnaisten vakuutus- ja sijoitusvelkojen ja sijoitusvelkojen velkaa arvostettaessa keskeinen oletus on, että vakuutusvelkoille hyvitetään tuottona vakuutusvelkaa kattavien varojen markkinaehtoinen tuotto.

Sijoitussidonnaiset sijoitusvelat esitetään tase-erässä Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitusvelkoista.

11.4 Vakuutusvelkaan liittyvän velan riittävyystesti

Tilinpäätöspäivänä arvioidaan, onko taseeseen merkitty velka riittävä. Testauksessa käytetään tarkasteluhetken arvioita vakuutusvelkojen tulevasta rahavirroista. Jos arviointi osoittaa, että vakuutusvelkoista aiheutuvan velan kirjanpitoarvo ei ole riittävä, velan määrää kasvatetaan vajauksella ja vajeus kirjataan tulokseen.

11.5 Vakuutusmaksutulo

Tuloslaskelman vakuutusmaksutuloon sisältyvä vakuutusmaksutulo on vastike kauden aikana alkaneesta vakuutusmaksutuloa.

Vakuutusmaksutulosta on vähennetty vakuutusmaksuvero, mutta ei palkkioita eikä vakuutusmaksusaamisten luottotappioita.

Vahinkovakuutusvelkojen vakuutusmaksut kirjataan vakuutusmaksutuloksi vakuutuskauden alkaessa.

Henkivakuutuksen vakuutus- ja sijoitusvelkojen maksut kirjataan vakuutusmaksutulon suoriteperusteisesti siten, että muista sopimuksista kuin etuuserusteisista ryhmäeläkevakuutusvelkoista ei muodostu vakuutusmaksutuloa. Vakuutusmaksutulosta ei vähennetä palkkioita eikä luottotappioita.

11.5.1 Vakuutusvelkaan liittyvät saamiset ja velat

Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksusaamiset kirjataan vakuutuskauden alkaessa, kun oikeus saamiseen syntyy. Saamiset ovat pääasiassa saamia vakuutusmaksuvelkoilta ja vähäisessä määrin vakuutusmaksuvelkoilta. Etukäteen maksetut vakuutusmaksut merkitään Muihin velkoihin erään Velat ensivakuutusmaksuvelkoista.

Vahinkovakuutuksen vakuutusvelkoista perustuvat saamiset testataan tilinpäätöksen yhteydessä arvonalentumisen varalta. Jos on objektiivista näyttöä saamisen arvonalentumisesta, saamisen kirjanpitoarvo alennetaan tulosvaikutteisesti. Saamisista vähennetään sekä lopullisesti todetut arvonalentumiset (luottotappiot) että veloituksen perimisasikeihin perusteella tilastollisesti todetut arvonalentumiset.

11.6 Vahinkotavara ja regressisaamiset

Regressisaamiset ja yhtiön omistukseen siirtynyt vahinkotavara kirjataan käyvästä arvostaan taseen erään Muut varat korvauksen maksun yhteydessä.

11.7 Jälleenvakuutusvelat

OP Ryhmän ottamalla jälleenvakuutusvelkoilla tarkoitetaan sopimusta, joka täyttää vakuutusvelkojen määritelmän ja jonka perusteella OP Ryhmä voi saada korvauksia toiselta vakuutusyhtiöltä, mikäli OP Ryhmä joutuu itse muiden vakuutusvelkojen perusteella korvausvelvolliseksi.

Jälleenvakuutusvelkoista perustuvat saamiset testataan tilinpäätöksen yhteydessä arvonalentumisen varalta. Jos on objektiivista näyttöä siitä, ettei OP Ryhmä saa mahdollisesti kaikkia rahamääriä, joihin sillä on oikeus sopimuksen ehtojen mukaan, saamisen kirjanpitoarvo alennetaan tulosvaikutteisesti kerrytettävissä olevaa rahamäärää vastaavalle tasolle.

Vahinkovakuutusvelkoista jälleenvakuutusvelkojen perusteella saatavat suoritukset merkitään taseeseen erään Muut varat, Saamiset jälleenvakuutusvelkoista. Viimeksi mainitut saamiset vastaavat jälleenvakuutusvelkojen osuutta OP Ryhmän jälleenvakuutusvelkojen vakuutusmaksu- ja korvausvastuusta. Jälleenvakuutusvelkoille maksamatta olevat vakuutusmaksut kirjataan taseeseen erään Muut velat, Velat jälleenvakuutusvelkoista.

Henkivakuutusvelkoista jälleenvakuutusvelkojen liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdenmukaisesti jälleenvakuutusvelkojen sopimusten velkojen ja saamisten kanssa ja merkitään taseeseen joko erään Muut varat tai Muut velat.

11.8 Rinnakkaisvakuutus ja poolit

OP Ryhmä osallistuu joihinkin rinnakkaisvakuutusjärjestelyihin yhdessä muiden vakuutusvelkojen kanssa. Rinnakkaisvakuutusvelkoista OP Ryhmä käsittelee vakuutusvelkoista vain sopimuksessa tarkoitetun OP Ryhmän oman osuuden. OP Ryhmän vastuu rajoittuu tähän osuuteen.

OP Ryhmä merkitsee osuuksia vakuutusvelkoista myös poolien kautta. Poolin jäsenet ovat ensisijaisesti vastuussa omasta suhteellisesta osuudestaan. Osuudet perustuvat sopimukseen, jotka vahvistetaan vuosittain. OP Ryhmä käsittelee vakuutusvelkoista oman suhteellisen osuutensa poolien

hoitamasta ensivakuutusliikkeestä ja poolilta jäsenille tulevasta jälleenvakuutusliikkeestä.

Poolin osuus näistä vakuutus sopimuksista käsitellään jälleenvakuutuksena. Eräissä pooleissa poolin jäsenet vastaavat maksukyvyttömän poolijäsenen velvoitteista omien osuuksiensa suhteessa. OP Ryhmä kirjaa yhteisvastuun kautta tulevat vastuut ja saamiset, mikäli yhteisvastuun realisoituminen on todennäköistä.

11.9 Henkivakuutuksen kohtuusperiaate

Henkivakuutus sopimusten sijoitussidonnaisia osia lukuun ottamatta lähes kaikki henkivakuutukset ja osa kapitalisaatiosopimuksista ovat oikeutettuja taattujen etujen lisäksi harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä, joka voi olla merkittävä osa sopimuksen mukaisista kokonaisuista, mutta jonka määrä ja ajoittuminen ovat sopimuksen mukaan yhtiön harkittavissa. Osalla sijoitussidonnaisia vakuutuksia on mahdollisuus harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä. Lisäetuja jaetaan lisätuottoina laskuperustekorona päälle, lisäetuina kuolemantapaussummiin tai maksunalennuksina.

Ylijäämä perustuu vakuutusyhtiölain kohtuusperiaatteeseen, joka edellyttää, että kohtuullinen osa lisäetuihin oikeutettujen sopimusten tuottamasta ylijäämästä palautetaan lisäetuina näille vakuutuksenottajille, mikäli vakavaraisuusvaatimukset eivät estä lisäetujen antamista. Lisäetujen tason suhteen on pyrittävä jatkuvuuteen. Kohtuusperiaatteesta ei kuitenkaan muodostu velkasaamisoikeutta vakuutuksenottajille. OP Ryhmä on julkaissut henkivakuutuksen lisäetuperiaatteensa ja sen toteutumisen verkkosivuillaan.

Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomesta siirtyneistä säästöhenkivakuutuksista ja yksilöllisistä eläkevakuutuksista on muodostettu eriytetyt taseet, joilla on muista poikkeava voitonjakopolitiikka. Määrä, jolla eriytettyjen taseiden varat ylittävät markkinaehtoisesti swap-korkokäyrällä diskonttaamalla arvostetut vakuutusvelat, varataan tulevien lisäetujen vastuuna.

12 Varaukset ja ehdolliset velat

Veloitteen perusteella kirjataan varaus, mikäli veloite perustuu aiempaan tapahtumaan ja sen toteutuminen on todennäköistä, mutta toteutumisaikankohda tai toteutuva määrä on epävarma. Lisäksi veloitteen pitää perustua joko tosiasialliseen tai oikeudelliseen veloitteeseen ulkopuolista kohtaan. Jos osasta veloitetta on mahdollista saada korvaus joltakin kolmannelta osapuolelta, korvaus kirjataan erilliseksi omaisuuseräksi, mutta vasta siinä vaiheessa, kun korvauksen saaminen on käytännössä varmaa.

Ehdollinen velka on aikaisempien tapahtumien seurauksena syntynyt mahdollinen veloite, jonka olemassaolo varmistuu vasta OP Ryhmän määräysvallan ulkopuolella olevan epävarman tapahtuman realisoituessa. Ehdolliseksi velaksi katsotaan myös sellainen olemassa oleva veloite, joka ei todennäköisesti edellytä maksuveloitteen täyttämistä tai jonka suuruutta ei voida määrittää luotettavasti. Ehdollinen velka esitetään liitetietona.

13 Oma pääoma

OP Ryhmä luokittelee liikkeeseen laskemansa instrumentit niiden luonteen perusteella joko omaksi pääomaksi tai vieraaksi pääomaksi (rahoitusvelaksi). Menot, jotka liittyvät omien oman pääoman ehtoisten instrumenttien liikkeeseenlaskuun tai hankintaan, esitetään oman pääoman vähennyseränä.

Oman pääoman ehtoiksi instrumenteiksi luokitellaan osuuspääomat, jotka jakaantuvat osuuspankkien jäsenten jäsenosuusmaksuihin ja Tuotto-osuuksiin. Osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä sekä jäsenosuuden että Tuotto-osuuden palauttamisesta. Osuuspääomia voidaan kuitenkin vuosittain palauttaa osuuspankin päätöksen mukaisesti ja viranomaisen antamissa rajoissa. Osuuspankkien lisäosuuspääoma esitetään OP Ryhmän tilinpäätöksessä velkana.

Jäsenosuusmaksu ja siitä seuraava asiakasomistajuus antaa mahdollisuuden osallistua osuuspankin päätöksentekoon. Osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä jäsenosuuden palauttamisesta. Jäsenosuudelle ei makseta korkoa.

Tuotto-osuudella ei ole äänivaltaa. Osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä Tuotto-osuuden pääoman ja koron maksusta. Tuotto-osuuksille mahdollisesti maksettava korko on kaikille Tuotto-osuuksille samansuuruinen. Korko kirjataan velaksi ja vähennetään omasta pääomasta, kun päätös maksusta on tehty.

14 Tuloverot ja laskennalliset verot

Tuloslaskelman veroihin sisältyvät OP Ryhmän yhtiöiden tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verot, aikaisempien tilikausien verot ja laskennallinen verokulu tai -tuotto. Verot kirjataan tulosvaikutteisesti, paitsi milloin ne liittyvät suoraan omaan pääomaan kirjattuihin eriin tai muihin laajan tuloksen eriin. Tällöin myös vero kirjataan kyseisiin eriin. Kauden verotettavaan tuloon perustuva vero lasketaan verotettavasta tulosta kunkin maan voimassaolevan verokannan perusteella ja laskennalliset verot voimassa olevan verokannan tai tilinpäätöspäivään mennessä hyväksytyt, tulevia vuosia koskevan verokannan perusteella.

Laskennallinen verovelka lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä veronalaisista väliaikaisista eroista. Laskennallinen verosaaminen lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä vähennyskelpoisista väliaikaisista eroista ja verotuksessa vahvistettavista tappioista. Mikäli verotettavan tulon kertymisen ansiosta on todennäköistä, että saaminen voidaan hyödyntää, se kirjataan. OP Ryhmässä merkittävimmät väliaikaiset erot syntyvät verotuksellisista varauksista (mm. luottotappiovarauksesta), sijoitusten arvostamisesta käypään arvoon sekä vahinkovakuutuksen tasoitusmäärän eliminoimista.

Laskennalliset verovelat ja -saamiset netotetaan yhtiöittäin. Yhdistelytoimenpiteistä aiheutuneita laskennallisia verovelkoja

ja -saamisia ei netoteta. Laskennalliset verovelat ja -saamiset lasketaan sen säädetyin verokannan mukaan, jonka ennakoidaan olevan voimassa väliaikaisen eron purkautuessa.

15 Tuloutusperiaatteet

15.1 Korkotuotot

Korollisten omaisuus- ja velkaerien korkotuotot ja -kulut kirjataan efektiivisen koron menetelmällä. Efektiivisen koron menetelmästä kerrotaan tarkemmin laatimisperiaatteiden kappaleessa 5.2.1 Jaksotettu hankintameno. Myös sellaisten saamisten korot tuloutetaan, joiden erääntyneitä maksuja on hoitamatta. Saamisen hankintameno ja sen nimellisarvon välinen ero jaksotetaan korkotuottoihin ja velasta saadun määrän ja sen nimellisarvon erotus korkokuluihin. Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan lainan juoksuajalle korkotuottoihin ja -kuluihin.

15.2 Nettopalkkiotuotot

Palkkioita, jotka eivät ole kiinteä osa rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa, käsitellään IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista -standardin mukaisesti. IFRS 15 -standardin mukaiset palkkiotuotot tuloutetaan, kun palvelun sovitut suoritevelvoitteet luovutetaan asiakkaalle ja keskeisenä kriteerinä on määräysvallan siirtyminen. Palkkiotuotot kirjataan siihen määrään, johon odotetaan olevan oikeutettu asiakkaalle luovutettavia luvattuja palveluja vastaan. Palkkiokulut kirjataan suoriteperusteella nettopalkkiotuottoihin.

Pankkitoimintasegmentissä palkkioita peritään henkilöasiakkailta ja yritysasiakkailta. Palkkiotuotot koostuvat luotonannon ja maksuliikkeen palkkiotuotoista. Lisäksi pankkitoiminnassa peritään OP Ryhmän ulkopuolisia palkkioita muun muassa lainopillisista tehtävistä, takauksista ja asunnonvälityksestä. Edellä mainitut erät koostuvat useasta sadasta erilaisesta palkkiotyypistä, joiden suoritevelvoitteet täyttyvät palkkion luonteen mukaisesti joko ajan kuluessa tai yhtenä ajankohtana. Luotonannon ja takausten palkkioiden suoritevelvoitteet täyttyvät pääosin ajan kuluessa, muiden pankkitoiminnan palkkioiden yhtenä ajankohtana. Vastikemäärä on palveluissa pääosin listahinta tai sopimuksessa sovittu. Omistaja-asiakkaat saavat päivittäisistä pankkipalveluista 45 prosentin alennuksen. Palkkiot peritään asiakkaalta kuukausittain tai palvelun suorittamisen jälkeen sopimusehtojen mukaisesti.

Vahinkovakuutuksen sopimukset, jotka eivät sisällä vakuutusriskiä, tuloutetaan IFRS 15 -standardin mukaisesti ja esitetään nettopalkkiotuotoissa. Palkkiotuotot koostuvat pääosin terveys- ja hyvinvointipalveluiden tuotoista sekä vakuutusten välityksen palkkioista. Tuotot terveys- ja hyvinvointipalveluista kirjataan hoitokäyntikohtaisesti, kun palvelu on suoritettu. Palkkio veloitetaan asiakkaalta palvelun jälkeen hinnaston mukaan. Työterveys sopimuksissa tuotot tuloutetaan ajan kuluessa sopimuskauden aikana ja palkkio veloitetaan asiakkaalta kuukausittain sopimuksen mukaan. OP Ryhmä toimii terveys- ja hyvinvointipalveluissa IFRS 15 -standardin

mukaisena päämiehenä, jolloin ammatinharjoittajille maksettava palkkio esitetään palkkiokuluissa. OP Ryhmän kumppanit maksavat vakuutusten välityksestä palkkiotuottoja sopimuksessa sovitun vastikkeen mukaisesti. Suoritevelvoitteet täyttyvät ajan kuluessa, ja palkkiot peritään asiakkailta kuukausittain.

Varallisuudenhoitosegmentin palkkiotuotot koostuvat rahastojen ja omaisuudenhoidon palkkioista sekä henkivakuutuksen kuormitustulosta ja sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautuksista. Henkivakuutuksen kuormitustulo sisältää vakuutusmaksusta perittävän merkintäpalkkion (ns. kappa-kuormitus) ja vakuutussäästöistä perittävän hoitopalkkion (ns. gamma-kuormitus). Muut henkivakuutuksen palkkiot tuloutetaan IFRS 4 -vakuutusstandardin mukaisesti. Varallisuudenhoidon palkkiotuotot tuloutetaan pääosin ajan kuluessa sopimuskauden aikana, ja kuukausittain perittävä vastikemäärä on sopimuksen mukainen prosenttiosuus asiakkaan hallinnoitavista sijoituksista tai vakuutussäästöistä. Varallisuudenhoitosegmentissä on käytössä tuottoerusteisia palkkioita, jotka on sidottu sijoitustoiminnan menestykseen. Tuottoerusteiset palkkiot tuloutetaan vasta, kun sijoitustoiminnan menestystä mittaavat kriteerit on täytetty erittäin todennäköisesti.

Muu toiminta -segmentin palkkiot koostuvat pääosin maksuliikkeen palkkioista, joista merkittävin erä on erilliset korttimaksamisen palkkiot. Suoritevelvoitteet täyttyvät ajan kuluessa, ja vastikemäärä on sopimuksessa sovittu. Palkkiot peritään toteutuneiden maksutapahtumien mukaisesti.

Myyntituotot asiakassopimuksista jaotellaan tilinpäätöksessä segmenttien mukaisesti (Liite 6. Nettopalkkiotuotot).

Osingot tuloutetaan pääsääntöisesti silloin, kun osinkoa jakavan yhtiön yhtiökokous on tehnyt osingonjakopäätöksen. Osinkotuotot esitetään sijoitustoiminnan nettotuotoissa.

16 Yhteenveto tuloslaskelmaerien esittämisestä tilinpäätöksessä

Korkokate	<p>Korkoinstrumenttien saadut ja maksetut korot, jaksotettu nimellisarvon ja hankinta-arvon välinen erotus, korkojohdannaisten korot sekä arvonmuutos käyvän arvon suojauksessa.</p> <p>Palkkiot, joiden katsotaan olevan korvausta pankin ottamasta rahoitusinstrumenttiin liittyvästä riskistä ja joiden katsotaan kuuluvan kiinteäksi osaksi rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa.</p>
Vakuutuskate	<p>Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutulo ja maksetut korvaukset sisältäen jälleenvakuuttajien osuuden sekä henkivakuutuksen riskiliike.</p>
Nettopalkkio- tuotot	<p>Palkkiotuotot luotonannosta, talletuksista, maksuliikkeestä, arvopapereiden välityksestä, arvopapereiden liikkeeseenlaskusta, rahastoista, omaisuudenhoidosta, lainopillista tehtävistä, takauksista, asunnonvälityksestä, vakuutusten välityksestä, henkivakuutuksen kuormitustulosta, sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautuksesta sekä terveys- ja hyvinvointipalveluista.</p> <p>Palkkiokulut maksuliikkeestä, arvopapereiden välityksestä, arvopapereiden liikkeeseen laskusta, rahastoista, omaisuudenhoidosta, vakuutustoiminnasta sekä terveys- ja hyvinvointipalveluista.</p>
Sijoitustoiminnan nettotuotot	<p>Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutokset ilman kertyneitä korkoja, myyntivoitot ja -tappiot sekä osingot.</p> <p>Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavien (Myytävissä olevien) rahoitusvarojen realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot, arvonalentumiset, osingot.</p> <p>Jaksotettuun hankintamenuun kirjattujen lainojen ja muiden saamisten tuotot sekä arvonalentumiset.</p> <p>Sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutokset, myyntivoitot ja -tappiot, vuokrat ja muut kiinteistöihin liittyvät kulut.</p> <p>Henkivakuutuksen korkohyvitykset asiakkaiden vakuutussäästöille ja vakuutusteknisten varausten muutos sekä vahinkovakuutuksen diskonttauksen purkautuminen.</p> <p>Käyvän arvon - ja pääomaosuusmenetelmällä yhdisteltävien osakkuusyhtiöiden tuotot.</p>
Liiketoiminnan muut tuotot	<p>Omassa käytössä olevien kiinteistöjen vuokra- ja myyntituotot sekä muut toimintatuotot.</p>
Henkilöstökulut	<p>Palkat, palkkiot, eläkekulut ja henkilösivukulut.</p>
Liiketoiminnan muut kulut	<p>Muilta ostetut palvelut, ICT-tuotanto- ja -kehittämiskulut, hallintokulut, viranomaismaksut, vuokrat ja muut kulut.</p>
Saamisten arvonalentumiset	<p>Odotettavissa olevat luottotappiot asiakkailta, taseen ulkopuolisista eristä ja saamistodistuksista sekä lopulliset luottotappiot ja niiden palautukset.</p>

17 Viranomaismaksut

OP Ryhmä maksaa eri viranomaisille maksuja. Talletussuojasta vastaa Rahoitusvakausvirasto. Pankkivalvonnasta vastaa Euroopan keskuspankki. Vakuutus-, menettelytapa- ja makrovalvonnasta vastaa Finanssivalvonta. Kriisinratkaisusta vastaa EU:n kriisinratkaisuneuvosto (Single Resolution Board, SRB). Viranomaismaksut kirjataan suoriteperusteella liiketoiminnan muihin kuluihin.

17.1 Vakausmaksu

Vakausmaksuja kerätään euroalueen kriisinratkaisurahastoon (Single Resolution Fund, SRF) vuoteen 2023 asti siten, että rahaston tavoitetaso, vähintään 1 prosenttia korvattavien talletusten määrästä, saavutetaan. Kriisinratkaisurahastoa hallinnoi EU:n kriisinratkaisuneuvosto, joka päättää myös vakausmaksujen määrästä. SRF varmistaa, että rahoitussektori rahoittaa rahoitusjärjestelmän vakauttamisen. Vakausmaksu määräytyy pankin merkittävyyden ja riskiprofiilin perusteella.

17.2 Talletussuojamaksu

Vanhaan talletussuojarahastoon kerätyt varat ylittävät tällä hetkellä talletussuojan tasoa koskevat EU-vaatimukset. Sääntöjensä nojalla vanha talletussuojarahasto huolehtii jäsenpankilleen määrättävistä talletussuojamaksuista uuteen talletussuojarahastoon siinä suhteessa, kun kukin jäsenpankki on vuosien kuluessa kartuttanut vanhaa talletussuojarahastoa. Rahoitusvakausrahasto määrää maksun jokaiselle jäsenpankille mutta laskuttaa sen suoraan vanhalta talletussuojarahastolta. Talletussuojamaksusta ei tullut OP Ryhmälle kuluvaikutusta vuonna 2018.

17.3 Rahoitusvakausviraston hallintomaksu

Rahoitusvakausviraston hallintomaksu perustuu samaan laskentamenetelmään kuin Finanssivalvonnan valvontamaksu.

17.4 Finanssivalvonnan valvontamaksu

Finanssivalvonnan valvontamaksu koostuu suhteellisesta valvontamaksusta, joka perustuu taseen loppusummaan, sekä kiinteästä perusmaksusta.

17.5 Euroopan keskuspankin valvontamaksu

EKP:n valvontamaksu määräytyy pankin merkittävyyden ja riskiprofiilin perusteella.

18 OP-bonukset omistaja-asiakkaille

Tuloslaskelmassa OP-bonukset omistaja-asiakkaille esitetään omana eränään. Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoasioinnista kertyy OP-bonuksia. OP-bonukset kirjataan ansaintakaudella kuluksi tuloslaskelmaan ja siirtovelkoihin taseeseen. Kertyneet bonukset käytetään automaattisesti pankki- ja

varallisuudenhoitopalveluiden palvelumaksuihin sekä vahinkovakuutusmaksuihin vanhimmista tapahtumista alkaen, jolloin siirtovelka puretaan.

19 Segmenttiraportointi

Toimintasegmenttien määrittelyn lähtökohtana on taloudellinen informaatio, jota toiminnasta vastaava päättäjät säännöllisesti seuraa.

OP Ryhmä raportoi tuloslaskelmat ja taseet seuraavista liiketoimintasegmenteistä: Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä Muu toiminta. Segmentit raportoidaan tavalla, joka on yhdenmukainen johdolle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. OP Ryhmän keskuspankkitoiminta raportoidaan segmenttiraportoinnissa osana liiketoimintasegmentteihin kuulumatonta Muuta toimintaa, kuten myös varsinaiseen liiketoimintaan kuulumattomat tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat.

Kuvaus toimintasegmenteistä ja segmenttiraportoinnin laatimisperiaatteet on kerrottu segmenttikohtaisten tietojen yhteydessä.

20 Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Tilinpäätöstä laadittaessa tehdään tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia, joiden lopputulokset voivat poiketa toteumasta. Lisäksi joudutaan käyttämään harkintaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden soveltamisessa.

Vakuutus sopimuksista aiheutuvan velan määrään sisältyy useita harkinnanvaraisia tekijöitä ja epävarmuustekijöitä. Vahinkovakuutuksen osalta ulkoista toimintaympäristöä koskevien oletusten lisäksi arviointi pohjautuu pääosin omien vahinkotilastojen vakuutusmatemaattiseen analysointiin. Johdon harkintaa edellytetään erityisesti velan diskonttauskoron määrittämisessä sekä arvioitaessa jo sattuneiden vahinkojen korvausmenoa (Liite: 64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys).

Henkivakuutus sopimuksista aiheutuvan velan määrään sisältyy useita harkinnanvaraisia tekijöitä ja epävarmuustekijöitä. Henkivakuutuksen velkaa laskettaessa käytetään pääasiassa sopimuksen myöntöhetken oletuksia vakuutusriskien toteutumisesta, liikekuluista ja sijoitustoiminnan tuotoista. Tehtyjä oletuksia seurataan jatkuvasti, ja jos ilmenee, että näillä oletuksilla laskettava velka on liian pieni, velkaa täydennetään vastamaan uusia havaintoja. Johdon harkintaa edellytetään erityisesti velan diskonttauskoron, ihmisten kuolevuusoletuksen sekä vakuutusten hoidosta tulevaisuudessa aiheutuvien liikekulujen määrittämiseen (Liite: 76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi).

Strukturoituihin yhteisöihin tehtyjen sijoitusten tuottaman määräysvallan tarkastelussa arvioidaan sijoittajan valtaa ohjata sijoituskohteen merkityksellisiä toimintoja sekä sijoittajan

altistumista muuttuville tuotoille. Merkityksellisiä toimintoja koskevan vallan ja muuttuville tuotoille altistumisen tarkastelu sisältää harkintaa. Määräysvallan syntymistä arvioidaan tarkemmin, kun sijoituksen tuottama osuus sijoituskohteen nettovarallisuudesta ja tuotosta ylittää 10–20 prosenttia. Sijoituskohte konsolidoidaan tytäryrityksenä viimeistään silloin, kun OP Ryhmän osuus yhtiön muuttuvasta tuotosta ylittää 37 prosenttia ja muuttuvan tuoton ja määräysvallan välillä todetaan yhteys.

Liikearvo, taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomat hyödykkeet sekä keskeneräiset aineettomat hyödykkeet testataan vuosittain arvonalentumisen varalta. Arvonalentumistestauksessa määriteltävä kerrytettävissä oleva rahamäärä pohjautuu usein käyttöarvoon, jonka laskemisessa on tehtävä arvioita tulevista rahavirroista ja käytettävän diskonttauskoron suhteen (Liite: 23 Aineettomat hyödykkeet).

Odotettavissa olevien luottotappioiden (ECL) laskentamallien määrittämiseen liittyy useita johdon harkintaa edellyttäviä tekijöitä, mm:

- Oikeiden ECL-mallien valinta niin, että mallit kuvaavat sopimuskannan odotettavissa olevia luottotappioita mahdollisimman hyvin
- Malleissa tehdyt erilaiset oletukset ja asiantuntija-arviot
- ECL-mallien parametrien estimointimenetelmien valinta
- Sopimuksen maturiteetin määrittäminen eräpäivättömille luotoille (valmiusluotot)
- Käytettävissä olevan mallinnusaineiston ja datan laatuun liittyvän malliriskin määrittäminen
- Sopimusten oikea ryhmittely eri segmentteihin siten, että niiden ECL lasketaan oikealla mallilla
- Makroekonomisten tekijöiden valinta niin, että niiden muutokset korreloivat sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden kanssa
- Makroekonomisten skenaarioiden ja niiden todennäköisyyksien ennustaminen tulevaisuuteen.

Johdon harkintaa on käytetty myös luottoriskin merkittävän kasvun arvioinnissa, mm:

- Henkilöasiakkaiden suhteellisen luottoriskin muutoksen arvioinnissa käytetyssä asiantuntija-arviossa, jolla varmistetaan todenmukainen määrä sopimuksia siirtymään vaiheeseen 2 ennen siirtymistä vaiheeseen 3 (ns. default capture rate)
- Absoluuttisen rajan valinnassa, joka perustuu maksukyvyttömyyden historialliseen käyttäytymiseen sekä OP Ryhmän luottoriskiprosessiin
- Ajanjakson pituuden määrittämisessä, jonka aikana asiakkaan on osoitettava hyvää maksukäyttäytymistä, jotta arvonalentumisvaihe voi parantua vaiheesta 3 vaiheeseen 2 ja 1.

Varsinainen ECL-lukujen laskenta suoritetaan em. malleja käyttäen ilman johdon harkintaa, paitsi jos kyseessä on vaiheessa 3 oleva suuri yritysvastuu, jolloin ECL lasketaan asiantuntija-arvioon perustuvalla kassavirtaperusteisella ECL-menetelmällä.

Johdon on arvioitava, milloin rahoitusinstrumenttien markkinat eivät ole toimivat. Johdon on lisäksi arvioitava, onko yksittäinen rahoitusinstrumentti aktiivisen kaupankäynnin kohteena ja onko markkinoilta saatava hintatieto luotettava indikaatio instrumentin käyvästä arvosta. Kun rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritellään arvostusmenetelmän avulla, johdon harkintaa tarvitaan tällöin sovellettavan arvostusmenetelmän valintaan. Siltä osin, kun mallien tuottamiin tuloksiin ei ole käytettävissä markkinoilta saatavia syöttötietoja, johdon on arvioitava, kuinka paljon käytetään muita tietoja.

Eläkevelvoitteiden nykyarvo riippuu useista eri tekijöistä, jotka määritetään useita oletuksia käyttäen. Diskonttaus korko, tulevat palkkojen ja eläkkeiden korotukset ja inflaatio ovat oletuksia, joita käytetään eläkkeistä aiheutuvia nettomenoja (tai -tuloja) määritettäessä. Vakuutusmatemaattisten oletusten muutokset vaikuttavat eläkevelvoitteiden kirjanpitoarvoon (Liite: 33 Varaukset ja muut velat).

Sijoituskiinteistöjen arvostaminen käypään arvoon pohjautuu tietyiltä osin johdon tekemiin arvioihin kohteiden markkina-arvoista. Sijoituskiinteistöjen arvostuksessa on käytössä myös tuottoarvomenetelmään pohjautuva laskentamalli, jossa hyödynnetään arvioita kohteiden tulevista nettotuotoista (Liite: 41 Toistuvasti käypään arvoon arvostettavien erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaan). Omassa käytössä olevien kiinteistöjen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo perustuu johdon tekemään arvioon (Liite: 24 Aineelliset hyödykkeet).

Varallisuudenhoidon OP-bonukset kertyvät pääosin asiakkaiden maksamista rahastojen hallinnointipalkkioista ja sijoitussidonnaisten vakuutusten palkkioista. Näiden erien OP-bonukset ovat lähellä IFRS 15 -standardin mukaisia asiakkaalle maksettavia vastikkeita, jotka käsitellään kirjanpidossa transaktioiden ja täten myyntituottojen vähennyksenä. Varallisuudenhoidon OP-bonusten nettominus omaisuuksienhoitopalkkiotuotoista johtaisi johdon harkinnan perusteella siihen, että OP Ryhmän tuloslaskelman kertyneet OP-bonukset eivät antaisi oikeata kuvaa niiden kokonaismäärästä. Tästä johtuen pankkitoiminnan ja vahinkovakuutuksen kertyneiden OP-bonusten lisäksi myös varallisuudenhoidon OP-bonukset esitetään tuloslaskelman rivillä OP-bonukset omistaja-asiakkaille.

21 Uudet standardit ja tulkinnot

IASB (International Accounting Standards Board) on julkaissut seuraavia tulevia merkittäviä standardimuutoksia.

21.1 IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardi

OP Ryhmä ottaa käyttöön IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardin 1.1.2019 lähtien. Uusi standardi muuttaa vuokralle ottajan kirjanpitokäsittelyä ja vaikuttaa ryhmän operatiivisten vuokrasopimusten kirjanpitokäsittelyyn. Sen seurauksena lähes kaikki vuokralle ottajan vuokrasopimukset tullaan merkitsemään taseeseen, sillä operatiivisia vuokrasopimuksia ja rahoitusleasingisopimuksia ei enää erotella. Vuokralle antajan

kirjanpitokäsittely pysyy olennaisin osin IAS 17 –standardin mukaisena.

OP Ryhmä soveltaa siirtymässä rajoitetusti takautuvaa menetelmää, jolloin vertailutietoja ei oikaista ja mahdollinen kertynyt vaikutus kirjataan kertyneiden voittovarojen oikaisuksi 1.1.2019. Tämän valinnan johdosta seuraavat siirtymäsääntöjen käytännön apukeinot otetaan käyttöön arvioitaessa vuokralle otettuja sopimuksia:

- Soveltamisen aloittamisajankohtana ei arvioida uudelleen, onko sopimus vuokrasopimus tai sisältyykö siihen vuokrasopimus.
- Aloittamisajankohtana vuokrasopimusvelka kirjataan niistä vuokrasopimuksista, jotka ovat aiemmin IAS 17 –standardia soveltaen luokiteltu operatiivisiksi vuokrasopimuksiksi. Vuokrasopimusvelka kirjataan siten, että se on jäljellä olevien vuokrien nykyarvo diskontattuna lisäluoton korolla. Käyttöoikeusomaisuuserä kirjataan määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokrasopimusvelka oikaistuna kyseiseen vuokrasopimukseen liittyvillä etukäteen maksetuilla tai siirtyvillä vuokrilla, jotka ovat merkittyinä taseeseen 31.12.2018. Alkuvaiheen välittömiä menoja ei huomioida käyttöoikeusomaisuuserän arvostamisessa.
- Vuokra-ajan määrittämisessä käytetään jälkiviisautta, jos sopimukseen liittyy jatkamis- tai päättämisoptioita.

OP Ryhmä määrittelee vuokralle otettujen sopimusten vuokraajaksi sopimuksen

- kiinteän keston, jota ei voi jatkaa tai keskeyttää ilman painavaa syytä tai sanktiota tai
- johdon arvion mukaan korkeintaan OP:n tuloksen kattaman ajanjakson eli 3 vuotta, kun kyseessä on toistaiseksi voimassa oleva toimitilasopimus, jonka irtisanomisaika on molemminpuolinen. Jos sopimus on ensin kiinteä ja jatkuu sen jälkeen toistaiseksi voimassaolevana kuten edellä kuvattiin, on vuokra-aika näiden yhdistelmä. Kun tällainen sopimus on irtisanottu, vuokra-ajaksi määritellään irtisanomisaika. OP arvioi vuokra-aikaa määrittäessään olevan kohtuullisen varmaa, että toimitiloissa ollaan pidempään, koska toimitilasopimusten kohteet ovat sijainniltaan keskeisiä eikä vastaavia korvaavia tiloja ole välttämättä saatavilla.
- vuokralle antajan irtisanomisajan, jos kyseessä on toistaiseksi voimassa oleva sopimus, jonka irtisanomisaika on molemminpuolinen. Sopimuksen vuokra-aikaa jatketaan aina irtisanomiskauden päätyttyä uudella irtisanomisajalla, ellei sopimusta ole irtisanottu. OP arvioi vuokra-aikaa määrittäessään olevan kohtuullisen varmaa, että sopimukset on tehty pidemmäksi ajaksi, koska tällaisten sopimusten jatkuva päättäminen ja uusiminen ei olisi taloudellisesti kannattavaa.
- tai vuokrakohteen käyttöiän, jos se on lyhempi kuin edellä mainitut vuokra-ajat.

Vuokralle annettujen sopimusten vuokra-ajaksi määritetään sopimuksessa määritetty kiinteä kesto, jota ei voi jatkaa tai keskeyttää ilman painavaa syytä tai sanktiota.

Vuokralle otetut käyttöoikeusomaisuuserät esitetään aineellisissa hyödykkeissä ja ne poistetaan pääsääntöisesti vuokra-aikana. Vastaava vuokrasopimusvelka esitetään muissa veloissa ja niiden korkokulut korkokatteessa. Vuokrasopimuksiin liittyvät palvelukorvaukset, jotka pääsääntöisesti erotetaan vuokranmäärästä, esitetään liiketoiminnan muissa kuluissa. Palvelukorvauksen erottaminen tehdään käyttöoikeusomaisuuseräluokakohtaisesti.

Vuokrasopimusvelan laskennassa OP Ryhmä käyttää yleensä vuokralle ottajan lisäluoton korkoa. Lisäluoton korkona käytetään OP Ryhmän keskuspankin noteeraamaa korkoa, jolla keskuspankki antaa luottoa osuuspankeille ja OP Ryhmän tytäryrityksille.

OP Ryhmä soveltaa vuokralle ottajalle sallittuja kirjaamista koskevia helpotuksia. Arvoltaan vähäisistä ja lyhytaikaisista vuokrasopimuksista tilikauden kulut kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin. Näihin vuokrasopimuksiin sisältyy kannettavia tietokoneita, matkapuhelimia ja pienempiä koneita ja laitteita sekä kertaluonteisesti vuokrattuja koneita ja laitteita.

OP Ryhmän vuokralle otetut sopimukset ovat pääosin toimitilojen, työsuhdeautojen ja turvalaitteiden vuokrasopimuksia. OP Ryhmä kirjaa käyttöönötossa 1.1.2019 noin 62 miljoonan euron käyttöoikeusomaisuuserän ja vuokrasopimusvelan taseeseensa. Vuokravastuiden diskonttaamaton määrä tilinpäätöksessä 31.12.2018 oli 42 miljoonaa euroa (Liite: 44 Muut vuokrasopimukset).

Siirtymälaskelma	Milj. euroa
Liitetiedossa esitetyt operatiivisiin sopimuksiin liittyvät vuokravelvoitteet 31.12.2018	42
Operatiiviset vuokrasopimusvelvoitteet diskontattuna lisälainan korolla 31.12.2018	35
Jatkamisoptioiden erilaisesta käsittelystä johtuvat oikaisut	27
Vuokrasopimusvelka 1.1.2019	62
Vuokrasopimusvelka diskontattiin 31.12.2018 noteeratuilla lisäluoton koroilla, joiden painotettu keskiarvo oli 0,36%	
Käyttöoikeusomaisuuserät 1.1.2019	Milj. euroa
Toimitilat	50
Autot	3
ICT laitteet	4
Koneet ja laitteet	5
Käyttöoikeusomaisuuserät yhteensä	62

21.2 IFRS 17 Vakuutus sopimukset –standardi

Vakuutus sopimus standardi IFRS 17 julkaistiin 18.5.2017, ja se korvaa nykyisen IFRS 4 -vakuutus sopimus standardin.

Standardin tärkein päämäärä on yhtenäistää vakuutus velan arvostus globaalisti; nykyisen vakuutus sopimus standardin arvostus perustuu kansallisiin arvostuksiin. IFRS 17:n mukaan arvostus perustuu ajantasaisiin estimaatteihin kuten vakuutus yhtiöiden vakavaraisuus laskentakin. IFRS 17 -standardi eroaa kuitenkin vakavaraisuus laskennasta tarkoituksensa ja periaate pohjaisuutensa osalta.

Vakuutus sopimukset arvostetaan nk. yleisen arvostus mallin (GA) mukaan jokaisena raportointipäivänä käyttäen seuraavia kolmea osaa:

- Vastaisten rahavirtojen arvioita, jotka oikaistaan aika-arvolla
- OP Ryhmän riskinotto halukkuutta kuvaavaa muuta riskiä kuin rahoitus riskiä koskevaa riskioikaisua ja
- Palvelumarginaalia, joka määritellään sopimusta kirjattaessa siten, että sopimuksesta ei synny kirjaushetkellä voittoa, mutta tappio kirjataan heti. Palvelumarginaali edustaa kertymätöntä voittoa, ja se tuloutetaan vakuutus kauden aikana perustuen siihen, miten vakuutus palvelu tuotetaan.

Nykyinen käytäntö, jossa vakuutus velka voi sisältää implisiittisiä marginaaleja riskin kantamisesta ja tulevista voitoista, lakkaa ja pakottaa raportitajat peruste lemaan velan muutokset läpinäkyvästi.

IFRS 17 sallii vakuutus sopimusten arvostamiseen myös vaihtoehdoisen yksinkertaistetun vakuutus maksujen kohdistamiseen perustuvan lähestymistavan (PAA) sopimuksille, joiden vakuutus kausi on enintään yksi vuosi, tämän tyyppisiä sopimuksia ovat esimerkiksi vahinko vakuutus tuotteet.

Lisäksi standardissa on yleisestä arvostus mallista modifioitu muuttuvaan palkkioon perustuva lähestymistapa (VFA), jota tulee soveltaa sopimuksille, joilla on suora oikeus osuuteen sopimuksen ylijäämästä. VFA-mallissa yhtiön osuus alla olevien sijoitusten käyvän arvon muutoksista sisältyy palvelumarginaaliin, joka muuttuu joka raportointipäivänä. Tyypillisesti tällaisia sopimuksia ovat esimerkiksi henkivakuutuksen sijoitussidonnaiset sopimukset.

Rahoitus riskiä koskevista oletus muutoksista ja markkinamuutoksista aiheutuvia velan muutoksia voidaan puskuroida tuloksessa varojen vastaavilla muutoksilla. Standardi antaa oikeuden luokitella uudelleen vakuutus yhtiöiden varoja hetkellä, kun standardi otetaan käyttöön.

Uusi standardi tuo muutoksia vakuutus sopimusten arvostustapaan sekä taseen että tuloksen esittämistapaan. Taseen esittämistä varten vakuutus sopimusten oikeudet ja veloitteet netotetaan ja esitetään joko varoissa tai veloissa. Tuloslaskelmassa esitetään välisummana

vakuutus palvelu tulos ja lisäksi erikseen sijoitustoiminnan tuotto, joka erotetaan -säästömuotoisesta henkivakuutuksesta.

Lisäksi uusi standardi tuo lisää laadullisia ja määrällisiä liitetietovaatimuksia, mm. täsmäytys laskelmia vakuutus sopimusten nettomääräisten kirjanpito arvojen muutoksista kauden aikana ja arvostus komponenttikohtaisen vakuutus palvelu tuoton analyysin.

IFRS 17 -standardilla on vaikutuksia OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutus tuotteiden arvostamiseen ja kirjaamiseen sekä niiden esittämiseen tilinpäätöksessä. OP Ryhmä on organisoinut hankkeen, jossa työstetään standardin käyttöönottoon liittyvää valmiutta kartoittamalla muutostarpeita sekä arvioimalla sen vaikutusta OP Ryhmän taloudelliseen asemaan ja tulokseen.

IFRS 17 -standardia on sovellettava 1.1.2021 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. IASB on kuitenkin päättänyt marraskuussa 2018, että se esittää IFRS 17 -standardin käyttöönottopäivän siirtämistä niin, että se olisi 1.1.2022. Lykkäys esitys käsitellään luonnos standardin kuulemisen jälkeen. IFRS 17 -standardia ei ole vielä hyväksytty Euroopan Unionissa.

21.3 Muut tulevat standardimuutokset

Standardeihin IFRS 3, IFRS 9, IFRS 11, IAS 12, IAS 19, IAS 23, IAS 28, IAS 40, IFRIC 22 ja IFRIC 23 tehdyt muutokset tulivat voimaan 1.1.2019. Muutoksilla ei ole merkittävää vaikutusta OP Ryhmän tilinpäätökseen.

Liite 2. OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet

1 OP Ryhmän riskinotto

OP Ryhmän perustehtävä on edistää omistaja-asiakkaiden, asiakkaiden ja toimintaympäristön kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. OP Ryhmän toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen ja osaavaan riskienhallintaan. Tavoitteena on varmistaa riskinotto kyky kaikissa olosuhteissa ja riskinoton pitäminen maltillisena suhteessa riskinotto kykyyn. Pitkällä aikavälillä maltillisen riskinoton puitteissa haetaan markkinoiden mukaista kasvua. Tämä edellyttää vahvaan riskienhallintaan nojaavaa harkittua riskinottoa.

Keskusyhteisön hallintoneuvoston hyväksymissä OP Ryhmän riskinoton ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteissa linjataan, miten ryhmän riskinottoa ohjataan, rajataan ja valvotaan sekä miten riskien- ja vakavaraisuudenhallintaprosessi järjestetään. Niissä määritellään myös OP Ryhmän liiketoimintaan

kohdistuvat merkittävät riskit. Periaatteet kytkeytyvät myös strategiaan, vuosisuunnitteluun ja pääomien allokoointiin.

Hallintoneuvoston vahvistamat ryhmätason riskitoleranssit vakavaraisuudelle ja merkittävälle riskeille määrittelevät ryhmätason maltillisen riskinottohalun ylärajan. Riskipolitiikassa niistä johdetaan tavoitetasot ja laadulliset tavoitteet sekä limiitit ja valvontarajat OP Ryhmän yhteisöille. Riskinottohalukkuudelle asetetut määrälliset ja laadulliset tavoitetasot tasapainottavat strategian liiketoimintatavoitteita ja maltillista riskinottohalukkuutta keskenään.

Riskienhallintaan ja sisäiseen valvontaan myönteisesti suhtautuvaa yrityskulttuuria ylläpidetään ja vahvistetaan jatkuvasti. OP Ryhmän palkitsemisjärjestelmä ei kannusta liialliseen riskinottoon. Palkitsemisjärjestelmässä otetaan huomioon ryhmän vakavaraisuus ja kannattavuus.

OP Ryhmän riskitoleranssit v 2018

Riskinotto kyky (vakavaraisuus)
Ydinvakavaraisuus (CET1), %
Rava-vakavaraisuus, %
Riskinotto halu
Taloudellinen pääomavaade, %
Uusiin liiketoimintoihin sitoutuneet varat, %
Vastapuoliriskikeskittymät
Suurin yksittäinen asiakasriski, %
Merkittävien asiakasriskien yhteismäärä, %
Toimialariski, %
Maariskikeskittymä, %
Luottoriskit
Ongelmasaamiset, %
Luottoriskin taloudellinen pääomavaade, %
Markkinariskit
Rahoitustaseen korkotuloriski, milj. €
Rahoitustaseen nykyarvoriski, %
Trading-toiminnan ja asiakasliiketoiminnan johdannaisposition VaR 99 %, 1 pv, milj. €
Keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset, VaR 95 %, 1 kk, %
Vakuustoittoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset VaR 95 %, 1 kk, %
Vakuutusriskit
Vahinkovakuutuksen kohde- ja tapahtumakohtainen korkein omapidätys, milj. €
Likviditeettiriskit
Maksuvalmiusvaatimus (LCR-vaade), %
Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR-vaade), %
Operatiiviset riskit
Toteutuneet operatiiviset riskit (netto) milj. €

2 Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan tavoitteena on havainnollistaa OP Ryhmän riskiprofiilia ja riskinottoa sekä niiden herkkyyttä markkinamuutoksille ja liiketoiminnan valinnoille. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa päätöksentekoa varten ja varmistaa riskinoton pysyminen vahvistettujen toleranssien, limiittien ja valvontarajojen puitteissa. Näin turvataan OP Ryhmän ja sen yhteisöjen riskinottoa ja maksuvalmius sekä varmistetaan toiminnan jatkuvuus.

Riskinottoa muodostuu toiminnan laajuuteen ja vaativuuteen suhteutetusta laadukkaasta riskienhallinnasta sekä kannattavaan liiketoimintaan perustuvasta riittävästä vakavaraisuudesta ja likviditeetistä.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta sisältää

- riskien tunnistamisen, mittaamisen, arvioinnin ja rajaamisen
- eri riskilajien ja liiketoimintojen edellyttämän pääoma- ja likviditeettitarpeen määrittämisen luotettavasti ja riippumattomasti
- pääoman ja likviditeetin kohdentamisen suunnitelmallisesti liiketoimintasegmenteittäin nykyisen ja suunnitellun riskinoton mukaan.

OP Ryhmän riskipolitiikassa keskusyhteisön johtokunta vahvistaa vuosittain ryhmän yhteisöjen noudatettavaksi ne riskienhallinnalliset linjat, toimenpiteet, tavoitteet, limiitit ja valvontarajat, joilla liiketoimintaa ohjataan ryhmän strategiassa ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteissa vahvistettujen linjausten toteuttamiseksi.

Riskilimiittijärjestelmällä turvataan se, ettei OP Ryhmä tai sen yhteisö toiminnassaan ota niin suurta riskiä, että se vaarantaisi ryhmän tai yhteisön vakavaraisuuden, kannattavuuden, maksuvalmiuden tai toiminnan jatkuvuuden. Keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvistaa vähintään vuosittain ryhmän riskitoleranssit, jotka ovat ryhmätasoisia limiittejä. Johtokunta vahvistaa keskusyhteisökonsernin yhteisöjen limiitit ja osuuspankkien valvontarajat OP Ryhmän riskipolitiikassa. Riskienhallintatoimikunta allokoi liiketoiminnan esityksestä tarvittaessa limiittejä vielä tarkemmalle tasolle. Riskilimiitit ja valvontarajat määrittävät rajat maltillisen riskinottohalun toteutukselle.

Talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain mukaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdistettyä omien varojen määrää ja maksuvalmiutta valvotaan konsolidoitusti yhteenliittymän tasolla. Keskusyhteisöllä on velvollisuus ohjata ja valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa sekä antaa niille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi ohjeita muun muassa riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta.

Keskusyhteisö toteuttaa lakisäätteistä ohjaus- ja valvontavelvollisuuttaan yleisellä ohjauksella sekä ongelmatilanteissa pankkikohtaisella ohjauksella, joka perustuu riskiluokitteluun. Riskiluokka heijastaa keskusyhteisön käsitystä kunkin pankin riskinottoa ja pankin riskistä joutua

turvautumaan ryhmän taloudelliseen tukeen tai pankin aiheuttamasta vaarasta ryhmän maineelle. Pankkikohtaisen ohjauksen päätavoite on estää yksittäisen yhteisön joutuminen ryhmän vakavaraisuuden varaan tai ryhmätuen tarpeeseen. Tavoitteena on lisäksi tukea yhteisöjen toipumista niiden toimintaedellytyksiä uhkaavista tai vaarantaneista ongelmatilanteista.

Lakisäätteillä OP Ryhmän elvytysuunnitelmalla luodaan viitekehys ja määritellään toimintavaihtoehdot, joilla turvataan osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvien luottolaitosten toiminnan jatkuvuus tilanteessa, jossa yhteenliittymän taloudellinen asema on merkittävästi heikentynyt. Taloudellisen aseman katsotaan heikentyneen merkittävästi ainakin, jos yhteenliittymä on vaarassa jättää sen toiminnalle säädetyt taloudelliset edellytykset täyttämättä tai jos se muutoin rikkoo elvytysuunnitelmassa määriteltyjä hälyttävien indikaattorien raja-arvoja. Likviditeetin varautumissuunnitelma tai pääomasuunnitelman valmiustasojen ohjausmenettelyiden mukaiset maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden vahvistamiseen käytettävissä olevat keinot ovat todennäköisesti käytössä ennen elvytysuunnitelman käyttöönottoa.

2.1 Riskien tunnistaminen, arviointi ja mittaus

Riskien- ja vakavaraisuudenhallintaprosessiin sisältyy liiketoiminnan ja toimintaympäristön riskien jatkuva tunnistaminen ja arviointi. Keskusyhteisön riippumaton riskienhallinta seuraa ryhmän ja sen yhteisöjen riskiaseman ja riskinottoa kehittämistä. Se raportoi säännöllisesti havainnoistaan ja arvioistaan johtokunnalle sekä hallintoneuvoston riskienhallintavaliokunnalle.

OP Ryhmän ja sen yhteisöjen omia varoja arvioidaan suhteessa taloudelliseen pääomavaateeseen sekä nykyisiin ja ennakoitaviin sääntelypohjaisiin vähimmäispääomavaatimuksiin ja lisäpuskurivaateisiin. Arvioinnissa hyödynnetään myös stressitestien tuloksia.

OP Ryhmän uusien tuotteiden, palvelujen, liiketoimintamallien ja järjestelmien riskit arvioidaan keskusyhteisön riskienhallinnan hyväksymien menettelytapojen mukaisesti ennen niiden käyttöönottoa. OP Ryhmässä tarjotaan asiakkaille vain ryhmätasolla hyväksytyjä tuotteita ja käytetään ryhmätasolla hyväksytyjä liiketoimintamalleja.

2.2 Taloudellinen pääomavaade

Taloudellinen pääomavaade on OP Ryhmän oma arvio siitä pääoman määrästä, joka riittää kattamaan liiketoiminnan ja toimintaympäristön riskeistä syntyvät mahdolliset vuotuiset tappiot 99,97 prosentin todennäköisyydellä ja yhden vuoden pitoajalla. Taloudellinen pääomavaade lasketaan riskilajikohtaisilla malleilla, joiden tulokset yhdistetään ottaen huomioon riskilajien väliset korrelaatiot ja näistä johtuvat hajautushyödyt.

Taloudellinen pääomavaade jakautuu määrällisiin riskeihin sekä laadullisiin, ns. arvioitaviin riskeihin. Määrällisiä riskejä ovat luottoriski, pankkitoiminnan korko-, osake- ja kiinteistöriski

sekä pitkäaikaisen sijoitus- ja vakuutustoiminnan markkinariskit, trading-toiminnan markkinariskit ja vakuutusriskit. Arvioitavat riskit sisältävät operatiivisen riskin ja muut arvioitavat riskit. Muihin arvioitaviin riskeihin sisällytetään ne merkittäviksi arvioidut riskit, joita ei ole otettu huomioon ryhmän taloudellisen pääomavaateen muissa riskilajikohtaisissa malleissa. Nämä riskit syntyvät tyypillisesti ulkoisista tekijöistä, kuten muutoksista kilpailu- ja markkinatilanteesta tai viranomaisten sääntelytoimenpiteistä. OP Ryhmän taloudellisesta pääomavaateesta runsas kolmannes muodostuu luottoriskeistä ja noin viidennes pitkäaikaisen sijoitus- ja vakuutustoiminnan markkinariskistä.

Taloudellisen pääomavaateen mallissa riskejä tarkastellaan monien riskilajien osalta laajemmin kuin viranomaisvaatimusten mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa. Tällaisia riskilajeja ovat erityisesti pankkitoiminnan korkoriski, vakuutustoiminnan markkinariskit ja muut arvioitavat riskit. Luottoriskin pääomavaateen laskennassa keskeisin ero liittyy keskittymärisikin huomioimiseen. Lisäksi pankkitoiminnan kiinteistö- ja osakeriskit huomioidaan taloudellisen pääomavaateen laskennassa erillisinä, kun vakavaraisuuslaskennassa ne sisältyvät luottoriskin pääomavaateeseen.

Taloudelliseen pääomavaateeseen perustuvia mittareita hyödynnetään OP Ryhmän tavoite- sekä limiitti- ja valvontarajamittaristossa, luottojen ja vakuutusten hinnoittelussa sekä pääomasuunnittelussa pääomapuskurin määrittelyssä.

2.3 Stressitestit

Stressitestejä käytetään sen arvioimiseen, miten erilaiset poikkeuksellisen vakavat ja riskimallien ennusteista poikkeavat mutta mahdolliset tilanteet voivat vaikuttaa OP Ryhmän ja tai sen yhteisön maksuvalmiuteen, kannattavuuteen, riskiasemaan ja vakavaraisuuteen. Stressitesteillä arvioidaan sekä yksittäisten riskitekijöiden vaikutusta että useiden muuttujien samanaikaisten muutosten vaikutuksia. Stressitestit kattavat kaikki merkittävät OP Ryhmän taloudelliseen asemaan vaikuttavat riskit.

Herkkyysanalyysia käytetään osana riskilajikohtaista riskianalyysia. Herkkyysanalyysit auttavat ymmärtämään käytettyjen oletusten ja riskitekijöiden vaikutusta vakavaraisuus- ja likviditeettiasemaan sekä riskimittareiden arvoihin. Eri shokkitasoilla tehdyt herkkyysanalyysit antavat konkreettisen käsityksen eri riskien vaikutuksesta ja erisuuruisten tappioiden todennäköisyyksistä. Käänteisillä stressitesteillä määritellään kehityskulku, joka voi johtaa ennalta määriteltyyn stressitilanteeseen – esimerkiksi viranomaisrajan alitukseen.

Skenaarioanalyysia käytetään makrotaloudellisen kehityksen ja systeemisten riskien arviointiin. Usean vuoden makrotaloudelliset skenaarioanalyysit pohjautuvat perusskenaarioon ja useisiin sitä täydentäviin vakaviin riskiskenaarioihin. Skenaarioanalyysit ovat olennaisessa roolissa myös OP Ryhmän pääomasuunnittelussa.

Stressitestit sekä taloudellinen pääoma täydentävät toisiaan ja ovat molemmat keskeinen osa OP Ryhmän kokonaisvakavaraisuuden arviointia. Stressitestiasumenetelmiä hyödynnetään taloudellisen pääomavaateen laskennan ja pääomasuunnittelun lisäksi esimerkiksi likviditeetin hallinnassa, jatkuuus- ja toipumissuunnittelun pohjana sekä elvytysuunnitelman valmistelussa.

2.4 Pääomahallinta

Pääomahallinnan tavoitteena on kaikissa tilanteissa ennakoivasti ohjata ja varmistaa, että OP Ryhmän vakavaraisuus täyttää asetetut tavoitteet ja viranomaisvaateet, ja siten varmistaa OP Ryhmän toiminnan jatkuuus.

Pääomasuunnitelmalla arvioidaan pääomien riittävyttä ja varmistetaan ennakoivasti vakavaraisuuden riittävyys poikkeuksellissakin olosuhteissa. Pääomasuunnitelma sisältää muun muassa vakavaraisuutta koskevat määrälliset ja laadulliset tavoitteet, ennakoitavat muutokset omissa varoissa ja pääomavaateessa, pääomien allokoinnin OP Ryhmän sisällä, varautumissuunnitelman, vakavaraisuuden seuranta- ja ohjausmenettelyt sekä skenaariolaskelmat vakavaraisuuden riittävyden arvioimiseksi.

Keskusyhteisön johtokunta vahvistaa vähintään vuosittain ryhmätasoisesta pääomasuunnitelman. Sen keskeiset johtopäätökset annetaan tiedoksi keskusyhteisön hallintoneuvostolle.

Jokainen OP Ryhmään kuuluva yhteisö vastaa ensisijaisesti itse vakavaraisuudestaan ja asettaa sille tavoitetasot ja limiitit keskusyhteisön ohjeistuksen mukaan.

Mahdollisissa kriisitilanteissa OP Ryhmän sisäinen pääomien allokointi tapahtuu ensisijaisesti markkinaehtoisesti vapaaehtoisin järjestelyin. Keskusyhteisö vastaa OP Ryhmään kuuluvien yhteisöjen pääomittamisesta tilanteissa, joissa yhteisön omat voimavarat eivät riitä toimintaedellytysten turvaamiseen. Viime kädessä pääomien allokointi osuuspankkien yhteenliittymässä perustuu talletuspankkien yhteenliittymälakia koskeviin säännöksiin.

2.5 Likviditeetin hallinta

OP Yrityspankki Oyj:ssä toimiva OP Ryhmän keskuspankki vastaa keskitetysti ryhmän likviditeetistä ja hallinnoi likviditeettireservä. OP Yrityspankki hankkii ryhmälle rahoitusta tukumarkkinoilta varainhankintasuunnitelman mukaisesti.

OP Ryhmän likviditeettiasemaa hallitaan

- ennakoivalla rahoitusrakenteen suunnittelulla ryhmän riskitoleransseilla ja riskilimiiteillä sekä niistä ryhmän yhteisöille johdetuilla limiiteillä valvontarajoilla ja tavoitetasoilla
- maksuvalmiustilanteen seurannalla ja oikein mitoitettulla likviditeettireservillä
- päivittäisen maksuvalmiuden suunnittelulla ja hoidolla
- valmiustasopohjaisella varautumissuunnittelulla sekä

- tehokkaalla ja jatkuvalla likviditeettitilanteen ohjauksella.

Terve rahoitusrakenne edellyttää, että luottokantaa ja OP Ryhmän likviditeettireserviä rahoitetaan talletusvarainhankinnan ja lyhyen varainhankinnan ohella myös pitkällä tukkuvarainhankinnalla.

2.6 Valvonta ja raportointi

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan valvonta noudattaa hallintoneuvoston vahvistamia Sisäisen valvonnan periaatteita. Keskusyhteisön riippumaton riskienhallinta valvoo ryhmän ja sen yhteisöjen riskien- ja vakavaraisuudenhallintaa ja analysoi niiden riskiasemaa. Se valvoo myös niiden riskiaseman, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden pysymistä vahvistettujen toleranssien, limiittien ja valvontarajojen puitteissa.

Riskienhallinta raportoi säännöllisesti havainnoistaan ja arvioistaan keskusyhteisön hallintoneuvostolle ja sen riskienhallintavaliokunnalle sekä johtokunnalle ja sen valiokunnille.

Riskiraportoinnin riippumattomuus toteutuu myös siten, että keskusyhteisö teettää mitattavat riskejä koskevat raportit ryhmän yhteisöille keskitetysti liiketoiminnasta erillään.

3 Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan organisointi

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta on järjestetty siten, että se on riittävää suhteessa OP Ryhmän sekä kunkin liiketoimintasegmentin ja yhteisön toiminnan luonteeseen, laajuuteen ja monimuotoisuuteen.

Keskusyhteisö vastaa OP Ryhmän ryhmätason riskien- ja vakavaraisuudenhallinnasta. Ryhmätasolla riskienhallinta toteutetaan liiketoiminnasta riippumattomasti. OP Ryhmään kuuluvat yhteisöt vastaavat omasta riskien- ja vakavaraisuudenhallinnastaan. Ryhmän yhteisöjen sisäisissä ohjeissa riippumattomuusperiaatteen soveltaminen määritellään erikseen ottaen huomioon liiketoiminnan laajuus ja luonne.

3.1 Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan kolme puolustuslinjaa

OP Ryhmän riskienhallinta on integroitu kiinteäksi osaksi ryhmän liiketoimintaa ja sen johtamista. Jokainen OP Ryhmän yhteisö keskittyy toteuttamaan palvelu- ja riskinkantokykyä mukaista rooliaan yhteisten liiketoimintamallien mukaisesti.

OP Ryhmän riskienhallinta rakentuu kolmen puolustuslinjan varaan.

Riskienhallinnan kolme puolustuslinjaa

<p>I Operatiivinen riskienhallinta</p> <p>Soveltaa riskienhallintakehikkoa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riskienhallinta integroituneena osana operatiivisten yksiköiden toimintaa • Riskipäätökset ja operatiivinen seuranta 	<p>Vastuu riskiasemasta ja sen valvonnasta</p>
<p>II Riippumaton riskienhallinta</p> <p>”Omistaa” riskienhallintakehikon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ryhmän riippumaton riskienhallintatoiminto • Riskipäätösprosessin ohjaaminen ja konsolidoidun riskiaseman hallinta 	<p>Vastuu riskienhallinnan edellytyksistä ja valvonnasta</p>
<p>III Sisäinen tarkastus</p> <p>Tarkastaa ja arvioi sekä riskienhallintakehikkoa että sen soveltamista</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ryhmän sisäinen tarkastus • Riippumaton tarkastustoiminto 	<p>Vastuu riskienhallinnan riippumattomasta arvioinnista</p>

Ensimmäisen puolustuslinjan muodostaa liiketoiminnan ja muun operatiivisen toiminnan yhteydessä toimiva riskienhallinta. Se valvoo riskipäätöksiä ja huolehtii dokumentoinnista ja omalla vastuulla olevan riskiaseman seurannasta.

Toisena puolustuslinjana toimii operatiivisesta liiketoimintaorganisaatiosta riippumaton riskienhallintatoiminto. Se ohjaa, tukee ja valvoo hallintoneuvoston vahvistamien periaatteiden toteutumista OP Ryhmässä ja sen yhteisöissä. Se omistaa ryhmän riskienhallintakehikon, valvoo

riskipäätösprosessia ja vastaa ryhmän konsolidoidun riskiaseman ja riskinottokyvyn seurannasta.

Keskusyhteisöön keskitetty Sisäinen tarkastus muodostaa kolmannen puolustuslinjan. Se tarkastaa ja arvioi sekä ryhmän riskienhallintakehikkoa, että sen soveltamista keskusyhteisössä ja ryhmän muissa yhteisöissä. Tarkastus antaa kokonaisarvionsa keskusyhteisön hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle riskienhallinnan prosessista tarkastustoiminnon vuosiraportissa.

3.2 OP Ryhmän riskienhallinta

OP Ryhmän riskienhallinta toisena puolustuslinjana on liiketoiminnasta riippumaton toiminto, joka linjaa, ohjaa ja valvoo ryhmän ja sen yhteisöjen kokonaisvaltaista riskienhallintaa sekä analysoi niiden riskiasemaa. Riskienhallinta painottuu ennaltaehkäisevään työhön, varautumiseen ja ennakoivaan riskiaseman analysoimiseen ja ohjaamiseen sekä riskienhallinnan sääntelynmukaisuuden varmistamiseen. Tavoitteena on turvata ryhmän ja sen yhteisöjen riittävän riskinottokyvyn säilyminen ja varmistaa, ettei liiketoiminnan riskinotto vaaranna kannattavuutta, vakavaraisuutta, maksuvalmiutta, toiminnan jatkuvuutta tai strategisten tavoitteiden saavuttamista.

Riskienhallinta johtaa ryhmän sisäistä riskienhallintaprosessia ja tukee ryhmän yhteisöjä riskienhallinnan toteuttamisessa. Se tukee ryhmän taseen tehokasta käyttöä riskilähtöisellä taseen analysoinnilla vastapuoli-, hinta-, korko- ja likviditeettiriskien suhteen. Riskienhallinta tukee myös vakavaraisuuden hallintaa kehittämällä ja valvoen riskeistä johdetun taloudellisen pääomavaateen sekä viranomaisvaateiden laskennan periaatteita, malleja ja menetelmiä. Lisäksi se ylläpitää, kehittää ja valmistelee riskienhallinnan periaatteita johtokunnan ja hallintoneuvoston vahvistettavaksi.

Riskienhallinnan organisaatorakenne tukee sekä riskipositioiden, riskienhallintaprosessien että riskilajikohtaista tarkastelua. Lisäksi varmistetaan konsolidoidun riskiaseman seuranta ryhmä- ja yhteisötasolla sekä tarvittava riskienhallinnan sisäinen roolien riippumattomuus.

Riskienhallinta jakautuu kolmeen osastoon, joilla on riskienhallintajohtajan vahvistamat vastuut:

- Pääomavaade ja validoinnit
- Riskipositiot
- Riskienhallintaprosessit

Pääomavaade ja validoinnit -osasto vastaa Ryhmän pääomien ja likviditeetin riittävyyden jatkuvasta arvioimisesta valvomalla riskienhallinnan kattavuutta ja kokonaisriskiaseman kehitystä. Osasto myös tukee ja valvoo vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden hallintaa sekä Riskienhallinnan sisäistä johtamista ja hallinnointia. Osasto vastaa myös ryhmän malliriskien hallintakehikon (periaatteet ja menettelytavat) kehittämisestä, ohjauksesta ja valvonnasta. Vuotuisilla validoinneilla ja muilla laadunvarmistuskeinoilla osasto arvioi osana tätä kehikkoa tase- ja tuloserien, riskien sekä

liiketoiminnan hinnoittelun ja päätöksenteon mallien sekä niitä hyödyntävien prosessien ja järjestelmien luotettavuutta.

Riskipositiot-osasto valvoo ja analysoi ryhmän riskinottoa varmistamalla, että ryhmä ja sen yhteisöt pysyvät vahvistettujen riskitoleranssien, limiittien ja valvontarajojen puitteissa. Se tukee myös luottoprosessia varmistamalla, että riskipolitiikkaa noudatetaan luotonannossa. Osasto vastaa lisäksi ongelma-asiakasseurannasta, ryhmän sisäisen luottokelpoisuusluokittelun päätöksenteosta ja luottoriskimallien toimivuuden ja luotettavuuden monitoroinnista. Markkina-, vakuutus- ja likviditeettiriskien osalta osasto vastaa riskienhallintakehikon (periaatteet, menettelytavat ja prosessit) kehittämisestä, ohjauksesta ja valvonnasta.

Riskienhallintaprosessit-osasto vastaa ryhmän ja sen yhteisöjen luottoriskien ja operatiivisten riskien hallintaprosessien periaatteiden, menettelytapojen ja mittaamisen kehittämisestä, ylläpitämisestä, ohjeistuksesta ja valvonnasta (omistaa prosessin). Osasto vastaa myös kaikkien Riskienhallinnan omistamien mallien kehittämisestä sekä koko riskienhallintatoiminnon tietohallintotarpeiden koordinoimisesta.

Kesäkuussa 2018 Sisäisen valvonnan tuki -osasto, jonka osana toimi myös compliance-toiminto, siirtyi Riskienhallinta-toiminnosta Lakiasiat ja compliance -toimintoon.

3.3 Hallintoneuvosto

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto vahvistaa muun muassa OP Ryhmän strategian sekä muut strategiset tavoitteet ja toimintalinjaukset. Se vahvistaa ryhmän sisäisen valvonnan ja riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteet, keskinäisen vastuun edellyttämän ohjauksjärjestelmän periaatteet, pääomasuunnitelman periaatteet, ryhmän vuosisuunnitelman sekä vakavaraisuutta ja riskilajeja koskevat ryhmätason riskitoleranssit. Lisäksi se vahvistaa koko OP Ryhmää koskevat palkitsemisen yleiset periaatteet ja toimintalinjaukset sekä pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmät. Hallintoneuvosto seuraa strategian toteutumisen kehitystä samoin kuin ryhmän ja keskusyhteisökonsernin liiketoiminnan, riskinottokyvyn ja riskiaseman kehitystä ja sen pysymistä riskitoleranssien ja -limiittien puitteissa.

3.3.1 Hallintoneuvoston valiokunnat

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on perustanut tehtäviensä hoitamisen tueksi valiokuntia, joista riskien- ja vakavaraisuuden hallinnan osalta keskeisin on Riskienhallintavalioikunta. Valiokunnilla ei ole pääsääntöisesti itsenäistä päätöksentekovaltaa.

Riskienhallintavalioikunta muun muassa avustaa hallintoneuvostoa varmistamaan, että käytössä on riittävä riskienhallintajärjestelmä ja ettei toiminnassa oteta niin suuria riskejä, että siitä aiheutuu vaaraa toiminnan jatkuvuudelle, vakavaraisuudelle, maksuvalmiudelle tai strategian toteutumiselle. Lisäksi se avustaa hallintoneuvostoa keskusyhteisön ja koko ryhmän riskitoleransseja ja riskinottoa koskevissa asioissa sekä sen valvomisessa, että keskusyhteisön

johtokunta noudattaa hallintoneuvoston päättämiä riskitoleransseja. Valiokunta avustaa myös hallintoneuvoston palkitsemisvaliokuntaa terveiden palkitsemisjärjestelmien luomisessa.

3.4 Johtokunta

OP Osuuskunnan johtokunnan tehtävänä on muun muassa ohjata yhteenliittymän toimintaa ja antaa siihen kuuluville jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta sekä ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi yhteenliittymän yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisessa. Se myös valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat taloudellista asemaa koskevien lakien ja asetusten, viranomaisten antamien määräysten, sääntöjensä ja yhtiöjärjestyksensä sekä keskusyhteisön antamien ohjeiden mukaisesti.

Johtokunta vahvistaa vuosittain OP Ryhmän riskipolitiikan ja keskusyhteisökonsernin yhteisöjen riskilimiitit. Lisäksi se vahvistaa taloudelliseen pääomavaateeseen sisällytettävät riskit ja stressitestauskehikon. Se vastaa myös riskien- ja vakavaraisuudenhallintaan liittyvien järjestelmien ja menettelytapojen riittävydestä ja ajanmukaisuudesta.

Johtokunta raportoi hallintoneuvostolle ja sen riskienhallintavaliokunnalle ryhmän, keskusyhteisön ja siihen kuuluvien yhteisöjen liiketoiminnan, riskinottokyvyn ja riskiaseman kehityksestä.

3.4.1 Johtokunnan valiokunnat ja toimikunnat

OP Osuuskunnan johtokunta on perustanut tehtäviensä hoitamisen tueksi valiokuntia, joista vuonna 2018 riskienhallinnan kannalta merkittävimmät olivat tase- ja riskienhallintavaliokunta sekä ohjaus- ja compliancevaliokunta. Valiokunnat tekevät päätöksiä johtokunnan niille delegoimista asioista.

Tase- ja riskienhallintavaliokunta tukee johtokuntaa OP Ryhmän riskinottokyvyn ja riskinottohalun ohjaamisessa ja johtamisessa hallintoneuvostossa vahvistettujen toimintaperiaatteiden ja päätösten mukaisesti. Valiokunta myös avustaa johtokuntaa varmistamaan siitä, että keskusyhteisöllä ja sen konsernilla on sen toiminnan kattavat riittävät vakavaraisuuden- ja riskienhallintajärjestelmät.

Ohjaus- ja compliancevaliokunnan keskeisenä tehtävänä on tukea johtokuntaa keskusyhteisön suorittaman keskusyhteisökonsernin ja osuuspankkien ohjauksen ja valvonnan toimeenpanossa keskusyhteisön hallintoneuvoston tekemien linjausten mukaisesti. Valiokunta käsittelee sekä yleistä keskusyhteisökonsernia ja osuuspankkeja koskevaa ohjausta että pankkikohtaista ohjausta.

Johtokunnan alaisuudessa ja valvonnassa on toiminut vuonna 2018 lisäksi kaksi sen nimeämää OP Ryhmän yhtenäistä riskienhallintaa varmistavaa toimikuntaa: Riskienhallintatoimikunta ja Luottoriskitoimikunta.

Riskienhallintatoimikunta huolehtii OP Ryhmän pitkän aikavälin toimintaedellytyksistä varmistamalla, että ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallintajärjestelmien periaatteet, menetelmät, mallit, mittarit, arvostukset ja ohjeet vastaavat riippumattoman riskienhallinnan edustamia parhaita arvioita ja noudattavat johtokunnan vahvistaman Riskienhallintaohjeen linjauksia.

Luottoriskitoimikunta ohjaa ryhmän vastapuoliriskin limitointijärjestelmää ja vahvistaa liiketoiminnan tekemiä limiitti- ja vastuurajapäätöksiä varmistuen, että ne ovat hallintoneuvoston päättämien riskitoleranssien, sitä tarkentavan ja johtokunnan vahvistaman riskipolitiikan sekä muiden voimassa olevien linjausten mukaisia. Lisäksi se seuraa luottosalkun kehitystä määrän, laadun ja rakenteen suhteen.

Molemmat toimikunnat ovat raportoineet johtokunnan tase- ja riskienhallintavaliokunnalle.

3.5 Keskusyhteisön tytäryhtiöt

Keskusyhteisön tytäryhtiöt soveltavat toiminnassaan keskusyhteisön hallintoneuvoston vahvistamia OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteita liiketoiminnan laajuuden ja luonteen edellyttämällä tavalla.

Toimiva johto vastaa riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan toteutuksesta päätettyjen periaatteiden ja ohjeistuksen mukaisesti sekä raportoi säännöllisesti yhteisön liiketoiminnasta, riskinottokyvystä ja riskiasemasta hallitukselle.

OP Ryhmän ja keskusyhteisön tytäryhtiöiden (toisen puolustuslinjan) riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan tehtävät on keskitetty emoyhteisöön.

3.6 Osuuspankit

Osuuspankin riskienhallinta on järjestetty OP Osuuskunnan jäsenpankeilleen antamien yleisten ohjeiden mukaisesti. Osuuspankin hallintoneuvosto valvoo hallituksen ja toimitusjohtajan hoitamaa osuuspankin hallintoa. Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunta avustaa hallintoneuvostoa sen valvontavelvollisuuden toteuttamisessa. Lisäksi se arvioi osaltaan pankin riskiasemaa ja riskienhallinnan riittävyttä

Osuuspankin hallitus vastaa riskienhallintajärjestelmien riittävydestä. Hallitus vahvistaa muun muassa pankin toimintasuunnitelmat, tavoitteet, pääomasuunnitelman sekä vakavaraisuutta ja eri riskilajeja koskevat riskilimiitit. Lisäksi se valvoo ja seuraa säännöllisesti pankin liiketoimintaa, riskinottokykyä ja riskiasemaa. Ohjatessaan pankin toimintaa hallitus noudattaa ryhmäkohtaisen ohjauksen linjauksia. Toimitusjohtaja vastaa riskien- ja vakavaraisuuden hallinnan käytännön toimenpiteiden toteuttamisesta. Toimitusjohtaja raportoi säännöllisesti hallitukselle, hallintoneuvostolle ja OP Osuuskunnalle pankin liiketoiminnasta, riskinottokyvystä ja riskiasemasta.

Keskusyhteisön riskienhallinta ohjaa ja tukee osuuspankkien riskienhallintaa. OP Ryhmän suurimmissa osuuspankeissa on erillinen liiketoiminnallisesta päätöksenteosta riippumaton riskienhallintatoiminto. Pienissä ja keskisuurissa osuuspankeissa toimitusjohtaja vastaa riskienhallinnasta saaden asiantuntijatukea keskusyhteisöltä luottoriskien, operatiivisten riskien ja compliance-riskien hallintaan.

Osuuspankeissa riskienhallinnan arvioinnin riippumattomuus liiketoiminnasta perustuu keskusyhteisön riskienhallinnan tuottamiin raportteihin, keskusyhteisön suorittamaan pankin riskiluokitukseen sekä OP Ryhmän Sisäisen tarkastuksen arvioon pankin vakavaraisuudenhallinnan tilasta.

OP Ryhmän Sisäinen tarkastus tukee osuuspankkia sen tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation riskienhallinta-, valvonta- sekä johtamis- ja hallintoprosessien tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen. Sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi-, varmistus- ja konsultointitoimintaa.

4 OP Ryhmän riskit

OP Ryhmän liiketoimintasegmenteissä riskit painottuvat eri tavoin. Pankkitoiminnassa korostuvat luottoriskit ja

markkinariskit, joista merkittävimpänä rahoitustaseen korkoriski sekä likviditeettiriski ja siihen liittyvä asiakaskäyttätyminen. Vakuutustoiminnassa korostuvat vakuutusriskien lisäksi sijoitustoiminnan ja vakuutusvelan markkinariskit. Henkivakuutuksessa keskeistä on myös vakuutuksenottajien asiakaskäyttätyminen. Operatiivisten riskien merkitys kasvaa kaikissa liiketoiminnoissa palvelujen digitalisoituessa sekä palkkioperusteisen liiketoiminnan merkityksen kasvaessa. Sääntelyn monimutkaistuuessa ja valvonnan tiukentuessa compliance-riskin hallinta korostuu kaikissa toiminnoissa.

Sekä pankki- että vakuutustoiminnassa malliriski on noussut keskeiseksi mallien vaikuttaessa muun muassa riskin valintaan, vakuutusvelkojen arvoihin, vakavaraisuusvaateisiin, odotettavissa olevien luottotappioiden määrään, luottojen ja vakuutusten hintoihin ja johdannaissopimusten luottoriskien mittaamiseen.

Ryhmän laajuus ja erilaiset liiketoiminta-alueet antavat merkittäviä riskien hajautushyötyjä. Samalla kuitenkin erilaisten keskittymäriskien merkitys kasvaa.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu OP Ryhmän merkittävät riskit. Taulukon jälkeisissä kappaleissa on kuvattu riskien luonnetta ja niiden hallintakeinoja.

OP Ryhmän merkittävät riskit

Strategiset riskit	Riski, joka syntyy liiketoimintaympäristön muutoksista, puutteellisesta reagoinnista kilpailuympäristön tai asiakaskäyttätymisen muutoksiin, väärän strategian valinnasta tai epäonnistuneesta strategian toteuttamisesta.
Operatiiviset riskit	Riski taloudellisesta tappiosta tai muista haitallisista seuraamuksista, jotka syntyvät riittämättömistä tai epäonnistuneista prosesseista, puutteellisesta osaamisesta, puutteellisista tai virheellisistä menettelytavoista, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä. Operatiivisiin riskeihin kuuluvat myös ICT-, turvallisuus-, tietoturva- ja menettelytapariskit.
Malliriskit	Riski tappiosta tai maineen menetyksestä, jotka aiheutuvat sellaisista mallien tulosten perusteella tehdyistä päätöksistä, joissa syynä on mallien kehittämisen, täytäntöönpanon tai käytön virheet.
Compliance-riskit	Riski, joka aiheutuu ulkoisen sääntelyn, sisäisten menettelytapojen, asiakassuhteessa asianmukaisten menettelytapojen tai eettisten periaatteiden noudattamatta jättämisestä.
Maineriskit	Riski maineen tai luottamuksen heikkenemisestä, joka johtuu negatiivisesta julkisuudesta tai on seurausta jonkin riskin toteutumisesta.
Luottoriskit	Riski, joka syntyy, kun vastapuoli ei täytä luottosuhteesta syntyviä veloitteita tai asiakkaan luottokelpoisuus heikkenee, joka johtaa pääomavaateen kasvuun. Riskiä muiden vastapuolen veloitteiden täyttämättä jättämisestä kutsutaan myös vastapuoliriskiksi.
Keskittymäriskit	Riskit, joita voi syntyä liiketoiminnan liiallisesta keskittymisestä yksittäisille asiakkaille, tuotteille, toimialoille, maturiteettijaksoille tai maantieteellisille alueille.
Markkinariskit	Markkinariskit muodostuvat taseen rakenteellisista markkinariskeistä (rahoitustaseen ja vakuutusvelan markkinariskit) sekä trading-toiminnan ja pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskistä. Markkinariskeihin sisällytetään kaikki taseen ja taseen ulkopuolisten erien korko-, osake-, valuutta-, luottospread-, volatiliiteetti- ja kiinteistöriskit sekä mahdolliset muut hintariskit.
Likviditeettiriskit	Likviditeettiriski muodostuu maksuvalmiusriskistä, rakenteellisesta rahoitusriskistä, varainhankinnan keskittymäriskistä ja taseen sitoutuneisuudesta.

Vahinkovakuutusriskit	Vahinkovakuutusriskit muodostuvat vahinko- ja varausriskeistä.
Henkivakuutusriskit	Henkivakuutusriskit muodostuvat biometrisistä riskeistä sekä kustannus- ja asiakaskäyttätymisriskeistä.
Asiakaskäyttätymisriskit	Riski asiakkaiden käyttäytymisessä tapahtuvasta muutoksesta, joka vaikuttaa esimerkiksi vakuutus sopimusten arvoon, talletusten määrään tai sopimusten ennenaikaisiin takaisinmaksuihin.

5 Strategiset riskit

Strategisten riskien ja mahdollisuuksien tunnistaminen on kiinteä osa ryhmän strategista suunnittelua sekä jatkuvaa liiketoiminnan kehittämistä. Strategiset linjaukset käsitellään laajasti ryhmän sisällä ennen niiden vahvistamista ja toimeenpanoa.

Osana jatkuvaa strategiaprosessia arvioidaan strategisia riskejä, tunnistetaan niiden hallitsemiseen liittyviä toimenpiteitä sekä arvioidaan niiden vaikutuksia muun muassa OP Ryhmän kokonaisriskiasemaan ja taloudellisen pääomavaateen kehittämiseen. Toimintaympäristöstä kumpuavat uhat huomioidaan ennakoivan riskienhallinnan avulla sekä systemaattisella toiminta- ja kilpailuympäristön seurannalla. Strategista riskiä vähennetään jatkuvalla suunnittelulla, joka perustuu näkemyksiin tulevista asiakkaiden tarpeista, eri toimialojen ja markkina-alueiden kehityksestä sekä kilpailutilanteesta.

Strategisista riskeistä raportoidaan säännöllisesti ja niihin liittyviä toimenpiteitä käsitellään ja seurataan keskusyhteisön johtokunnassa sekä hallintoneuvostossa. Strategisten riskien merkittävyyden ja todennäköisyyden arviointiin osallistuu hallinnon, ylimmän johdon ja liiketoimintojen edustajia.

6 Operatiiviset riskit

Operatiivisten riskien hallinnalla pyritään varmistamaan, että operatiivinen toiminta on järjestetty asianmukaisesti eikä riskeistä aiheudu ennalta arvaamattomia taloudellisia menetyksiä tai muita haitallisia seuraamuksia, kuten maineen menetyksiä. Operatiivisten riskien hallintaan ja sisäiseen valvontaan myönteisesti suhtautuvaa yrityskulttuuria ylläpidetään ja vahvistetaan jatkuvasti.

Operatiivisille riskeille asetettu riskinoton tavoitetaso on maltillinen. Maltillista riskitasoa kuvaavia operatiivisten riskien limiittejä kehitetään. Operatiivisten riskien luonteesta johtuen operatiivisten riskien limiittitasot ovat raja-arvoja. Vuonna 2018 ryhmätasoisina operatiivisten riskien raja-arvoina olivat laajavaikutteisten tietojärjestelmähäiriöiden määrä (MIM), järjestelmien käytettävyyden ja operatiivisten riskien tapahtumat.

Operatiivisten riskien hallinnassa keskeisintä on riskien tunnistaminen ja arviointi sekä kontrolli- ja hallintakeinojen toimivuuden ja riittävyyden arviointi. Uusien liiketoimintamallien (ml. ulkoistukset) sekä tuotteiden ja palveluiden riskit arvioidaan keskusyhteisön riskienhallinnan hyväksymien menettelytapojen

mukaisesti ennen niiden käyttöönottoa. OP Ryhmässä kaikki asiakkaille tarjottavat tuotteet ja käytössä olevat liiketoimintamallit on hyväksytty ryhmätasolla. Liiketoiminnan jatkuvuutta uhkaaviin riskeihin varaudutaan keskeisten liiketoiminta-alueiden jatkuvuus suunnittelulla. Jatkuvuus suunnittelu muodostaa pohjan myös valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin varautumiselle. Jatkuvuus suunnitelmia testataan laadittujen testaussuunnitelmien mukaisesti.

Toteutuneen operatiivisen riskin mahdollinen vaikutus voidaan siirtää ryhmän yhteisön ulkopuolelle vakuuttamalla. Vakuuttamisen tarpeellisuuden arviointiin vaikuttavat kunkin yhteisön liiketoiminnan luonne ja riskienhallinnan taso.

OP Ryhmässä noudatetaan operatiivisten riskien hallinnassa yhtenäistä järjestelmätuettua tai riskienhallinnan hyväksymää toimintamallia. Ryhmän yhteisöt toteuttavat toimintamallin mukaisesti operatiivisten riskien kartoitukset, jotka sisältävät liiketoimintaan liittyvien riskien tunnistamisen ja arvioinnin sekä riskiä pienentävien kehitystoimenpiteiden määrittelyn ja seurannan. Lisäksi seurataan toteutuneita riskitapahtumia, ns. läheltä piti -tilanteita ja muille finanssialan toimijoille sattuneita vahinkoja, analysoidaan niitä ja varmistetaan riittävät menettelytavat vastaavien vahinkojen estämiseksi.

Ryhmän yhteisöt vastaavat omaan liiketoimintaansa (ml. ulkoistetut toiminnot) liittyvien operatiivisten riskien hallinnasta toimintansa laajuuden ja luonteen edellyttämällä tavalla.

6.1 Operatiivisten riskien seuranta ja raportointi

OP Ryhmän yhteisöissä operatiivisia riskejä tunnistetaan merkittävistä tuotteista, palveluista, toiminnoista, prosesseista ja järjestelmistä sekä ulkoistuksista. Tunnistamisessa huomioidaan myös rahoitusjärjestelmien lainvastaiseen hyväksikäyttöön, kuten rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen, liittyvät riskit. Tunnistettujen riskien merkittävyyttä arvioidaan niiden taloudellisen vaikutuksen ja toteutumisen todennäköisyyden perusteella. Kerättyä tietoa käytetään suunnittelun, päätöksenteon ja johtamisen tukena.

Operatiivisista riskeistä raportoidaan sekä keskusyhteisön että yhteisöjen johdolle säännöllisesti.

7 Malliriskit

Malliriskien merkittävyys on kasvanut, kun riskien arviointi nojaa yhä vahvemmin kvantitatiivisiin menetelmiin,

kirjanpidossa käytettävien arvostusmallien käyttö laajenee ja liiketoiminnan automatisoituessa päätöksenteko siirtyä asteittain mallipohjaisten päätösmoottoreiden varaan.

Malliriskiä hallitaan selkeillä roolituksilla ja vastuiden määrittelyllä sekä varmistamalla riittävä kvantitatiivisten menetelmien osaaminen ja resursointi. Mallien kehittäminen eriytetään niiden validoinnista ja toisaalta mallien hyväksyminen niiden käyttöönottopäätöksistä. Käytössä olevien mallien toimivuutta arvioidaan monitoroinnilla ja validoinnilla.

8 Compliance-riskit

Compliance-riski on osa operatiivista riskiä. Compliance-toiminnan tavoitteena on varmistaa, että OP Ryhmän kaikissa yhteisöissä noudatetaan lakeja, viranomaisten ohjeita ja määräyksiä, markkinoiden itsesääntelyä sekä OP Ryhmän ja yhteisöjen omia sisäisiä toimintaperiaatteita ja ohjeita. Compliance-toiminnalla varmistetaan myös, että asiakassuhteissa noudatetaan asianmukaisia ja eettisesti hyväksyttäviä periaatteita ja toimintatapoja.

Compliance-riskin toteutuminen voi taloudellisen menetyksen lisäksi aiheuttaa myös muita haitallisia seuraamuksia kuten sanktioita. Tällaisia sanktioita ovat esimerkiksi yhteisösakko, erilliset velvoitteiden rikkomisesta seuraavat rikemaksut sekä viranomaisen antamat varoitukset ja huomautukset. Compliance-riskin seurauksena voi olla myös maineen tai luottamuksen heikkeneminen tai menettäminen.

Vastuu sääntelyn noudattamisesta ja noudattamisen valvonnasta OP Ryhmän yhteisöissä on ylimmällä ja toimivalla johdolla sekä kaikilla esimiehillä. Jokainen OP Ryhmän yhteisöjen palveluksessa oleva henkilö vastaa omalta osaltaan sääntelyn noudattamisesta.

Compliance-toiminnan ohjeistuksesta, neuvonnasta ja tuesta OP Ryhmässä vastaa keskusyhteisön riippumaton compliance-organisaatio. Keskusyhteisökonsernin yhteisöt ovat keskittäneet compliance-toiminnot keskitettyyn compliance-organisaatioon, minkä lisäksi keskusyhteisökonsernin merkittävimmillä yhtiöillä on omat compliance-officerit. Kukin osuuspankki on nimennyt säännösten noudattamisen varmistamisesta vastaavan henkilön.

8.1 Compliance-riskien hallintakeinot

Compliance-riskin hallinta on osa sisäistä valvontaa ja luotettavaa hallintoa ja sellaisena kiinteä osa liiketoiminnan johtamista sekä yrityskulttuuria. Compliance-riskiä hallitaan seuraamalla lainsäädännön kehitystä, ohjeistamalla, kouluttamalla ja konsultoimalla organisaatiota sääntelyn mukaisten toimintatapojen noudattamisessa sekä valvomalla organisaation menettelytapojen säännöstenmukaisuutta.

8.2 Compliance-riskien seuranta ja raportointi

Compliance-riskkejä tunnistetaan, arvioidaan ja raportoidaan säännöllisesti operatiivisten riskien hallinnan toimintamallin

mukaisesti osana operatiivisten riskien riskikartoituksia. Compliance-toiminnassa tehdyistä havainnosta raportoidaan säännöllisesti liiketoiminnoille, keskusyhteisön johtokunnalle sekä hallintoneuvoston riskienhallinta- ja tarkastusvaliokunnille.

9 Maineriski

Maineriskiä hallitaan ennakoivasti ja pitkäjänteisesti noudattamalla sääntelyä, finanssitoimialan hyviä käytäntöjä ja OP Ryhmän hyvän liiketavan periaatteita sekä korostamalla toiminnan ja siitä viestimisen avoimuutta. OP Ryhmässä noudatetaan kansainvälisiä taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristövastuun periaatteita sekä kansainvälisiä sitoumuksia.

Maineriskistä raportoidaan sekä keskusyhteisön että yhteisöjen johdolle säännöllisesti. Merkittävästä maineriskin toteutumisen uhasta raportoidaan välittömästi.

10 Luottoriskit

Luottoriskin ottamista ohjataan OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteilla sekä riskipolitiikalla. Riskipolitiikassa määritellään muun muassa tavoiteriskitaso, riskinoton linjaukset ja rajaukset sekä asiakasvalintaa, vakuuksia ja kovenantteja koskevat periaatteet. Näillä varmistetaan luottosalkun riittävä hajautuminen ja vältetään liian suurien riskikeskittymien syntyminen asiakasryhmittäin, toimialoitain, luottoluokittain, maturiteettijakoittain tai maittain.

OP Ryhmässä luottoriskiä muodostuu ensisijaisesti pankkitoiminnan henkilö- ja yritysasiakasrahoituksesta. Luottoriskiä muodostuu myös vakuutustoiminnan sijoitustoiminnasta, jälleenvakuutuksesta ja vakuutusmaksuista. Luottolaitoksiin liittyvästä luottoriskistä ja maariskistä pääosa syntyy pankkitoiminnan maksuvalmiuden hoidosta ja vakuutusyhteisöjen sijoitustoiminnasta. Varoja sijoitetaan pääasiassa keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaaviin saamistodistuksiin, esimerkiksi valtionlainoihin tai kiinteistövuokudellisiin joukkovelkakirjalainoihin. Vakuutusyhteisöjen sijoituksissa merkittävä paino on valtioiden sekä korkean luottoluokituksen yritysten tai luottolaitosten joukkovelkakirjalainoilla. Vastapuoliriskiä ja maariskiä syntyy lisäksi korkotrading-toiminnasta, saamistodistussalkun hoidosta sekä ryhmän ulkomaankaupan rahoituksesta.

Vakuudettomat vähittäisvastuut sekä kohde- ja saatavavakuudellinen luotonanto on keskitetty Keskusyhteisön pankkitoimintaan.

10.1 Luottoriskien hallinta

Luottoriskien hallinta perustuu asiakassuhteen aktiiviseen hoitoon, asiakkaiden hyvään tuntemiseen, vahvaan ammattitaitoon ja kattavaan dokumentointiin. Keskeisessä asemassa luottoriskien hallinnassa on päivittäinen luottoprosessi ja sen laatu. Asiakkaan riittävä velanhoitokyky on kaiken luotonmyönnön edellytys. Luottopäätökset ovat huolellisia ja harkittuja perustuen päätöksenteko-ohjeisiin ja ajantasaiseen luottoluokitukseen. Luottoluokituksella ohjataan

asiakasvalintaa, suhtautumista vakuusvajeeseen ja vastuiden hinnoittelua. OP Ryhmän ja sen jäsenpankkien uusluotonannolle ja luottokannalle on asetettu luottoluokittaisia tavoitearvoja, jotta luottosalkun laatu säilyy hyvänä.

Henkilöasiakkaiden maksukykyyn riittävyys varmistetaan myös koronnousun varalta. Asiakkaat voivat suojautua koronnousulta käyttämällä luotoissaan kiinteää korkoa, korkokattoa tai -putkea. Luotonmyönnessä vältetään korkeita luototussuhteita. Asiakkaille tarjotaan takaisinmaksun turvaavia vakuutuksia sairauden ja työttömyyden varalle.

Yritysasiakkaiden velanhoitokykyyn ja luottoriskin arvioinnissa hyödynnetään luottoluokittelujen lisäksi maksukäyttäytymistietoja, tilinpäätösanalyysseja ja -ennusteita, yritystutkimuksia, lausuntoja ja toimialakatsauksia sekä pankkien asiakasvastaavien tekemiä tarvekartoituksia, luottokelpoisuusarvioita ja muita dokumentteja. Yritysasiakkaat voivat suojautua koronnousulta käyttäen korkokattoa tai korkoputkea.

Luottoriskiä vähennetään käyttämällä vakuuksia, kovenantteja, keskusvastapuoliselvitystä, nettoutussopimuksia ja pörssi tuotteita. Selvitysrisikin hallinnassa korostuu vastapuolten luotettavuuden varmistaminen, ja riskiä vähennetään vakiomuotoisin sopimuksin sekä keskittämällä selvitykset luotettaviin clearing-keskuksiin.

Takaisinmaksun varmistamiseksi vastuulle otetaan vakuuksia, vähittäispankkitoiminnassa pääsääntöisesti turvaavat vakuudet. Etenkin suurimpien yritysasiakkaiden osalta käytetään vakuuksien ohella myös kovenantteja, joilla varmistetaan tietojen saaminen yrityksen tilanteesta sekä mahdollisuus luottoehtojen, vakuusvaatimusten tai hinnoittelun uudelleenarviointiin riskitilanteen muuttuessa. Parhaissa luottoluokissa voidaan hyväksyä vakuusvajetta.

Vakuuksien arviontiin ja kovenanttien käyttöön on erilliset ohjeet. Vakuuksien arvioinnissa käytetään riippumattoman arvioinnin ja varovaisen käyvän arvon periaatetta. Eri vakuustyypeille on määritelty vakuuslajikohtaiset arvostusprosentit, ja vakuusarvojen kehitystä seurataan säännöllisesti. Asuntovakuuksien arvoja seurataan ja

monitoroidaan Tilastokeskuksen tuottamalla indeksiaineistolla. Suhdanneherkkinä pidettäviä vakuuksia arvioitaessa noudatetaan erityistä varovaisuutta. Asiakkaan ajautuessa ongelmiin tai vakuuden arvon muuttuessa merkittävästi tarkistetaan, onko vakuuden uudelleenarvioinnille tarvetta.

Ennakoitavissa oleviin ongelmiin reagoidaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Heikkojen ja ongelmallisten asiakkaiden toimintamallit on kuvattu henkilö-, yritys- ja maatalo-asiakkaille yhdenmukaisten toimintatapojen varmistamiseksi. Asiakkaat, joiden taloudellisen tilan kehitystä, luottoriskin määrää ja maksukäyttäytymistä halutaan tarkastella tavallista tiiviimmin, otetaan erityisseurantaan. Samassa yhteydessä arvioidaan myös asiakkaan luottoluokituksen muutostarve. Tämä merkitsee usein myös muutoksia luottopäätöstasoissa.

Vakuutustoiminnassa luottoriskin hallinta perustuu asiakasvalinnan lisäksi luotonvalvontaan ja sijoitussuunnitelmiin. Jälleenvakuutuksen luottoriskiä hallitaan käyttämällä yhtiöitä, joiden luottokelpoisuus on riittävä.

10.2 Luottoriskien seuranta ja raportointi

Luottoriskien kehitystä seurataan säännöllisesti suhteessa asetettuihin toleransseihin, limiitteihin, valvontarajoihin ja tavoitteisiin. Lisäksi seurataan luottosalkun laatua ja rakennetta, vakuuksien kattavuutta sekä ongelmasaamia.

Luottoriskiä mitataan muun muassa ongelmasaamisten osuudella luotto- ja takauskannasta ja taloudellisella pääomavaateella suhteessa vastuun määrään maksukyvyttömyyshetkellä. Luottosalkun keskittymärisikiä mitataan toimialariskillä, yksittäisellä asiakasriskillä ja merkittävien asiakasriskien yhteismäärällä sekä maariskikeskittymällä.

10.3 Luottoriskimallit

OP Ryhmässä on käytössä luottoriskimalleja maksukyvyttömyyden todennäköisyydelle (PD, Probability of Default), tappio-osuudelle (LGD, Loss Given Default) ja vastuun määrälle maksukyvyttömyyshetkellä (EAD, Exposure at Default).

Luottoriskimallit

Todennäköisyys sille, että luotolle tulee maksuhäiriöitä vuoden kuluessa	=	Maksukyvyttömyyden todennäköisyys PD (%)
Arvio tappiosta, joka luotosta toteutuisi, jos sille tulisi maksuhäiriöitä	=	Tappio-osuus LGD (%)
Arvio summasta, jonka asiakas olisi velkaa pankille maksukyvyttömyyden toteutuessa	=	Vastuu EAD (€)

Luottoriskimalleja hyödynnetään laajasti luottoriskin mittaamisessa ja hallinnassa, muun muassa

- luoton myöntämisessä ja hinnoittelussa,
- rahoituksen päätösvaltuuksien määrittämisessä,
- luottosalkun laadullisten tavoitteiden asettamisessa ja seurannassa,
- luottoriskiraportoinnissa,
- vakavaraisuuslaskennan sisäisten luokitusten menetelmässä (IRBA),
- taloudellisen pääomavaateen ja odotetun tappion laskennassa sekä
- odotettavissa olevan luottotappion laskennassa.

10.3.1 Luottoluokittelu ja maksukyvyttömyyden todennäköisyys

Luottoluokittelun tarkoituksena on ryhmitellä asiakkaat (henkilöasiakkaiden kohdalla sopimukset) maksukyvyttömyyden todennäköisyyden mukaisesti luottoluokkiin.

Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan, että asiakkaan jostakin vastuusta aiheutuu OP Ryhmälle yli 90 päivää erääntynyt saatava tai muu vakava maksuhäiriö. Maksukyvyttömyyden on myös asiakas, joka ei selviydy täysimääräisesti vastuistaan ilman pankin toimenpiteitä (esim. vakuuden realisointi).

Maksukyvyttömyyden todennäköisyys eli PD on kullekin luottoluokalle arvioitu keskimääräinen maksukyvyttömyystapahtumien osuus vuoden aikana yli suhdannekierron. Hyvässä taloussuhdanteessa luottoluokan toteutunut maksukyvyttömyyden osuus tyypillisesti alittaa luokan PD:n. Maksukyvyttömyyden todennäköisyys kasvaa heikkoihin luottoluokkiin siirryttäessä monikymmenkertaiseksi hyviin luottoluokkiin verrattuna.

10.3.2 Henkilöasiakkaiden sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointi

Henkilöasiakkaiden sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä arvioidaan OP Ryhmässä sisäisellä 16-portaisella asteikolla A-F, joista luokassa F ovat maksukyvyttömät sopimukset.

Kaikkien henkilöasiakkaiden sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyys arvioidaan kuukausittain luottokannan luokittelumalleilla. Osuuspankkien asuntoluotoilla, osuuspankkien muilla luotoilla sekä OP-Korttiyhtiön ja rahoitusyhtiötuotteiden sopimuksilla on omat mallit. Luottokannan luokittelu perustuu asiakkaan perustietoihin, maksukäyttäytymiseen ja muihin asiointihistoriatietoihin. Näistä tiedoista laskettu pisteytys määrittää sopimuksen luottoluokan. Kullekin luottoluokalle on johdettu keskimääräiset maksukyvyttömyyden todennäköisyydet yhden vuoden aikaperiodille. Luottokannan luokittelumallia käytetään luottoriskin arvioinnissa ja pääomavaateen laskennassa.

Osuuspankeissa on käytössä hakemusvaiheen luokittelumalli, joka kattaa valtaosan henkilöasiakkaille myönnettävistä velkakirjalainoista. Ryhmän rahoitusyhtiötuotteille ja OP-Korttiyhtiön kulutusluotoille on käytössä erilliset hakemusvaiheen mallit. Hakemusvaiheen luokittelu tapahtuu OP Ryhmässä osana luottoprosessia. Hakemusvaiheen luokittelu tukee luottopäätöksentekoa, luottoriskin arviointia ja uusluotonannon hinnoittelua.

10.3.3 Yritysassiakkaiden maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointi

Yritysassiakkaiden maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä arvioidaan OP Ryhmän sisäisellä 20-portaisella asteikoilla 1,0-12,0, joista luokkiin 11-12 luokitellaan maksukyvyttömät asiakkaat.

Yritysassiakkaiden luokittelu OP Ryhmässä

Keskisuurten ja suurten yritysasiakkaiden R-luokittelu perustuu yrityksen taloudellisiin tunnuslukuihin ja laadullisiin taustatietoihin, joiden pohjalta tilastollinen malli tuottaa luokitusehdotuksen. Asiakkaaseen perehtynyt asiantuntija tekee ratingsesityksen mallin tuottaman luokitusehdotuksen ja muun käytettävissä olevan tiedon pohjalta. Mahdolliset tulevaisuuden näkyymiin liittyvät muutokset ja epävarmuudet otetaan huomioon varoitusmerkkeinä ja mallin antamaan luokitteluun tehtävinä poikkeuksina. Luottoluokka päätetään keskusyhteisön riippumattomassa riskienhallinnassa ratingsityksen pohjalta vähintään vuosittain, heikkojen asiakkaiden osalta puolivuositain.

Pienten yritysasiakkaiden A-luokittelun perustana on Suomen Asiakastiedon automaattiluokittelumalli Rating Alfa. Rating Alfan muuttujina on yrityksen ja sen vastuuhenkilöiden maksuhäiriö- ja maksutapatieitoja, tilinpäätöstunnuksia ja asiakkaan perustietoja. Rating Alfan tuottamista riskipisteistä ja OP Ryhmän sisäisistä maksukäyttämistä kuvaavista tiedoista muodostetaan OP Ryhmän luottoluokat, joita tarvittaessa muutetaan asiantuntija-arvioiden perusteella.

Lähes kaikkien Yritysvastuut-ryhmään kuuluvien A-luokiteltujen asiakkaiden luottoluokan oikeellisuus arvioidaan vähintään vuosittain.

Yritysassiakaat, joilla on vähäiset vastuut, luokitellaan pienten vastuiden luokittelumallilla. Luokittelumalli on kuukausittain laskettava automaattiluokittelu, joka muodostetaan asiakkaan perustietojen, asiointitietojen ja maksukäyttämistietojen perusteella.

Yritysluokittelumallien luottoluokat ovat vertailukelpoisia, koska luokittelumallista riippumatta kullakin luottoluokalla on sama maksukyvyttömyyden todennäköisyys. Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden johtamisessa on hyödynnetty viime vuosina toteutuneita maksukyvyttömyystietoja, pitkän aikavälin luottotappiotietoa ja konkurssitilastoja sekä mallin syklisyyttä. Luokkakohtaisten maksukyvyttömyyden todennäköisyyksien päivityksen tarve arvioidaan vuosittain.

OP Ryhmän ja Standard & Poor'sin (S&P) yritysasiakkaiden luottoluokkien välinen vastaavuus

S&P Rating	AAA...AA-	A+...A-	BBB+...BBB-	BB+...BB-	B+...B-	CCC+...C
OP Ryhmä	1,0–2,5	3,0–4,0	4,5–5,5	6,0–7,0	7,5–8,5	9,0–10,0

10.3.4 Luottolaitosten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointi

Luottolaitosvastapuolet luokitellaan 20 luokkaan 1,0–12,0, joista luokkiin 11–12 luokitellaan maksukyvyttömät asiakkaat.

Luottolaitosvastapuolten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arvioinnissa on käytössä oma L-luokittelumalli, jonka rakenne vastaa yritysten R-luokittelumallia.

Luottoluokittelun pohjana oleva tilastollinen malli perustuu tilinpäätöstunnuslukuihin ja laadullisiin taustatietoihin. Luokitusta voidaan asiantuntijan toimesta korjata varoitusmerkein, ja luokitukseen vaikuttaa usein myös pankkikonsernin emon tuki ja sovereign ceiling -periaate, jonka

mukaan vastapuoli ei voi olla luottokelpoisuudeltaan toimintavaltiotaan parempi. Luottolaitosten luokitukset päätetään keskusyhteisön riippumattomassa riskienhallinnassa vähintään vuosittain.

OP Ryhmän ja Standard & Poor'sin (S&P) luottolaitosten luottoluokkien välinen vastaavuus

S&P Rating	AAA...AA+	AA...BBB+	BBB...BBB-	BB+...BB-	B+...B	B-...CCC
OP Ryhmä	1,0–2,0	2,5–4,5	5,0	5,5–7,0	7,5–8,0	8,5–10,0

10.3.5 Tappio-osuus ja vastuun määrä

Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointimallien lisäksi luottoriskin mittaamisessa käytetään tappio-osuuden ja vastuun määrän ennustemalleja. Vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä (EAD) on ennuste pankin saatavan määrästä asiakkaan maksukyvyttömyyden alkaessa. Taseen ulkopuolisten sitoumusten määrä maksukyvyttömyyshetkellä määräytyy luottovasta-arvokertoimien (CF) perusteella. Tappio-osuus (LGD) on arvio pankille aiheutuvasta taloudellisesta tappiosta, osuutena EAD:sta, jos asiakkaasta tulisi maksukyvytön.

10.3.6 Luottoriskimallien käyttö vakavaraisuuslaskennassa

OP Ryhmällä on valvojan viranomaisen lupa käyttää luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa sisäisten luottoluokitusten menetelmää yritys- ja luottolaitosvastuille, vähittäisvastuille ja oman pääoman ehtoisiin sijoituksille.

Luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa yritys- ja luottolaitosvastuille käytetään sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmää. Tässä menetelmässä asiakkaan luottoriskin vakavaraisuusvaateeseen vaikuttaa OP Ryhmän sisäisillä luottoluokittelumalleilla tuotettu arvio asiakkaan maksukyvyttömyyden todennäköisyydestä (PD). Tappio-osuudelle (LGD) ja luottovasta-arvokertoimelle (CF) käytetään sääntely standardiestimaatteja.

Vähittäisvastuiden vakavaraisuusvaade lasketaan sisäisten luottoluokitusten menetelmällä, jossa vakavaraisuusvaateeseen vaikuttavat OP Ryhmän sisäisten luottoriskimallien PD-, LGD- ja EAD-arvot. Valtio- ja keskuspankkivastuille sekä pieneen osaan muita vastuuryhmiä (kuten Baltian vastuut ja OP-Korttiyhitiön vastuut) käytetään vakavaraisuuslaskennan standardimenetelmää. OP Ryhmään vuonna 2015 siirtyneisiin kuuteen jäsenosuuspankkiin sovelletaan 30.9.2018 alkaen sisäisten luottoluokitusten menetelmää, aikaisemmin näille käytettiin standardimenetelmää. Oman pääoman ehtoisiin sijoituksille käytetään pääsääntöisesti yksinkertaista menetelmää. OP Ryhmän strategisille sijoituksille käytetään PD/LGD-menetelmää, jossa PD-arvot perustuvat sisäisiin malleihin ja LGD-arvot standardiestimaatteihin.

10.3.7 Luottoriskimalleihin liittyvä päätöksenteko ja arviointi

Mallien kehittämisestä ja ylläpidosta vastaa liiketoiminnasta riippumaton Riskienhallinta. Uusien mallien kehittämisessä sekä tuotannossa olevien mallien muutoksissa erotellaan Riskienhallinnan tekemä sisällön hyväksyminen toimivan johdon tekemästä käyttöönottopäätöksestä. Mikäli malli- ja parametrimuutosten käyttöönotto edellyttää viranomaislupaa tai ilmoitusta viranomaiselle, Talous ja keskuspankki -toiminto hakee tarvittavat luvat ennen käyttöönottopäätöstä.

Luottoluokittelun ja luottoriskimallien toimivuutta seurataan ja valvotaan säännöllisesti. Monitoroinnin tarkoituksena on antaa ajantasainen kuva luottoriskimallien toimivuudesta ja laadusta arvioimalla mallin toimintaa määrällisten ja laadullisten tarkasteluiden avulla. Jos monitoroinnissa suoritettavien tarkasteluiden perusteella havaitaan mallin toimivuuden heikentyneen, voidaan havainto eskaloida Riskienhallintatoimikunnan käsittelyyn. Lievemmissä tapauksissa voidaan monitoroinnin suosituksia antaa esim. mallin käyttöön liittyvän prosessin korjaamiseksi tai mallin toiminnan tarkemmaksi tutkimiseksi validoinnissa. Monitorointiin sisältyy aineiston, käytettyjen menetelmien, mallin rakenteen, muuttujien, mallin käytettävyyden ja käyttöprosessin analysointia. Luottoriskimallien monitorointi koskee IRB-luvan piirissä olevia PD- ja LGD-malleja, luottovasta-arvokertoimia (CF) sekä IFRS 9 -malleja. OP Ryhmän Riskienhallinta kerää myös liiketoiminnalta jatkuvaa palautetta luottoluokittelun toimivuudesta ja luottoriskimalleista.

Mallien laatu varmistetaan myös vähintään kerran vuodessa Riskienhallintatoimikunnan hyväksymien validointiohjeiden mukaisesti. Validointiohjeistus sisältää vaatimuksia myös kunkin mallin käyttöönoton yhteydessä tehtävälle laadunvarmistukselle. Validoinnissa testataan tilastollisilla testeillä muun muassa mallin erottelukykä ja riskiestimaattien (PD, LGD ja EAD) oikeellisuutta. Lisäksi validointiin sisältyy laadullista arviointia, kuten monitoroinnista saatua palautetta ja vertaisryhmäanalyysiä. Validoinnin tulokset ja mahdolliset esitykset kehitystoimenpiteiksi raportoidaan Riskienhallintatoimikunnalle, joka päättää validoinnin perusteella tehtävistä kehitystoimenpiteistä.

OP Ryhmän Sisäinen tarkastus varmistaa tarkastuksillaan validoinnin riippumattomuuden. Lisäksi se tarkastaa riskimallien kehittämisen prosessin sekä mallien oikean ja kattavan käytön riskiperusteisen arviointinsa perusteella.

10.4 Arvopaperistetut erät

OP Ryhmä ei ole ollut alullepanijana tai järjestäjänä arvopaperistamisjärjestelyissä, mutta se on sijoittanut arvopaperistettuihin eriin. Arvopaperistettujen erien kohde-etuutena olevien omaisuuserien laatua seurataan säännöllisesti. Arvopaperistamispositioiden riskipainotettujen erien yhteismäärän laskennassa on käytetty luottoriskin sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA) silloin, kun arvopaperistamispositio kuuluu vastuuryhmään, johon sovelletaan luottoluokitukseen perustuvaa arviointimallia.

10.5 Vastapuoliriski

Johdannaissopimuksista muodostuva vastapuoliriski muodostuu saamisista, joita OP Ryhmällä voi olla vastapuoliaan kohtaan vastapuolten maksukyvyttömyyshetkillä.

Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta voi syntyä sekä rahoitustoiminnan että kaupankäyntivaraston eristä. Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta lasketaan muun muassa OTC-johdannaisille sekä takaisinosto- ja myyntisopimuksille.

Vastapuoliriskiä mitataan käyvän arvon menetelmällä, jossa vastuuarvo muodostuu sopimuksen markkina-arvosta sekä arvioidusta potentiaalisesta tulevaisuuden luottoriskistä. Johdannaissopimusten tulosvaikutteinen markkinaehtoinen luottoriskin arvostuksen oikaisu (Credit Valuation Adjustment) määritetään vastapuolitasolla.

OP Ryhmän johdannaissopimukset koostuu pääasiassa korkojohdannaisista, joissa johdannaissopimuksen vastapuolen luottokelpoisuuden ja korkotason välillä ei ole samansuuntaista korrelaatiota (nk. Wrong Way Risk).

OP Ryhmä hallitsee johdannaissopimuksista muodostuvaa vastapuoliriskiä konkurssinnettoutuksen mahdollistavilla johdannaissopimuksilla, vakuuksilla sekä optionaalisilla eräännyttämisohjeilla. Vastapuolten vastuurajat vahvistetaan kerran vuodessa, jolloin myös tarkistetaan johdannaissopimusten määrä ja vakuustilanne. OP Ryhmä nettouttaa johdannaissopimuksista muodostuvan vastapuoliriskin sekä vakavaraisuuslaskennassa että luottoriskilimiittien seurannassa. Johdannaissopimuksia ohjataan myös keskusvastapuoliselvitykseen.

11 Keskittämäriskit

OP Ryhmässä keskittämäriskejä muodostuu muun muassa liiketoiminnan Suomi-keskeisyydestä, asiakas-, toimiala- ja maariskikeskittymistä, vakuutusyhteisöjen sijoitustoiminnasta sekä varainhankinnasta.

Keskittämäriskien hallinta nivoutuu kiinteästi muuhun riskienhallintaan, ja niitä seurataan säännöllisesti. Keskittämäriskejä hallitaan ryhmätason ohjeilla ja linjauksilla sekä riskitoleransseilla ja limiiteillä, joilla varmistetaan riittävä ajallinen ja määrällinen hajauttaminen, sekä vältetään liian suurten riskikeskittymien muodostuminen asiakasryhmittäin, rahoitusinstrumenteittain, toimialoittain, luottoluokittain, maturiteettijaksoittain ja maittain. Varainhankinnan lähteet hajautetaan myös maantieteellisesti sekä markkina- ja sijoittajakohteisesti.

12 Likviditeettiriskit

Likviditeettiriski muodostuu maksuvalmiusriskistä, rakenteellisesta rahoitusriskistä, varainhankinnan keskittämäriskistä ja taseen sitoutuneisuudesta. Maksuvalmiusriski on riski siitä, että OP Ryhmä ei suoriudu odotetuista ja odottamattomista, olemassa olevista ja tulevista kassavirroista eikä vakuustarpeista ilman vaikutusta päivittäiseen toimintaan tai taloudelliseen tilaan. Rakenteellisella rahoitusriskillä tarkoitetaan pitkän aikavälin luotonantoon liittyvää epävarmuutta, joka johtuu rahoituksen rakenteesta aiheutuvasta jälleenrahoitusriskistä. Varainhankinnan keskittämäriski on riski siitä, että rahoitus vaikeutuu esimerkiksi yksittäiseen vastapuoleen, valuuttaan, instrumenttiin tai maturiteettiluokkaan kohdistuvasta tapahtumasta johtuen. Taseen sitoutuneisuudella tarkoitetaan riskiä maksuvalmiuden turvaamiseksi ja varainhankinnan vakuudeksi käytettävien vapaiden vakuuksien vähentymisestä.

Likviditeettiriskien hallinta perustuu OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteisiin, riskipolitiikan linjauksiin sekä asetettuihin toleransseihin, tavoitetasoihin ja ryhmän limiiteistä ryhmän yhteisöille johdettuihin limiitteihin ja valvontarajoihin. Keskusyhteisön johtokunnan tase- ja riskienhallintavaliokunta on hyväksynyt likviditeettireservin laadulliset tavoitteet, varainhankintasuunnitelman ja maksuvalmiuden hoidon varautumissuunnitelman uhkaskenaarioiden varalle. Varautumissuunnitelma sisältää valmistasopijaisajan maksuvalmiustilanteen ohjausmallin, rahoituslähteet sekä likviditeetin hallinnan operatiivisen jatkuvuussuunnitelman.

OP Ryhmän likviditeettiasemaa hallitaan ennakoivalla rahoitusrakenteen suunnittelulla, maksuvalmiustilanteen seurannalla ja oikein mitoitettulla likviditeettireservillä, päivittäisen maksuvalmiuden suunnittelulla ja hoidolla, valmistasopijaisajaisella varautumissuunnittelulla sekä tehokkaalla ja jatkuvalla likviditeettitilanteen ohjauksella.

Maksuvalmiuden hallintaa säätelevät Euroopan keskuspankin vähimmäisvaranto- ja maksuvalmiusluottojärjestelmiä koskevat määräykset.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiuttaan likviditeettireservillä ja varautumissuunnitelman mukaisilla rahoituslähteillä. Likviditeettireservi ja varautumissuunnitelman erät on mitoitettu siten, että OP Ryhmän maksuvalmius säilyy myös pitkäaikaisessa stressitilanteessa. Reservin saamistodistuksia myymällä tai käyttämällä niitä vakuutena voidaan hankkia

likviditeettiä ryhmän käyttöön. Likviditeettireservi muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin sekä keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista.

OP Ryhmän keskuspankkina toimiva OP Yrityspankki Oyj turvaa niin koko ryhmän kuin kunkin osuuspankin tai ryhmään kuuluvan yhteisön maksuvalmiuden. Ryhmän päivittäinen maksuvalmiuden hallinta on pankkitoimintaa harjoittavien yhtiöiden maksuvalmiuden hallintaa. OP Ryhmän vakuutus- ja eläkeyhteisöjen maksuvalmius siirtyy pankkitilien kautta ryhmän kokonaislikviditeettiin. Kaikki muutokset ryhmään kuuluvien yhteisöjen maksuvalmiusasemassa toteutuvat muutoksina OP Yrityspankin maksuvalmiusasemassa. Koko OP Ryhmän pankkitoiminnan likviditeettireserviä hallitaan keskitetysti ryhmän keskuspankissa.

OP Ryhmän varainhankinnan suunnittelu perustuu ennakoivaan rahoitusrakenteen suunnitteluun ja likviditeettiriskille asetettuihin toleransseihin. OP Ryhmän varainhankinnan tärkeimmät lähteet ovat yleisötalletukset ja tukkuvarainhankinta. Tukkuvarainhankinnalla pyritään aktiivisesti ja ennakoivasti kattamaan rahoitustarpeet, jotka syntyvät taseen saatavien ja talletuskannan kasvuerosta, varainhankinnan erääntymisestä, muista sisäisistä tavoitteista ja luottoluokitustavoitteista. Terve rahoitusrakenne edellyttää, että luottokantaa ja ryhmän likviditeettireserviä rahoitetaan talletusvarainhankinnan ja lyhyen varainhankinnan ohella myös hajauttamisella vähennetään ryhmän riippuvuutta yksittäisestä rahoituslähteestä sekä pienennetään varainhankinnan hintariskiä. Varainhankinta hajautetaan ajallisesti, maturiteetteittain, instrumenteittain ja asiakkaittain.

Jäsenpankit sijoittavat pankkikohtaiset talletusyli jäämät pääosin keskusyhteisökonsernin tileille tai sen liikkeeseen laskemiin instrumentteihin, jotta ryhmän tukkuvarainhankinnan määrää ei kasvateta tarpeettomasti. OP Yrityspankki hoitaa keskitetysti ryhmän senior-ehdoisen ja oman pääoman ehdoisen tukkuvarainhankinnan, ja OP-Asuntoluottopankki Oyj asuntovakuudellisen tukkuvarainhankinnan.

Keskusyhteisön johtokunta vastaa OP Ryhmän likviditeettiriskin hallinnasta ja ohjaa maksuvalmiuden hallintaa valmiustasopohjaisen ohjausmallin mukaisesti. Markkinahäiriötilanteissa toimitaan likviditeetin hallinnan varautumissuunnitelman mukaisesti. Kukin OP Ryhmään kuuluva yhteisö ohjaa likviditeetin hallintaansa keskusyhteisön asettamien toleranssien, limiittien, valvontarajojen ja ohjeiden sekä tili-, talletus- ja luottoehtojen määrittämässä puitteissa.

Vakuutustoiminnan maksuvalmiusriskiä tarkastellaan yhtiöittäin vakuutusliiketoiminnan lähtökohdista lähtien. Vakuutusyhtiöiden sijoitusomaisuus toimii yhtiökohtaisesti yhtiön maksuvalmiusreservinä. Yhteisöjen likviditeettivaatimukset otetaan huomioon sijoitussalkun allokaatiojakaumassa.

12.1 Likviditeettiriskien seuranta ja raportointi

Ryhmän yhteisöjen likviditeettiriskien seuranta ja raportointi vaihtelevat reaaliaikaisesta neljännesvuosittaiseen

liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaisesti. Seuranta ja raportointi perustuvat ryhmän toleransseihin, limiitteihin ja tavoitearvoihin. Raportointimenettelyissä on yhteisöstä ja raportointitasosta riippuen valmiudet päivittäisten kasvavien seurannasta (maksuvalmius) pitkän aikavälin rahoitusrakenteen seurantaan ja ennakointiin (jälle rahoitusriski).

Kullekin maksuvalmiuden valmiustasolle on määritelty ohjaus- ja seurantamenettelyt, jotka tiukentuvat valmiustason noustessa. Keskusyhteisön johtokunnalle likviditeettiriskeistä raportoidaan säännöllisesti, ja maksuvalmiustilanteen valmiustason noston myötä siirrytään tarvittaessa viikoittaiseen tai päivittäiseen tilanneraportointiin. Ryhmän yhteisöt raportoivat likviditeettiriskistä hallituksille säännöllisesti vähintään asetettujen valvontarajojen ja limiittien tasolla.

Rakenteelliseen rahoitusriskiin ja maksuvalmiusriskiin liittyvien uhkien ja tulevaisuuden skenaarioiden vaikutusta ryhmän maksuvalmiuteen, tulokseen ja vakavaraisuuteen testataan säännöllisesti stressitesteillä osana ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallintaprosessia.

OP Ryhmän likviditeettiriskin toleranssit on asetettu maksuvalmiusvaatimukselle (LCR, Liquidity Coverage Ratio) ja pysyvän varainhankinnan vaatimukselle (NSFR, Net Stable Funding Ratio). LCR-tunnusluvun laskenta perustuu viranomaisten antamiin säännöksiin. LCR edellyttää pankilta riittävää määrää likvidejä varoja, jotka kattavat pankista ulos suuntautuvat nettokassavirrat stressitilanteissa. NSFR-tunnusluvulla mitataan yhteenliittymän pysyvän rahoituksen riittävyttä suhteessa liiketoiminnan edellyttämään pysyvän rahoituksen vaatimukseen.

Lisäksi on asetettu ryhmätason limiitti rakenteellista rahoitusriskiä ohjaaville aikaluokittaisille nettokassavirroille. Mittari kuvaa, kuinka paljon ryhmän taseen nettokassavirroista saa enintään erääntyä eri aikaperiodeilla. Sopimukset, joilla on eräpäivä, sisällytetään rakenteellisen rahoitusriskin tarkasteluun eräpäivän tai sitä aikaisemman lyhennyspäivän mukaisesti. Eräpäivättömien tilien aikaluokat on mallinnettu.

Pitkäaikaisen varainhankinnan erääntymistä seurataan erääntymisjakaumalla, jolle on asetettu limiittejä. Myös vastapuoli- ja instrumenttikohdaisia keskittymiä ja taseen sitoutuneisuutta seurataan.

Lisäksi maksuvalmiusriskiä seurataan OP Ryhmän määrittelemään likviditeetin stressitestaukseen perustuvissa skenaarioissa. Maksuvalmiusriskin mittarit kertovat, kuinka pitkäksi aikaa likviditeettireservi riittää kattamaan ryhmästä päivittäin ulos maksettavat tiedossa olevat ja ennakoituiden nettokassavirrat sekä odottamattoman likviditeettistressiskenaarioiden.

Vakuutustoiminnan sijoitussalkkujen allokaatiojakaumista raportoidaan säännöllisesti. Herkkyyttä maksuvalmiusriskille arvioidaan myös stressitesteillä.

13 Markkinariskit

Tehokas markkinariskien hallinta edellyttää ajantasaista ja oikeaa tietoa positioista ja markkinoista sekä nopeaa reagoitua muutoksiin. Tästä johtuen markkinariskejä hallitaan OP Ryhmässä muita riskejä keskitetympin.

Markkinariskit muodostuvat rahoitustaseen rakenteellisista markkinariskeistä sekä trading-toiminnan ja pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskeistä.

Markkinariskeihin sisällytetään kaikki taseen ja taseen ulkopuolisten erien korko-, osake-, valuutta-, luottospread-, volatiliteetti- ja kiinteistöriskit sekä muut mahdolliset hintariskit. Markkinariski vaikuttaa myös vastapuoliriskin arvostusoikeisuuteen (CVA).

Markkinariskien hallinnan tehtävänä on tunnistaa ja arvioida liiketoimintaan sisältyvät markkinariskit, rajoittaa ne hyväksyttävälle tasolle sekä raportoida niistä säännöllisesti. Näin varmistetaan, että markkinahintojen tai muiden ulkoisten markkinatekijöiden muutokset eivät johda pitkän aikavälin kannattavuuden tai vakavaraisuuden liialliseen heikkenemiseen OP Ryhmässä tai ryhmään kuuluvassa yksittäisessä yhteisössä.

Markkinariskien ottamista ohjataan ja rajoitetaan OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteilla ja niitä täydentävällä riskipolitiikalla, riskienhallinnan ohjeistuksella sekä toleransseilla, limiiteillä ja valvontarajoilla.

Ryhmän markkinariskejä arvioidaan herkkyysoanalyysien, VaR-analyysien (Value-at-Risk) ja stressitestien avulla. Riskianalyysiä täydennetään stressitesteillä, koska riskienhallinnassa on otettava huomioon jatkuva mahdollisuus uusien riskitekijöiden ilmaantumiseen ja historiallisen aikasarja-aineiston perusteella tehtävän riskilaskennan rajoittunut näkökulma.

OP Ryhmä käyttää johdannaisia sekä kaupankäynti- että suojaustarkoituksessa. Osuuspankit käyttävät johdannaisia vain suojaustarkoituksessa. Suojaustarkoituksessa tehtyjen johdannaisten riskiä seurataan osana positioiden riskejä samoilla mittareilla kuin tasepositioissa.

13.1 Taseen rakenteellinen markkinariski

Taseen rakenteellisen markkinariskin merkittävimpiä lähteitä ovat pankkitoiminnan rahoitustaseen korkoriski ja vakuutustoiminnan vakuutusvelan korkoriski. Pankkitoiminnan korkoriski on luonteeltaan rakenteellista rahoitustoiminnan korkotuottoon kohdistuvaa korkoriskiä, joka on herkkä lyhyiden korkojen muutoksille. Vahinko- ja henkivakuutustoiminnassa korkoriskiä muodostuu, kun korkotason muutokset vaikuttavat sijoitusomaisuuden ja vakuutusvelan kassavirtojen arvoon ja tuottoon. Vakuutusyhtiöiden sijoitusten ja vakuutusvelan arvot ovat herkkiä pitkien korkojen muutoksille.

Osuuspankit hallitsevat korkoriskiään vaihtuvakorkoisten saatavien ja velkojen välistä eroa pienentämällä. Eroa voidaan pienentää aktiivisella taseaseman muokkauksella ja pitkän aikavälin liiketoimintapäätöksillä. Osuuspankit voivat suojata

rahoitustaseensa korkoriskiä myös korkojohdannaisin ryhmässä hyväksytyjen toimintamallien mukaisesti.

Pankkitoiminnan korkoriskitarkasteluun sisällytetään kaikki korolliset tase-erät ja korolliset taseen ulkopuoliset erät. Ryhmätasolla on asetettu toleranssi korkotuloriskille, joka mittaa yhden prosenttiyksikön yhdensuuntaisen koronmuutoksen vaikutusta kertyvään korkokatteeseen seuraavan 12 kuukauden aikana. Toinen korkoriskin toleranssi kuvaa kahden prosenttiyksikön korkotason muutoksen vaikutusta ryhmän pankkiliiketoiminnan nykyarvoon suhteessa ryhmän pysyviin omiin varoihin. Säännöllisen korkoriskimittauksen ja -raportoinnin osana toteutetaan stressitestausta erilaisten koronmuutosten vaikutuksilla korkoriskiposition nykyarvoon ja korkotuloriskiin.

Henkivakuutustoiminnassa korkoriskiä on vakuutusvelan sisältämissä velvoitteissa vakuutusosittajille. Nämä velvoitteet koostuvat vakuutusosittajien sitovasta tuottolupauksesta ja mahdollisista asiakashyvytyksistä. Vahinkovakuutustoiminnassa korkoriski syntyy pitkäaikaisista eläkemuuotoisista korvauksista. Henki- ja vahinkovakuutustoiminnassa vakuutusvelan korkoriski suojataan sijoitussalkkua ja korkojohdannaisia käyttäen riskiaseman saattamiseksi sijoitussuunnitelmassa määritetyille tavoitetasolle.

13.2. Trading-toiminnan markkinariskit

Kaupankäynti- eli trading-toiminnan tarkoituksena on hyötyä markkinahintojen muutoksista ja tarjota kaupankäyntipalveluja asiakkaille. Trading-toiminta altistaa OP Ryhmän markkina- ja vastapuoliriskeille. Osuuspankkien kaupankäyntivarastot ovat täyttäneet vakavaraisuusääntelyn määrittelemät pienen kaupankäyntivaraston ehdot, jolloin markkinariskien ja vakavaraisuuden hallinta on toteutettu rahoitustaseen tapaan.

Trading-toiminnan markkinariski koostuu korko-, luottospread-, volatiliteetti-, valuutta-, osake- ja hyödykeriskistä sekä strukturoitujen sijoitusten hintariskistä. Markkinariskejä rajoitetaan päivittäin seurattavilla VaR- ja herkkyysoanalyysilimiiteillä.

13.3 Pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskit

OP Ryhmässä pitkäaikaiseen sijoitustoimintaan luetaan vakuutusyhtiöiden sijoitustoiminta ja likviditeettireservin hoito. OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa OP Yrityspankin ylläpitämällä likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamistodistuksista. Vakuutusyhtiöissä sijoitustoiminnan tarkoitus on asiakastuoton varmistaminen (henkivakuutustoiminta), vakuutusvelan katteena toimiminen ja katteen tuottava sijoittaminen. Tavoitteena on, että sijoitustoiminta täyttää OP Ryhmän kunkin liiketoiminta-alueen ja yhteisön tarpeet vaarantamatta ryhmän tai yksittäisen yhteisön vakavaraisuutta.

Sijoitustoiminnan riskinottoa ohjataan ja rajoitetaan OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmällä ja riskipolitiikalla. Ryhmälle ja sen yhteisöille asetetaan

tuotekohtaisia, alueellisia ja luottokelpoisuuteen liittyviä määrällisiä tai laadullisia rajoitteita. Lisäksi sijoitustoimintaa ohjaavat vastuullisen sijoittamisen linjaukset. Sijoitustoiminnan riskejä limitoidaan tilastollisilla VaR-mittareilla, allokaatio-, luottoluokitus- ja maariskilimiiteillä.

Keskeinen merkitys on myös yhtiöiden sijoitussuunnitelmissa, joissa otetaan kantaa haluttuun riski- ja tuottotasoon. Sijoitussuunnitelmissa määritellään myös sijoitusomaisuuden jakaumat, vaihteluvälit ja vertailuindeksit sekä sijoitustoimintaan kohdistuvat muut rajoitukset.

Vakuutustoiminnan sijoitusomaisuuden allokaatiossa otetaan huomioon vakuutusyhtiöiden riskinotto- ja rakenteellinen korkoriski ja vakuutusvelan asettamat muut vaatimukset sijoitusomaisuudelle ja sen likviditeetille. Henkivakuutuksessa kohtuusperiaatteen soveltaminen vaikuttaa lisäksi sijoitustoiminnan tavoitteisiin ja riskinoton määrään. Sijoitukset hajautetaan tehokkaasti eri omaisuusluokkiin ja sijoitusinstrumentteihin sekä maantieteellisesti että toimialoittain.

Vakuutusyhtiöt hallitsevat sijoitustoiminnan ja vakuutusvelan markkinariskejä eri sijoitusinstrumentteja ja johdannaissopimuksia käyttäen. Johdannaisten käytön laajuus ja periaatteet määritellään vuosittain yhtiöiden sijoitussuunnitelmissa sekä johdannaisten käytön periaatteissa.

Sijoitustoiminnan riskejä arvioidaan herkkyysoanalyysien avulla. VaR-limitointi kattaa vakuutusyhtiöiden keskeiset sijoitusriskipositiot. Poikkeuksellisten markkinaolosuhteiden vaikutusten arvioimiseksi käytetään stressitestejä.

Ryhmätasolla on asetettu VaR-limiitti vakuutustoiminnan pitkäaikaisille sijoituksille suhteessa sijoitusten markkina-arvoon sekä keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaisille sijoituksille suhteessa nimellisarvoon.

13.4 Markkinariskien seuranta ja raportointi

Ryhmän yhtiöiden markkinariskien seuranta ja raportoinnin laajuus ja tiheys vaihtelevat liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaan reaaliaikaisesta tarkastelusta kuukausittaiseen tilanneseurantaan. Keskusyhteisön riskienhallinta tuottaa markkinariskiraportit osuuspankeille ja raportoi koko OP Ryhmän taserakenteen ja markkinariskien kehityksestä keskusyhteisön johdolle säännöllisesti.

14 Vahinkovakuutuksen vakuutusriskit

14.1 Vakuutustoiminnan riskit

Vakuutustoiminta perustuu riskin ottamiseen ja sen hallintaan. Merkittävimmät vakuutusriskit liittyvät riskin valintaan ja hinnoitteluun, jälleenvakuutusuojan hankkimiseen ja vakuutusvelan riittävyteen. Vahinkovakuutuksessa vakuutusvelkariski liittyy erityisesti sellaisiin vakuutuslajeihin, joissa vahingot selviävät hitaasti. Vakuutusriskien lisäksi

merkittävä vakuutustoiminnan riski muodostuu vakuutusvelkaa kattavan omaisuuden sijoitusriskistä.

14.2 Vakuutusriskit

Vahinkovakuutuksen vakuutusriskit muodostuvat vahinko- ja varausriskistä.

Vahinkoriski syntyy siitä, että vahinkoja tapahtuu keskimääräistä enemmän tai ne ovat poikkeuksellisen suuria. Tällöin vakuutusten tuleva kate poikkeaa ennakoitusta korvausmenojen kasvun johdosta. Varausriski johtuu siitä, että jo tapahtuneiden vahinkojen korvausmenot ovat suuremmat kuin tilinpäätöshetkellä ennakoitiin. Vakuutuskorvausten maksusuoritusten ajoitukseen liittyvä epävarmuus vaikuttaa myös korvausvastuun määrään. Kun vahinko on tullut tietoon, epävarmuutta voi edelleen liittyä sen suuruuteen. Merkittävin epävarmuus on kuitenkin tuntemattomien vahinkojen arviointi.

Lakisääteisissä vakuutuslajeissa henkilövahinkojen korvauksista suurimman osan muodostavat ansionmenetykskorvaukset ja sairaanhoitokustannusten korvaukset. Lakisääteisestä työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvataan tapaturmien lisäksi ammattitautitapaukset. Ammattitaudeille on ominaista vahinkojen hidas syntyminen. Tämän vuoksi ammattitautien tapauksessa korvausmenon arviointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta.

Lakisääteisissä vakuutuslajeissa on ominaista, että vahingon sattumisesta kuluu usein pitkä aika siihen, kun vahinko on kokonaan maksettu. Tällaisesta vakuutusliikkeestä muodostuu pitkäaikainen kassavirta, jonka arviointiin vaikuttavat voimakkaammin vakuutettujen kuolevuus, sairaanhoitokuluinflaatio sekä uudelleen sijoittuminen työelämään. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksessa ja liikennevakuutuksessa vakuutusyhtiö ei kuitenkaan ole vastuussa ansionmenetykskorvausten indeksikorotuksista eikä sellaisista sairaanhoitokuluista, jotka maksetaan yli kymmenen vuotta vahingon sattumisen jälkeen. Nämä rahoitetaan ns. jakojärjestelmän kautta. Jakojärjestelmä on kunkin lakisääteisen vakuutuslajin erityislakeihin perustuva järjestely, jolla näissä laeissa määrättyjen korvausten, nk. jakojärjestelmäkorvausten, rahoittaminen on toteutettu. Jakojärjestelmästä ei kerry vakuutusyhtiölle oman pääoman muutokseen johtavaa taloudellista hyötyä tai haittaa.

Vapaaehtoisissa tapaturma- ja sairausvakuutuksissa yksittäiset vahingot ovat yleensä pieniä. Suurimmat vahingot voivat aiheutua katastrofissa, joissa vahingoittuu suuri määrä ihmisiä. Sairaanhoitokuluinflaatiolla on merkittävä vaikutus sairauskuluvakuutuksen kassavirtojen ennustamiseen niissä sairauksissa, joissa korvauksia maksetaan pitkään. Sairaanhoitokuluinflaatiota kasvattaa lääketieteen nopea kehittyminen ja lääkkeiden kallistuminen. Tuleviin kassavirtoihin vaikuttaa myös julkisen sairaanhoidon kehitys. Mikäli verovarain rahoitetut julkisen sairaanhoidon palvelut vähenevät, voivat vakuutetut alkaa kattaa sairaudenhoitoaan yhä enemmän sairauskuluvakuutuksilla.

Ajoneuvo- ja kuljetusvakuutuksissa sääolojen vaihtelulla on suurin vaikutus sattuvien vahinkojen lukumäärään ja suuruuteen. Tästä johtuen talvikautena korvausmeno on suurempi kuin kesäkautena. Suurimpia riskejä ovat kuljetusvakuutuksessa merikuljetusten ja tavaravarastojen synnyttämät riskikeskittymät. Lisäksi sääoloista, esimerkiksi myrskyistä ja tulvista sekä ajoneuvovakuutuksissa myös lumesta ja liukkaista talvikeleistä, aiheutuu maantieteellisesti laaja-alainen kumulaatoriski.

Omaisuus- ja keskeytysvakuutuksissa suurimmat yksittäiset riskit ovat yritysten tuotantolaitosten ja rakennusten palo-, luonnonilmiö- ja rikkoutumisvahinkoriskejä sekä näihin liittyviä keskeytysriskejä. Yksityistalouksien yksittäiset omaisuusriskit ovat pieniä, eikä niiden osalta yksittäisellä vahingolla ole olennaista vaikutusta vahinkovakuutuksen tulokseen. Yksityistalouksien puolella pääosa korvausmenosta aiheutuu vuoto-, palo- sekä murtovahingoista.

Suomessa luonnonkatastrofien riskiä on pidetty vähäisenä. Tutkimuksissa on kuitenkin saatu indikaatiota luonnonolosuhteiden muuttumisesta toiminta-alueellamme ainakin pidemmällä aikavälillä. Ennustettu lämpötilan nousu näkyy todennäköisesti kesä- ja talviolosuhteiden muuttumisena ja mm. sateiden ja tuulisuuden lisääntymisenä.

Vastuuvakuutusten vahinkojen lukumäärään ja suuruuteen vaikuttavat merkittävästi vahingonkorvausta säätelevä lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö. Yksityishenkilöiden osalta vahinkojen vaikutukset tulokseen ovat pieniä. Lisäksi yksityishenkilöiden osuus luokan kokonaisriskistä on vähäinen. Yritysten vastuuvakuutuksista pääosa on tuote- ja toimintavastuuvakuutuksia. Vastuuvakuutuksen luonteeseen liittyy yleisesti vahinkojen hidas tietoon tuleminen ja selviäminen erityisesti Pohjois-Amerikan tuotevastuuvahingoissa.

Pitkäkestoisia vakuutussopimuksia ovat rakennusvirhevakuutukset ja ainaisvakuutukset. Rakennusvirhevakuutukset ovat kaikki lakisääteisiä vakuutuksia, joissa vakuutustapahtuma edellyttää sekä rakennusvirhettä että rakennuttajan maksukyvyttömyyttä. Ainaisvakuutusten myöntäminen on lopetettu 1970-luvulla, ja niiden vakuutusmäärät ja riskit ovat inflaation takia pieniä. Vakuutuksenottajat ovat pääasiassa yksityishenkilöitä.

Oman riskityyppinsä muodostaa luonnonkatastrofien tai ihmisen toiminnasta aiheutuneiden suurkatastrofien synnyttämä vahinkokumulaatio. Tällöin yksi ja sama katastrofitapahtuma aiheuttaa käytännössä samanaikaisesti korvattavia vahinkoja suureen määrään vakuutettuja riskejä, jolloin katastrofista aiheutuva kokonaiskorvausmeno voi nousta erittäin suureksi.

Myös tunnistamattomat taustatekijät voivat vaikuttaa vakuutusriskeihin. Esimerkkejä lähihistoriasta ovat asbestipölyaltistuksista aiheutuneet ammattitautitapaukset ja väestön oletettua voimakkaamman eliniän pitenemisen vaikutus lakisääteisten vakuutuslajien eläkekantaan.

14.2.1 Vakuutusriskien hallinta

Vakuutusriskien hallinnassa tärkeimmät tehtävät liittyvät riskien valintaan ja hinnoitteluun, jälleenvakuutussuojan hankkimiseen sekä korvausmenon kehittymisen seurantaan ja vakuutusvelan arviointiin. Vakuutusriskien merkitsemisessä ylin päättävä elin on Vakuutustoimikunta. Sen tehtävänä on vahinkovakuutuksen vakuutusriskien hallinta. Vakuutustoimikunta tekee vahvistettujen valtuuksien puitteissa vakuutusliikkeen merkitsemistä koskevia päätöksiä. Se raportoi päätöksistään Vakuutusasiakkaat-johtoryhmälle.

Päätökset asiakas- ja kohdevalinnasta sekä riskien hinnoittelusta tehdään underwriting-ohjeiden mukaisesti. Vakuutustoimikunta hyväksyy vaikutukseltaan merkittävimmät ja vaativimmat riskit. Pienempien riskien osalta päätöksenteko on porrastettu riskin suuruuden tai vaikeusasteen perusteella useamman underwriterin tai esimiehen kanssa yhdessä päätettäväksi. Vakioiduissa vakuutuslajeissa päätöksenteko on järjestelmätuettua ja asiakas- ja kohdevalinnat tehdään erikseen hyväksytyjen ohjeiden määrittelemien valtuuksien puitteissa.

14.2.2 Riskinvalinta ja hinnoittelu

Riskinvalinnan ja hinnoittelun merkitystä korostetaan toimintamalleissa. Riskien suuruudelle ja laajuudelle on vakuutuslaji- ja riskikeskittymäkohtaisesti asetettu rajoitukset. Vahinkovakuutuksella on käytössä riskinvalintaa ja hinnoittelua tukevat keskitetty tietovarasto ja analysointisovellukset. Vakuutusehdoilla on olennainen rooli riskin rajoittamisessa. Lisäksi suoritetaan asiakas- tai lajikohtaisia riskianalyyskejä riskien rajoittamiseksi.

14.2.3 Jälleenvakuutus

Jälleenvakuutusperiaatteet ja omalla vastuulla pidettävän riskin vahinkokohtainen enimmäismäärä hyväksytään vuosittain vakuutusyhtiöiden hallituksissa. Käytännössä omalla vastuulla olevaa riskiä pidetään hallituksen hyväksymää enimmäismäärää alempana, jos se on jälleenvakuutussuojan hintataso huomioon ottaen perusteltua. Riskikohtaisten jälleenvakuutusten ja katastrofijälleenvakuutuksen omalla vastuulla oleva osuus on enintään 5 miljoonaa euroa. Jälleenvakuutus vaikuttaa vakavaraisuuspääoman tarpeeseen. Jälleenvakuuttajaksi hyväksytään ainoastaan yhtiö, jonka luottokelpoisuusluokitus on riittävä. Jälleenvakuuttajan vastapuoliriskiä hallitaan jälleenvakuutuksen hajautuslimiiteillä.

14.2.4 Riskikeskittymät

Paikalliset riskikeskittymät otetaan huomioon omaisuus- ja keskeytysriskien EML-arvioissa (Estimated Maximum Loss, suurin todennäköinen vahinko) ja jälleenvakuutussuojaan sisältyvässä EML-murtumasuojassa. Toiminta-alueellamme ei ole merkittävää maanjäristysriskiä. Muiden luonnonilmiöriskien, kuten myrskyjen ja tulvien osalta Suomi on maantieteellisesti rauhallista aluetta. Katastrofikumulaatiovahinkojen varalta on kuitenkin varauduttu kattavalla katastrofijälleenvakuutussuojalla, jonka suuruus on mitoitettu

vastaamaan kerran 200 vuodessa sattuvan katastrofivahingon laskennallista suuruutta. Katastrofikumulaatiosuojat kattavat sekä omaisuus- että henkilövahingot.

14.2.5 Vakuutusvelan arviointi

Vakuutusvelan riittävyttä seurataan vuosittain. Vakuutus sopimuksista aiheutuva vakuutusvelka määritetään arvioidun tulevien kassavirtojen perusteella. Kassavirrat muodostuvat maksettavista korvauksista ja korvausten käsittelykustannuksista.

Vakuutusvelan määrä on arvioitu turvaavasti niin, että se riittäisi vakuutus sopimuksista aiheutuvien veloitteiden suorittamiseen. Tämä on toteutettu siten, että vakuutusvelalle on ensin arvioitu odotusarvo, jonka päälle on määritetty sen epävarmuudesta johtuva varmuuslisä.

Vakuutusvelan arviointiin liittyy aina epävarmuustekijöitä, jotka voivat johtua mm. vahinkokehityksen ennustamisesta, vahinkojen todentamisen viiveestä, kustannusinflaatiosta tai lainsäädännöllisistä muutoksista sekä yleisestä taloudellisesta kehityksestä. Vahinkovakuutus teettää kolmen vuoden välein ulkopuolisella aktuaarilla selvityksen yhtiön vakuutusvelan laskentaperusteiden ja vakuutusvelan määrän asianmukaisuudesta.

Eläkemuotoinen korvausvastuu muodostuu lähes kokonaan lakisääteisten lajien eläkkeistä. Eläkemuotoisen korvausvastuun laskennassa käytetään diskonttausta. Käytettävällä diskonttauskorolla on merkittävä vaikutus korvausvastuun määrään.

15 Henkivakuutuksen vakuutusriskit

Henkivakuutuksen vakuutusriskit muodostuvat biometrisistä riskeistä, asiakaskäyttötymis- ja kustannusriskistä.

Biometriset riskit johtuvat siitä, että kuolemantapausten tai työkyvyttömyyden perusteella korvauksia maksetaan enemmän kuin on ennakoitu tai eläkkeitä maksetaan ennakoitua pidempään.

Kuolevuus ja jäljellä olevan eliniän odote vaikuttavat henkivakuutusyhtiön riskiasemaan kuolemanvaravakuutuksissa ja eläkevakuutuksissa. Varsinkin etuusperusteisessa ryhmäeläkevakuutuksessa pitkäikäisyysriski on suuri, sillä nämä sopimukset eivät sisällä merkittävästi riskiasemaltaan vastakkaista kuolevuusriskiä.

Työkyvyttömyysriskiä sisältyy ryhmäeläkevakuutus sopimuksiin, joiden perusteella maksetaan korvauksia työkyvyttömyysetuuksina vakuutetun työkyvyn vähentymisestä johtuen.

Vakuutus senottajien asiakaskäyttötymisestä syntyvät raukeamisriski ja takaisinostoriski. Vakuutus senottajalla on oikeus lopettaa vakuutus maksujen maksaminen, lopettaa sopimus ennen aikaisesti tai muuttaa sopimusta sopimukseen

sisältyvän option perusteella siten, että muutetussa sopimuksessa yhtiöllä on aiempaa suurempi riski. Yksi esimerkki edellä mainituista optioista on asiakkaan oikeus vaihtaa varojensa tuotto sijoitussidonnaisesta takuukorkoiseksi, mikä kasvattaa markkinariskiä. Toinen esimerkki on eläkkeen lykkääminen, mikä kasvattaa pitkäikäisyysriskiä. Asiakaskäyttötymiseen liittyvälle keskeytysriskille alttiita ovat erityisesti säästövakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset, joissa asiakkaalla on takaisinosto-oikeus sekä riskivakuutukset, jotka vakuutus senottaja voi päättää milloin vain niin halutessaan. Eläkevakuutuksissa takaisinosto on mahdollinen vain poikkeustapauksissa.

Kustannusriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa toteutuvat vakuutus sopimusten hallinnoinnin kustannukset eroavat hinnoittelussa arvioiduista kustannuksista. Vakuutusten keskeyttäminen voi myös vaarantaa vakuutusten hinnoittelussa käytettyjen kustannus oletusten pitävyyden ja siten myötävaikuttaa kustannusriskin toteutumiseen.

15.1 Henkivakuutuksen vakuutusriskien hallintakeinot

Henkivakuutuksen vakuutusriskejä hallitaan vakuutusten turvaavalla hinnoittelulla, huolellisella vastuuvallinnalla sekä jälleenvakuuttamalla. Myös eri vakuutuslajien väliset hajautushyödyt pienentävät riskiä. Henkivakuutuksessa jälleenvakuutetaan tarvittaessa suurimmat yksittäiset riskit sekä riskikeskittymät.

Kuolevuuteen ja pitkäikäisyyteen liittyvät riskit hinnoitellaan vakuutuksen myöntämishetken olosuhteiden ja tilanteen perusteella turvaavasti. Yhtiöllä on hyvin vähäiset oikeudet muuttaa näiden pitkäaikaisten sopimusten hintoja. Tästä syystä riski hinnoitteluperusteiden mahdollisesta muuttumisesta myöhemmin jää vakuutusyhtiön kannettavaksi siten, että uusmyynnin maksuja korotetaan ja yhtiö kirjaa myydylle kannalle vakuutusvelan täydennyksen. Riskiasemaltaan vastakkaisten vakuutusten tarjoaminen vähentää koko vakuutuskannan nettoriskiä.

Myös työkyvyttömyysriskin ensisijainen hallintakeino on turvaava hinnoittelu.

Asiakaskäyttötymiseen liittyvää keskeyttämisriskiä ja riskiä asiakkaan optiosta vaihtaa varojensa tuottoa takuukorkoiseksi hallitaan kilpailukykyisellä tuotevalikoimalla, sopivilla tuoterakenteilla sekä kannusteilla ja sanktioilla sopimusehdoissa.

Kustannusriskiä hallitaan riittävällä kulukurilla sekä turvaavalla hinnoittelulla. Hinnoittelussa tehtyjen oletusten toteutumista seurataan jatkuvasti ja tarvittaessa uusmyynnin maksuja korotetaan ja myydyin vakuutuskannan osalta kirjataan vakuutusvelan täydennys.

15.2 Henkivakuutuksen vakuutusriskien seuranta ja raportointi

Vakuutusriskiliikkeen tulosta seurataan kuukausittain ja tarvittaessa tehdään tarkempia analyysejä. Vuosittain tehdään yksityiskohtaisempi selvitys, jossa tutkitaan riskien toteutumista mm. vakuutuslajeittain ja ikäryhmittäin. Liikekulutulosta seurataan kuukausitasolla vakuutuslajeittain. Lisäksi kuukausittain seurataan asiakaskäyttäytymistä, maksuja, keskeytyksiä ja säästöjen siirtoja tuottoperusteiden välillä.

Lainsäädännölliset muutokset saattavat johtaa sellaisiin vakuutusehtojen muutoksiin, joilla on merkitystä erityisesti vakuutusten uusmyyntiin ja asiakaskäyttäytymiseen. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi pitkäaikaissäätämisen tuotteita tai henkivakuutuksien hinnoitteluperusteita koskevat laki- tai direktiivimuutokset. Henkivakuutusyhtiöt seuraavat lainsäädännön muutoksia ja tarvittaessa sopeuttavat vakuutus sopimusten hinnoittelun ja ehdot lainsäädännön vaatimalla sekä yhtiöiden vakavaraisuudenhallinnan edellyttämällä tavalla.

Henkivakuutuksen vakuutusriskeille on asetettu ryhmätason limiitti, joka kuvaa vakuutusriskien taloudellisen pääomavaateen suhdetta ryhmän pysyviin omiin varoihin. Vakuutusriskien taloudellinen pääomavaade lasketaan vakuutusyhtiön omaa riskimallia käyttäen.

16 Julistus riskienhallintajärjestelyiden riittävydestä

Vakavaraisuusasetuksen 435 artiklan kohdan 1 mukaan OP Ryhmän on julkistettava muun muassa ylimmän hallintoelimen (OP Osuuskunnan hallintoneuvosto) hyväksymä julistus riskienhallintajärjestelyiden riittävydestä.

Hallintoneuvoston julistus:

”Hallintoneuvoston vahvistamat OP Ryhmän riskitoleranssijärjestelmän periaatteet linjaavat, miten ryhmän riskinottoa ohjataan, rajataan ja valvotaan sekä miten riskien- ja vakavaraisuudenhallintaprosessi järjestetään. Periaatteet ovat kaikkia OP Ryhmän yhteisöjä velvoittavia. Riskitoleranssijärjestelmän linjauksia tarkentavat johtokunnan hyväksymät Riskienhallinnan ohje ja Riskipolitiikka.

OP Ryhmän riskienhallinta on integroitu kiinteäksi osaksi ryhmän liiketoimintaa ja sen johtamista. Jokainen ryhmän yhteisö keskittyy toteuttamaan palvelu- ja riskinotto kykynsä mukaista rooliaan yhteisten liiketoimintamallien mukaisesti. OP Ryhmä ja sen yhteisöt varmistavat, että riskienhallinnan resurssit ovat yhteisön liiketoiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävät. Ryhmän riskienhallinta kuten myös compliance-toiminto rakentuvat kolmen puolustuslinjan periaatteelle.

Keskusyhteisön riskienhallinta koostaa vuosittain selvitykset vakavaraisuudesta ja maksuvalmiudesta. Selvityksissä kuvataan riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan menetelmiä, laatua, kattavuutta, ryhmän riskiasemaa sekä pääomien ja likviditeetin riittävyttä. Hallintoneuvoston riskienhallintavaliokunta laati selvitysten pohjalta lausunnot ryhmän pääomien ja likviditeetin riittävydestä, jotka hallintoneuvosto vahvistaa. Selvitysten perusteella hallintoneuvosto on todennut lausunnoissaan, että ryhmän pääomien ja likviditeetin arviointimenettelyt ovat riittävät toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden.

Hallintoneuvosto on todennut, että käytössä olevat riskienhallintajärjestelmät ovat laitoksen profiiliin ja strategiaan nähden riittävät.”

Liite 3. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja esittämisen muutokset

IFRS 9 -standardi Rahoitusinstrumentit

OP Ryhmä otti käyttöön 1.1.2018 IASB:n heinäkuussa 2014 julkaiseman ja EU:n marraskuussa 2016 hyväksymän IFRS 9 -standardin "Rahoitusinstrumentit".

IFRS 9 -standardin käyttöönotto aiheutti muutoksia rahoitusinstrumenttien luokitteluun ja arvostamiseen ja arvonalentumisiin. Samoin sillä oli merkittävä vaikutus muihin rahoitusinstrumentteja käsitteleviin standardeihin, kuten IFRS 7 -standardiin "Rahoitusinstrumentit, liitetiedot". OP Ryhmä jatkoi IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa IFRS 9 -standardin siirtymän jälkeen.

IFRS 9 -siirtymä aiheutti muutoksia laatimisperiaatteisiin sekä oikaisuja taseeseen aiemmin kirjattujen saamisten määriin. Kirjanpitoarvoihin tehdyt oikaisut kirjattiin siirtymäpäivänä 1.1.2018 avaavan taseen omaan pääomaan. IFRS 9 -standardin soveltamisesta aiheutuvia muutoksia IFRS 7 -standardin mukaisiin liitetietoihin esitetään vain vuodelta 2018. Vertailuvuoden 2017 liitetiedot pysyivät vastaavina kuin tilinpäätöksessä 2017.

Luokittelu ja arvostaminen

IFRS 9 -standardin mukainen rahoitusvarojen luokittelu ja arvostaminen perustuvat rahoitusvarojen liiketoiminnallisiin tavoitteisiin sekä sopimusperusteisiin rahavirtaominaisuuksiin.

OP Ryhmä uudelleenluokitteli rahoitusvarat IFRS 9:n mukaisesti perustuen lainojen ja eri saamistodistusten hallinnointiin niiden liiketoiminnallisen tavoitteen saavuttamiseksi sekä saamistodistusten sopimusperusteisiin rahavirtaominaisuuksiin.

Suurin osa OP Ryhmän lainoista ja saamistodistuksista kirjataan edelleen jaksotettuun hankintamenuun tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta.

Merkittävimmät luokittelumuutokset kohdistuivat OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutuksen sijoituksiin, Oman pääoman ehtoisten sijoitusten sekä rahastosijoitusten luokittelu muuttui pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin. OP Ryhmä soveltaa vahinko- ja henkivakuutuksen sijoituksiin väliaikaista poikkeusmenettelyä (ns. overlay approach) IFRS 17 -standardin voimaan tulon asti, joka palauttaa näiden sijoitusten tulosvaikutukset IAS 39 -standardin mukaisiksi.

OP Ryhmän rahoitusvelkojen luokittelua IFRS 9 ei muuttanut.

Arvonalentuminen

Odotettavissa olevat luottotappiot ("ECL") lasketaan tappiota koskeva vähennyserä kaikista jaksotettuun hankintamenuun

arvostettavista ja käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista tase-eristä sekä taseen ulkopuolisista luottositoumuksista ja takaussopimuksista.

Tappiota koskeva vähennyserä lasketaan käyttäen mallinnettuja riskiparametreja ja kaavalla $\text{probability of default (PD)} \times \text{loss given default (LGD)} \times \text{exposure at default (EAD)}$ suurimmalle osalle portfolioista. Poikkeuksena ovat suurimmat yritys vastuut, joita edelleen seurataan saamiskohtaisesti. Tappiota koskeva vähennyserä lasketaan sopimuskohteisesti joko 12 kuukaudelle tai koko voimassaoloajalle riippuen siitä, onko instrumentin luottoriski lisääntynyt raportointipäivänä merkittävästi alkuperäisestä.

Luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan sekä laadullisilla että määrällisillä kriteereillä. Laadulliset tekijät koostuvat erilaisista luottoriskin mittareista (esim. lainanhoitajoustoista). Luottoluokitukset vaikuttavat koko voimassaoloajan PD-lukuun, jonka perusteella määrällinen muutos arvioidaan. Tämän lisäksi luottoriski on kasvanut merkittävästi, mikäli suoritus on erääntynyt yli 30 päivää.

Sopimukset luokitellaan kolmeen eri vaiheeseen:

- Vaihe 1: sopimukset, joiden luottoriski ei ole kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan 12 kuukauden tappiota koskeva vähennyserä.
- Vaihe 2: sopimukset, joiden luottoriski on kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan koko voimassaoloajan tappiota koskeva vähennyserä.
- Vaihe 3: maksukyvyttömät sopimukset, joille lasketaan myös koko voimassaoloajan tappiota koskeva vähennyserä.

Maksukyvyttömyden (default) määritelmässä käytetään yhtenäistä määritelmää vakavaraisuuslaskennan kanssa.

Laskentamalliin sisällytetään tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota ja makroekonomisia skenaarioita. Makroekonomiset skenaarit ovat samoja, joita muutoinkin käytetään OP Ryhmän taloudellisessa vuosisuunnittelussa. Käytettäviä skenaarioita on kolme; perus, vahva ja heikko.

IFRS 9 -standardin soveltamisen vaikutus 1.1.2018 taseeseen on kuvattu jäljempänä taulukoiden avulla.

a) Luokittelu ja arvostaminen

Rahoitusvarojen ja -velkojen arvostusluokat ja kirjanpitoarvot IAS 39 -standardin ja IFRS 9 -standardin mukaisesti avaavassa taseessa 1.1.2018 on ilmoitettu alla olevassa taulukossa. Rahoitusvelkojen luokittelussa ja arvostamisessa ei tapahtunut muutoksia.

Rahoitusvarojen arvostusluokat Taseen varojen erät	IAS 39		IFRS 9	
	Arvostustapa (luokka) 31.12.2017	Kirjanpito- arvo milj. €	Arvostustapa 1.1.2018	Kirjanpito- arvo milj. €
Käteiset varat	Jaksotettu Hankintameno	12 937	Jaksotettu hankintameno	12 937
Saamiset luottolaitoksilta	Jaksotettu hankintameno (lainat ja muut saamiset)	504	Jaksotettu hankintameno	504
Johdannaissopimukset	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 412	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 412
Saamiset asiakkailta	Jaksotettu Hankintameno (lainat ja muut saamiset)	82 193	Jaksotettu hankintameno	82 153
			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti 1)	0
Sijoitusomaisuus				
Kaupankäynnin rahoitusvarat	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	590	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	579
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta (myytävissä olevat rahoitusvarat)	1 399	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	1385
	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	220	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	220
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta (myytävissä olevat rahoitusvarat)	16 372	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	16 279
			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti 1)	104
			Jaksotettu hankintameno	0
	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 309	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 308
			Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	0
	Jaksotettu hankintameno (eräpäivään asti pidettävät sijoitukset)	40	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	30
			Jaksotettu hankintameno	10
	Jaksotettu hankintameno (Muut sijoitustoiminnan lainat, vahinkovakuutus)	2 293	Jaksotettu hankintameno	2 280
			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	8
			Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	6
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	10 126	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti 2)	10 126
Taseen rahoitusvarat yhteensä		133 397		133 343

1) Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset rahoitusvarat, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikutteisesti

2) Käyvän arvon optio

b) Tase-erien täsmäytys IAS 39 -standardin ja IFRS 9 -standardin mukaisesti

IFRS 9 -standardin mukaiset arvostusluokat määritettiin OP Ryhmän eri liiketoimintamallien perusteella sekä kyseisen rahoitusinstrumentin rahavirtaominaisuuksien perusteella. OP Ryhmän liiketoimintamallit perustuvat nykyisiin liiketoiminnan periaatteisiin eivätkä ne muuttuneet IFRS 9 -standardin voimaantulon johdosta.

Tarkempi kuvaus luokitteluvaatimuksista on selostettu laatimisperiaatteiden kohdassa 5.3.

Seuraavassa taulukossa esitetään rahoitusvarojen kirjanpitoarvojen siirtymä aikaisemmasta IAS 39 -standardin mukaisesta arvostusluokasta IFRS 9 -standardin mukaiseen arvostusluokkaan siirtymisajankohtana 1.1.2018.

Luokittelu- ja arvostusmuutokset

Taseen erät, Milj. €	Viite	Kirjanpitoarvo (IAS 39) 31.12.2017	Uudelleen- luokittelu	Uudelleen- arvostus	Kirjanpitoarvo (IFRS 9) 1.1.2018
Käteiset varat		12 937			12 937
Saamiset luottolaitoksilta		504			504
Johdannaissopimukset		3 412			3 412
Saamiset asiakkailta	2)	82 193		-40	82 153
Sijoitusomaisuus					
Kaupankäynnin rahoitusvarat	1)	590	-11		579
Oman pääoman ehtoiset					
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat (Myytävisissä olevat sijoitukset)	3)	1 399	-1 399		0
Käypään arvoon tuloksen kautta	4) 5)	220	1 399	-14	1 605
Vieraan pääoman ehtoiset					
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat (Myytävisissä olevat sijoitukset)	1)	16 372	-58	1	16 315
Käypään arvoon tuloksen kautta	6)	3 309	112	-1	3 420
Jaksotettuun hankintamenuon arvostettavat	7)	2 333	-43		2 290
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti		10 126			10 126
Yhteensä		133 397	0	-54	133 343

Yllä olevaan taulukkoon merkityt uudet IFRS 9 -standardin mukaiset luokitteluvaatimukset on selostettu alla:

- 1) OP Ryhmän likviditeettireserviportfolio luokiteltiin aiemmin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin, myytävissä oleviin-, lainoihin ja saamisiin sekä eräpäivään asti pidettäviin rahoitusinstrumentteihin. Koska OP Ryhmän liiketoimintamalli likviditeettireserviportfoliolle on kerätä sopimukseen perustuvat rahavirrat sekä myynti, koko portfolio luokiteltiin käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavaksi. Liiketoimintamalli perustuu portfolion hallintamekanismeihin sekä aiempaan käytäntöön.
- 2) OP Ryhmä on myöntänyt vähäisen määrän OYL 12 luvun mukaisia pääomalainoja, joiden sopimukseen perustuvat rahavirrat eivät edusta pelkästään pääoman ja koron maksua, sillä takaisinmaksu riippuu yhtiön voitonjakokelpoisista varoista. Nämä rahoitusvarat oli arvostettu IAS 39:n mukaisesti jaksotettuun hankintamenuon. Pääomalainat, yhteensä 26 miljoonaa euroa, arvostettiin IFRS 9:n mukaisesti käypään arvoon 1.1.2018.
- 3) Oman pääoman ehtoiset instrumentit ja rahastosijoitukset luokiteltiin aiemmin myytävissä oleviin sijoituksiin, mutta jotka IFRS 9 -standardin mukaisesti luokiteltiin pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin. Oman pääoman ehtoisia instrumentteja siirrettiin 1 399 miljoonaa euroa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi. Aikaisemmin käyvän arvon rahastoon kirjatut arvostusvoitot/tappiot bruttona, yhteensä 33 miljoonaa euroa, siirrettiin kertyneisiin voittovaroihin.
- 4) Käypään arvoon tuloslaskelman kautta kirjattavien omaisuuserien määrä kasvoi 1 399 miljoonalla eurolla muista arvostusryhmistä siirtyvien luokittelumuutosten seurauksena.
- 5) OP Ryhmällä on paikallista toimintaa tukevia osakeomistuksia, jotka on aiemmin kirjattu hankintamenuon, koska niille ei ole ollut saatavissa luotettavaa käypää arvoa. IFRS 9 -siirtymässä näiden osakeomistusten käypänä arvona on pidetty nollaa, ja tästä käsittelytapamuutoksesta kirjautui 14 miljoonan euron vähennys ennen veroja OP Ryhmän kertyneisiin voittovaroihin. Ne oman pääoman ehtoiset sijoitukset, joille on saatavissa noteerattu käypä arvo, arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.
- 6) OP Ryhmällä oli 111 miljoonaa euroa saamistodistuksia mm. vaihtovelkakirja- ja perpetuaalilainoihin, joiden sopimukseen perustuvat rahavirrat eivät ole yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua. Nämä sijoitukset arvostettiin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin.
- 7) Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset yhteensä 40 miljoonaa euroa, jotka aiemmin arvostettiin jaksotettuun hankintamenuon, luokiteltiin IFRS 9 -standardin siirtymässä niin, että likviditeettiportfolioon sisältyvät saamistodistukset yhteensä 30 miljoonaa euroa arvostettiin käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta ja 11 miljoonaa arvostettiin jaksotettuun hankintamenuon 1.1.2018.

c) Vaikutukset odotettavissa oleviin luottotappioihin

Seuraavassa taulukossa on esitetty tilinpäätökseen 2017 kirjattujen IAS 39- standardin mukaisten toteutuneiden

tappioiden arvonalentumisvarauksen korvaaminen IFRS 9 mukaisilla odotettavissa olevien luottotappioiden varauksella 1.1.2018.

Taseen erät, milj. €	Saamisten arvonalentumiset (IAS 39) 31.12.2017	Uudelleen-arvostus	Odotettavissa olevat luottotappiot (IFRS 9) 1.1.2018
Saamiset asiakkailta	493	40	533
Sijoitusomaisuus (FVOCI)	-	5	5
Taseen ulkopuoliset erät			
Luottositoumukset	-	7	7
Takaukset	-	3	3
Yhteensä	493	55	548

OP Ryhmä siirtyi IFRS 9 -standardin pääsääntöisesti malleilla laskettavaan odotetun luottotappion laskentaan. Tämän johdosta aikaisemmat IAS 39 -standardin mukaiset saamis- ja saamisryhmäkohtaiset arvonalentumiset yhteensä 493 miljoonaa euroa korvattiin IFRS 9 -standardin mukaisilla odotettavissa olevista luottotappioista lasketulla tappiota koskevalla vähennyserällä yhteensä 548 miljoonaa euroa.

Tappiota koskeva vähennyserä kasvoi eniten yritysrahoituksessa, kun taas asuntolainoissa tappiota koskeva vähennyserä laski aiemmasta IAS 39 -arvonalentumisesta niiden hyvän vakuusaseman takia. Henkilöasiakkaissa suurin tappiota koskevan vähennyserän kasvu oli valmiusluotoissa, koska näihin sisältyy myös taseen ulkopuolisen limiitin ennustettu käyttö. Käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavat sijoitukset, luottolupaukset ja takaukset ovat mukana tappiota koskevan vähennyseränlaskennassa ensimmäistä kertaa.

Seuraavassa taulukossa esitetään odotettavissa olevien luottotappioiden -laskennassa olevat vastuut ja niiden tappiota koskevat vähennyserät arvonalentumisvaiheittain. Vaiheeseen 1 luokitellaan sopimukset, joiden luottoriski ei ole kasvanut merkittävästi alkuperäisestä. Vaiheeseen 2 luokitellaan sopimukset, joiden luottoriski on kasvanut merkittävästi alkuperäisestä. Luottoriskin merkittävän kasvun kynnyksarvoina käytetään suhteellisia ja absoluuttisia kynnyksarvoja sekä maksujen viivästymistä yli 30 päivällä. Joskus sopimuksella voi täytyä useampi em. kynnyksarvoista. Seuraavissa taulukoissa yli 30 päivää erääntyneisiin on luokiteltu kaikki tällaiset sopimukset riippumatta siitä, onko myös jokin muu kynnyksarvo täyttynyt. Vaiheeseen 3 luokitellaan maksukyvyttömät sopimukset.

Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut arvonalentumisvaiheittain 1.1.2018:

Taseessa olevat vastuut, milj. €	Vaihe 1		Vaihe 2		Vaihe 3		Vastuut yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet	Yhteensä			
Saamiset asiakkailta (brutto)							
Yritykset	29 649	2 896	500	3 395	816	33 861	
Kotitaloudet	45 166	3 852	172	4 024	463	49 652	
Julkisyhteisöt	140	12	12	24		165	
Muut	868	0	0	0	0	868	
Saamiset asiakkailta yhteensä	75 823	6 759	684	7 443	1 279	84 545	
Taseen ulkopuoliset nostovarot ja limiitit							
Yritykset	3 892	365	0	365	11	4 267	
Kotitaloudet	2 971	68	7	75	4	3 050	
Julkisyhteisöt	173	5		5		178	
Muut	516	0		0	0	516	
Nostovarot ja limiitit yhteensä	7 552	438	7	444	15	8 011	
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset							
Yritykset	7 273	299		299	47	7 619	
Kotitaloudet	1 830	0		0	0	1 830	
Julkisyhteisöt	6	10		10		16	
Muut	1					1	
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	9 110	309		309	47	9 467	
Saamistodistukset Saamistodistukset yhteensä	16 410	39		39	5	16 454	
Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut yhteensä	108 895	7 545	691	8 236	1 346	118 477	

Tappiota koskeva vähennyserä arvonalentumisvaiheittain 1.1.2018

 Taseessa olevat vastuut
 sekä taseen ulkopuoliset
 nostovarjat ja limiitit*,
 milj. €

	Vaihe 1		Vaihe 2		Vaihe 3	ECL yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet	Yhteensä		
Saamiset asiakkailta						
Yritykset	-20	-41	-1	-42	-357	-419
Kotitaloudet	-4	-35	-1	-36	-73	-113
Julkisyhteisöt	0	0	0	0	0	0
Muut	0	0		0	0	0
Saamiset asiakkailta yhteensä	-23	-75	-2	-78	-431	-532
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset**						
Yritykset	-3	-3		-3	0	-5
Kotitaloudet	-5	0		0		-5
Julkisyhteisöt						
Muut						
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	-8	-3		-3	0	-11
Saamistodistukset***	-5	0		0	0	-5
Yhteensä	-36	-79	-2	-81	-431	-548

*Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan yhtenä summana vähentämään tase-erää

**Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan tase-erään varaukset ja muut velat

***Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan käyvän arvon rahastoon muun laajan tuloksen eriin

d) Vaikutukset omaan pääomaan ja CET 1 -tunnuslukuun

Seuraavassa taulukossa esitetään IFRS 9 -standardiin siirtymän vaikutukset omaan pääomaan:

Oman pääoman muutokset, Milj. €	Osuuspääoma	Käyvän arvo rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarat	Yhteensä	Määräysvallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 536	10 982	101	11 083
Aiemman IAS 39 arvonalentumisvarauksen purku				493	493		493
Uusi IFRS 9 mukainen ECL		5		548	-543		-543
IFRS 9 luokittelumuutosten vaikutus							
1) Käypään arvoon arvostettavat	-						
Myytavissä olevien sijoitusten käyvän arvon rahaston purku voittovaroihin		-33		19	-14		-14
2) Jaksotettuun hankintamenoön arvostettavat							
Arvostusmuutos käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta arvostettavaksi siirrettävät		-1			-1		-1
Laskennalliset verojen nettomuutos		1		3	4		4
Oma pääoma 1.1.2018	3 097	148	2 173	5 503	10 921	101	11 023

Tappiota koskevan vähennyserä 548 miljoonaa euroa jäi alle vakavaraisuudessa lasketun odotetun tappion (EL) 791 miljoonaa euroa, joten kirjanpidon tappiota koskevan vähennyserän määrällä ei ollut vaikutusta OP Ryhmän CET1-tunnuslukuun 1.1.2018. Vakavaraisuuden EL:n laskutapa on viranomaisten sääntelemä ja sisältää varovaisuutta mm. erilaisten lattiatasojen muodossa. Kirjanpidon tappiota koskeva vähennyserä kuvaa sen sijaan tämänhetkistä taloudellista tilannetta ja perustuu OP Ryhmän omiin malleihin ilman sisäänrakennettua varovaisuutta. OP Ryhmä ei tule toistaiseksi soveltamaan vakavaraisuusasetuksen mukaista siirtymäsäännöstä ajalla 1.1.2018–31.12.2022, jossa IFRS 9 -standardin arvonalentumislaskennan vaikutuksia voidaan huomioida vaiheittain.

Muutos palkkiojaksotusten laatimisperiaatteisiin

IFRS 9 -standardiin siirtymän yhteydessä tapahtuneen järjestelmäkehityksen myötä OP Ryhmä siirtyi jaksottamaan henkilöasiakkaiden luottojen nostojen yhteydessä maksetut toimitus- ja järjestelypalkkiot efektiivisen koron menetelmällä luoton juoksuajalle. Koska täysin takautuva

soveltaminen ei ollut teknisesti mahdollista, tuloslaskelmasta oikaistiin vain vertailuvuoden 2017 palkkiot. Muutos pienensi vertailuvuoden 2017 nettopalkkiotuottoja 54 miljoonaa euroa ja kasvatti korkokatetta 8 miljoonaa euroa, minkä seurauksena vertailuvuoden tulos laski 37 miljoonaa euroa verojen jälkeen. Taseessa olevat saamiset asiakkailta pienenevät 47 miljoonaa euroa, verosaamiset kasvoivat 10 miljoonaa euroa ja oma pääoma pieneni 37 miljoonaa euroa 31.12.2017. Nämä palkkiot jaksotetaan tuleville vuosille henkilöasiakkaiden keskimääräiselle juoksuajalle.

IFRS 15 -standardin käyttöönotto 1.1.2018

OP Ryhmä on soveltanut IFRS 15 -standardia Myyntituotot asiakassopimuksista 1.1.2018 lähtien. IFRS 15 -standardi koskee OP Ryhmässä pääosin Varallisuudenhoito-segmentin palkkioita ja Pankkitoiminta-segmentin efektiivisen koron laskentaan kuulumattomia palkkioita. IFRS 15 -standardi lisäsi tilinpäätöksen liitetiedoissa esitettävää informaatiota. Nettopalkkiotuotoissa esitettävien palkkiotuottojen ja -kuluja ryhmittelyä tarkennettiin liitetiedoissa.

Nettopalkkiotuotot jaoteltiin asiakassopimuksista kirjattujen palkkiotuottojen ja -kulujen mukaisin ryhmiin.

Nettopalkkiotuotoissa esitetään uusina ryhminä palkkiotuotot ja -kulut terveys- ja hyvinvointipalveluista, omaisuudenhoidopalkkiot, maksetut palkkiot omaisuudenhoidopalveluista, lainopilliset palkkiot sekä rahastojen palkkiokulut. Nettopalkkiotuotot esitetään jaoteltuina segmenteille.

IFRS 15 -standardi ei muuttanut Varallisuudenhoidon hallinnointipalkkioiden tai tuottoerusteisten palkkioiden eikä muidenkaan standardin soveltamisalaan kuuluvien palkkioiden tuloutusajankohtaa verrattuna aikaisempiin käytäntöihin. IFRS 15 -standardiin siirtymisellä ei siten ollut vaikutusta OP Ryhmän tulokseen ennen veroja. OP Ryhmä siirtyi noudattamaan IFRS 15 -standardia täysin takautuvalla menetelmällä, eli vertailuvuoden 2017 tiedot oikaistiin. Alla on kerrottuna nettopalkkiotuottojen erittelyyn tehdyt takautuvat muutokset:

- Terveys- ja hyvinvointipalveluiden palkkiotuotot, 11 miljoonaa euroa, on siirretty liiketoiminnan muista tuotoista palkkiotuottoihin.
- Terveys- ja hyvinvointipalveluiden palkkiokulut, 5 miljoonaa euroa, on siirretty liiketoiminnan muista kuluista palkkiokuluihin.
- Omaisuudenhoidon ja lainopillisten tehtävien palkkiot, 112 miljoonaa euroa, esitetään jatkossa erikseen.
- Arvopapereiden välityskulut, 12 miljoonaa euroa, on jaettu erikseen rahastojen kuluihin ja arvopapereiden välityskuluihin.
- Nettopalkkiotuotot on esitetty jaoteltuna segmenteille.

Esittämisen muutokset

Tuloslaskelman rivi "osuus osakkuusyhtiöiden tuloksesta" esitetään jatkossa sijoitustoiminnan nettotuotoissa ja taseen rivi "osuudet osakkuusyhtiöistä" esitetään taseen erässä sijoitusomaisuus. Merkittävä osa osakkuusyhtiöistä on pääomarahastosijoituksia, jotka arvostetaan käypään arvoon tuloslaskelman kautta IFRS 9 -standardin mukaisesti. Vertailuvuoden tiedot oikaistiin uuden esittämistavan mukaisesti. Taseen rivi "kaupankäynnin rahoitusvarat" esitetään jatkossa erässä sijoitusomaisuus luonteensa mukaisesti. Vertailuvuoden tiedot oikaistiin uuden esittämistavan mukaisesti.

Aiemmin esitettyä vaihtoehtoista tunnuslukua, "saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %", ei enää esitetä, koska IFRS 9 -standardiin siirtymän myötä tunnusluku ei ole sisällöltään vertailukelpoinen. Uutena korvaavana vaihtoehtoisena tunnuslukuna esitetään järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %.

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Liite 4. Korkokate

Miij. €	2018	2017
Korkotuotot		
Saamiset luottolaitoksilta		
Korot	5	4
Negatiiviset korot	23	23
Yhteensä	28	27
Saamiset asiakkailta		
Lainat	1 158	1 158
Rahoitusleasingsaamiset	23	22
Arvoltaan alentuneet lainat ja muut sitoumukset	1	3
Negatiiviset korot	11	8
Yhteensä	1 192	1 191
Saamistodistukset		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	7	7
Arvostettava käypään arvoon tulosvaihteisesti	2	
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat	90	
Jaksotettu hankintameno	1	
Myytavissä olevat		105
Eräpäivään asti pidettävät		1
Lainat ja saamiset		1
Yhteensä	99	114
Johdannaissopimukset		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	703	720
Käyvän arvon suojaus	-101	-117
Rahavirran suojaus	44	37
Rahavirran suojauksen tehoton osuus	0	1
Yhteensä	647	641
Muut	8	9
Yhteensä	1 974	1 983
Korkokulut		
Velat luottolaitoksille		
Korot	0	1
Negatiiviset korot	64	56
Yhteensä	64	57
Velat asiakkaille	60	74
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	249	288
Velat, joilla on huonompi etuoikeus		
Pääomalainat	2	2
Muut	45	45
Yhteensä	47	47
Johdannaissopimukset		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	591	600
Käyvän arvon suojaus	-123	-130
Muut	-92	-65
Yhteensä	377	406
Muut	8	10
Yhteensä	805	882
Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä	1 169	1 101
Suojaavat johdannaiset	-22	-114
Suojauskohteiden arvonmuutokset	28	114
Korkokate yhteensä	1 175	1 102

Efektiiivisen koron menetelmää käyttäen lasketut korkotuotot olivat yhteensä 1 220 miljoonaa euroa.

Liite 5. Vakuutuskate

Milj. €	2018	2017
Vahinkovakuutusmaksutuotot, netto		
Vakuutusmaksutulo	1 468	1 438
Jälleenvakuuttajien osuus	0	-5
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-10	-6
Jälleenvakuuttajien osuus	-3	-3
Yhteensä	1 454	1 424
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto		
Maksetut korvaukset	-951	-889
Jälleenvakuuttajien osuus	30	8
Korvausvastuun muutos*	-6	-109
Jälleenvakuuttajien osuus	13	20
Yhteensä	-915	-970
Vahinkovakuutuksen muut erät	-3	-3
Henkivakuutuksen riskiliike	29	27
Vakuutuskate yhteensä	566	478

* Erään sisältyy vakuutusvelan laskuperustemuutosten seurauksesta 17 miljoonaa euroa (102).

Liite 6. Nettopalkkiotuotot

Tammi-joulukuu 2018, milj. €	Pankki-toiminta	Vahinko-vakuutus	Varallisuuden-hoito	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Palkkiotuotot						
Luotonanto	142	0		4	1	147
Talletukset	3		0	0	0	3
Maksuliike	190			61	-14	238
Arvopapereiden välitys	0		21	0	-4	17
Arvopapereiden liikkeeseenlasku	4		1	4	0	8
Rahastot			144	0	2	146
OmaisuuDENhoito	11		56	1	-11	57
Lainopilliset tehtävät	24			0	0	24
Takaukset	20			0	0	20
Asunnonvälitys	72					72
Vakuutusten välitys	41	13	10	0	-13	51
Henkivakuutuksen kuormitustulo			93			93
Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautus			82			82
Terveys- ja hyvinvointipalvelut		19			-2	17
Muut	79		6	-34	-13	37
Yhteensä	586	32	413	36	-55	1 012

Palkkiokulut

Maksuliike	26	1	1	7	-22	13
Arvopapereiden välitys	0		13	0	-5	8
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	1		0	1	2	3
Rahastot			9		1	10
Omaisuu denhoito	3		14	2	-7	11
Vakuutustoiminta	-10	36	27		-13	40
Terveys- ja hyvinvointipalvelut		7				7
Muut	26	0	4	21	-19	32
Yhteensä	46	44	68	30	-63	125
Nettopalkkiotuotot yhteensä	540	-12	345	6	8	887

Tammi-joulukuu 2017, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuuden- hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Palkkiotuotot						
Luotonanto	140	0		4	1	145
Talletukset	4			0	0	4
Maksuliike	194			75	-25	244
Arvopapereiden välitys	0		25	0	-5	19
Arvopapereiden liikkeeseenlasku	6		2	4	0	11
Rahastot	0		144		4	147
Omaisuu denhoito	11		99	-1	-21	89
Lainopilliset tehtävät	23			0		23
Takaukset	19			0	0	19
Asunnonvälitys	71					71
Vakuutusten välitys	43	15	11		-15	55
Henkivakuutuksen kuormitustulo			96			96
Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioide			67			67
Terveys- ja hyvinvointipalvelut		13			-2	11
Muut	128		7	-86	-20	28
Yhteensä	639	28	450	-5	-83	1 029
Palkkiokulut						
Maksuliike	40	1	1	28	-33	37
Arvopapereiden välitys	0		9		-7	2
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	1		0	1	2	3
Rahastot			7		3	10
Omaisuu denhoito	3	0	17	0	-7	13
Vakuutustoiminta	-6	39	25		-13	45
Terveys- ja hyvinvointipalvelut		5				5
Muut	25	0	5	29	-24	36
Yhteensä	63	46	64	58	-80	150
Nettopalkkiotuotot yhteensä	576	-17	385	-63	-3	879

Liite 7. Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. €	2018	2017
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavien nettotuotot (Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot)		
Saamistodistukset		
Korkotuotot	66	85
Myyntivoitot ja -tappiot	26	44
Valuutta-arvostusvoitot ja -tappiot	18	-46
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-5	0
Yhteensä	105	83
Osakkeet ja osuudet		
Osingot	11	107
Muut tuotot ja kulut	3	2
Myyntivoitot ja -tappiot	0	218
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	0	-38
Yhteensä	14	288
Yhteensä	118	371

	2018	2017
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen nettotuotot		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat		
Saamistodistukset		
Arvostusvoitot ja -tappiot	-5	-3
Yhteensä	-5	-3
Osakkeet ja osuudet		
Arvostusvoitot ja -tappiot	11	0
Osingot ja voitto-osuudet	3	0
Yhteensä	14	1
Johdannaiset		
Arvostusvoitot ja -tappiot	133	164
Yhteensä	133	164
Yhteensä	142	162

Rahoitusvarat, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikutteisesti

Saamistodistukset		
Korkotuotot	23	
Arvostusvoitot ja -tappiot	-4	
Yhteensä	19	
Osakkeet ja osuudet		
Arvostusvoitot ja -tappiot	-33	
Osingot ja voitto-osuudet	63	
Yhteensä	29	

Rahoitusvarat, jotka on nimenomaisesti luokiteltu käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi

Saamistodistukset		
Korkotuotot	45	
Arvostusvoitot ja -tappiot	-39	
Yhteensä	7	
Osakkeet ja osuudet		
Arvostusvoitot ja -tappiot	-24	
Osingot ja voitto-osuudet	14	
Yhteensä	-9	
Johdannaiset		
Arvostusvoitot ja -tappiot	-3	
Yhteensä	-3	

Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavista varoista ja -veloista

Saamistodistukset		
Korkotuotot		61
Myyntivoitot ja -tappiot		-6
Arvostusvoitot ja -tappiot		-36
Yhteensä		19
Osakkeet ja osuudet		
Myyntivoitot ja -tappiot		3
Arvostusvoitot ja -tappiot		9
Osinkotuotot		2
Yhteensä		14
Johdannaiset		
Korkotuotot		2
Myyntivoitot ja -tappiot		70
Arvostusvoitot ja -tappiot		-33
Yhteensä		39
Muut		
Korkotuotot		0
Yhteensä		0
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavista varoista ja -veloista nettotuotot yhteensä		72
Yhteensä käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavien rahoitusvarojen nettotuotot	42	234

Valuuttatoiminnan nettotuotot

Valuutanvaihto		1
Arvostusvoitot ja -tappiot*		37
Valuuttatoiminnan nettotuotot yhteensä		37

* Suojaavien johdannaisten nettotulos oli -4,1 miljoonaa euroa (12,9).

Sijoituskiinteistöjen nettotuotot

Vuokratuotot	73	79
Arvostusvoitot ja -tappiot	-8	18
Vastike- ja hoitokulut	-70	-65
Muut	-5	-3
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	-11	29

Jaksotettuun hankintamenoön kirjattavien nettotuotot
Lainat ja muut saamiset

Korkotuotot	9	10
Korkokulut	-1	-1
Myyntivoitot ja -tappiot	0	2
Arvon alentumiset ja niiden peruutukset	2	-3
Lainat ja muut saamiset yhteensä	11	7

Vahinkovakuutuserät

Diskonttauksen purkautuminen, vahinkovakuutukset	-28	-32
--	-----	-----

Ajan kulumisesta johtuva vahinkovakuutuksen diskonttatun vakuutusvelan lisäys on diskonttauksen purkautuminen. Diskonttauksen purkautuminen lasketaan kuukausittain käyttäen edellisen kuukauden lopun diskonttauskorkoa ja kuukauden alun vakuutusvelkaa. Diskonttauskorko oli 1,5 prosenttia (1,5).

Henkivakuutuserät

Korkohyvitykset asiakkaiden vakuutussäästöille	-85	-89
Korkotäydennysten muutos	38	48
Muut vakuutustekniset erät**	-15	-111
Yhteensä	-62	-152

** Muut vakuutustekniset erät sisältää muiden vakuutusteknistien varausten kuin korkotäydennysten muutokset.

Osakkuusyhtiöt

Käyvän arvon menetelmällä käsiteltävät	21	0
Pääomaosuusmenetelmällä yhdisteltävät	19	27
Yhteensä	41	27

Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä **254** **522**

Liite 8. Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. €	2018	2017
Oman käytön kiinteistöjen vuokratuotot	13	12
Oman käytön kiinteistöjen myyntivoitot	1	2
Leasingsopimukset	4	1
ICT-tuotot	2	0
Perintätoiminta	1	1
Muut*	40	66
Liiketoiminnan muut tuotot yhteensä	61	83

* Baltiassa toimivan tytäryhtiö Seesam Insurance AS:n koko osakekanta myytiin Vienna Insurance Groupille (VIG). Kaupasta kirjattiin kertaluonteista myyntivoittoa yhteensä 16 miljoonaa euroa. Vertailukaudella OP Ryhmä myi korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätealaitekantansa Netsille. Liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattiin kaupasta kertaluonteista tuottoa vertailukaudella 25 miljoonaa euroa. Kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia kirjattiin vertailukaudella aikaisemmilta vuosilta yhteensä 20 miljoonaa euroa.

Liite 9. Henkilöstökulut

Milj. €	2018	2017
Palkat ja palkkiot	582	547
Muuttuva palkitseminen*	41	45
Eläkekulut		
Maksupohjaiset järjestelyt	75	70
Etuuspohjaiset järjestelyt**	-208	65
Muut henkilösivukulut	26	31
Henkilöstökulut yhteensä	516	758

* Liite 50.

** Liite 33.

Henkilöstön lakisääteistä työeläketurvaa hoitavan OP-Eläkekassan edustajisto päätti 31.7.2018 noin 1 068 miljoonan euron eläkevastuun ja työeläketurvaa hoidon siirtämisestä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle. Siirto toteutui 31.12.2018. Vastuiden siirrosta syntyi tulosvaikutteinen erä 286 miljoonaa euroa, mikä kirjattiin vuoden 2018 etuuspohjaisiin eläkejärjestelyihin.

Liite 10. Poistot ja arvonalentumiset

Milj. €	2018	2017
Poistot		
Rakennukset	31	31
Koneet ja kalusto	15	14
Yrityskaupan yhteydessä muodostuneet aineettomat hyödykkeet	30	34
Muut aineettomat hyödykkeet	139	106
Vuokralle annettu omaisuus	0	-1
Muut	4	6
Yhteensä	219	191
Arvonalentumiset		
Oman käytön kiinteistöt	41	32
Liikearvo		0
Tuotemerkki	4	
Tietojärjestelmät	61	23
Yhteensä	106	55
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	325	246

Liite 11. Liiketoiminnan muut kulut

Milj. €	2018	2017
ICT-kulut		
Tuotanto	199	178
Kehittäminen	153	156
Vuokrakulut	9	7
Oman käytön kiinteistöjen kulut	75	75
Oman käytön kiinteistöjen myyntitappiot	2	1
Viranomais- ja tilintarkastusmaksut*	54	13
Jäsenmaksut	4	4
Muilta ostetut palvelut	139	133
Yhteyskulut	38	37
Markkinointikulut	37	35
Yhteiskuntavastuun kulut	10	8
Muut hallinnon kulut	62	66
Vakuutus- ja varmuuskulut	9	10
Vahinkovakuutustoiminnan muut kulut	2	3
Muut	47	37
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	839	764

* Erään sisältyy tilintarkastajille maksettuja palkkioita tilintarkastuksesta 2,0 miljoonaa euroa (2,1), tilintarkastuslain 1 luku 1 §:n ensimmäisen momentin 2 kohdassa tarkoitettuja toimeksiantoista 0,2 miljoonaa euroa (0,3), veroneuvonnasta 0,1 miljoonaa euroa (0,1) ja muista palveluista 0,4 miljoonaa euroa (0,6). KPMG Oy Ab:n suorittamat muut kuin tilintarkastuspalvelut OP Ryhmään kuuluville yhtiöille olivat yhteensä 0,3 miljoonaa euroa ja veroneuvonnasta 0,1 miljoonaa euroa.

OP Ryhmälle vuodelle 2018 laskettu vakaussmaksu oli 39,4 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 vakaussmaksu 24,8 miljoonaa euroa on katettu täysin aiemmin maksetulla pankkiverolla.

OP Ryhmälle vuodelle 2018 laskettu talletussuojamaksu 24,4 miljoonaa euroa (24,1) on katettu täysin vanhasta talletussuojarahastosta tilitetyillä maksuilla.

Kehittämismenot

Miij. €	2018	2017
Kehittämisen ICT-kulut	153	156
Oman työn osuus	50	63
Kehittämisen kulut tuloslaskelmalla yhteensä	203	219
Aktivoidut ICT-menot	170	220
Aktivoitu oman työn osuus	12	14
Aktivoidut kehittämismenot yhteensä	182	234
Kehittämismenot yhteensä	384	454
Poistot ja arvonalentumiset	202	116

Kehitysinvestoinneilla varmistetaan nykyisen liiketoiminnan kilpailukykyisyys ja jatkuvuus sekä toiminnan säädösten mukaisuus ja luodaan edellytyksiä uusille asiakaslähtöisille liiketoimintamalleille. Kehittämisspanostuksista valtaosa kohdistui nykyliiketoiminnan kehittämiseen, mutta uusien liiketoimintojen osuus kasvaa tulevaisuudessa.

Liite 12. Saamisten arvonalentumiset

Miij. €	2018	2017
Luotto- ja takaustappioiden poistetut saamiset	70	79
Palautukset poistetuista saamisista	-15	-15
Odotettavissa olevat luottotappiot** (ECL) saamisista asiakkailta ja taseen ulkopuolisista eristä	-10	
Odotettavissa olevat luottotappiot** (ECL) saamistodistuksista*	1	
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäys		68
Saamiskohtaisten arvonalentumisten vähennys		-91
Ryhmäkohtaiset arvonalentumiset		7
Saamisten arvonalentumiset yhteensä	46	48

* Vakuustoittoiminnan saamistodistusten odotettavissa olevat luottotappiot esitetään sijoitustoiminnan nettotuotoissa.

** Tappiota koskeva vähennyserä on eritelty liitetiedossa 51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä.

Liite 13. OP-bonukset omistaja-asiakkaille

Miij. €	2018	2017
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	222	214
Käyttämättömä vanhentuneet OP-bonukset	4	3
OP-bonukset omistaja-asiakkaille yhteensä	226	217

Liite 14. Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)

	2018
Väliaikaisen poikkeusmenettelyn piirissä olevat sijoitustoiminnan nettotuotot IFRS 9 mukaan kirjattuna	
Rahoitusvarat, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikutteisesti	
Osakkeet ja osuudet	
Arvostusvoitot ja -tappiot	-49
Yhteensä (A)	-49
Väliaikaisen poikkeusmenettelyn piirissä olevat sijoitustoiminnan nettotuotot IAS 39 mukaan laskettuna	
Osakkeet ja osuudet	
Myyntivoitot ja -tappiot	-12
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-11
Yhteensä (B)	-23
Väliaikaisen poikkeusmenettelyn (overlay approach) tuloslaskelma vaikutus (-A+B)	26
Väliaikaisen poikkeusmenettelyn (overlay approach) laaja tuloslaskelma vaikutus -(-A+B)	-26

Liite 15. Tuloverot

Mij. €	2018	2017
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	125	189
Aikaisempien tilikausien verot	3	-1
Laskennalliset verot	95	25
Tuloslaskelman verot	223	214
Yhteisön tuloveroprosentti	20,0	20,0
Voimassaolevan verokannan mukaan laskettujen verojen täsmäytys tuloslaskelmassa esitettyihin veroihin		
Tulos ennen veroja	1 017	1 031
Verokannan mukainen osuus tuloksesta	203	206
Edellisten tilikausien verot	3	-1
Verovapaat tuotot	-29	-31
Vähennyskelvottomat kulut ja Ky-muotoisten yhtymien tulo-osuudet	24	25
Käyttämättömien tappioiden uudelleenarviointi	22	15
Veron oikaisut	1	2
Muut erät	-2	-1
Tuloslaskelman verot	223	214

Varoja koskevat liitetiedot

Liite 16. Käteiset varat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Kassa	83	96
Vaadittaessa maksettavat talletukset keskuspankeissa		
OP Yrityspankki Oyj:n vähimmäisvarantotalletus	703	668
Shekkitilit	11 564	12 173
Käteiset varat yhteensä	12 350	12 937

Eurojärjestelmän vähimmäisvarantojärjestelmän mukaisesti luottolaitokset joutuvat pitämään vähimmäisvarantoja (varantotalletus) kansallisissa keskuspankeissa. Varantotalletus on Euroopan keskuspankin ilmoittaman veloitteprosentin mukainen osuus varantopohjasta. Varantopohjaan luetaan talletukset (laaja) sekä enintään kahden vuoden velkapaperit. Talletuksia toisilta varantovelvollisilta ei lueta varantopohjaan. Varantotalletus on tällä hetkellä 1 prosentti varantopohjasta. OP Ryhmässä luottolaitokset tekevät varantotalletuksen OP Yrityspankki Oyj:hin. OP Yrityspankki Oyj huolehtii ryhmän luottolaitosten valtuuttamana välittäjänä koko ryhmän talletusvelvollisuudesta Suomen Pankkiin.

Liite 17. Saamiset luottolaitoksilta

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Saamiset luottolaitoksilta		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	73	307
Muut	0	0
Yhteensä	73	307
Luotot ja muut saamiset		
Vaadittaessa maksettavat	0	0
Muut	110	198
Saamistodistukset	0	0
Yhteensä	111	199
Yhteensä	184	506
Arvon alentumiset		-2
Tappiota koskeva vähennyserä*	-1	
Saamiset luottolaitoksilta yhteensä	183	504

* Tappiota koskeva vähennyserä on eritelty liitetiedossa 51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä.

Liite 18. Johdannaissopimukset

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät		
Korkojohdannaiset	2 750	2 859
Valuuttajohdannaiset	145	213
Osake- ja indeksijohdannaiset	0	2
Luottojohdannaiset	6	1
Hyödykejohdannaiset	4	25
Muut	0	0
Yhteensä	2 905	3 100
Suojaavat johdannaissopimukset		
Käyvän arvon suojaus		
Korkojohdannaiset	374	192
Valuuttajohdannaiset	142	81
Rahavirran suojaus		
Korkojohdannaiset	0	0
Yhteensä	516	273
Muutoin suojaavat johdannaiset		
Korkojohdannaiset	61	39
Muut		0
Yhteensä	61	39
Johdannaissopimukset yhteensä	3 482	3 412

Tase-erä sisältää johdannaissopimusten positiiviset arvonmuutokset ja maksetut preemiot.

Liite 19. Saamiset asiakkailta

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Luotot yleisölle ja julkisyhteisöille	79 262	75 162
Saamistodistukset	0	0
Rahoitusleasingsaamiset	2 154	1 856
Takaussaamiset	10	11
Muut saamiset	6 180	5 655
Yhteensä	87 606	82 684
Arvon alentumistappiot		-491
Tappiota koskeva vähennyserä*	-525	
Saamiset asiakkailta yhteensä	87 081	82 193

* Tappiota koskeva vähennyserä on eritelty liitetiedossa 51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä.

Luottojen ja takausaamisten arvonalentumisten muutokset saamisista asiakkailta

Milj. €	Luotot	Saamis- todistukset	Pankkitakaus- saamiset	Korkosaamiset	Yhteensä
Arvon alentumiset 1.1.2017	500	-1	9	-1	506
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäykset	67	1	1	-14	55
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten muutokset	7		0		7
Saamiskohtaisten arvonalentumisten peruutukset	-34	0	-1	14	-21
Taseesta poistetut luotot ja takausaamiset, joista tehty saamiskohtainen arvonalentuminen	-56	0	0	0	-56
Arvon alentumiset 31.12.2017	485	0	8	-2	491

Tappiota koskevan vähennyserän muutokset vuodelta 2018 on eritelty liitetiedossa 51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä.

Rahoitusleasingsaamiset

OP rahoittaa rahoitusleasingilla irtainta käyttöomaisuutta, kiinteistöjä ja muita tiloja.

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Rahoitusleasingsopimusten erääntymisajat		
Yhden vuoden kuluessa	585	423
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	1 336	1 132
Yli viiden vuoden kuluttua	326	386
Bruttosijoitus rahoitusleasingsopimuksiin	2 246	1 941
Kertymätön rahoitustuotto (-)	-92	-85
Vähimmäisvuokrien nykyarvo	2 154	1 856
Vähimmäisvuokrasaamisten nykyarvo		
Yhden vuoden kuluessa	557	401
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	1 290	1 089
Yli viiden vuoden kuluttua	307	367
Yhteensä	2 154	1 856

Liite 20. Sijoitusomaisuus

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat (Kaupankäynnin rahoitusvarat)		
Valtion saamistodistukset	3	7
Sijoitus- ja yritystodistukset	290	392
Debentuurit	24	30
Perpetuaalit (ikuiset lainat)	4	9
Joukkovelkakirjalainat	180	150
Muut saamistodistukset	0	1
Osakkeet ja osuudet	81	0
Yhteensä	583	590
Rahoitusvarat, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikutteisesti		
Saamistodistukset	451	
Osakkeet ja osuudet (Overlay- lähestymistapa)	1 085	
Osakkeet ja osuudet (muut kuin Overlay- lähestymistapa)	45	
Yhteensä	1 581	
Rahoitusvarat, jotka on nimenomaisesti luokiteltu käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi		
Saamistodistukset	2 227	
Osakkeet ja osuudet	245	
Yhteensä	2 472	
Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat		
Saamistodistukset		3 310
Osakkeet ja osuudet		220
Yhteensä		3 530
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat rahoitusvarat (Myytavissä olevat rahoitusvarat)		
Saamistodistukset	17 124	16 372
Osakkeet ja osuudet		1 399
Yhteensä	17 124	17 771
Jaksotettu hankintameno		
Saamistodistukset	4	
Muut	65	
Yhteensä	69	
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset		
Saamistodistukset		40
Lainat ja muut saamiset		
Saamistodistukset		5
Muut		157
Yhteensä		161
Sijoituskiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	141	153
Rakennukset	838	851
Yhteensä	979	1 004
Osakkuusyhtiöt		
Osakkuusyhtiöt	237	228
Yhteisyhtiöt	0	0
Yhteensä	237	228
Sijoitusomaisuus yhteensä	23 047	23 324

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen saamistodistusten sekä osakkeiden ja osuuksien erittely noteerauksen ja liikkeeseenlaskijan perusteella

Milj. €	31.12.2018		31.12.2017	
	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet
Noteeratut				
Julkisyhteisöiltä	762		1 733	0
Muilta	2 000	818	1 575	220
Muut				
Julkisyhteisöiltä	17			
Muilta	401	638	2	
Yhteensä	3 181	1 456	3 310	220

Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat rahoitusvarat ja jaksotettuun hankintamenuun arvostettavat sijoitukset 31.12.2018

Milj. €	Saamistodistukset			Osakkeet ja osuudet			Jaksotettuun hankinta- menuun arvostettavat sijoitukset
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankinta- menuon	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankinta- menuon	Yhteensä	
Noteeratut							
Vakuuskelpoiset	12 455		12 455				
Ei vakuuskelpoiset	4 486		4 486	0		0	
Muut							
Julkisyhteisöiltä	7		7				
Muilta	176		176	0	0	0	
Yhteensä	17 124		17 124	0	0	0	

Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat sisältyy huomommalla etuoikeudella olevia julkisesti noteerattuja saamistodistuksia muilta 29 miljoonaa euroa (39).

Myytävässä olevat rahoitusvarat ja eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 31.12.2017

Milj. €	Myytävässä olevat saamistodistukset			Myytävässä olevat osakkeet ja osuudet			Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankinta- menuon	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankinta- menuon	Yhteensä	
Noteeratut							
Vakuuskelpoiset	11 260		11 260				23
Ei vakuuskelpoiset	4 608		4 608	743		743	10
Muut							
Julkisyhteisöiltä	0						
Muilta	505		505	595	62	657	8
Yhteensä	16 372		16 372	1 337	62	1 399	40
Tilikauden arvonalentumistappiot	0		0	-38		-38	

Sijoituskiinteistöjen muutokset, milj. €

	2018	2017
Hankintameno 1.1.	939	910
Lisäykset	65	51
Vähennykset	-85	-97
Siirrot erien välillä	12	76
Hankintameno 31.12.	931	939
Kertyneet käyvän arvon muutokset 1.1.	65	41
Tilikauden käyvän arvon muutokset	-4	17
Vähennykset	-8	-7
Muut muutokset	-5	14
Kertyneet käyvän arvon muutokset 31.12.	48	65
Kirjanpitoarvo 31.12.	979	1 004

Sijoituskiinteistöjen lisäykset sisältää hankinnan jälkeen toteutuneita aktivoituja menoja 13 miljoonaa euroa (14). Poistot, arvonalentumistappiot ja niiden peruutukset aineellisista hyödykkeistä on kirjattu liiketoiminnan muihin kuluihin. Sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutokset on kirjattu sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Sijoituskiinteistöjen käypä arvo sisältää velkaosuuden.

OP Ryhmän yritykset omistavat sijoituskiinteistöjä, joihin kohdistuu aravalainsäädännön mukaisia luovutus- ja myyntihintaa koskevia rajoituksia. Tällaisten kohteiden käypä arvo oli 1 miljoonaa euroa (1). Sijoituskiinteistöihin kohdistuvia, esisopimuksiin perustuvia rakentamis- ja korjausveloitteita OP Ryhmän yrityksillä oli 1 miljoonaa euroa (5).

Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annettujen sijoituskiinteistöjen erittely on liitteessä 44.

Sijoituskiinteistöt sisältävät vakuutena olleita kiinteistöjä 4 miljoonaa euroa (5).

Osakkuusyhtiöistä on kerrottu liitetiedossa 22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset.

Liite 21. Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Osakkeet ja osuudet	9 745	10 113
Muut sijoitukset	26	13
Yhteensä	9 771	10 126

Liite 22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset

Taseeseen merkityt määrät:

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Osakkuusyrietykset	237	228
Yhteisyrietykset	0	0
Yhteensä	237	228

Tuloslaskelmaan merkityt määrät:

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Osakkuusyrietykset	41	27
Yhteensä	41	27

Sijoitukset osakkuus- ja yhteisyrietyksiin

OP Ryhmällä on 18 (19) osakkuusyrietystä ja 3 (3) yhteisyrietystä, jotka yksittäin tarkasteltuna eivät ole merkittäviä. Yllä olevassa taulukossa on esitetty OP Ryhmän osuus näiden osakkuus- ja yhteisyrietysten tuloksesta. Neljä (3) osakkuusyrietyksenä käsiteltäviä pääomasijoitusrahastoa on arvostettu käypään arvoon IAS 28:n mukaisesti.

OP Ryhmän sijoituksille osakkuus- ja yhteisyrietyksiin ei ole noteerattua markkinahintaa.

Osakkuus- tai yhteisyrietysoosuksiin ei liity ehdollisia velkoja. Yhteisyrietyksiin ei liity myöskään sellaisia tilinpäätökseen merkitsemättömiä sitoumuksia, jotka koskevat rahoituksen tai voimavarojen järjestämistä tai veloitetta toisen sijoittajan omistusoosuuden hankintaan tiettyjen vastaisten tapahtumien toteutuessa.

Milj. €	Pääomaosuus- menetelmällä yhdistellyt osakkuusyrietykset		Käypään arvoon arvostetut osakkuusyrietykset		Yhteisyrietykset	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Jatkuvien toimintojen voitosta	19	9	21	18		
Laajasta tuloksesta	19	9	21	18		

Yllä esitetty yhteenveto käypään arvoon arvostetuista osakkuusyrietyksistä perustuu yritysten tilinpäätöksiin.

Liite 23. Aineettomat hyödykkeet

Aineettomien hyödykkeiden muutokset, milj. €	Liikearvo	Tuotemerkit	Vakuutus sopimuksiin liittyvät asiakassuhteet ja vakuutusten hankintamenot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2018	634	179	0	517	1 154
Lisäykset*				182	182
Vähennykset	-1	-13		-10	-38
Siirrot erien välillä				0	0
Hankintameno 31.12.2018	633	166		507	1 323
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2018		-7	0	-406	-517
Tilikauden poistot				-31	-138
Tilikauden arvonalentumiset		-4			-61
Vähennykset		7		10	7
Muut muutokset				0	0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2018	0	-4		-428	-708
Kirjanpitoarvo 31.12.2018	633	162		79	615

* Sisäisen kehittämistyön osuus 12 miljoonaa euroa (14).

Aineettomien hyödykkeiden muutokset, milj. €	Liikearvo	Tuotemerkit	Vakuutus sopimuksiin liittyvät asiakassuhteet ja vakuutusten hankintamenot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2017	634	179		514	959
Lisäykset*				3	236
Vähennykset					-39
Muut muutokset				0	0
Siirrot erien välillä				-1	-1
Hankintameno 31.12.2017	634	179		517	1 154
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2017		-7		-373	-433
Tilikauden poistot				-34	-94
Tilikauden arvonalentumiset					-16
Vähennykset					27
Muut muutokset				-1	-1
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2017		-7		-406	-517
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	634	172		110	638

Muut aineettomat hyödykkeet

Kirjanpitoarvo, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Tietojärjestelmät	391	344
Kehitettävät tietojärjestelmät	222	286
Muut	2	7
Yhteensä	615	638

Aineettomat hyödykkeet, joiden taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Liikearvo	633	634
Tuotemerkit	162	172
Yhteensä	795	807

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankittujen tuotemerkkien vaikutusaika on arvioitu rajoittamattomaksi, sillä ne vaikuttavat rahavirtojen kerryttämiseen määrittelemättömän ajan.

Liikearvon arvonalentumistesti

Liikearvo, milj. €	Hankittu liiketoiminta	2018	2017
Vahinkovakuutus	Pohjola-Yhtymä Oy:n vahinkovakuutuksen ja Excenta Oy:n työhyvinvoinnin liiketoimintojen hankinta	392	393
Varallisuudenhoito	Pohjola-Yhtymä Oy:n rahasto-, varainhoito- ja henkivakuutus liiketoimintojen hankinta	217	217
Pankkitoiminta	Pohjola Finance Oy:n liiketoimintojen hankinta	13	13
Muu toiminta	Pohjola-Yhtymä Oy:n ICT-toimintojen hankinta ja Checkout Finland Oy:n liiketoimintojen hankinta	12	12
Yhteensä		633	634

Liikearvon arvonalentumistestaus

Liikearvot määräytyivät kauppahinnan kohdistamisprosessissa eli ns. PPA (Purchase Price Allocation) -selvityksissä. Syntyneet liikearvot kohdistettiin kassavirtaa tuottaville yksiköille (CGU:t), jotka olivat joko liiketoimintasegmenttejä tai niihin sisältyviä yrityksiä. Liikearvojen arvonalentumistestaukset suoritettiin IAS 36:n mukaisesti vastaaville kassavirtaa tuottaville liiketoiminnoille kuin mille hankintamenolaskelmat laadittiin.

OP Ryhmän kassavirtayksikköjen arvo on liikearvojen testausta varten määritelty käyttämällä yli-/alijäämän nykyarvomenetelmää ("Excess Returns" -menetelmä). Menetelmässä kuluvan tilikauden ja tulevien tilikausien voitosta vähennetään oman pääoman tuottovaatimus. Mahdollinen ylijäävä tuotto diskontataan oman pääoman tuottovaatimusta vastaavalla diskonttokorolla rahavirtojen nykyarvon määrittämiseksi.

Testausperiodin pituudeksi määriteltiin IAS 36 -standardin mukainen 5 vuoden testausjakso jäännösarvoineen.

Kassavirtalaskelmissa käytetyt ennusteet perustuvat OP Osuuskunnan hallintoneuvoston vuonna 2016 vahvistamaan OP Ryhmän kehittämisen pitkän aikavälin suuntaviivat määrittävään liiketoimintastrategiaan ja niistä johdettuihin odotuksiin liiketoimintojen kehittämisestä vuosina 2019–2021. Vuoden 2021 jälkeisten kausien kassavirtojen kasvu vaihtelee 1,5–4 prosentin välillä. Henkivakuutusliiketoiminnassa korkotuottoisen maksutulon odotetaan voimassa olevan strategian mukaisesti edelleen laskevan koko testausperiodilla.

Diskonttokorkona laskelmissa on käytetty markkinaehtoista oman pääoman kustannusta, joka on linjassa sovellettujen arvonnäyritysmetodien kanssa (ts. kassavirtojen kautta on määritetty vain oman pääoman sijoittajille kuuluvaa arvoa, joka on diskontattu oman pääoman tuottovaatimuksella). Laskelmissa käytetty diskonttokorko ennen veroja (ts. IFRS WACC) vaihteli 7,4–9,9 prosentin välillä. Vuonna 2017 diskonttokorko vaihteli 7,4–10,2 prosentin välillä. Markkinatietoihin perustuen vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnan diskonttokorkoa laskettiin 0,5 prosenttiyksiköllä 7,3 prosenttiin, varainhoito- ja rahastoliiketoiminnalle diskonttokorkoa laskettiin 1,9 prosenttiyksiköllä 6,6 prosenttiin sekä OP Financen liiketoiminnalle diskonttokorkoa laskettiin 0,6 prosenttiyksiköllä 6,8 prosenttiin. ICT liiketoiminnan diskonttokorkoa verojen jälkeen nostettiin 0,4 prosenttiyksiköllä 6,7 prosenttiin vastaamaan markkinatiedon kautta saatua diskonttokorkotasoa.

Liikearvojen arvonalentumistestaukset eivät ole johtaneet arvonalentumiskirjauksiin.

Liikearvon herkkyyshanalyysi

Herkkyyshanalyysi suoritettiin kullekin kassavirtayksikölle erikseen perustuen kunkin kassavirtayksikön keskeisiin muuttujiin. Herkkyyshanalyysissä käytetyt muuttujat olivat samat kuin vertailuvuonna. Yhden muuttujan muutos suhteessa ennusteissa käytettyihin arvoin aiheuttaa arvonalentumisriskin. Herkkyyshanalyysi ei sisällä kaikkien keskeisten muuttujien yhtäaikaista muutoksia.

Herkkyysanalyysissa käytetyt keskeiset muuttajat ja niiden muutokset, jotka aiheuttavat arvonalentumisriskin

Segmentti	Hankittu liiketoiminta	Keskeiset muuttajat	Ennusteissa käytetty arvo, %	Arvonalentumisriskin aiheuttama muutos, %-yksikköä
Vahinkovakuutus	Vahinkovakuutusliiketoiminta	Diskonttokorko, %	8,7	9,0
		Yhdistetty kulusuhde, %	90-92	9,41
		Sijoitustoiminnan nettotuotto, %	2,3-4,0	-3,8
Varallisuudenhoito	Varainhoitoliiketoiminta	Diskonttokorko, %	7,9	21,7
		Hallinnoitavien varojen kasvu, %	4,0	-10,5
		Kulujen kasvu, %	1,5	10,7
	Henkivakuutusliiketoiminta	Diskonttokorko, %	9,9	5,4
		Liikekulujen kasvu, %	1,5	2,5
		Sijoitustoiminnan marginaali, %	0,5-2,6	-0,4
	Rahastoliiketoiminta	Diskonttokorko, %	7,4	16,5
Rahastopääomien kasvu, %		4	-11,0	
Kiinteäluonteisten kulujen kasvu, %		1,5	11,4	
Pankkitoiminta	OP Finance Oyn liiketoiminta	Diskonttokorko, %	8,1	14,8
		Luottokannan kasvu, %	2,0-4,1	-15,7
		Kulujen kasvu, %	2,0	14,4
Muu toiminta	ICT-liiketoiminta	Diskonttokorko, %	7,9	52,2
		Palvelutuottojen kasvu, %	0,1 / 6,1	-65,9
		Kate, %	2,0	-1,7

Tuotemerkkien arvonalentumistestaus

OP Ryhmän tuotemerkit ovat syntyneet kokonaisuudessaan Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankinnasta. Arvonalentumistestaus on suoritettu erikseen IAS 36:n mukaisesti Pohjola-, Eurooppalainen- sekä A-vakuutus-tuotemerkeille. Seesam-tuotemerkki myytiin Vienna Insurance Groupille (VIG osana Seesam Insurance AS:n koko osakekannan sekä Latvian ja Liettuan sivuliikkeiden myyntiä).

Tuotemerkkien arvo on määritetty soveltaen "relief from royalty" -menetelmää, jossa tuotemerkkien arvoksi määriteltiin tuotemerkin omistamisesta tulevaisuudessa kertyvät nykyhetken diskonttatut rojaltilisäästöt. Pohjola-tuotemerkin testauksessa diskonttokorkona käytettiin vahinkovakuutus- ja työterveyspalveluiden markkinaehtoisten oman pääoman kustannusten (7,3 ja 7,3 prosenttia painotettua keskiarvoa lisättynä hyödykekohtaisella 3 prosentin riskipreemiolla. Muiden tuotemerkkien testauksessa diskonttokorkona on käytetty vahinkovakuutusliiketoiminnalle määritettyä markkinaehtoista oman pääoman kustannusta (7,3 prosenttia lisättynä hyödykekohtaisella 3 prosentin riskipreemiolla. Vuoden 2018 testauksessa on käytetty samaa riskipreemiota ja vastaavia rojaltiliprosentteja kuin PPA-selvityksessä ja aikaisempien vuosien testauksissa.

Tuotemerkkien testausperiodin pituudeksi määritettiin IAS 36 -standardin mukainen 5 vuotta. Kassavirtalaskelmissa käytetyt ennusteet perustuvat vahinkovakuutusliiketoiminnan päivitettyihin strategialukuihin vuosille 2019-2021 ja niistä johdettuihin odotuksiin liiketoiminnan kehittymisestä jatkossa. Ennustekauden jälkeisten kausien kassavirtojen kasvuna käytettiin 3 prosentin inflaatio-odotusta.

OP Ryhmä suunnittelee ottavansa käyttöön Pohjola-nimen vahinkovakuutusliiketoiminnassa vuoden 2019 aikana. OP Vakuutus Oy tunnettaisiin jatkossa nimellä Pohjola Vakuutus Oy. Vahinkovakuutusliiketoiminnan brändiudistuksen myötä Pohjola Terveiden nimi muuttuu Pohjola Sairaalaksi, ja se keskittyy jatkossa sairaalatoimintaan. Toteutuessaan tämä muutos astuu voimaan vuoden 2019 aikana. Pohjola-tuotemerkin arvonalentumistestauksen yhteydessä arvioitiin em. muutoksen vaikutus tuotemerkin taloudelliseen vaikutusaikaan sekä testausperiodin pituuteen, testauksessa käytettyyn diskonttokorkoon, riskipreemioon sekä rojaltiliprosenttiin. Tuotemerkin todettiin olevan edelleen IAS 36 mukaisesti taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamaton aineeton hyödyke. Tuotemerkkiä käytetään jatkossa myös perinteiseen vakuutustoimintaan, joten testausperiodiksi palautettiin alkuperäinen 5 vuotta. Aiemmin testausperiodia oli pidennetty 15 vuoteen, koska tuotemerkkiä käytettiin ainoastaan nopeasti kasvavaan terveydenhoito- ja hyvinvointiliiketoimintaan. Muihin parametreihin ei tehty olennaisia muutoksia, koska parametrit olivat alunperinkin vakuutusliiketoimintaan sopivat. Tuotemerkin testauksessa huomioitiin tuotemerkin alla jatkossa toimivien liiketoimintojen liikevaihtoon rinnastettavissa olevat kassavirrat.

Tuotemerkkien arvonalentumistestauksen johdosta tuotemerkeille ei ole tarvetta tehdä arvonalentumiskirjauksia vuoden 2018 tilinpäätöksessä. Eurooppalainen -tuotemerkki on kuitenkin kirjattu alas tilinpäätöksessä, koska yhtiö suunnittelee fuusioitavan OP Vakuutukseen.

Muiden olennaisten aineettomien hyödykkeiden arvonalentumistestaus

OP Ryhmän asiakassuhteita ja vakuutus sopimukset on hankittu osana Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankintaa. Lisäksi osana Aurum Sijoitusvakuutus Oy:n hankintaa vuonna 2012 OP Ryhmän taseeseen kohdistettiin asiakassuhteisiin ja vakuutus sopimuksiin kohdistettavaa aineetonta hyödykettä.

Vahinkovakuutuksen asiakassuhteista muodostuneet aineettomat hyödykkeet kirjattiin tasapoistoin kuluksi vuoden 2018 aikana. Henkivakuutuksen asiakassuhteista sekä henkivakuutuksen vakuutus sopimuksista muodostuneet aineettomat hyödykkeet kirjataan etupainotteisin poistoin kuluksi arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa, eikä niissä ole havaittu viitteitä arvonalentumiskirjaustarpeesta.

Liite 24. Aineelliset hyödykkeet

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Omassa käytössä olevat kiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	80	82
Rakennukset	589	649
Koneet ja kalusto	53	51
Muut aineelliset hyödykkeet	15	16
Vuokralle annettu omaisuus	0	0
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	737	798
josta keskeneräiset hankinnat	4	42

Aineellisten hyödykkeiden muutokset, milj. €	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Vuokralle annettu omaisuus	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2018	1 175	130	18	2	1 325
Lisäykset	40	18	1	0	60
Vähennykset	-25	-7	-2	-1	-35
Siirrot erien välillä	-14	1	0		-13
Hankintameno 31.12.2018	1 176	141	17	1	1 336
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2018	-445	-78	-2	-2	-527
Tilikauden poistot	-34	-15	-1	0	-50
Tilikauden arvonalentumiset	-39		-3		-41
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	0				0
Vähennykset	7	5	0	1	13
Muut muutokset	3		3		6
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2018	-508	-88	-2	-1	-599
Kirjanpitoarvo 31.12.2018	668	53	15	0	737

Aineellisten hyödykkeiden muutokset, milj. €	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Vuokralle annettu omaisuus	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2017	1 226	214	34	5	1 479
Lisäykset	119	22	1	0	142
Vähennykset	-94	-106	-17	-3	-220
Siirrot erien välillä	-76	0	0	0	-76
Hankintameno 31.12.2017	1 175	130	18	2	1 325
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2017	-419	-169	-16	-4	-609
Tilikauden poistot	-35	-14	-1	0	-50
Tilikauden arvonalentumiset	-39	0	0	0	-39
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	0	0	0	0	0
Vähennykset	54	105	15	2	176
Muut muutokset	-5	0	0	0	-5
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2017	-445	-78	-2	-2	-527
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	731	51	16	0	798

Liite 25. Muut varat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Maksujenvälityssaamiset	21	67
Eläkevarat	34	0
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot		
Korot	195	199
Korot johdannaissaamisista	170	199
Palkkiosaamiset omaisuudenhoidosta	7	8
Tuottoperusteiset palkkiot omaisuudenhoidosta	1	13
Merkintä-, lunastus- ja hallinnointipalkkiosaamiset	23	26
Muut vakuutustoiminnan erät	86	86
Muut	58	26
Johdannaissaamiset, keskusvastapuoliselvitys	3	11
Johdannaissopimusten CSA saamiset	458	543
Arvopaperisaamiset	20	17
Saamiset ensivakuutustoiminnasta	322	311
Korvaustenhoitosopimukset	181	181
Saamiset jälleenvakuutustoiminnasta	73	80
Jälleenvakuuttajien osuus vakuutusmaksuvastuusta	8	11
Jälleenvakuuttajien osuus korvausvastuusta	97	84
Muut saamiset	278	270
Yhteensä	2 033	2 131

Liite 26. Verosaamiset ja -velat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Tuloverosaamiset	61	55
Laskennalliset verosaamiset	148	169
Verosaamiset yhteensä	209	224
Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Tuloverovelat	4	15
Laskennalliset verovelat	917	874
Verovelat yhteensä	921	890
Laskennalliset verosaamiset	31.12.2018	31.12.2017
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista rahoitusvaroista (Myytävissä olevista rahoitusvaroista)	2	0
Poistoista ja arvonalennuksista	6	4
Varauksista ja luottojen arvonalentumisista	16	18
Verotuksellisista tappioista	1	1
Rahavirran suojauksesta	4	4
Vakuutusvelan korkoriskin suojauksesta	9	-2
Yleiseen liikkeeseen laskettujen arvopapereiden jaksotuserosta		0
Johdannaisten jaksotuserosta	7	8
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	46	79
Konserniyhdistelyistä	33	25
Muista väliaikaisista eroista	47	47
Netotettu laskennallisista verovelosta	-23	-16
Yhteensä	148	169

Laskennalliset verovelat	31.12.2018	31.12.2017
Verotuksellisista varauksista	671	617
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista rahoitusvaroista (Myytavissä olevista rahoitusvaroista)	0	64
Rahavirran suojauksesta	12	8
Tasoituserien eliminoinnista	66	59
Sijoitusten käypään arvoon arvostamisesta	47	35
Yritysostojen kauppahinnan kohdistuksesta	44	51
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	43	20
Konserniyhdistelyistä	11	3
Muista väliaikaisista eroista	45	33
Netotettu laskennallisista verosaamisista	-23	-16
Yhteensä	917	874
Laskennallinen verosaaminen (+/-)velka (-), netto	-769	-705
Laskennallisten verojen muutokset	31.12.2018	31.12.2017
Laskennalliset verosaamiset/-velat 1.1.	-705	-707
Laskentaperiaatteiden muutosten vaikutus yhteensä	3	
Laskennalliset verosaamiset / -velat 1.1.	-703	-707
Kirjattu tuloslaskelmaan		
Tappioiden vaikutuksista	0	0
Varauksista ja saamisten arvonalentumisista	-2	1
Verotuksellisista varauksista	-54	-42
Poistoista ja arvonalentumisista	6	6
Tasoituserien eliminoinnista	-7	1
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	-38	8
Vakuutusvelan korkoriskin suojauksesta	12	-10
Yleiseen liikkeeseen laskettujen arvopapereiden jaksotuserosta	0	-1
Johdannaisten jaksotuserosta	-2	0
Sijoitusten arvostuksesta	-13	-8
Muut	2	17
Kirjattu laajaan tuloslaskelmaan		
Käyvän arvon rahasto		
Käyvän arvon arvostuksesta	43	4
Rahavirran suojauksesta	-13	-1
Siirrot tuloslaskelmaan	13	41
Etuuspohjaisista järjestelyistä johtuvat vakuutusmatemaattiset voitot/(tappiot)	-18	-10
Uudelleenarvostusrahaston muutos		-4
Muut	5	-3
Laskennalliset verosaamiset yhteensä 31.12., (+/-)velka (-), netto	-769	-705
Tuloverosaamiset, (+/-)velka (-), netto	57	39
Verosaamiset yhteensä, (+/-)velka (-), netto	-712	-666

Sellaiset verotukselliset tappiot, joista ei ole kirjattu laskennallista verosaamista olivat vuoden 2018 lopussa 189 miljoonaa euroa (87). Tappiot vanhenevat ennen vuotta 2028.

Baltian tytäryritysten jakamattomista voittovaroista 22 miljoonasta eurosta (56) ei ole kirjattu laskennallista verovelkaa, koska varat on sijoitettu kyseisiin maihin pysyvästi.

Velkoja ja omaa pääomaa koskevat liitetiedot

Liite 27. Velat luottolaitoksille

Miij. €	31.12.2018	31.12.2017
Velat keskuspankeille	4 006	4 023
Velat luottolaitoksille		
Vaadittaessa maksettavat		
Talletukset	1	141
Muut velat	1	0
Yhteensä	2	141
Muut kuin vaadittaessa maksettavat		
Talletukset	730	974
Muut velat	68	20
Yhteensä	798	993
Velat luottolaitoksille ja keskuspankeille yhteensä	4 807	5 157

Liite 28. Johdannaissopimukset

Miij. €	31.12.2018	31.12.2017
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät		
Korkojohdannaiset	2 316	2 368
Valuuttajohdannaiset	145	196
Osake- ja indeksijohdannaiset	0	0
Luottojohdannaiset	4	0
Muut	8	26
Yhteensä	2 474	2 591
Suojaavat johdannaissopimukset		
Käyvän arvon suojaus		
Korkojohdannaiset	289	342
Valuuttajohdannaiset	57	86
Muut		0
Rahavirran suojaus		
Korkojohdannaiset	1	8
Yhteensä	347	436
Johdannaissopimukset yhteensä	2 821	3 026

Tase-erä sisältää johdannaissopimusten negatiiviset arvonmuutokset ja saadut preemiot.

Liite 29. Velat asiakkaille

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat		
Yksityiset	35 990	33 505
Yritykset ja julkisyhteisöt	23 911	22 383
Yhteensä	59 902	55 889
Muut		
Yksityiset	1 292	1 548
Yritykset ja julkisyhteisöt	133	554
Yhteensä	1 425	2 102
Talletukset yhteensä	61 327	57 991
Muut rahoitusvelat		
Vaadittaessa maksettavat		
Yksityiset	17	13
Yritykset ja julkisyhteisöt	0	0
Yhteensä	17	14
Muut		
Yritykset ja julkisyhteisöt	4 767	7 545
Yhteensä	4 767	7 545
Muut rahoitusvelat yhteensä	4 785	7 559
Velat asiakkaille yhteensä	66 112	65 549

Liite 30. Vakuutusvelka

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Vahinkovakuutuksen vakuutusvelka	3 157	3 143
Henkivakuutuksen muu kuin sijoitussidonnainen taattujen osien vakuutusvelka	6 354	6 842
Henkivakuutuksen muu kuin sijoitussidonnainen sijoitussopimusten taattujen osien velka	3	3
Yhteensä	9 514	9 987

Velat vahinkovakuutus sopimuksista ja jälleenvakuuttajien osuus

Milj. €	31.12.2018			31.12.2017		
	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto
Eläkemuotoinen korvausvastuu	1 510	-4	1 506	1 516	-6	1 510
Muut tapauskohtaiset varaukset	182	-69	113	194	-53	141
Ammattitautien erillisvaraus	13		13	14		14
Kollektiivinen korvausvastuu	761	-23	737	779	-25	754
Varatut korvaushoitokulut	101		101	67		67
Vakuutusmaksuvastuu	569	-8	561	585	-11	574
Vastuvelan korkosuojat	21		21	-12		-12
Vahinkovakuutuksen vakuutusvelka yhteensä	3 157	-104	3 053	3 143	-95	3 048

Vakuutus sopimuksista aiheutuvan vakuutusvelan ja jälleenvakuutus sopimuksista aiheutuvien saamisten muutokset

Milj. €	2018			2017		
	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto
Korvausvastuu						
Korvausvastuu 1.1.	2 557	-84	2 473	2 430	-64	2 365
Maksetut korvaukset tilikaudella	-1 075	30	-1 045	-1 004	8	-996
Velan/saamisen muutos	1 081	-42	1 039	1 113	-28	1 085
Tilikaudella sattuneet vahingot	1 121	-40	1 081	1 043	-25	1 018
Lisäys (vähennys) edellisiin tilikausiin	-39	-2	-42	-32	-3	-35
Diskonttokoron muutos				102		102
Diskonttauksen purkautuminen	27		27	31		31
Korkosuojiin arvonmuutos	25		25	-12		-12
Myydyt liiketoiminnot	-28		-28			
Kurssivoitot (tappiot)	0		0	0	0	0
Korvausvastuu 31.12.	2 588	-97	2 491	2 557	-84	2 473
Jäljellä olevan sopimusajan velka						
Vakuutusvelka 1.1.	585	-11	574	578	-14	565
Lisäys	539	-7	532	524	-6	518
Vähennys	-528	10	-518	-518	9	-509
Myydyt liiketoiminnot	-27		-27			
Diskonttauksen purkautuminen	1		1	1		1
Vakuutusvelka 31.12.	569	-8	561	585	-11	574
Vahinkovakuutuksen vakuutusvelka yhteensä	3 157	-105	3 052	3 143	-95	3 048

Vakuutus sopimusten jäljellä olevan sopimusajan vakuutusvelka on määritetty pääosin sopimuskohtaisesti pro rata parte temporis -säännöllä.

Vahinkovakuutus sopimuksista aiheutuvan vakuutusvelan määrittäminen

a) Käytetyt menetelmät ja oletukset

Vakuutusvelan määrä on arvioitu siten, että se riittää kohtuullisen suurella todennäköisyydellä vakuutus sopimuksista aiheutuvien veloitteiden suorittamiseen. Tämä on toteutettu siten, että vakuutusvelalle on ensin arvioitu odotusarvo ja sen jälkeen on määritetty sen epävarmuudesta johtuva varmuuslisä.

Eläkemuotoinen korvausvastuu on jatkuvana eläkkeenä maksettavien ansionmenetykskorvausten kassavirran diskontattu nykyarvo. Käytetty diskonttauskorko päätetään ottaen huomioon vallitseva korkotaso, lain edellyttämä turvaavuus, viranomaisen asettama diskonttauskoron yläraja sekä vakuutusvelkaa kattavalle omaisuudelle saatava kohtuullinen tuotto-odotus. Käytetty diskonttauskorko vuoden 2018 lopussa on 1,5 % (1,5 %). Kuolevuusmallina on käytetty Suomen väestötilastoon pohjautuvaa ikäkohorttikuolevuusmallia, joka olettaa havaitun elinikien pitenemisen trendin jatkuvan.

Korvausvastuuseen sisältyy asbestivastuita, jotka ovat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ammattitautitapauksia. Näiden korvausten kassavirtaennuste perustuu selvitykseen, jossa on otettu huomioon se, kuinka paljon asbestia on vuosittain käytetty raaka-aineena Suomessa, sekä se, miten eri asbestisairauksien latenssiajat ovat jakautuneet. Asbestikorvausten kehitymistä seurataan vuosittain, ja toteutuma on noudattanut ennustetta hyvin.

Kollektiivisen korvausvastuun määrittämiseen on käytetty useita tilastollisia menetelmiä: Bornhuetter-Ferguson, Cape Cod ja Chain Ladder. Näitä sovellettaessa joudutaan menetelmän valinnan lisäksi tekemään myös muita valintoja kuten esimerkiksi päättämään, kuinka monen sattumisvuoden tilastoaineistoon niitä sovelletaan.

Kollektiivisen korvausvastuun määrittämisessä suurimmat riskit liittyvät

- Tulevan inflaation arvioimiseen (pl. lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat ansionmenetykskorvaukset)
- Korvauskäytäntöjen ja lakimuutosten aiheuttamien muutosten oikaisemiseen korvausten kehityskolmioissa (eli antaako historia oikean kuvan tulevaisuudesta)
- Historiatietojen oikeellisuuteen kymmenien vuosien ajalta.

Kollektiivisesta korvausvastuusta ainoastaan eläkemuotoinen vastuu on diskontattu.

Kollektiivista korvausvastuuta arvioitaessa konsernin vahinkovakuutus sopimuskanta on jaettu useaan eri luokkaan riskin ja muun muassa maksettujen korvausten kassavirran maturiteetin perusteella. Jokaisessa luokassa kollektiivinen korvausvastuu lasketaan ensin kullakin yllä mainitulla tilastollisella menetelmällä. Näistä on valittu se, mikä sopii parhaiten tarkasteltavaan luokkaan. Valinnan kriteereinä on käytetty sitä, kuinka hyvin malli olisi ennustanut aikaisempien sattumisvuosien kehittymisen, sekä menetelmän antaman arvion herkkyyttä käytettävien tilastovuosien lukumäärälle. Valitun menetelmän antamaan odotusarvoon on lisätty varmuuslisä 2–10 %. Varmuuslisän määrään vaikuttaa tulevien kassavirtojen epävarmuus ja duraatio sekä historiatietojen laatu.

Lakisääteisen tapaturma- ja liikennevakuutuksen sairaanhoitokulu- ja kuntoutuskorvausten kollektiivista korvausvastuuta arvioitaessa on otettu huomioon se, että yli 10 vuotta vahingon sattumisen jälkeen maksettavat korvaukset rahoitetaan jakojärjestelmän avulla.

Menetelmien ja oletusten muutosten vaikutus velan määrään	2018	2017
Menetelmien ja oletusten muutosten vaikutus velan määrään	17	102
Yhteensä	17	102

b) Korvausten kehitys

Korvauskolmioissa on verrattu toteutuneita korvauskuluja aikaisempiin arvioihin. Korvauskehitystä kuvaavat kolmiot on laadittu vahinkojen sattumisvuosittain.

Korvauskehitys on esitetty kymmeneltä vuodelta pitkäaikaisia vastuita lukuun ottamatta. Korvauskolmiossa ei seurata poolien osuuksia eikä lakisääteisen tapaturmavakuutuksen regressien kehitystä. Lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden pääoma-arvot on käsitelty, kuten ne olisi maksettu lopulliseksi vahvistamisen yhteydessä pääoma-arvon suuruusina. Pitkäaikaisten vastuiden eli lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden ja asbestivahinkojen osalta on esitetty vakuutusvelan riittävyttä koskevat tiedot.

Korvauskolmiot, bruttoliike, milj. €

Sattumisvuosi	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Yhteensä
Arvio kokonaiskorvausmenosta											
0*	666	738	784	815	903	931	976	1 000	1 043	1 121	8 977
n+1	633	746	751	802	879	905	887	1 006	1 063		
n+2	640	744	752	805	861	920	902	995			
n+3	641	743	757	821	885	939	910				
n+4	651	750	771	836	891	929					
n+5	653	760	786	840	888						
n+6	659	771	785	840							
n+7	670	772	783								
n+8	673	779									
n+9	674										
Nykyinen arvio kokonaiskorvausmenosta											
	674	779	783	840	888	929	910	995	1 063	1 121	8 982
Kertyneet maksetut korvaukset											
	-645	-740	-743	-791	-833	-858	-818	-882	-892	-652	-7 854
Korvausvastuu vuosilta 2009–2018											
	29	39	40	49	56	71	92	113	171	469	1 128
Korvausvastuu aiemmilta vuosilta											214

* = Sattumisvuoden lopussa

Latenttien ammattitautien korvauskehitys, milj. €

Tilivuosi	Kollektiivinen korvausvastuu	Tunnetut eläkevastuut	Maksetut korvaukset	Korvauskulut	Peruste-muutokset*	Riittävyys
2009	42	43	-4	-8	4	-4
2010	38	44	-3	0		0
2011	35	50	-3	-6	5	-2
2012	32	53	-4	-4	2	-1
2013	28	53	-4	-1	1	0
2014	22	53	-4	-2	2	0
2015	19	54	-4	-2	2	-1
2016	17	53	-5	-1	2	1
2017	14	53	-5	-3	3	0
2018	13	51	-6	-2		-2

Lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden kehitys, milj. €

Tilivuosi	Vuoden alussa	Vuoden lopussa	Uudet eläkepääomat	Maksetut eläkkeet	Peruste-muutokset*	Riittävyys
2009	763**	771	42	32		2
2010	771	794	60	34		3
2011	794	895	66	35	77	7
2012	895	940	66	34	31	18
2013	940	965	51	37	23	12
2014	965	1 010	54	40	36	5
2015	1 010	1 046	53	44	30	2
2016	1 046	1 080	54	49	31	3
2017	1 080	1 141	54	52	75	16
2018	1 141	1 145	56	54		-2

* Diskonttauskoron ja kuolevuusmallin muutosten vaikutus lopullisiin eläkepääomiin.

** Aikaisempiin vuosiin sisällynyt pieni erä sairaanhoito- ja palvelutalvarauksia on eliminoitu vuoden 2009 luvusta.

Korvauskolmiot, nettoliike, milj. €

Sattumisvuosi	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Yhteensä
Arvio kokonaiskorvausmenosta											
0*	649	693	721	796	861	897	957	992	1 019	1 081	8 666
n+1	620	707	697	782	829	868	877	1 000	1 026		
n+2	629	705	710	786	819	875	892	990			
n+3	629	705	714	804	843	887	898				
n+4	633	712	727	818	847	887					
n+5	633	721	741	823	847						
n+6	635	732	743	823							
n+7	646	734	742								
n+8	648	740									
n+9	648										
Nykyinen arvio kokonaiskorvausmenosta											
	648	740	742	823	847	887	898	990	1 026	1 081	8 684
Kertyneet maksetut korvaukset											
	-632	-702	-703	-775	-794	-820	-810	-880	-885	-648	-7 648
Korvausvastuu vuosilta 2009–2018											
	16	39	39	49	54	68	88	110	141	432	1 036

Korvausvastuu aiemmilta vuosilta 209

* = Sattumisvuoden lopussa

Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulujen muutos

Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulut pienenevät 42 miljoonaa euroa, edellisellä tilikaudella korvauskulut kasvoivat 67 miljoonaa euroa. Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulun muutos kuvaa vakuutusvelan riittävyttä, joka on vakuutusvelan turvaavuudesta johtuen keskimäärin positiivinen.

Henkivakuutuksen vakuutusvelan muutokset

Velka, milj. €	1.1.	Vakuutus-	Vapautu-	Hyvitetyt	Muut	Muut erät	31.12.
	2018	maksuista aiheutunut vastuun kasvu	neet vastuut	korot ja arvomuutokset	veloitukset ja hyvitykset		
Muu kuin sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Muu kuin sijoitussidonnainen vakuutusvelka							
korkotakuulla diskontattuna	2 898	72	-227	87	-12	7	2 824
Eriytetty tase 1	904	0	-45	35	-6	-61	827
Eriytetty tase 2	2 565	6	-219	110	9	-175	2 296
Muu kuin sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velka korkotakuulla	3	0	0	0	0	0	3
Korkotäydennys	413					-116	297
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	-8					51	43
Muut erät	70					-3	66
Yhteensä	6 845	79	-491	232	-10	-297	6 357

Velka, milj. €	1.1.	Vakuutus-	Vapautu-	Hyvitetyt	Muut	31.12.	
	2017	maksuista aiheutu- nut vastuun kasvu	neet vastuut	korot ja arvon- muutok- set	veloituk- set ja hyvitykset	Muut erät	2017
Muu kuin sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Muu kuin sijoitussidonnainen vakuutusvelka korkotakuulla diskontattuna	2 999	153	-234	90	-97	-13	2 898
Eriytetty tase 1	1 066	0	-56	40	-6	-140	904
Eriytetty tase 2	3 045	9	-264	80	7	-311	2 565
Muu kuin sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velka korkotakuulla	3	0	0	0	0	-1	3
Korkotäydennys	390					23	413
Markkinakorolla diskonttausvaikutus	42					-50	-8
Muut erät	72					-3	70
Yhteensä	7 618	162	-554	210	-96	-494	6 845

Muun kuin sijoitussidonnaisen liikkeen vakuutus- ja sijoitussopimusten sekä sijoitussidonnaisten vakuutusten velkaa muodostettaessa on noudatettu kansallisen tilinpäätöksen laskentaperiaatteita lukuun ottamatta, että vakuutusvelan diskonttauskorossa on siirrytty lähemmäksi ajantasaista korkotasoa. Taseeseen on kirjattu henkivakuutusyhtiön omalla sijoitusriskillä olevia vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten säästöjä, joiden korkotakuu vaihtelee 1,5 %–4,5 % välillä ja jotka on diskontattu kansallisen tilinpäätöksen vakuutusvelassa korkotakuun määrällä. Korkotäydennykseen on kirjattu kansallisen tilinpäätöksen diskonttauskoron alentamisen vaikutus. Osa markkina- ja diskonttauskoron välisestä korkoriskistä on suojattu korkosijoituksilla, joiden arvo on kirjattu osaksi vakuutus- ja kapitalisaatiosopimuksista kirjattavaa velkaa.

Riskihenkivakuutusten velkana käytetään maksunsiirtovastuuta.

Menevään jälleenvakuutukseen liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdenmukaisesti jälleenvakuutettujen sopimusten velkojen ja saamisten kanssa ja merkitään taseeseen erikseen.

Ryhmäläkevakuutuksen velkaa on täydennetty jäljellä olevan elinajan odotteen kasvun takia vuosittain 2011 lähtien.

Hyvitetyt korot sisältävät maksetut takuukorot ja johdon harkinnan mukaisesti jaetut ja maksetut asiakashyvitykset.

Liite 31. Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Sijoitussidonnaisten sopimusten velka		
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	4 518	5 036
Sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velka	5 255	5 084
Yhteensä	9 774	10 120

Vakuutusvelan muutokset

Velka, milj. €	1.1.2018	Vakuutus- maksuista aiheutunut vastuun kasvu	Vapautuneet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvön- muutokset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät	31.12.2018
Sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	5 036	179	-339	-315	-18	-26	4 518
Sijoitussidonnaisten sijoitus- sopimusten velka	5 084	812	-411	-310	-20	101	5 255
Yhteensä	10 120	991	-750	-625	-38	75	9 774

Velka, milj. €	1.1.2017	Vakuutus- maksuista aiheutunut vastuun kasvu	Vapautuneet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvön- muutokset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät	31.12.2017
Sijoitussidonnaisten sopimusten ve							
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	4 944	219	-335	215	-19	12	5 036
Sijoitussidonnaisten sijoitus- sopimusten velka	4 221	593	-284	219	-18	353	5 084
Yhteensä	9 166	813	-619	434	-37	365	10 120

Sijoitussidonnaisten sopimusten riippuvuus varoista on vakuutuksenottajan valinta. Yhtiötasolla arvönmuutosta ei voi verrata mihinkään benchmark-indeksiin. Takuukorkoisten sijoitussopimusten maksamaa tuottoa ei voi luotettavasti verrata mihinkään benchmark-indeksiin. Tuotto perustuu katteena olevan omaisuuden tuottoon. Yhtiön omaisuudella ei ole benchmarkia.

Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset on arvostettu käypään arvoon.

Sijoitussidonnaisten sopimusten velka arvostetaan tilinpäätöshetken sopimukseen liitettyjen varojen markkina-arvoilla.

Liite 32. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. €	Keskikorko %	31.12.2018	Keskikorko %	31.12.2017
Joukkovelkakirjalainat	0,83	9 520	1,24	9 016
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)		10 720		10 750
Muut				
Sijoitustodistukset	2,53	105	1,10	83
Yritystodistukset	0,55	10 162	0,47	7 034
Kaupankäynnissä omaan salkkuun sisältyvät (-)*		-50		-42
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat yhteensä		30 456		26 841

* OP Ryhmän hallussa olevat omat joukkovelkakirjalainat on netotettu velkaa vastaan.

Rahoituksen rahavirtojen velkojen muutosten täsmäytys taseen eriin

Milj. €	Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla
Tase arvo 1.1.2018	26 841	1 400
Rahoituksen rahavirtojen muutokset		
Joukkovelkakirjojen lisäykset	2 344	
Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen lisäykset	1 004	
Sijoitustodistusten lisäykset	141	
Yritystodistusten lisäykset	24 495	
Lisäykset yhteensä	27 984	
Joukkovelkakirjojen vähennykset	-1 898	
Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen vähennykset	-1 100	
Sijoitustodistusten vähennykset	-121	
Yritystodistusten vähennykset	-21 346	
Vähennykset yhteensä	-24 465	
Rahoituksen rahavirtojen muutokset yhteensä	3 519	
Arvostukset ja valuuttakurssimuutokset	96	-42
Tasearvo 31.12.2018	30 456	1 358

Milj. €	Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla
Tase arvo 1.1.2017	28 287	1 445
Rahoituksen rahavirtojen muutokset		
Joukkovelkakirjojen lisäykset	1 194	
Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen lisäykset	2 991	
Sijoitustodistusten lisäykset	86	
Yritystodistusten lisäykset	19 779	
Lisäykset yhteensä	24 051	
Joukkovelkakirjojen vähennykset	-2 863	
Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen vähennykset	-1 396	
Sijoitustodistusten vähennykset	-28	
Yritystodistusten vähennykset	-20 459	
Vähennykset yhteensä	-24 747	
Rahoituksen rahavirtojen muutokset yhteensä	-696	
Arvostukset ja valuuttakurssimuutokset	-750	-45
Tasearvo 31.12.2017	26 841	1 400

Merkittävimmät liikkeeseenlaskut vuoden 2018 aikana	Nimellismäärä, milj. €	Korko-%
OP Yrityspankki Oyj		
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 500,000,000 Floating Rate Instruments due May 2021 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	500,0	EUB3M + 0,500 %
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 500,000,000 0.375 per cent. Instruments due 29 Aug 2023 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	500,0	Kiinteä 0,375 %
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 500,000,000 1.00 per cent. Instruments due 22 May 2025 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments.	500,0	Kiinteä 1,000 %
OP-Asuntoluottopankki Oyj		
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,000,000,000 0,625 per cent. Covered Notes due 1 Sep 2025 under the EUR 15,000,000,000 Euro Medium Covered Note Programme.	1 000,0	Kiinteä 0,625 %

Liite 33. Varaukset ja muut velat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Varaukset		
Tappiota koskeva vähennyserä	6	
Uudelleenjärjestelyvaraus	10	
Muut pakolliset varaukset	5	9
Muut velat		
Maksujenvälitysvelat	929	731
Siirtovelat		
Korkovelat	182	200
Korkovelat johdannaisista	190	197
Muut siirtovelat	368	378
Johdannaisten CSA velat	504	657
Eläkevelat	62	304
Arvopapereiden ostovelat	21	36
Ostolaskuvelat	50	82
Velat ensivakuutustoiminnasta	49	51
Velat jälleenvakuutustoiminnasta	11	16
Korvaustenhoitosopimukset	209	192
Yhteensä	2 576	2 843
Muut	188	298
Varaukset ja muut velat yhteensä	2 785	3 150

Varausten muutokset

Milj. €	Tappiota koskeva vähennyserä	Uudelleenjärjestely	Muut	Yhteensä
31.12.2017			9	9
1.1.2018 IFRS 9 siirtymä	10			10
Varausten lisäykset		10	5	15
Käytetyt varaukset	-4		-9	-13
Käyttämättömien varausten peruutukset				0
31.12.2018	6	10	5	22

Milj. €	Uudelleenjärjestely	Muut	Yhteensä
1.1.2017	0	3	4
Varausten lisäykset		1	1
Käytetyt varaukset	0	-2	-2
Käyttämättömien varausten peruutukset		-1	-1
31.12.2017	0	3	3

Korvaustenhoitosopimukset

Korvaustenhoitosopimukset ovat sellaisia sopimuksia, jotka eivät ole vakuutus sopimuksia, mutta joiden perusteella hoidetaan toisen täysomavastuullisen osapuolen puolesta korvausten maksaminen. Näistä merkittävimpiä ovat sellaiset captive-järjestelyt, joissa vakuutettu riski on jälleenvakuutettu kokonaan asiakkaan kanssa samaan konserniin kuuluvassa captive-yhtiössä, sekä lakisääteisten tapaturma-, liikenne- ja potilasvakuutusten eläkemuotoisten korvausten indeksikorotukset ja eräät muut korvausten korotukset sekä yli kymmenen vuotta vahingon sattumisen jälkeen maksettavat sairaanhoitokorvaukset ja julkisen sektorin potilasvakuutus.

Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt

OP Ryhmän eläkejärjestelyt on hoidettu OP-Eläkekassassa, OP-Eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiöissä. Etuuspohjaisina järjestelyinä on käsitelty lisäeläkkeisiin liittyvät järjestelyt eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiössä sekä eläkekassassa hoidettu TyEL:n rahastoitu vanhuuseläke ja työkyvyttömyyseläke. Maksupohjaisena järjestelyinä on käsitelty TyEL:n jakojärjestelmään suoritettavat maksut.

OP-Eläkekassa

OP-Eläkekassa on hoitanut koko OP Ryhmän työnantajien henkilöstön lakisääteisen eläketurvan vakuuttamisen. Lakisääteinen TyEL:n mukainen eläkejärjestelmä tarjoaa palvelusaikaan ja työansioihin perustuvan eläketurvan laissa säädetyllä tavalla.

Uusi TyEL tuli voimaan vuonna 2017. Työeläkejärjestelmän etuudet ovat vanhuuseläke, osittainen varhennettu vanhuuseläke, työuraeläke, työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke ja kuntoutusetuudet. Aiemmassa TyEL:ssä osittainen varhennettu vanhuuseläke oli korvattu osa-aikaeläkkeellä eikä se tuntenut työuraeläkettä. Lakimuutoksen aiheuttamat etuuksien muutokset on huomioitu tulosvaikutteisesti jo ennen vuotta 2017.

TyEL:n mukainen eläkejärjestelmä on osittain rahastoiva ja osittain jakojärjestelmään perustuva järjestely. Rahastointi tapahtuu henkilötasolla kunkin työsuhteen vakuuttaneessa eläkelaitoksessa. Eläkekassan vuosittain maksamista eläkkeistä rahastoitua osaa on keskimäärin neljännes.

OP-Eläkekassan toiminnan tavoitteena on hoitaa lakisääteisen eläketurvan vakuuttaminen siten, että vuodesta toiseen vakuutusmaksutaso säilyy tasaisena ja alittaa työeläkejärjestelmän keskimääräisen maksutason. Vuonna 2018 OP-Eläkekassan maksutaso oli 22,9% ja järjestelmän keskimääräinen maksutaso 24,4%. Toiminnan merkittävin riski liittyy siihen, että toteutunut sijoitusomaisuuden tuotto jäisi alle eläkejärjestelmän keskimääräisen toteutuneen sijoitustoiminnan tuoton. Riskin toteutuminen useampana vuotena peräkkäin johtaisi vakuutusmaksutason korottamiseen.

OP-Eläkekassan keskeisimmät vakuutusmatemaattiset riskit liittyvät korko- ja markkinariskiin, eläkkeiden tuleviin korotuksiin sekä eliniän systemaattiseen pitenemiseen. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään.

Eläkekassan on vakuutuskassalain mukaan sijoitettava varansa turvaavasti ja tuloa tuottavasti sekä kassan maksuvalmiutta silmällä pitäen. Eläkekassan on katettava kansallisen tilinpäätöskehikon mukaisesti eläkesitoumuksista aiheutuva vakuutusvelka. Vakuutusvelkaa katettaessa on otettava huomioon, millaista vakuutustoimintaa vakuutuskassa harjoittaa, ja tämän mukaisesti huolehdittava katteeseen kuuluvien varojen varmuudesta, tuotosta ja rahaksi muutettavuudesta sekä niiden asianmukaisesta monipuolisuudesta ja hajauttamisesta. Eläkekassalle säädetään laissa erikseen vakavaraisuusraja, joka eläkekassan tulee kattaa vakavaraisuuspääomalla.

Sijoitustoiminnasta vastaa eläkekassan hallitus, joka hyväksyy eläkelaitokselle sen varojen sijoittamista koskevan sijoitus suunnitelman. Eläkelaitoksen vastuullinen aktuaari laatii vuosittain ennusteen vastuuvelan ja eläkemenojen kehityksestä. Tämän pohjalta sijoitusomaisuuden allokaatioissa otetaan huomioon vastuuvelan luonteen asettamat vaatimukset sijoitustoiminnalle turvaavuuden, tuottavuuden ja likviditeetin osalta sekä eläkekassan riskinkantokyky.

OP-Eläkekassan edustajisto päätti 31.7.2018 lakisääteisen työeläketurvan hoidon ja 1 068 miljoonan euron suuruisen eläkevakuutuskannan siirtämisestä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen hoidettavaksi. Siirtyvä vakavaraisuuspääoma on 263 miljoonaa euroa. Päätöstä edelsi kilpailutus, jossa OP-Eläkekassan hallitus pyysi tarjoukset suurimmilta työeläkeyhtiöiltä. Siirron kohteena oleva kanta vastaa 90,8 prosenttia OP-Eläkekassan koko eläkevastuusta. Siirto toteutui 31.12.2018. Alustavan suunnitelman mukaan jäljelle jäävä eläkevastuu siirtyy Ilmariselle myöhemmin, aikaisintaan vuoden 2020 lopussa. Siirto pienensi OP Ryhmän eläkekuluja ja paransi tulosta ennen veroja 286 miljoonaa euroa sekä paransi ryhmän vakavaraisuutta 0,4 %-yksikköä.

Lisäeläkkeet OP-Eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiöissä

OP-Eläkesäätiö hoitaa OP Ryhmään kuuluvien työnantajien henkilöstölleen järjestämää lisäeläketurvaa. Eläkesäätiön tarkoituksena on myöntää eläkesäätiön toimintapiiriin kuuluville työntekijöille vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä ja sairausavustusta sekä perhe-eläkettä heidän edunsaajilleen ja hautausavustusta. Lisäksi eläkesäätiö voi myöntää toimintapiiriin kuuluville kuntoutukseen liittyviä etuuksia. Lisäeläketurvan järjestäminen on vapaaehtoista, joten kaikki eläkekassaan kuuluvat työnantajat eivät automaattisesti kuulu eläkesäätiöön. Eläkesäätiön tarjoama lisäeläketurva on kokonaan rahastoitu.

OP-Eläkesäätiön toimintapiiriin kuuluu jokainen 20 vuotta täyttänyt henkilö, joka on yhtäjaksoisesti ollut kaksi vuotta TyEL:n mukaisessa työsuhteessa eläkesäätiöön kuuluvaan työnantajaan ja jonka työsuhde on alkanut ennen 1.7.1991. Eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika alkaa siitä ajankohdasta, jona hän työnantajan palveluksessa ollessaan täytti 23 vuotta. Eläkkeen perusteena olevalla palkalla tarkoitetaan samaan työsuhteeseen perustuvaa 31.12.2006 saakka voimassa olleen TEL:n mukaista eläkepalkkaa. OP-Eläkesäätiön toimintapiiriin kuuluvien henkilöiden eläkeikä vaihtelee 60-65 vuoden välillä riippuen siitä, mihin henkilöryhmään työntekijä eläkesäätiön sääntöjen mukaan kuuluu.

OP-Eläkesäätiön säännöt muutettiin vastamaan uutta 1.1.2017 voimaan tullutta TyEL:n muutosta. Sääntömuutoksen vaikutus tulokseen oli -2 miljoonaa euroa ja laajaan tulokseen -12 miljoonaa euroa. Velvoitetta kasvattivat 2017 vakuutuslautakunnan suosituksen perusteella tehty vapaakirjaeläkkeiden velan kertakorotus ja työtuomioistuimen päätös rahoitusalan TES:n mukaisten lisäeläkkeiden sopeuttamisesta vuoden alusta voimaan tulleeseen TyEL:iin. Velan kasvun vaikutus vuoden 2017 laajaan tulokseen oli 45 miljoonaa euroa.

Toiminnan merkittävin riski liittyy siihen, että toteutunut sijoitusomaisuuden tuotto jäisi alle vähimmäistuottotavoitteen. Riskin toteutuminen useampana vuotena peräkkäin johtaisi kannatusmaksujen perintään.

OP-Eläkesäätiön keskeisimmät vakuutusmatemaattiset riskit liittyvät korko- ja markkinariskiin, eliniän systemaattiseen pitenemiseen sekä inflaatoriskiin. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään.

Sijoitustoiminnasta vastaa eläkesäätiön hallitus, joka hyväksyy eläkelaitokselle sen varojen sijoittamista koskevan sijoitussuunnitelman. Eläkelaitoksen vastuullinen aktuaari laatii vuosittain ennusteen vastuuvelan ja eläkemenojen kehityksestä. Tämän pohjalta sijoitusomaisuuden allokaatiossa otetaan huomioon vastuuvelan luonteen asettamat vaatimukset sijoitustoiminnalle turvaavuuden, tuottavuuden ja likviditeetin osalta sekä eläkekassan riskinkantokyky.

Lisäeläkkeitä on järjestetty myös henkivakuutusyhtiöissä. Vuoden 2017 TyEL-muutoksen seurauksena tehty sopeutus kasvatti velvoitetta 12 miljoonaa euroa tilinpäätöksessä 2018.

Etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen tasearvot, milj. €	Etuuspohjaiset eläkevelvoitteet		Eläkevarojen käyvät arvot		Nettovelat (-varat)	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017
Avaava tase 1.1.	2 230	2 131	-1 926	-1 821	304	310
Tuloslaskelmaan kirjatut etuuspohjaiset eläkekulut	62	59			62	59
Tilikauden työsuoritukseen Korkokulu (-tuotto)	37	35	-32	-30	5	5
Järjestelyn supistamisen, muuttamisen, velvoitteen täyttämisen tai aiempaan työsuoritukseen perustuvan menon vaikutus	-1 484	0	1 208		-276	0
Hallintokulut			1	1	1	1
Yhteensä	-1 385	94	1 177	-29	-208	65
Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut uudelleen määrittämisestä aiheutuvat tappiot (-voitot)						
Taloudellisten odotusten muutoksista johtuvat vakuutusmatemaattiset tappiot (voitot)	-96	-5			-96	-5
Väestötilastollisten odotusten muutoksista johtuvat vakuutusmatemaattiset tappiot (voitot)		3				3
TyEL:n korkoeron tuotto ja vanhuus-eläkkeiden vastuun kasvu (netto)	34	36	-34	-36		
Kokemusperäiset tarkistukset	0	36			0	36
Järjestelyyn kuuluvien varojen tuotto lukuun ottamatta etuuspohjaisen nettovelan (-varan) nettokorkoon sisältyvää määrää (-)			8	-83	8	-83
Yhteensä	-62	70	-26	-118	-88	-48

Muut

Työnantajan suorittamat maksut*			19	-23	19	-23
Maksetut etuudet	-69	-67	69	67		
Yhteensä	-69	-67	88	43	19	-23
Päättävä tase 31.12.	714	2 230	-686	-1 926	28	304

* sisältää OP-Eläkekassan vakavaraisuuspääoman palautusta 43 miljoonaa euroa.

Taseeseen kirjatut velat ja varat, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Nettovelat/-varat (Eläkesäätiö)	-34	5
Nettovelat/-varat (Eläkekassa)	28	272
Nettovelat (Muut eläkejärjestelyt)	35	27
Nettovelat yhteensä	62	304
Nettovarat yhteensä	-34	

Eläkekassan ja -säätiön varojen ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti 31.12.2018, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Osakkeet ja osuudet	81	0	20	102
Joukkovelkakirjalainat	181	1	10	191
Kiinteistöt			17	17
Sijoitusrahastot	198	6	74	278
Johdannaiset	0	0		0
Muut varat	46		3	49
Yhteensä	506	7	124	638

Eläkekassan ja -säätiön varojen ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti 31.12.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Osakkeet ja osuudet	118		62	181
Joukkovelkakirjalainat	370	56	20	446
Kiinteistöt			116	116
Sijoitusrahastot	497	37	442	977
Strukturoidut sijoitukset			6	6
Johdannaiset	1	3		4
Muut varat	151			151
Yhteensä	1 138	96	646	1 880

Hierarkiatasoon 1 ryhmiteltujen erien käypä arvo määräytyy markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen erien käyvä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineiden osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta; tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksyttävillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti määritettävissä.

Hierarkiatasoon 3 luokitellut erät arvostetaan hinnoittelumallilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta.

Merkittävimpien varallisuuserien osuus järjestelyyn kuuluvien varojen koko käyvästä arvosta, %	31.12.2018	31.12.2017
Osakkeet ja osuudet	16	10
Finanssiala	0	1
Metsä	5	3
Kiinteistö	3	1
Muut	8	5
Joukkovelkakirjalainat	30	24
Valtionlainat	28	3
Muut	2	21
Kiinteistöt	3	6
Sijoitusrahastot	44	52
Osakerahastot	17	32
Korkorahastot	2	7
Kiinteistörahastot	19	9
Hedgerahastot	6	4
Johdannaiset	0	0
Korkojohdannaiset	0	0
Valuuttajohdannaiset		0
Muut		0
Strukturoidut sijoitukset		0
Muut	8	8
Yhteensä	100	100

Eläkejärjestelyn varoihin sisältyy, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
OP Ryhmään kuuluvien yritysten liikkeeseen laskemia arvopapereita		26
Muita saamia OP Ryhmään kuuluvilta yrityksiltä	51	164
Yhteensä	51	189

Vuonna 2019 suoritettavien maksujen määrä etuuspohjaiseen eläkejärjestelyyn arvioidaan olevan 8 miljoonaa euroa. Etuuspohjaisen eläkevelvoitteen duraatio 31.12.2018 oli eläkekassassa 25,4 vuotta, eläkesäätiössä 14,2 vuotta ja muissa järjestelyissä 20,8 vuotta.

Käytetyt keskeiset vakuutusmatemaattiset oletukset 31.12.2018	Eläkekassa	Eläkesäätiö	Muut
Diskonntauskorko, %	1,9	1,7	2,0
Tuleva palkankorotusolettama, %	2,5	2,3	2,5
Tulevat eläkkeiden korotukset, %	1,1	1,6	1,9
Vaihtuvuus, %	3,0	0,0	0,0
Inflaatio, %	1,7	1,5	1,7
Arvioitu jäljellä oleva työssäoloaika vuosina	22,9	1,2	8,9
Eliniän odote 65-vuotiaille henkilöille			
Miehet	21,4	21,4	21,4
Naiset	25,4	25,4	25,4
Eliniän odote 45-vuotiaille henkilöille 20 vuoden kuluttua			
Miehet	23,7	23,7	23,7
Naiset	28,1	28,1	28,1

Käytetyt keskeiset vakuutusmatemaattiset oletukset 31.12.2017	Eläkekassa	Eläkesäätiö	Muut
Diskonnttauskorko, %	1,8	1,5	1,7
Tuleva palkankorotusolettama, %	2,7	2,5	2,6
Tulevat eläkkeiden korotukset, %	1,1	1,9	2,0
Vaihtuvuus, %	3,0	0,0	0,0
Inflaatio, %	1,9	1,7	1,8
Arvioitu jäljellä oleva työssäoloaika vuosina	21,0	7,1	10,5
Eliniän odote 65-vuotiaille henkilöille			
Miehet	21,4	21,4	21,4
Naiset	25,4	25,4	25,4
Eliniän odote 45-vuotiaille henkilöille 20 vuoden kuluttua			
Miehet	23,7	23,7	23,7
Naiset	28,1	28,1	28,1

Herkkyyshanalyysi keskeisistä vakuutusmatemaattisista oletuksista 31.12.2018	Etuuspohjaisen eläkevastuun muutos			
	Eläkekassa		Eläkesäätiö	
	Milj. €	%	Milj. €	%
Diskonnttauskorko				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	-19	-10,8	-28	-6,3
0,5 prosenttiyksikön lasku	22	12,7	31	7,1
Eläkkeiden korotukset				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	21	11,8	27	6,3
0,5 prosenttiyksikön lasku	-18	-10,5	-26	-5,9
Kuolevuus				
Eliniän odotuksen 1 vuoden kasvu	5	2,9	14	3,3
Eliniän odotuksen 1 vuoden lasku	-5	-2,9	-14	-3,2

Herkkyyshanalyysi keskeisistä vakuutusmatemaattisista oletuksista 31.12.2017	Etuuspohjaisen eläkevastuun muutos			
	Eläkekassa		Eläkesäätiö	
	Milj. €	%	Milj. €	%
Diskonnttauskorko				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	-155	-9,4	-31	-6,7
0,5 prosenttiyksikön lasku	181	10,9	35	7,6
Eläkkeiden korotukset				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	170	10,2	31	6,6
0,5 prosenttiyksikön lasku	-154	-9,3	-29	-6,1
Kuolevuus				
Eliniän odotuksen 1 vuoden kasvu	56	3,4	16	3,4
Eliniän odotuksen 1 vuoden lasku	-55	-3,3	-15	-3,2

Eläkesäätiön herkkyyshluvut eivät sisällä vakuutuslautakunnan suosituksen perusteella tehtyä vapaakirjaeläkkeiden velan kertakorotusta määrältään 33 miljoonaa euroa 31.12.2017.

Liite 34. Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla

Milj. €	Keskikorko, %	31.12.2018	Keskikorko, %	31.12.2017
Pääomalainat	1,14	52	0,77	80
Muut				
Debentuurit	3,45	1 306	3,41	1 320
Velat, joilla on huonompi etuoikeus yhteensä		1 358		1 400

Pääomalainojen pääasialliset lainaehdot ovat seuraavat:

1. Pääomalaina 50 miljoonaa euroa

Laina on perpetuaalilaina ilman korkoporrastuksia, mutta jossa on 8 prosentin korkokatto. Laina laskettiin liikkeeseen 31.3.2005 ja sen korko oli ensimmäisenä vuonna 6,5 % ja ensimmäisen vuoden jälkeen CMS 10 vuotta + 0,1 %. Lainan korko maksetaan vuosittain 11.4. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla vuosittain alkaen 11.4.2010. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

2. Pääomalaina 40 miljoonaa euroa

Perpetuaalilainan korko on vaihtuva 3 kuukauden EURIBOR + 1,25 %. Lainan korko maksetaan neljännesvuosittain 28.2., 30.5., 30.8. ja 30.11. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla koron eräpäivinä 30.11.2010 alkaen. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

Debentuurit

1. Debentuurilaina 100 miljoonaa CHF (eurovasta-arvo 89 miljoonaa), joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.7.2021. Lainan korko on kiinteä 3.375% p.a.
2. Debentuurilaina 100 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.9.2021. Lainan korko on kiinteä 5.25% p.a.
3. Debentuurilaina 500 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 22.8.2022. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on kiinteä 5,75% p.a.
4. Debentuurilaina 10 miljardia Japanin jeniä (eurovasta-arvo 79 miljoonaa), joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 3.7.2025. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on vaihtuva JPY Libor + 0,735%.
5. Debentuurilaina 3 500 miljoonaa SEK (eurovasta-arvo 341 miljoonaa), joka on 10 vuoden non-call 5 laina, mahdollisuus eräännyttää laina 25.8.2020, erääntyy 25.8.2025. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on vaihtuva Stibor + 1,60%.
6. Debentuurilaina 100 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 25.9.2025. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on kiinteä 2,405% p.a.
7. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.5.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a.
8. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 18.6.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 18.6.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.54% p.a.
9. Debentuurilaina 6 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 22.8.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 22.8.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.67% p.a.
10. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 10.10.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 10.10.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.78% p.a.
11. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.11.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 14.11.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.81% p.a.
12. Debentuurilaina 8 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 29.12.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 29.12.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.86% p.a.

Lainat 1-6 on laskettu liikkeeseen kansainvälisillä pääomamarkkinoilla.

OP Yrityspankki Oyj:llä ei ole lainasopimusten ehtoja koskevia rikkomuksia pääoman, koron eikä muiden ehtojen osalta. Lainojen nimellisarvon ja kirjanpitoarvon ero johtuu käyvän arvon suojauksen korkoriskiarvostuksesta.

Liite 35. Oma pääoma

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
OP Ryhmän omistajien osuus		
Osuuspääoma, jäsenosuudet	193	185
josta irtisanotut jäsenosuudet	6	6
Osuuspääoma, tuotto-osuudet	2 744	2 599
josta irtisanotut tuotto-osuudet	298	307
Rahastot		
Sidotut rahastot		
Vararahasto	794	791
Käyvän arvon rahasto		
Rahavirran suojauksesta	33	16
Käypään arvoon arvostamisesta		
Saamistodistuksista	-14	135
Tappiota koskeva vähennyserä saamistodistuksista	9	
Osakkeista ja osuuksista	0	25
Osakkeista ja osuuksista (overlay approach)	-21	
Muut sidotut rahastot	14	15
Vapaat rahastot		
Muut vapaat rahastot	1 374	1 367
Kertyneet voittovarot		
Edellisten kausien voitto (tappio)	5 464	4 724
Kauden voitto (tappio)	786	812
OP Ryhmän omistajien osuus omasta pääomasta	11 681	10 982
Määräysvallattomien osuus	154	101
Oma pääoma yhteensä	11 835	11 084

Osuuspääoma, jäsenosuudet

OP Ryhmän omaan pääomaan sisältyy osuuspankkien jäsenten jäsenosuusmaksut, joiden koron maksusta ja pääoman palauttamisesta pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä. Jäsenosuusmaksu ja siitä seuraava asiakasomistajuus antaa mahdollisuuden osallistua pankin hallintoon ja päätöksentekoon.

Osuuspääoma, tuotto-osuudet

OP Ryhmän omaan pääomaan sisältyy myös osuuspankkien jäsenten tekemät sijoitukset tuotto-osuuksiin, joiden koron maksusta ja pääoman palauttamisesta pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä. Vuosille 2018-2019 tavoitellaan 3,25 %:n korkoa ja maksettava korko vahvistetaan vuosittain jälkikäteen. Tuottotavoite voi muuttua vuosittain. Tuotto-osuuksiin ei liity asiakasomistajien oikeuksia eivätkä ne anna äänivaltaa.

Mikäli osuuspankki ei ole kieltäytynyt palauttamisesta, jäsenosuusmaksu ja tuotto-osuusmaksu voidaan palauttaa 12 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana jäsenyys on päättynyt tai tuotto-osuuden omistaja on irtisanonut osuuden. Ellei palautusta voida jonakin vuonna maksaa täysimääräisesti, maksamatta jäänyt osa maksetaan seuraavien tilinpäätösten perusteella käytettävissä olevista omista pääomista. Edellä määrätty oikeus maksamatta jääneen osan jälkipalautukseen päättyy kuitenkin viidennen seuraavan tilinpäätöksen jälkeen. Maksamatta jääneelle osalle ei makseta korkoa.

Ryhmän osuuspääomien lukumäärät

(1 000 kpl)	Osuuspääoma, jäsenosuudet	Osuus- pääoma, tuotto- osuudet	Osuuspää- omien lukumäärä yhteensä
1.1.2017	1 826	27 189	29 015
Osuuspääoman lisäykset	147	3 210	3 358
Osuuspääoman palautukset	-56	-1 337	-1 393
31.12.2017	1 918	29 062	30 980
Osuuspääoman lisäykset	146	2 782	2 927
Osuuspääoman palautukset	-60	-1 426	-1 486
31.12.2018	2 003	30 417	32 421

Rahastot

Vararahasto

Vararahasto on muodostunut sinne aikaisempina kausina siirretyistä voittovaroista ja osuuspankkien arvonorotusrahastosta ja luottotappiovarauksista siirretyistä osuudesta. Vararahastoa voidaan käyttää sellaisten tappioiden kattamiseen, joihin vapaa oma pääoma ei riitä. Vararahastoa voidaan käyttää myös osakepääoman korottamiseen ja sitä voidaan alentaa samalla tavoin kuin osakepääomaa. Osuuskuntamuotoisessa luottolaitoksessa vararahastoa saadaan käyttää vain tappioiden kattamiseen.

Käyvän arvon rahasto

Rahasto sisältää käypään arvoon muiden laajan tuloslaskelman kautta kirjattavien (myytävissä olevien) ja väliaikaisen poikkeusmenettelyn (overlay approach) piirissä olevien oman pääoman ehtoisten rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksen. Rahastoon merkityt erät realisoituvat tuloslaskelmaan, kun arvopaperista luovutaan tai kirjataan arvonalennus. Käypään arvoon muiden laajan tuloksen kautta kirjattavien saamistodistusten odotettu tappio kirjataan oikaisemaan käyvän arvon rahastoa. Rahastoon on kirjattu myös rahavirran suojaussuhteessa olevien korkojohdannaisten tehokkaaksi todennettu laskennallisilla veroilla oikaistu arvonmuutosnetto. Arvonmuutokset realisoituvat tuloslaskelmaan sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena olevat rahavirrat toteutuvat.

Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

Mili. €	Myytävissä olevat rahoitusvarat				Yhteensä
	Saamis- todistukset	Oman pääoman ehtoiset instrumentit	Rahavirran suojaus		
Avaava tase 1.1.2017	105	172	41	318	
Käyvän arvon muutokset	59	-39	6	26	
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-22	-165		-187	
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset	0	21		21	
Siirrot korkokatteeseen			-38	-38	
Laskennalliset verot	-7	37	6	35	
Päättävä tase 31.12.2017	135	25	16	176	

Mili. €	Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat				Yhteensä
	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet	Osakkeet ja osuudet (overlay approach)	Rahavirran suojaus	
Tase 31.12.2017	135	25		16	176
IFRS 9 -siirtymän vaikutus 1.1.2018	-2	-25			-28
Avaava tase 1.1.2018	133	0	0	16	148
Käyvän arvon muutokset	-135	0	-35	66	-104
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-37		-8		-45
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset			17		17
Siirrot korkokatteeseen				-45	-45
Laskennalliset verot	34	0	5	-4	35
Päättävä tase 31.12.2018	-5		-21	33	7

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli 9 miljoonaa euroa (220) ja siihen liittyvä laskennallinen verovelka oli 2 miljoonaa euroa (44). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli väliaikaisen poikkeusmenettelyn soveltamisen johdosta oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 82 miljoonaa euroa (146) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 54 miljoonaa euroa (38). Käypään arvoon muiden laajan tuloksen kautta kirjattavien saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä oli käyvän arvon rahastossa -6 miljoonaa euroa.

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

Muut sidotut rahastot

Rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista perustuen yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin, joissa on määritelty myös niiden käyttötarkoitus. Uudelleenarvostusrahasto sisältää aiemmin omassa käytössä olleen sijoituskiinteistön kirjanpitoarvon ja käyvän arvon eron luokittelun muutoshetkellä.

Muut vapaat rahastot

Rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista perustuen yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin taikka yhtiökokouksen, edustajiston tai osuuskuntakokouksen päätökseen.

Kertyneet voittovarat

Kertyneet voittovarat sisältävät myös konserniyritysten erillistilinpäätöksiin sisältyvät vapaaehtoiset varaukset ja poistoeron sekä vakuutusyhtiöiden tasoisuuden määrän että etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot) laskennallisella verolla vähennettynä.

Muut tasetta koskevat liitetiedot

Liite 36. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	105	67
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat rahoitusvarat (Myytävissä olevat rahoit	11 301	10 943
Jaksotettu hankintameno (eräpäivään asti pidettävät)	1	23
Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset yhteensä	11 407	11 032

OP Ryhmässä oikeus keskuspankkirahoitukseen on vain OP Yrityspankki Oyj:llä.

Liite 37. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Julkisesti noteeratut		
Muilta	23	29
Yhteensä	23	29
Muut		
Muilta	6	10
Yhteensä	6	10
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin sisältyvät yhteensä	28	39
Julkisesti noteeratut		
Muilta		11
Yhteensä		11
Muut		
Muilta		3
Yhteensä		3
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattaviin rahoitusvaroihin (Myytävissä olevat rahoitusvarat) sisältyvät yhteensä		14

Liite 38. Annetut vakuudet

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	171	110
Luotot (covered bondien vakuutena)	13 700	13 266
Muut	5 775	5 663
Annetut vakuudet yhteensä*	19 647	19 039
Vakuudelliset johdannaisvelat	928	889
Vakuudelliset muut velat	4 149	4 146
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	10 720	10 750
Yhteensä	15 797	15 784

* Lisäksi keskuspankkiin on pantattu 5,1 miljardin euron kirjanpitoarvosta joukkovelkakirjalainoja, joista 1,5 miljardia euroa on päivän sisäisen limiitin vakuutena. Joukkovelkakirjalainat ovat nostettavissa ilman keskuspankin ennakkolupaa, joten niitä ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa.

Liite 39. Saadut rahoitusvakuudet

OP on vastaanottanut rahoitusvakuuslain mukaisia vakuuksia, jotka se voi myydä tai pantata edelleen.

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Saatujen vakuuksien käyvät arvot		
Muut	490	414
Yhteensä	490	414

Johdannaisista aiheutuvaa luottoriskiä vähennetään vakuuksien avulla, jolloin käytössä on ISDA- yleissopimukseen liitettävä ISDA Credit Support Annex -sopimus (CSA). Vakuusjärjestelmässä vastapuoli toimittaa saatavan vakuudeksi arvopapereita tai käteistä. CSA-sopimukseen liittyvien, käteisenä saatujen vakuuksien määrä oli tilinpäätöshetkellä 490 miljoonaa euroa (414). Vakuudeksi saatuja arvopapereita ei tilinpäätöshetkellä ollut.

Liite 40. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Varat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat						Suojaavat johdannaiset	Kirjanpito-arvo yhteensä
	Jaksotettu hankintameno	Käypään arvoon muun laajan tulojen erien kautta kirjattavat	Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	Nimenomaisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi	On luokiteltava käypään arvoon tulosvaikutteisesti			
Käteiset varat	12 350						12 350	
Saamiset luottolaitoksilta	183						183	
Johdannais sopimukset			2 905			577	3 482	
Saamiset asiakkailta	87 081						87 081	
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat				9 771			9 771	
Saamistodistukset	4	17 124	502	2 227	451		20 309	
Oman pääoman ehtoiset instrumentit		0	81	245	1 130		1 456	
Muut rahoitusvarat	2 098						2 098	
Rahoitusvarat							136 730	
Muut kuin rahoitusvarat							3 652	
Yhteensä 31.12.2018	101 715	17 124	3 488	12 243	1 581	577	140 382	

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Eräpäivään asti pidettävät		Myytävikissä olevat	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*	Suojaavat johdannaiset	Kirjanpito-arvo yhteensä
		Eräpäivään asti pidettävät	Myytävikissä olevat				
Käteiset varat	12 937						12 937
Saamiset luottolaitoksilta	504						504
Johdannais sopimukset					3 100	312	3 412
Saamiset asiakkailta	82 193						82 193
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat					10 126		10 126
Saamistodistukset		40	16 372		3 899		20 311
Oman pääoman ehtoiset instrumentit			1 399		220		1 620
Muut rahoitusvarat	2 293						2 293
Rahoitusvarat							133 397
Muut kuin rahoitusvarat							3 809
Yhteensä 31.12.2017	97 927	40	17 771		17 346	312	137 205

* Taseen erä sijoitusomaisuus sisältää vahinko- ja henkivakuutuksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat saamistodistukset ja oman pääoman ehtoiset instrumentit.

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdan- naiset	Kirjanpito- arvo yhteensä
Velat luottolaitoksille		4 807		4 807
Johdannaissopimukset	2 400		421	2 821
Velat asiakkaille		66 112		66 112
Vakuutusvelka		9 476		9 476
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	9 812			9 812
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		30 456		30 456
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 358		1 358
Muut rahoitusvelat		2 302		2 302
Rahoitusvelat				127 143
Muut kuin rahoitusvelat				1 404
Yhteensä 31.12.2018	12 212	114 511	421	128 547

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdan- naiset	Kirjanpito- arvo yhteensä
Velat luottolaitoksille		5 157		5 157
Johdannaissopimukset	2 572		454	3 026
Velat asiakkaille		65 549		65 549
Vakuutusvelka		9 950		9 950
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	10 158			10 158
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		26 841		26 841
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 400		1 400
Muut rahoitusvelat		2 275		2 275
Rahoitusvelat				124 356
Muut kuin rahoitusvelat				1 765
Yhteensä 31.12.2017	12 730	111 172	454	126 122

Yleiseen liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenoon. Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo joulukuun lopussa oli n. 242 (385) miljoonaa euroa kirjanpitoarvoa suurempi. Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenoon. Näiden käyvät arvot ovat jaksotettua hankintamenoa suuremmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittämiseen liittyy epävarmuutta.

Liite 41. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Varojen käyvät arvot 31.12.2018, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	592	185	679	1 456
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	2 107	762	312	3 181
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 337	3 434		9 771
Johdannaissopimukset	0	3 425	57	3 482
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit		0		0
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	13 885	3 026	214	17 124
Rahoitusinstrumentit yhteensä	22 921	10 831	1 262	35 014
Sijoituskiinteistöt			979	979
Yhteensä	22 921	10 831	2 241	35 993

Varojen käyvät arvot 31.12.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	125	57	38	220
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	3 249	234	416	3 899
Sijoitussidonnaiset sopimukset	7 111	3 015		10 126
Johdannaissopimukset	2	3 279	131	3 412
Myytävikissä olevat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	623	200	577	1 399
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	11 977	4 041	354	16 372
Rahoitusinstrumentit yhteensä	23 087	10 826	1 516	35 429
Sijoituskiinteistöt			1 004	1 004
Yhteensä	23 087	10 826	2 520	36 433

Velkojen käyvät arvot 31.12.2018, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 364	3 448		9 812
Muut		0		0
Johdannaissopimukset	10	2 767	44	2 821
Yhteensä	6 373	6 215	44	12 633

Velkojen käyvät arvot 31.12.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	7 133	3 024		10 158
Muut		1		1
Johdannaissopimukset	5	2 929	92	3 026
Yhteensä	7 138	5 955	92	13 185

Käypään arvoon arvostus

Johdannaiset

Listattujen johdannaisten hinta saadaan suoraan markkinoilta. OTC-johdannaisten arvostuksessa käytetään markkinoilla yleisesti käytössä olevia malleja ja menetelmiä. Näitä tarvitaan mm. korko ja -valuuttakäyrien ja volatiliteettipintojen muodostamiseen sekä optioiden arvostukseen. Yleisesti näiden mallien syöttötiedot voidaan johtaa markkinoilta. Kuitenkin joidenkin sopimusten arvostuksessa joudutaan käyttämään malleja, joiden syöttötietoja ei voida havaita markkinoilta vaan ne joudutaan arvioimaan. Nämä sopimukset on luokiteltu tasolle 3.

Middle Office vastaa pankkitoiminnan johdannaisten käyvän arvon arvostuksista, ml. tason 3 arvostuksista, ja niissä käytetyt markkinadatan, arvostuskäyrien ja volatiliteettipintojen laadusta ja luotettavuudesta osana päivittäistä arvostusprosessia. Middle Office vertaa sopimustasolla arvostushintoja säännöllisesti CSA-vastapuolten ja keskusvastapuolen toimittamiin arvostuksiin ja selvittää tarvittaessa mahdolliset merkittävät arvostuserot.

Riskienhallinnan ohjaus on vastuussa uusien arvostusmallien ja menetelmien hyväksymisestä sekä arvostusprosessin valvonnasta. Arvostusten varmennus perustuu mm. arvostamiseen käyttäen vaihtoehtoisia lähteitä sekä markkinahinnoille, että muille syöttötiedoille. Varmennusprosessissa arvostushintoja voidaan verrata CSA-vastapuolten ja keskusvastapuolen toimittamiin hintoihin. Lisäksi on mahdollista käyttää myös kolmansien osapuolten tarjoamia arvostuspalveluja.

Pankkitoimintaan liittyvät OTC -johdannaisten arvostuksessa huomioidaan kaupan osapuolten luottoriski. Luottoriskiä oikaistaan vastapuoliriskikorjauksella (ns. Credit Valuation Adjustment "CVA") sekä omalla luottoriskikorjauksella (ns. Debit Valuation Adjustment, "DVA"). CVA- ja DVA -arvostusoikaisuus lasketaan vastapuolikohtaisesti. CVA- ja DVA-oikaisuus lasketaan simuloimalla johdannaisten markkina-arvoja ja maksukyvyttömyystilanteita perustuen pääsääntöisesti markkinoilta saataviin tietoihin. Maksukyvyttömyystodennäköisyyksien arvioinnissa hyödynnetään markkinadataa myös epälikvideillä vastapuolilla yhdistämällä vastapuolet likvidiin markkinadataan.

Käyvän arvon hierarkia

Taso 1: Noteeratut markkinahinnat

Hierarkiatasoon 1 ryhmitellyt erät koostuvat suurimmissa pörsseissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy toimivilta markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Taso 2: Arvostusmenetelmät havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta, tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiatasoon on luokiteltu suurin osa OP Yrityspankki -konsernin OTC-johdannaisista sekä yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten noteeratut velkapaperit, joita ei ole luokiteltu tasolle 1.

Taso 3: Arvostusmenetelmät ei havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy erityistä epävarmuutta. Hierarkiatasoon 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Lisäksi tasolle 3 luokitellaan velkapapereita, joille noteerauksia on markkinoilla vain vähän tai ei ollenkaan. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisemmat OTC-johdannaiset sekä sellaiset pitkän maturiteetin johdannaiset, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan, tietyt private equity -sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistetut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot. Tason 3 käypä arvo perustuu kolmannelta osapuolelta saatavaan hintatietoon.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Siirrot eri hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaman tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä. Siirrot tasojen välillä johtuvat pääosin käytettävissä olevien markkinanoteerausten määrästä.

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta (Taso 3)

Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista

Rahoitusvarat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais- sopimukset	Käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavat	Varat yhteensä
Tase 31.12.2017	454	131	931	1 516
IFRS 9 -siirtymän vaikutukset 1.1.2018.	601		-593	8
Avaava tase 1.1.2018	1 055	131	338	1 525
Tuloslaskelman nettotuotot	-382	-75	-1	-457
Laajan tuloslaskelman nettotuotot			0	0
Hankinnat	201		3	203
Myynnit	-164		-1	-166
Lyhennykset	-15		-10	-24
Siirrot tasoon 3	296		141	437
Siirrot tasosta 3			-256	-256
Päättävä tase 31.12.2018	991	57	214	1 262

Rahoitusvarat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais- sopimukset	Myytävikissä olevat	Varat yhteensä
Avaava tase 1.1.2017	142	160	1 149	1 452
Tuloslaskelman nettotuotot	13	-29	-62	-77
Laajan tuloslaskelman nettotuotot			-33	-33
Hankinnat	29		136	165
Myynnit	-53		-189	-242
Lyhennykset	-67		-7	-74
Siirrot tasoon 3	392		175	567
Siirrot tasosta 3	-3		-240	-242
Päättävä tase 31.12.2017	454	131	931	1 516

Rahoitusvelat, milj. €	Johdannais- sopimukset	Velat yhteensä
Avaava tase 1.1.2018	92	92
Tuloslaskelman nettotuotot	-48	-48
Päättävä tase 31.12.2018	44	44

Rahoitusvelat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais- sopimukset	Velat yhteensä
Avaava tase 1.1.2017		107	107
Tuloslaskelman nettotuotot		-15	-15
Päättävä tase 31.12.2017		92	92

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 31.12.2018

Milj. €	Korkokate	Sijoitus- toiminnan nettotuotot	Laaja tulos- laskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Realisoituneet nettotuotot	-411	29		-382
Realisoitumattomat nettotuotot	-26		0	-27
Nettotuotot yhteensä	-438	29	0	-409

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 31.12.2017

Milj. €	Korkokate	Sijoitus- toiminnan nettotuotot	Laaja tulos- laskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Realisoituneet nettotuotot	13			13
Realisoitumattomat nettotuotot	-14	-62	-33	-108
Nettotuotot yhteensä	0	-62	-33	-95

Hierarkiatason 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaissopimuksella. Tulosvaikutusta avoimesta markkinariskistä ei synny. Tason 3 johdannaiset liittyvät OP Yrityspankin liikkeeseen laskemiin strukturoituihin joukkovelkakirjalainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisten arvonkehityksen perusteella. Näiden kytkettyjen johdannaisten arvonmuutosta ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa. Lisäksi tasolle 3 on luokiteltu pitkän maturiteetin johdannaisia, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan.

Arvostustekijöiden muutokset

Arvostusmenetelmissä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia vuoden 2018 aikana.

Herkkyysanalyysi epävarmuutta sisältävistä laskentaparametreista 31.12.2018

Instrumenttityyppi, milj. €	Saamiset	Velat	Nettosaldo	Herkkyysanalyysi	Jokseenkin mahdollinen käyvän arvon muutos
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat					
Joukkolainasijoitukset	312		312	31,2	10 %
Epälikvidit sijoitukset	127		127	19,1	15 %
Pääomarahastot*	407		407	40,7	10 %
Kiinteistöpääomarahastot***	145		145	29,0	20 %
Johdannaiset					
Indeksilainojen suojat ja strukturoidut johdannaiset sekä pitkän maturiteetin johdannaiset**	57	-44	13	1,4	11 %
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat					
Joukkolainasijoitukset	214		214	21,4	10 %
Sijoituskiinteistöt					
Sijoituskiinteistöt***	688		688	137,6	20 %

Herkkyysanalyysi epävarmuutta sisältävistä laskentaparametreista 31.12.2017

Instrumenttityyppi, milj. €	Saamiset	Velat	Nettosaldo	Herkkyysanalyysi	Jokseenkin mahdollinen käyvän arvon muutos
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat					
Pääomarahastot*	38		38	3,8	10 %
Joukkolainasijoitukset	416		416	41,6	10 %
Johdannaiset					
Indeksilainojen suojat ja strukturoidut johdannaiset sekä pitkän maturiteetin johdannaiset**	131	-92	39	4,3	11 %
Myytavissä olevat					
Joukkolainasijoitukset	354		354	35,4	10 %
Epälikvidit sijoitukset	81		81	12,2	15 %
Pääomarahastot*	352		352	35,2	10 %
Kiinteistöpääomarahastot***	143		143	28,6	20 %
Sijoituskiinteistöt					
Sijoituskiinteistöt***	1004		1 004	200,7	20 %

* Pääomarahastojen arvo riippuu pääasiassa kohdeyritysten tuloskehityksestä ja vastaavien listattujen yhtiöiden PE-kertoimista. Pääomarahastojen käyvän arvon kehitystä seurataan Total Value per Pid-in (TVPI) -kertoimella, joka on muuttunut keskimäärin 10 %.

** Seuraavien stressiskenaarioiden: osakkeiden volatilititeetin (30%), osakkeiden osinkojen (30%), luottoriskipreemioiden (30%) ja merkittävien korrelaatiomuutosten yhteenlaskettu arvonmuutos

*** Kiinteistöpääomarahastojen ja sijoituskiinteistöjen arvostuksessa käytetään pääsääntöisesti tuottoarvomenetelmää, jonka pääkomponentit ovat tuottovaade ja nettovuokrataso. Tuottovaateen muutos +/- 1 %-yksiköllä johtaa keskimäärin noin 20 %:n muutokseen käyvässä arvossa.

Vastuositoumuksia ja johdannaisia koskevat liitetiedot

Liite 42. Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Takaukset	775	643
Takuuvastuut	2 162	1 936
Luottolupaukset	12 577	12 176
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	283	372
Muut	1 195	1 121
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	16 993	16 247

Liite 43. Ehdolliset velat ja varat

OP Ryhmään kuuluvat vakuutusyhtiöt merkitsevät vakuutussopimuksia poolien kautta. Poolin jäsenet ovat ensisijaisesti vastuussa omasta suhteellisesta osuudestaan. Osuudet perustuvat sopimuksiin, jotka vahvistetaan vuosittain. Eräissä pooleissa poolin jäsenet vastaavat maksukyvyttömän poolijäsenen veloitteista omien osuuksiensa suhteessa. Vakuutusyhtiöt kirjaavat yhteisvastuun kautta tulevat vastuut ja saamiset, mikäli yhteisvastuun realisoituminen on todennäköistä.

Liite 44. Muut vuokrasopimukset

OP Ryhmä vuokralle ottajana

Osa OP:n käyttämistä toimitiloista on vuokrattu. Vuokrasopimusten jäljellä olevat voimassaoloajat vaihtelevat vuodesta kymmeneen vuoteen ja normaalisti niihin sisältyy mahdollisuus jatkaa sopimusta alkuperäisen päättymispäivän jälkeen. Osa vuokratuista toimitiloista on edelleen vuokrattu. Lisäksi on vuokrattu leasingsovimuksin moottoriajoneuvoja ja konttorikoneita.

Ei-purettavissa olevien vuokrasopimusten perusteella maksettavat vähimmäisvuokrat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Yhden vuoden kuluessa	16	7
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	25	20
Yli viiden vuoden kuluttua	2	3
Yhteensä	42	31

OP Ryhmä vuokralle antajana

OP Ryhmän yritykset ovat antaneet vuokralle omistamiaan sijoituskiinteistöjä, joista kertyi vuokratuottoja 73 miljoonaa euroa (79).

Ei-purettavissa olevien muiden vuokrasopimusten perusteella saatavat vähimmäisvuokrat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Yhden vuoden kuluessa	43	53
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	115	124
Yli viiden vuoden kuluttua	119	127
Yhteensä	277	304

Liite 45. Johdannaissopimukset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset 31.12.2018

Mij. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luottovastarvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	9 456	27 006	38 799	75 261	1 306	1 050	2 823
Keskusvastapuoliselvitettävät	7 151	21 767	27 371	56 288	6	10	1 226
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	2 559	5 730	2 879	11 169	214	14	322
Asetetut	2 141	9 347	3 323	14 811	86	114	23
Put ja floorit							
Ostetut	4 132	4 802	2 128	11 061	83	55	191
Asetetut	3 914	6 131	1 591	11 635	54	49	55
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	22 201	53 015	48 720	123 936	1 744	1 283	3 415
Korkofutuurit	3 850	3 280		7 129	0	0	
Pörssijohdannaiset yhteensä	3 850	3 280		7 129	0	0	
Korkojohdannaiset yhteensä	26 051	56 295	48 720	131 066	1 744	1 283	3 415
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	17 649	631	2	18 281	137	136	348
Koron- ja valuuttavaihtosopimukset	2 699	4 269	2 928	9 896	751	761	1 200
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	180	17		197	1	1	4
Asetetut	239	24		262	1	1	
Put							
Ostetut	316	24		340	2	1	7
Asetetut	299	21		319	1	2	
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	21 380	4 986	2 930	29 296	892	902	1 560
Valuuttajohdannaiset yhteensä	21 380	4 986	2 930	29 296	892	902	1 560
Osake- ja indeksijohdannaiset							
Osake-indeksiopiot							
Call							
Ostetut	0	3		3	0	0	0
OTC-osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	0	3		3	0	0	0
Osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	0	3		3	0	0	0
Luottojohdannaiset							
Luottoriskinvaihtosopimukset	15	189	2	206	4	9	4
Luottojohdannaiset yhteensä	15	189	2	206	4	9	4

Muut

Muut termiinit	16	1		17	0	4	2
Muut swap-sopimukset	190	363	8	560	34	24	78
Muut optiot							
Call							
Ostetut	0	0		0	0		0
Asetetut	0			0			
Put							
Ostetut	0			0			0
Asetetut	0			0			
Muut OTC-johdannaiset yhteensä	207	364	8	579	34	28	80
Muut futuurit	0	0		1	0	0	
Muut johdannaiset yhteensä	208	364	8	580	34	29	80
Kaupankäynnin johdannaiset yhteensä	47 654	61 837	51 659	161 150	2 674	2 222	5 059

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset 31.12.2017

Mili. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika			Yhteensä	Käyvät arvot*		Luottovastarvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	10 361	33 223	40 673	84 257	2 212	2 103	2 988
Keskusvastapuoliselvitetävät	7 311	22 328	29 198	58 837	757	-814	1 307
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	2 682	4 438	5 686	12 806	334	2	451
Asetetut	2 449	6 315	3 370	12 134	4	208	14
Put ja floorit							
Ostetut	1 147	5 169	1 876	8 191	102	10	163
Asetetut	1 159	5 835	1 955	8 949	11	87	55
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	17 798	54 979	53 560	126 337	2 662	2 411	3 671
Korkofutuurit	1 615	1 000		2 615	1	1	
Pörssijohdannaiset yhteensä	1 615	1 000		2 615	1	1	
Korkojohdannaiset yhteensä	19 414	55 979	53 560	128 953	2 663	2 411	3 671
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	27 606	263	23	27 893	206	190	484
Koron- ja valuuttanvaihto-sopimukset	2 059	6 932	2 472	11 463	705	654	1 258
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	115	28		143	3		6
Asetetut	151	17		168		3	
Put							
Ostetut	227	17		244	1		4
Asetetut	178	31		209		1	
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	30 336	7 287	2 496	40 119	915	848	1 752
Valuuttajohdannaiset yhteensä	30 336	7 287	2 496	40 119	915	848	1 752

Osake- ja indeksijohdannaiset

Osakeindeksiopiot

Call

Ostetut	5	3	8	1	0	2
---------	---	---	---	---	---	---

Put

Asetetut	280		280	1		
----------	-----	--	-----	---	--	--

OTC-osake- ja indeksijohdannaiset

yhteensä	286	3	288	2	0	2
----------	-----	---	-----	---	---	---

Luottojohdannaiset

Luottoriskinvaihtosopimukset	28	189	10	227	9	6	10
------------------------------	----	-----	----	-----	---	---	----

Luottojohdannaiset yhteensä	28	189	10	227	9	6	10
-----------------------------	----	-----	----	-----	---	---	----

Muut

Muut termiinit	17	0	17	0	3	2
----------------	----	---	----	---	---	---

Muut swap-sopimukset	211	513	723	65	31	130
----------------------	-----	-----	-----	----	----	-----

Muut OTC-johdannaiset yhteensä	228	513	741	65	34	132
--------------------------------	-----	-----	-----	----	----	-----

Muut futuurit	7	1	8	0	2	
---------------	---	---	---	---	---	--

Muut johdannaiset yhteensä	235	513	748	65	36	132
----------------------------	-----	-----	-----	----	----	-----

Kaupankäynnin johdannaiset yhteensä	50 298	63 971	56 066	170 335	3 655	3 301	5 566
--	---------------	---------------	---------------	----------------	--------------	--------------	--------------

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - käyvän arvon suojaus 31.12.2018

Milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika			Yhteensä	Käyvät arvot*		Luottovastarvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	3 751	24 020	14 548	42 319	222	31	807
Keskusvastapuoliselitettävät	2 027	16 903	9 333	28 264	2	2	459
Korkotermiinit							
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	210	2 905	4 047	7 162	0	59	204
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	3 961	26 925	18 595	49 481	222	91	1 011
Korkojohdannaiset yhteensä	3 961	26 925	18 595	49 481	222	91	1 011
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit							
Koron- ja valuutanvaihto-sopimukset	422	1 799	475	2 696	91	179	223
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	422	1 799	475	2 696	91	179	223
Valuuttajohdannaiset yhteensä	422	1 799	475	2 696	91	179	223
Käyvän arvon suojauksen johdannaiset yhteensä							
	4 383	28 724	19 070	52 177	313	269	1 235

Suojauslaskennassa pidettävien johdannaissopimusten keskihinnat - käyvän arvon suojaus 31.12.2018

	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä
Korkojohdannaiset				
Keskusvastapuoliselitettävät	0,616	0,488	0,771	0,591
OTC korkojohdannaiset	0,963	0,695	0,869	0,791
Korkojohdannaiset yhteensä	0,748	0,539	0,801	0,647

Suojauslaskennassa olevien valuuttajohdannaisten keskihinnat merkittävistä valuutoista 31.12.2018

	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä
Valuuttatermiinit: EUR:USD	1,1486			
Koron- ja valuutanvaihtosopimukset				
GBP	0,910	2,231		2,000
JPY	0,434	0,562	1,300	0,518
USD		1,939	3,823	2,764

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - rahavirran suojaus 31.12.2018

Mlij. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika			Yhteensä	Käyvät arvot*		Luottovastaa- arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	524	961	2 801	4 286	95	1	142
Keskusvastapuoliselitettävät	100			100	0		1
OTC korkojohdannaiset yhteensä	524	961	2 801	4 286	95	1	142
Korkojohdannaiset yhteensä	524	961	2 801	4 286	95	1	142
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	6 843			6 843	35	39	106
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	6 843	0	0	6 843	35	39	106
Valuuttajohdannaiset yhteensä	6 843	0	0	6 843	35	39	106
Rahavirran suojauksen johdannaiset							
yhteensä	7 367	961	2 801	11 130	129	40	249
Suojauksen johdannaiset yhteensä	11 750	29 685	21 871	63 306	442	310	1 483

Suojauslaskennassa pidettävien johdannaissopimusten keskihinnat - rahavirransuojaus 31.12.2018

	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä
Korkojohdannaiset				
Keskusvastapuoliselitettävät				0,602
OTC korkojohdannaiset	1,400	1,175	0,906	1,019
Korkojohdannaiset yhteensä	1,249	1,175	0,906	1,009
Valuuttajohdannaiset				
Valuuttatermiinit				
Average EUR:USD	1,1654			1,1654
Average EUR:GBP	0,8936			0,8936
Average EUR:CHF	1,1529			1,1529

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - käyvän arvon suojaus 31.12.2017

Mili. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luottovasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Keskusvastapuoliselvitettävät	880	16 158	6 417	23 455	179	-285	356
OTC korkojohdannaiset yhteensä	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Korkojohdannaiset yhteensä	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	61			61		1	1
Koron- ja valuutanvaihtosopimukset	517	1 958	319	2 794	35	265	162
OTC valuuttajohdannaiset yhteensä	578	1 958	319	2 855	35	265	163
Valuuttajohdannaiset yhteensä	578	1 958	319	2 855	35	265	163
Käyvän arvon suojauksen johdannaiset yhteensä	3 903	23 220	11 911	39 035	456	600	864

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - rahavirran suojaus 31.12.2017

Mili. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luottovasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Keskusvastapuoliselvitettävät	200	100		300	4		5
OTC korkojohdannaiset yhteensä	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Korkojohdannaiset yhteensä	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	5 794			5 794	32	67	88
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	5 794	0	0	5 794	32	67	88
Valuuttajohdannaiset yhteensä	5 794	0	0	5 794	32	67	88
Rahavirran suojauksen johdannaiset yhteensä	6 446	1 379	1 556	9 381	105	72	192
Suojauksen johdannaiset yhteensä	10 349	24 599	13 467	48 416	561	672	1 056

Johdannaiset yhteensä 31.12.2018

Mili. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luottovasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset, josta	30 535	84 181	70 116	184 833	2 060	1 374	4 568
Keskusvastapuoliselvitettävät	9 278	38 670	36 704	84 652	8	12	1 686
Valuuttajohdannaiset	28 646	6 784	3 404	38 835	1 018	1 120	1 889
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	0	3		3	0	0	0
Luottojohdannaiset	15	189	2	206	4	9	4
Muut johdannaiset	208	364	8	580	34	29	80
Johdannaiset yhteensä	59 404	91 522	73 530	224 456	3 116	2 532	6 542

Johdannaiset yhteensä 31.12.2017

Milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika			Yhteensä	Käyvät arvot*		Luottovasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat	
Korkojohdannaiset, josta	23 391	78 621	66 708	168 720	3 157	2 751	4 476
Keskusvastapuoliselvitettävät	8 392	38 585	35 615	82 592	941	-1 100	1 668
Valuuttajohdannaiset	36 708	9 245	2 815	48 768	982	1 180	2 002
johdannaiset	286	3		288	2	0	2
Luottojohdannaiset	28	189	10	227	9	6	10
Muut johdannaiset	235	513	0	748	65	36	132
Johdannaiset yhteensä	60 647	88 571	69 533	218 751	4 216	3 973	6 621

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka taseessa esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa. Lisäksi keskusvastapuoliselvityksessä olevien johdannaisten käyvät arvot on nettoutettu taseesta.

Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset nettoutetaan taseesta. Nettoutuksen vaikutukset on esitetty liitteessä 46. Muut johdannaissopimukset esitetään taseessa bruttomääräisenä. OP Yhteenliittymän vakavaraisuuslaskennassa käytetään myös johdannaisten nettoutusta. Nettoutuksen vaikutukset vastapuoliriskiä on esitetty OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportilla kohdassa 3.5. Nettoutus pienentäisi OP Yrityspankki Oyj:n johdannaisten luottovasta-arvoa 4 099 miljoonaa euroa (4 495).

Liite 46. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

Rahoitusvarat

31.12.2018, milj. €	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseesta		
				Johdannaissopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 416	-934	3 482	-1 823	-490	1 169

31.12.2017, milj. €	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseesta		
				Johdannaissopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 341	-928	3 412	-1 928	-412	1 072

Rahoitusvelat

31.12.2018, milj. €	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseesta		
				Johdannaissopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	3 887	-1 066	2 821	-1 823	-703	295

31.12.2017, milj. €	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseesta		
				Johdannaissopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 112	-1 085	3 026	-1 928	-717	381

* ml. käteisvaroihin sisältyvä päivittäin selvitettyjen johdannaisten nettomäärä yht. -140 (-161) miljoonaa euroa.

** Käyvät arvot ilman kertyneitä korkoja

*** Käytäntönä on solmia johdannaissopimukset kaikkien johdannaissopimusten kanssa.

OTC-johdannaisten keskusvastapuoliselvitys

Finanssivastapuolten kanssa solmitut standardiehtoiset OTC-johdannaiskaupat selvitetään London Clearing House:n kanssa EMIR-asetuksen (EU 648/2012) mukaisesti. Toimintamallissa johdannaisten vastapuoleksi muuttuu päivittäisen selvitysprosessin päätteeksi keskusvastapuoli, jonka kanssa netotetaan johdannaisten päiväkohtaiset maksut. Lisäksi päivittäin joko maksetaan tai saadaan vakuus, joka vastaa avointen sopimusten käypien arvojen muutosta (variation margin). Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset esitetään nettona taseessa.

Muut kahdenvälisesti selvittävät OTC- johdannaiset

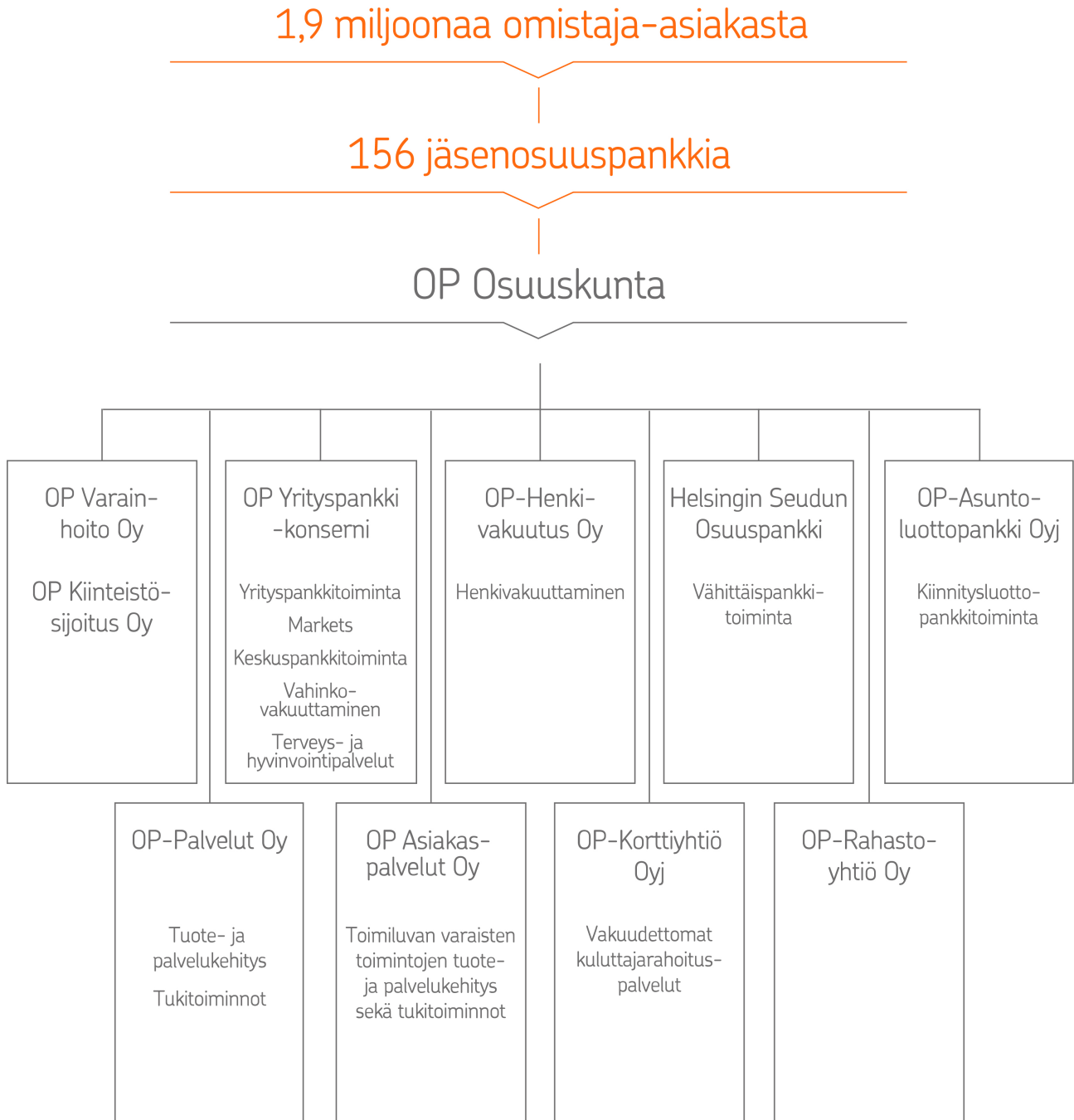
Konsernin ja muiden asiakkaiden väliin johdannaiskauppoihin sekä sellaisiin johdannaiskauppoihin, joita asetuksen mukainen keskusvastapuoliselvitys ei koske, sovelletaan joko ISDA:n, konsernin omaa tai Finanssialan Keskusliiton johdannaisyleissopimusta. Näiden sopimusten perusteella johdannaisten maksuja voidaan netottaa transaktiokohtaisesti maksupäivittäin ja vastapuolen maksukyvyttömyys- ja konkurssitilanteissa. Sopimusehdoissa voidaan lisäksi vastapuolikohtaisesti sopia vakuuksista. Nämä johdannaiset esitetään taseessa bruttoperusteisesti.

Muut liitetiedot

Liite 47. Omistukset tytäryrityksissä, strukturoiduissa yhteisöissä sekä yhteisissä

OP Ryhmän rakenne

Seuraavassa kuviossa on kuvattu OP Ryhmän rakenne. Jäsenosuuspankit muodostavat ryhmän laskentateknisen emoyhtiön. OP Ryhmään yhdistellään jäsenosuuspankkien lisäksi jäsenosuuspankkien keskeisimmät tytäryhtiöt sekä keskusyhteisö OP Osuuskunta ja sen tytäryritykset, osakkuusyrietykset sekä erilaiset yhteisjärjestelyt.

OP Ryhmän luottolaitokset vastaavat toistensa veloista. EKP valvoo OP Ryhmää konsolidoidusti.

Tilikauden aikana tapahtuneet muutokset tytäryrityksissä ja strukturoiduissa yhteisöissä

Aiemmin OP Ryhmän sisäisenä luottovakuutusyhtiönä toiminut OVY Oy sulautui OP Osuuskuntaan. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.7.2018. Payment Highway Oy sulautui Checkout Finland Oy:öön. Sulautumisen täytäntöönpano 31.8.2018. OP Vakuutus Oy myi Baltiassa toimivan tytäryhtiönsä Seesam Insurance AS:n koko osakekannan Latvian ja Liettuan sivuliikkeen Vienna Insurance Groupille (VIG) 31.8.2018.

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyt merkittävät tytäryritykset 2018

OP Ryhmän merkittäviä tytäryrityksiä ovat sellaiset yhtiöt, joiden toiminta vaatii toimiluvan sekä muut liiketoiminnan kannalta keskeiset yritykset. Kaikki konserniin yhdistellyt merkittävät tytäryritykset ovat kokonaan omistettuja, eikä niissä ole näin ollen merkittäviä määräysvallattomien omistajien osuuksia.

Yhtiö	Kotipaikka	Omistus- osuus, %	Osuus ääni- vallasta, %
OP Osuuskunta	Helsinki	100,0	100,0
Helsingin Seudun Osuuspankki*	Helsinki		
OP-Asuntoluottopankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Henkivakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP-Korttiyhtiö Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Palvelut Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Asiakaspalvelut Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP-Rahastoyhtiö Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pivo Wallet Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Yrityspankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
Checkout Finland Oy	Tampere	100,0	100,0
OP Kiinteistösijoitus Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Varainhoito Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Säilytys Oy	Helsinki	100,0	100,0

*Helsingin Seudun Osuuspankki on osuuskunta. Sen edustajistossa jokaisella edustajalla on yksi ääni. Edustajistossa on 20 keskusyhteisön nimeämää edustajaa ja 10 omistaja-asiakkaiden edustajaa.

OP Yrityspankki -konsernin tilinpäätökseen yhdistellyt tytäryritykset

A-Vakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Terveys Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Finance AS	Viro	100,0	100,0
OP Finance SIA	Latvia	100,0	100,0
OP Vakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
UAB OP Finance	Liettua	100,0	100,0
Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen	Helsinki	100,0	100,0

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään tytäryhtiöinä lisäksi 47 (50) OP-Kiinteistökeskusta. Kiinteistökeskukset (OPKK) tarjoavat kiinteistöjen ja asuntojen välityspalveluita sekä isännöintipalveluita ja ne ovat 100%:sti omistettuja tytäryhtiöitä. Kiinteistökeskusten lisäksi on yhdistelty 22 kpl (23) muita tytäryrityksiä.

OP Ryhmän teknisen emoyhtiön muodostavat jäsenosuuspankit 2018

Pankin nimi	Tase 31.12.2018, milj. €	Vakava- raisuus % 31.12.2018	Toimitusjohtaja 31.12.2018
Akaan Seudun Op	194	68,6	Tuomo Smått
Alajärven Op	300	62,1	Jari Leivo
Alastaron Op	65	64,1	Sanna Metsänranta
Alavieskan Op	70	55,7	Antero Alahautala
Alavuden seudun Op	245	58,9	Jussi Ruuhela
Andelsbanken för Åland	457	25,7	Johnny Nordqvist
Andelsbanken Raseborg	457	31,4	Lars Björklöf
Artjärven Op	51	78,2	Reijo Hurskainen
Askolan Op	140	47,5	Kari Leskinen
Auramaan Op	442	63,9	Tuomo Jokinen
Etelä-Hämeen Op	1 566	59,6	Mika Helin
Etelä-Karjalan Op	1 523	46,8	Petri Krohns
Etelä-Pohjanmaan Op	1 280	29,4	Olli Tarkkanen
Euran Op	208	75,8	Timo Viitanen
Haapamäen Seudun Op	65	84,4	Hannu Petjoi
Hailuodon Op	46	63,7	Jani Isomaa
Halsuan-Ylipään Op	73	71,1	Heidi Pöyhönen
Himangan Op	88	37,7	Kari Haanmäki
Honkilahden Op	37	73,4	Jukka-Pekka Koivisto
Humppilan Op	63	65,6	Jari Salokangas
Itä-Uudenmaan Op	1 343	30,1	Mauri Molander
Janakkalan Op	416	78,4	Mikko Suutari
Jokioisten Op	128	63,9	Vesa Rantanen
Jämsän Seudun Op	338	86,8	Kyösti Myller
Järvi-Hämeen Op	438	72,5	Teemu Sarhema
Kainuun Op	713	54,9	Teuvo Perätalo
Kalajoen Op	227	39,8	Leena Pajumaa
Kalkkisten Op	22	73,0	Ville Lehtinen
Kangasalan Seudun Op	461	46,0	Mika Kivimäki
Kangasniemen Op	199	82,5	Seppo Laurila
Kannuksen Op	116	46,5	Juha Lundström
Kemin Seudun Op	374	52,4	Heikki Palosaari
Kerimäen Op	96	75,8	Jarmo Kaivonurmi
Keski-Pohjanmaan Op	1 070	29,7	Kimmo Peuranto
Keski-Suomen Op	2 844	41,2	Pasi Sorri
Keski-Uudenmaan Op	2 085	44,8	Juhani Rinta-Kartano
Kesälahden Op	78	82,4	Mikko Koski
Kihniön Op	39	65,1	Pirjo Haapa-aho Vehniä
Kiikoisten Op	33	71,6	sijainen Pia Segerman
Kiteen Seudun Op	307	70,3	Olli Koivula
Koitin-Pertunmaan Op	79	79,1	Jouko Iso-Kuortti
Korpilahden Op	94	66,9	Tuomas Kupsala
Korsnäs Andelsbank	141	45,4	Jan-Erik Westerdahl
Kronoby Andelsbank	125	62,0	Kaj Nylund
Kuhmon Op	210	86,4	Martti Pulkkinen
Kuortaneen Op	68	51,5	Markku Jaatinen
Kurun Op	55	61,7	Marja-Leena Siuro
Kuusamon Op	264	42,1	Kari Kivelä
Kymenlaakson Op	1 984	51,3	Juha Korhonen
Kärkölän Op	106	47,5	Arto Haavikko
Köyliön Op	68	74,3	Jari Valonen
Laihian Op	109	59,9	Seppo Hautala

Lapin Op	105	60,0	Juha Teerialho
Lehtimäen Op	69	34,4	Veli-Jussi Haapala
Lemin Op	84	53,7	Ilkka Martikainen
Limingan Op	128	41,4	Petteri Juusola
Liperin Op	216	55,6	Jukka Asikainen
Loimaan Seudun Op	284	64,4	Juha Pullinen
Lokalahden Op	40	74,3	Ville Aarnio
Lounaismaan OP	1 546	49,0	Jouni Hautala
Lounaisrannikon Op	597	39,3	Juha-Pekka Nieminen
Lounais-Suomen Op	323	77,6	Markku Rainio (vt. tj)
Luhangan Op	55	47,4	Tuomas Puttonen
Luopioisten Op	43	66,0	Sirpa Leppäkoski
Luumäen Op	108	72,1	Mikko Purmonen
Länsi-Kymen Op	337	45,9	Saila Rosas
Länsi-Suomen Op	2 916	48,2	Matti Kiuru
Länsi-Uudenmaan Op	1 170	41,5	Markus Sillanaukee
Maaningan Op	116	74,1	Ari Väänänen
Mellilän Seudun Op	39	96,4	Aarre Anttila
Merimaskun Op	39	95,5	Sauli Jalonen
Metsämaan Op	31	81,8	Jussi Nieminen
Miehikkälän Op	81	83,1	Mikael Hanhilahti
Mouhijärven Op	87	46,9	Rainer Sillanpää
Multian Op	83	70,6	Arto Laitinen
Mynämäen-Nousiaisten Op	393	68,5	Kimmo Ranta
Mäntsälän Op	238	62,3	Heikki Kananen
Nagu Andelsbank	62	51,8	Alice Björklöf
Nakkila-Luvian Op	231	71,3	Jussi Kuvaja
Niinijoen Op	41	124,4	Kaisa Markula
Nilakan Seudun Op	182	60,4	Jouni Karhinen
Nivalan Op	203	48,1	Markku Niskala
Op Kantrisal	105	69,4	Bo Hellen
Orimattilan Op	274	68,1	Jukka Sipilä
Oripään Op	70	29,7	Jouko Rekolainen
Oulaisten Op	240	51,7	Mika Korkia-aho
Oulun Op	3 818	29,6	Timo Levo
Outokummun Op	169	82,2	Ari Karhapää
Paltamon Op	70	63,8	Jorma Niemi
Parikkalan Op	145	79,5	Tuomo Liukka
Pedersörenejdens Andelsbank	504	32,0	Thomas Hulten
Perhon Op	103	48,8	Pekka Pajula
Perhönjokilaakson Op	150	47,6	Asko Ahonen
Peräseinäjoen Op	128	62,0	Juha Mäki
Petäjäveden Op	94	61,8	Jaakko Ylitalo
Pihtiputaan Op	88	42,5	Toni Ruokanen
Pohjois-Hämeen Op	444	44,5	Pertti Pyykkö
Pohjois-Karjalan Op	1 720	46,4	Jaana Reimasto-Heiskanen
Pohjois-Savon Op	2 980	52,1	Seppo Pääkkö
Pohjolan Op	1 276	34,0	Keijo Posio
Polvijärven Op	150	80,7	Ari Noponen
Posion Op	115	75,3	Vesa Jurmu
Pudasjärven Op	200	84,5	Pertti Purola
Pukkilan Op	89	62,7	Jari Toivanen
Pulkkilan Op	44	80,9	Marja Hyvärinen
Punkalaitumen Op	102	84,4	Petri Antila
Purmo Andelsbank	41	42,6	Tommy Olin
Päijät-Hämeen Op	1 704	39,4	Mika Kivimäki

Raahen seudun Op	436	49,6	Ari Pohjola
Rantasalmen Op	135	57,9	Kari Mäkelä
Rautalammin Op	79	47,3	Esko-Pekka Markkanen
Riistaveden Op	143	43,6	Pauli Kröger
Ruoveden Op	180	46,2	Leena Selkee
Ruukin Op	148	54,8	Kalle Arvio
Rymättylän Op	78	54,6	Leena Nikula
Rääkkylän Op	86	65,2	Heli Silvennoinen
Sallan Op	91	54,8	Anne Harju
Sastamalan Op	304	38,2	Janne Pohjolainen
Satakunnan Op	521	69,2	Olli Näsi
Satapirkkan Op	357	43,7	Antti Suomijärvi
Savitaipaleen Op	116	72,0	Samppa Oksanen
Siikajoen Op	51	61,7	Sakari Kangas
Siikalatvan Op	90	43,8	Ismo Välijärvi
Simpeleen Op	89	101,4	Asko Impppola
Sonkajärven Op	119	72,9	Esko Nissinen
Suomenselän Op	670	38,7	Timo Suhonen
Suur-Savon Op	2 264	47,0	Mikko Antikainen (vt. tj.)
Säkylän Op	98	57,2	Jari Katila
Taivalkosken Op	84	61,2	Piia Mourujärvi
Taivassalon Op	64	45,2	Jens Hildén
Tampereen Seudun Op	3 827	35,9	Mikko Rosenlund
Tervolan Op	84	53,4	Hannu Neuvonen
Tervon Op	63	41,7	Jani Kääriäinen
Toholammin Op	126	42,6	Juha Pajumaa
Tornion Op	328	35,8	Terhi Luokkanen
Turun Seudun Op	3 564	21,7	Olli-Pekka Saario
Tuusniemen Op	140	45,3	Esa Simanainen
Tyrvävän Op	110	36,9	Antto Joutsiniemi
Ullavan Op	42	50,1	Jorma Somero
Urjalan Op	127	83,0	Jouni Tammelin
Utajärven Op	206	48,5	Jukka Jaurakkajärvi
Vaara-Karjalan Op	450	57,6	Raili Hyvönen
Vaasan Op	1 001	32,3	Ulf Nylund
Valkeakosken Op	272	51,0	Juha Luomala
Vampulan Op	88	66,9	Kari Hänti
Vehmersalmen Op	86	74,5	Petri Tyllinen
Vesannon Op	71	69,8	Markku Niskanen
Vihannin Op	122	56,2	Jari Kantomaa
Vimpelin Op	84	75,8	Matti Mäkinen
Virtain Op	215	51,9	Ari Kakkori
Ylitornion Op	101	67,8	sij Pirkko Nahkiaisola
Ylä-Kainuun Op	243	58,1	Eija Sipola
Yläneen Op	84	54,3	Heikki Eskola
Ylä-Savon Op	395	53,2	Mikko Paananen
Ypäjän Op	72	66,4	Kirsi-Marja Hiidensalo

Konsernitilinpäätöksen yhdistellyt strukturoidut yhteisöt

OP-Ryhmä toimii sijoittajana ja sijoitusrahastojen hallinnoijana erilaisissa sijoitusrahastoissa saadakseen sijoitustuottoja sekä erilaisia palkkiotuottoja. OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään 0 (0) sijoitusrahasto ja 2 (2) kiinteistörahastoa. Rahastot on luokiteltu strukturoiduiksi yhteisöiksi, sillä OP Ryhmän määräysvalta ei perustu äänioikeuksiin vaan merkityksellisten toimintojen ohjaamiseen, altistumiseen rahaston muuttuviin tuottoihin sekä rahaston hallinnon järjestämiseen. Näihin rahastoihin liittyy myös ryhmän kannalta olennaisimmat määräysvallattomien omistajien osuudet.

Alla olevassa taulukossa on esitetty ne strukturoidut yhteisöt, joissa on merkittävä määräysvallattomien osuus.

Nimi	Toimipaikka	Pääasiallinen toimiala	Omistus- osuus, % 2018	Omistus- osuus, % 2017	Määräys- vallatto- mien osuus, %
Real Estate Funds of Funds II Ky	Helsinki	Kiinteistörahasto	27,8	27,8	72,3

Taloudellista informaatiota koskeva yhteenveto tytäryrityksistä, joissa on olennainen määräysvallattomien omistajien osuus

Alla olevassa taulukossa on esitetty taloudellista informaatiota koskeva yhteenveto niistä tytäryrityksistä, jossa on OP Ryhmän kannalta olennainen määräysvallattomien omistajien osuus. Taloudellinen informaatio vastaa tytäryrityksen tilinpäätöksissä esitettyjä lukuja, joihin on tehty mm. käyvän arvon oikaisuja vastaamaan OP Ryhmän laatimisperiaatteita. Esitetyt luvut ovat ennen sisäisten liiketapahtumien eliminointia.

Yhteenveto taseesta	Real Estate Fund of Funds II Ky	
Milj. €	2018	2017
Rahavarat	4	0
Sijoitukset	21	36
Muut varat	1	0
Varat yhteensä	26	36
Muut velat	0	0
Velat yhteensä	0	0
Nettovarallisuus	26	36
Kertyneet määräysvallattomien omistajien osuudet	18	26
Yhteenveto laajasta tuloslaskelmasta		
Liikevaihto	4	3
Jatkuvien toimintojen voitto tai tappio verojen jälkeen	3	3
Muut laajan tuloksen erät	-1	0
Laaja tulos	2	3
Määräysvallattomien omistajien osuus laajasta tuloksesta	1	2
Määräysvallattomille omistajille maksetut voitto-osuudet	2	2
Yhteenveto rahavirroista		
Liiketoiminnasta kertynyt nettorahavirta	-2	0
Investointeihin käytetty nettorahavirta	19	9
Rahoitukseen käytetty nettorahavirta	-14	-9
Rahavarojen nettomuutos	3	-1
Rahavarat tilikauden alussa	0	1
Rahavarat tilikauden lopussa	4	0

Yhteiset toiminnot

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään yhteisinä toimintoina noin 958 (1 111) kiinteistöyhtiötä yhdistelemällä OP Ryhmän omistusosuutta vastaava osuus kiinteistöyhtiön omaisuuseristä. Luokittelu yhteisiin toimintoihin on tehty liiketoiminnan luonteen mukaisesti vaikka OP Ryhmällä on määräysvalta osaan kiinteistöyhtiöistä. Kiinteistöyhtiöiden osakkeet oikeuttavat tiettyjen huoneistojen hallintaan, joista osa on OP Ryhmän omassa käytössä. Kukin keskinäisen kiinteistöyhtiön osakas on vastuussa osuudestaan yhtiön lainoista. Näistä yhteisistä toiminnoista osa muodostaa OP Ryhmän konttoriverkoston Suomessa ja ne sisältyvät taseessa aineellisiin hyödykkeisiin liitetietoon 24. Loput kiinteistöyhtiöt ovat sijoituskiinteistöjä ja ne sisältyvät liitetietoon 20.

Yhteenveto yhteisten toimintojen yhdistelyn tasevaikutuksesta

Milj. €	2018	2017
Maa-alueet	140	150
Rakennukset	1 196	1 251
Varat yhteensä	1 336	1 402
Velat yhteensä	3	4

Merkittävimmät OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyt yhteiset toiminnot 2018

Nimi	Kotipaikka	Toimiala	Omistusosuus
Asunto Oy Oulun Kalevankulma	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	22,4
Kiinteistö Oy Koskikatu 9	Joensuu	Kiinteistön omistus ja hallinta	60,1
Kiinteistö Oy OPK-Vallila	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Quartetto Intermezzo	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Uusi Paino	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 4	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Mikkelin Forum Oy	Mikkeli	Kiinteistön omistus ja hallinta	87,1
As Oy Lappeenrannan Mariankulma	Lappeenranta	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
OP Yrityspankki -konsernin omistamat yritykset			
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 1	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 2	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	53,7
Kiinteistö Oy Vuosaaren Pohjoinen Ostoskeskus	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis I	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Koskitammi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kuopion Isabella	Kuopio	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Oulun Kiilakivi	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Joukahaisenkatu 9	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Frantseninkatu 13	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Topeliuksenkatu 41b	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Asiakkaankatu 3	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tuusulan Jatke	Tuusula	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Keskinäinen Kiinteistö Oy Marikko	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Kaarlenkadun Fenno	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Koivuhaan Yrityskeskus	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

Merkittävimmät OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyt yhteiset toiminnot 2017

Nimi	Kotipaikka	Toimiala	Omistusosuus
Asunto Oy Oulun Kalevankulma	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	22,4
Kiinteistö Oy Koskikatu 9	Joensuu	Kiinteistön omistus ja hallinta	67,0
Kiinteistö Oy OPK-Vallila	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Quartetto Intermezzo	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	49,5
Kiinteistö Oy Uusi Paino	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 4	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Mikkelin Forum Oy	Mikkeli	Kiinteistön omistus ja hallinta	87,1
Kiinteistö Oy Eteläesplanadi 12	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	99,8
As Oy Lappeenrannan Mariankulma	Lappeenranta	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Fenix Terra	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
OP Yrityspankki -konsernin omistamat yritykset			
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 1	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 2	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	53,7
Kiinteistö Oy Vuosaaren Pohjoinen Ostoskeskus	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis I	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Koskitammi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kuopion Isabella	Kuopio	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Oulun Kiilakivi	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Joukahaisenkatu 9	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Frantseninkatu 13	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Topeliuksenkatu 41b	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Asiakkaankatu 3	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tuusulan Jatke	Tuusula	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

Konsernitilinpäätökseen on merkitty osuus yhteisessä määräysvallassa olevista omaisuuseristä ja niihin kohdistuvista veloista.

Osuudet konsolidoimattomissa strukturoiduissa yhteisöissä

OP Ryhmään kuuluva OP-Rahastoyhtiö Oy hallinnoi OP-rahastoja. OP-Rahastoyhtiö Oy käyttää useissa hallinnoimissaan rahastoissa salkunhoitajana OP Varainhoito Oy:tä. Lisäksi ryhmään kuuluva OP Kiinteistösijoitus Oy hallinnoi useita kiinteistörahastoja. Useissa rahastoissa hallinnointiyhtiö ohjaa merkityksellisiä toimintoja tekemällä sijoituspäätökset rahaston sääntöjen mukaisesti. OP Ryhmän yrityksillä ei ole muissa em. yritysten hallinnoimissa rahastoissa sellaisia omistuksia, jotka altistaisivat ryhmän merkittävästi kohteen muuttuvalle tuotolle ja aiheuttaisivat siten konsolidointivelvoitteen.

OP Ryhmä saa konsolidoimattomista rahastoista hallinnointipalkkiotuottoja, jotka sisältyvät tuloslaskelmassa palkkiotuottoihin. Lisäksi OP Ryhmä saa konsolidoimattomista rahastoista sijoittajana tuottoja, jotka on merkitty sijoitustoiminnan nettotuottoihin sen mukaan, mihin tase-erään sijoitukset on merkitty taseessa.

OP Ryhmän sijoitukset OP -rahastoihin sekä OP Kiinteistösijoitus Oy:n rahastoihin on merkitty taseessa sijoitusomaisuuteen. OP Ryhmän tappioriski rajoittuu sijoituksen tasearvoon. Sijoitukset OP Ryhmän hallinnoimiin rahastoihin 31.12.2018 ovat yhteensä 249 miljoonaa euroa (330).

Liite 48. Maakohtaiset tiedot

OP Yrityspankki Oyj:llä on pankkitoimintaa harjoittavat sivuliikkeet Virossa, Latviassa ja Liettuassa. Lisäksi OP Yrityspankki Oyj:llä on Virossa, Latviassa ja Liettuassa rahoitusyhtiötoimintaa harjoittavat tytäryhtiöt.

Nimi			Kotipaikka
OP Corporate Bank plc Estonian Branch		sivuliike	Viro
OP Corporate Bank plc Latvian Branch		sivuliike	Latvia
OP Corporate Bank plc Lithuanian Branch		sivuliike	Liettua
OP Finance AS		tytäryritys	Viro
"OP Finance" SIA		tytäryritys	Latvia
UAB "OP Finance"		tytäryritys	Liettua

	31.12.2018			
Taloudellista asemaa koskevat tiedot, Milj. €	Viro	Latvia	Liettua	Yhteensä
Liiketoiminnan tuottojen yhteenlaskettu määrä	11	10	16	36
Liikevoiton tai -tappion yhteenlaskettu määrä ennen veroja	4	3	7	14
Tilikauteen kohdistuvien tuloverojen yhteenlaskettu määrä	0	0	1	1
Henkilöstön yhteenlaskettu määrä henkilötyövuosina	127	75	92	294
	31.12.2017			
Taloudellista asemaa koskevat tiedot, Milj. €	Viro	Latvia	Liettua	Yhteensä
Liiketoiminnan tuottojen yhteenlaskettu määrä	42	22	29	94
Liikevoiton tai -tappion yhteenlaskettu määrä ennen veroja	9	2	8	19
Tilikauteen kohdistuvien tuloverojen yhteenlaskettu määrä		0	1	1
Henkilöstön yhteenlaskettu määrä henkilötyövuosina	170	104	124	399

Liite 49. Lähipiiritapahtumat

OP Ryhmän lähipiiri muodostuu OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP Ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP Ryhmän pääjohtaja (OP Osuuskunnan johtokunnan puheenjohtaja), OP Osuuskunnan toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnettyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

OP Ryhmän pääjohtajan, muiden OP Osuuskunnan johtokunnan jäsenten ja varajäsenen osalta työnantajan noudattama irtisanomisajaksi on 6 kuukautta. Työsuhteen päättyessä johtajasopimuksessa erikseen määritellyissä tilanteissa pääjohtajalle maksetaan irtisanomisajan palkan lisäksi enintään 12 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa ja muille johtokunnan jäsenille ja varajäsenelle enintään 6 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa.

Liiketahtumat lähipiirin kanssa 2018

Tuhatta euroa	Osakkuusyhtiöt	Hallinto- henkilöt	Muut
Luotot	270 517	1 990	
Muut saamiset	17	55	
Talletukset	14 253	2 832	50 646
Korkotuotot		31	
Korkokulut		2	61
Vakuutusmaksutuotot	24	67	7 254
Palkkiotuotot	171	19	310
Palkkiokulut	8	20	9
Palkat ja palkkiot sekä tulospalkat			
Palkat ja palkkiot		3 838	
Lähipiirin omistamien			
Osuuksien lukumäärä		85	

Liiketahtumat lähipiirin kanssa 2017

Tuhatta euroa	Osakkuusyhtiöt	Hallinto- henkilöt	Muut
Luotot	313 226	10 442	
Muut saamiset	23	3 093	1 590
Talletukset	15 216	4 927	163 466
Korkotuotot		54	
Korkokulut		2	77
Vakuutusmaksutuotot	22	61	6 985
Palkkiotuotot	166	39	197
Palkkiokulut	7	18	7
Palkat ja palkkiot sekä tulospalkat			
Palkat ja palkkiot		6 234	
Lähipiirin omistamien			
Osuuksien lukumäärä		68	

Vuonna 2017 myytiin johtokunnan jäsenelle tavanomaisin ehdoin käypään arvoon asunnon ja autopaikan osakkeet 1 211 tuhannella eurolla. Kaupasta on kirjattu myyntivoittoa noin 77 tuhatta euroa. Huoneisto ja autopaikka olivat aiemmin vuokrattu johtokunnan jäsenelle työsuhdeasunnoksi.

Johtokunnan jäsenten eläkesitoumukset

OP Osuuskunnalla on hallituksena toimiva johtokunta. Johtokuntaan kuuluvat toimitusjohtajana toimiva puheenjohtaja, jota nimitetään pääjohtajaksi, pääjohtajan varamies, sekä vähintään neljä ja enintään yhdeksän muuta jäsentä ja enintään neljä varajäsentä.

Pääjohtajan eläkeikä on 65 vuotta. Eläke-etuudet määräytyvät eläkelakien ja OP Ryhmän omien eläkejärjestelmien mukaisesti. Pääjohtaja kuuluu OP Eläkesäätiön lisäeläketurvan piiriin. Säätiössä karttuneen eläkkeen voi ottaa maksuun myös ennen sääntöjen mukaista vanhuuseläkettä ns. vapaakirjaeläkkeenä, jos työsuhde OP Ryhmässä päättyy.

Ennen vuotta 2018 aloittaneiden johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan eläkeikä on 63 vuotta. Vuonna 2018 aloittaneiden johtokunnan jäsenten eläkeikä vastaa TyEL:n alinta vanhuuseläkeikää. Eläke-etuudet määräytyvät eläkelakien ja OP Ryhmän omien eläkejärjestelmien mukaisesti. OP Ryhmän eläkejärjestelmiä on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitetiedossa 33.

Tuhatta euroa	TyEL järjestelyn eläkekulut*		Vapaaehtoisten etuusperusteisten lisäeläkkeiden IFRS-kulu	
	2018	2017	2018	2017
Nykyinen johtokunta				
Timo Ritakallio, pääjohtaja, johtokunnan puheenjohtaja	98			
Tony Vepsäläinen, johtokunnan varapuheenjohtaja	160	159	201	174
Vesa Aho, johtokunnan jäsen	9			
Katja Keitaanniemi, johtokunnan jäsen	27			
Olli Lehtilä, johtokunnan jäsen	108	67	98	85
Juho Malmberg, johtokunnan jäsen	27			
Harri Nummela, johtokunnan jäsen	88	78	87	80
Tiia Tuovinen, johtokunnan jäsen	21			
Johtokunnasta vuonna 2018 eronneet				
Pääjohtaja Reijo Karhinen, johtokunnan puheenjohtaja	67	165	18	186
Carina Geber-Teir, johtokunnan jäsen	36	67	25	42
Jari Himanen, johtokunnan jäsen	39	93	43	92
Harri Luhtala, johtokunnan jäsen	39	64	57	64
Erik Palmén, johtokunnan jäsen	29	59	33	57
Jouko Pölönen, johtokunnan jäsen	45	96	40	101
Outi Taivainen, johtokunnan jäsen	34	64	25	42
Karri Alameri, johtokunnan jäsen	37	56	46	78

* TyEL etuusperusteiden osan osalta on käytetty IFRS-kulua ja maksuperusteisen osana ko. henkilön maksun tasausosaa vähennettynä työntekijän maksuosuudella.

Liite 50. Muuttuva palkitseminen

Henkilöstörahasto

OP Ryhmän henkilöstörahastoon kuuluu noin 80 prosenttia koko henkilöstöstä.

OP Ryhmän henkilöstörahastolle maksettava voittopalkkioerä vuonna 2018 perustui seuraavien tavoitteiden saavuttamiselle: OP Ryhmän tulos ennen veroja 60 %:n painolla, digitaalinen asiointi 20 %:n painolla, kohtaamisten NPS 15 %:n painolla ja bränditason NPS 5 %:n painolla. Henkilöstörahastoon tehtävän palkkiosirron määrä vuodelta 2018 on noin 1,7 % (3,2 %) rahaston jäsenten palkkasummasta. Vuonna 2018 kirjattiin palkkioita yhteensä 6 miljoonaa euroa (11).

Pitkäaikaiset palkitsemisjärjestelmät

OP Ryhmän palkitsemisjärjestelmät noudattavat finanssi- ja rahoitusalan sääntelyä ja perustuvat OP Ryhmän strategisiin tavoitteisiin.

OP Ryhmän muuttuvan palkitsemisen periaatteissa on huomioitu ryhmän riskiasema ja riskienhallintamenetelmät. Ansaintamittarien tavoitteet on mitoitettu niin, etteivät ne kannusta liialliseen riskinottoon. Pitkän aikavälin muuttuva palkitseminen perustuu OP Ryhmän strategisten tavoitteiden saavuttamiseen kun taas lyhyen aikavälin muuttuva palkitseminen perustuu ryhmään kuuluvan yhtiön tai liiketoimintayksikön tavoitteiden saavuttamiseen. Palkkioiden enimmäismäärät ovat kaikissa järjestelmissä rajattu.

Pitkän aikavälin ohjelma

Johdon pitkän aikavälin palkkiojärjestelmän piiriin kuuluvat OP Osuuskunta –konsernissa ja jäsenpankeissa sekä niiden tytäryhtiöissä toimivat johtajat ja erikseen määritellyt avaintehtävissä toimivat henkilöt, jotka kyseisen yhtiön hallitus tai OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on nimennyt. Vuoden 2014–2016 järjestelmään kuuluu noin 273 (300) henkilöä ja vuoden 2017–2019 järjestelmään kuuluu noin 310 (322) henkilöä.

Järjestelmä koostuu peräkkäisistä kolmen vuoden pituisista ansaintajaksista. Ansaintajakson 1.1.2014–31.12.2016 palkkiot maksetaan lykkäysajan jälkeen kolmessa yhtä suuressa erässä kesäkuun loppuun mennessä vuosina 2018–2020. Ansaintajakson 1.1.2017–31.12.2019 palkkiot maksetaan neljässä yhtä suuressa erässä vuosina 2020–2023. OP Osuuskunnan johtokunnan jäsenille, varajäsenille ja tarkastusjohtajalle palkkio maksetaan kuudessa yhtä suuressa erässä vuosina 2020–2025.

Ansaintajaksolla 2014–2016 oli mahdollisuus ansaita vuosittain 2–8 kuukauden palkkaa vastaava palkkio ja tavoitteiden toteumat olivat n. 57 %. Ansaintajaksolla 2017–2019 on mahdollisuus ansaita 1–8 kuukauden palkkaa vastaava palkkio vuositasona, jos tavoitteet toteutuvat 100 prosenttisesti.

Pitkän aikavälin ohjelman ansaintamittarit

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto päättää järjestelmän ansaintamittarit ja niille asetettavat tavoitteet kullekin ansaintajaksolle erikseen.

Vuoden 2014–2016 järjestelmän tavoitteiden asettamisessa on huomioitu Euroopan parlamentin ja neuvoston luottolaitosdirektiivi CRD4, joka rajaa muuttuvan palkitsemisen enimmäismäärän enimmillään henkilön kiinteän palkitsemisen suuruiseksi vuositasona. Vuoden 2014–2016 järjestelmän tavoitteet perustuvat seuraaviin kriteereihin:

- OP Ryhmän tulos ennen veroja
- OP Ryhmän ydinvakavaraisuus (CET 1)
- Keskittäjäasiakkaiden määrän kasvu

Vuoden 2017–2019 järjestelmän tavoitteet ovat voimassa olevan strategian mukaiset ja ne perustuvat seuraaviin kriteereihin:

- OP Ryhmän tulos ennen veroja
- Digitaalinen asiointi
- Kohtaamisten NPS
- Bränditason NPS

Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahasossa.

Pitkän aikavälin palkkion määräytyminen ja maksatus

Vuoden 2014–2016 järjestelmän alussa palkkio määriteltiin euromääräisesti ja järjestelmän perusteella mahdollisesti maksettava palkkio maksetaan OP:n liikkeeseen laskemina debentureina. Ansaittu euromääräinen palkkio muunnetaan debentuurien kappalemääräksi järjestelmän toteuman selvittyä. Palkkiosta vähennetään rahana maksettava osuus, jolla katetaan palkkiosta aiheutuvia veroja ja veroluonteisia maksuja. Tilikauden aikana OP Osuuskunnan hallintoneuvosto päätti muuttaa järjestelmän ehtoja niin, että debentuurin sijaan palkkio maksetaan OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tai sen nimeämän palkitsemisvaliokunnan päättämään viiteinstrumenttiin sidottuna.

Vuoden 2017–2019 palkkio maksetaan rahana, ellei henkilöön sovelleta sääntelyn mukaista lykkäysmenettelyä.

Vuoden 2014–2016 järjestelmien palkkioiden maksun edellytyksenä on, että OP Ryhmän RAVA vakavaraisuus on maksuhetkellä 1,30 tai sen yli. Vuoden 2017–2019 järjestelmän palkkion maksun edellytyksenä on, että CET1-vakavaraisuus on maksuhetkellä yli EKP:n asettaman CET1-puskurin +3 %. Lisäksi edellytetään, että henkilö on OP Ryhmän palveluksessa maksuhetken saakka.

Järjestelmien kulut jaksotetaan ansaintajakson alusta maksuhetken asti (oikeuden syntymisjaksolle) henkilöstökuluihin ja vastaava velka kirjataan siirtovelkoihin. Järjestelmistä kirjattu velka oli 31.12.2018 yhteensä 19,3 miljoonaa euroa (19,3).

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto tai sen nimeämä palkitsemisvaliokunta hallinnoi pitkän aikavälin järjestelmää ja valvoo sen noudattamista. OP Osuuskunnan hallintoneuvosto voi harkintansa mukaan muuttaa järjestelmän ehtoja ja lykätä palkkion maksua erityisen painavista syistä.

Lyhyen aikavälin palkitsemisjärjestelmät

Lyhyen aikavälin ohjelmissa ansaintajakso on kalenterivuosi ja palkkio maksetaan rahana. Osuuspankeissa ansaintajaksot vaihtelevat 1–12 kuukauden välillä. Lyhyen aikavälin palkitsemisjärjestelmät perustuvat yritys- ja yhteisökohtaisiin tavoitteisiin ja kattavat koko OP Ryhmän henkilöstön.

Palkkio on porrastettu vaativuusluokan mukaan ja palkkiomaksimit vastaavat 1–4 kuukauden palkkaa vuositasona. Erikseen määritellyissä tehtävissä palkkiomaksimi voi enintään olla henkilön vuoden palkkaa vastaava summa.

Lyhyen aikavälin ohjelman ansaintamittarit

OP Keskusyhteisökonserneissa yhteiset mittarit määrittävät maksettavien lyhyen aikavälin palkkioiden enimmäismäärän. Yhteiset mittarit ovat OP Ryhmän tulos ennen veroja (50 %:n paino), OP Ryhmän operatiiviset kulut (25 %:n paino) ja OP Ryhmän kohtaamisten NPS (25 %:n paino). Tulokorteilla olevat vuosisuunnittelusta johdetut tavoitteet päätetään liiketoiminnoissa/toiminnoissa.

Osuuspankkien lyhyen aikavälin palkitseminen perustuu pankkitasoisiiin yhteisiin tavoitteisiin sekä henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Mittaristossa näkyy vahvasti mm. asiakaskokemus, myynti sekä strategiasta johdetut kasvun ja digitaalisuuden tavoitteet.

Lyhyen aikavälin palkkion määräytyminen ja maksatus

Kuten pitkän aikavälin palkitsemisessa, palkkion maksun edellytyksenä on, että CET1-vakavaraisuus on maksuhetkellä yli EKP:n asettaman CET1-puskurin + 3 %. Lisäksi edellytetään, että henkilö on OP Ryhmän palveluksessa maksuhetken saakka. Osuuspankeissa palkkion maksun edellytyksenä on, että pankin asiakasliiketoiminta on voitollista.

Henkilön tulokortin perusteella ansaittua palkkiota alennetaan ennen palkkion maksua, mikäli ryhmässä tai tehtävässä noudatettavia sitovia sisäisiä ohjeita tai sääntelyn vaatimuksia ei ole huomioitu ja riskienhallinnallisia elementtejä on toteutunut. Mikäli rikkeet tai huolimattomuudet tulevat ilmi vasta palkkionmaksun jälkeen, voidaan palkkion alentamista tai takaisinperintää soveltaa myös takautuvasti.

Järjestelmän kulut jaksotetaan ansaintajakson alusta maksuhetken asti (oikeuden syntymisjaksolle) henkilöstökuluihin ja vastaava velka kirjataan siirtovelkoihin.

OP Osuuskunnan hallintoneuvoston nimeämä palkitsemisvaliokunta linjaa ryhmässä käytössä olevien lyhyen aikavälin järjestelmien palkkiomaksimit sekä järjestelmien rakenteellisen viitekehikon. Järjestelmien tarkemmat ehdot ja mittarit päätetään OP Osuuskunnan johtokunnassa ja osuuspankkien hallituksissa.

Muuttuvan palkkion maksamisen viivästäminen

Muuttuvien palkkioiden maksamisesta on säädetty laissa Luottolaitostoiminnasta (610/2014). Jos henkilö on luokiteltu työtehtäviensä perusteella ryhmään, joiden ammatillisesta toiminnasta voi aiheutua yritykselle merkittävää riskiä ("riskiprofiiliin vaikuttava henkilö"), lykätään muuttuvan palkkion maksua tietyissä olosuhteissa kolmelle vuodelle (johtokunnan osalta viidelle vuodelle).

Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään kuuluu OP Ryhmässä mm. toimitusjohtajat ja muut toiminnan johtamiseen osallistuvat henkilöt, muut henkilöt, joiden toiminnalla on olennainen vaikutus yrityksen riskiasemaan, sisäinen valvontatoimi sekä muut nimetyt henkilöt tai erityisryhmät.

Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään sovelletaan muuttuvan palkkion maksamisen lykkäämistä mikäli henkilön muuttuva palkkio yhden vuoden ansaintajaksolta ylittää Finanssivalvonnan kannanoton mukaisen rajan 50.000 euroa. Riskiprofiiliin vaikuttavan henkilön palkkiota tarkastellaan 50.000 euron lykkäysrajan suhteen kokonaisuutena huomioiden sekä pitkän- että lyhyen aikavälin palkkiot.

Jos maksun viivästäminen euroraja ylittyy, osa palkkiosta maksetaan heti ja loput palkkion maksusta lykätään. Lykkäystilanteessa viivästettävä palkkio maksetaan kolmen seuraavan vuoden aikana (johtokunnan osalta seuraavan viiden vuoden aikana). Sanotussa lykkäystilanteessa muuttuvasta palkkiosta puolet maksetaan rahana ja puolet sidotaan OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tai sen nimeämän palkitsemisvaliokunnan päättämän viiteinstrumentin arvoon. Viiteinstrumenttiin sidottu palkkio maksetaan henkilölle vuoden odotusajan jälkeen.

Valvontatoimissa työskentelevien henkilöiden palkitseminen

Riippumattomissa valvontatoiminnoissa, kuten riskienhallinnassa, sisäisessä tarkastuksessa sekä compliance- ja aktuaari-toiminnoissa työskentelevien henkilöiden palkitsemisen tavoitteet eivät saa vaarantaa tehtävän riippumattomuutta. Muuttuvan palkkion tulee muodostua valvottavasta liiketoiminnasta riippumatta eikä riskienhallintajohtajan mittareissa saa olla suoria myynnillisiä tavoitteita. Suosituksena on myös, että tulokortille valitaan jokin valvontatoimen suorittamista mittaava laadullinen mittari.

OP Ryhmän palkitsemisen seuranta

OP Ryhmä seuraa kokonaispalkitsemisen markkinaehtoisuutta säännöllisesti. Markkinapalkkatietoja ja tietoa järjestelmien rakenteiden markkinaehtoisuudesta saadaan toimittajilta kuten Alexander Incentives, Aon Hewitt, Hay Group ja Mercer.

OP Osuuskunnan nimeämä palkitsemisvaliokunta seuraa vuosittain, miten maksetut palkkiot suhteutuvat OP Ryhmän menestykseen suhteessa vertailuyhtiöihin ja suhteessa asiakkaille maksettuihin palautuksiin. Myös ryhmätason sisäistä vertailua palkitsemisesta ja rakenteista tehdään säännöllisesti.

Muuttuvasta palkitsemisesta kirjatut kulut*

Milj. €	2018	2017
Henkilöstörahasto	6	11
Lyhyen aikavälin ohjelmat	28	27
Pitkän aikavälin ohjelmat:		
vuoden 2011–2013 ohjelma	0	0
vuoden 2014–2016 ohjelma	2	4
vuoden 2017–2020 ohjelma	4	4
Yhteensä	41	45

* Ilman sosiaalikuluja

Lisätietoja palkitsemisjärjestelmistä on saatavilla www.op.fi > OP Ryhmä > Hallinnointi > Palkitseminen

Liite 51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä

Luottoriskille alttiina olevat vastuut ja niiden tappiota koskeva vähennyserä

OP Ryhmän luottoriskin muodostumista ja hallintaa on kuvattu liitteessä 2 kappaleessa 10. Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan periaatteet on kuvattu liitteessä 1 kappaleessa 5 Arvonalentuminen.

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan jaksotettuun hankintamenuun arvostettaville saamisille sekä käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattaville saamistodistuksille (sijoitukset joukkovelkakirjalainoihin). Saamisia OP Ryhmässä ovat luotot, valmuisluotot (esim. luottokortit ja luotolliset tilit), leasing- ja factoringsaamiset. Lisäksi odotettavissa olevia luottotappioita lasketaan taseen ulkopuolisille erille kuten luottolupauksille, rahoituslimiiteille ja pankkitakauksille. Saamistodistukset sen sijaan ovat sijoituksia joukkovelkakirjalainoihin. Odotettavissa olevia luottotappioita varten kirjataan tappiota koskeva vähennyserä taseeseen tai kun kyseessä on saamistodistukset, muun laajan tuloksen eriin.

Odotettavissa olevien luottotappioiden määrään vaikuttavat useat tekijät mm: vastuun määrä, vastuun voimassaoloaika, asiakkaan luottoluokka ja vakuuden arvo sekä tulevaisuuteen suuntautuva informaatio.

Seuraavassa taulukossa esitetään saamiset, jotka ovat alttiina luottoriskille ja joille lasketaan odotettavissa oleva luottotappio. Siinä taseen- ja taseen ulkopuoliset vastuut kuvaavat myös luottoriskille alttiina olevan vastuiden enimmäismäärää ottamatta huomioon vakuuksia tai muita luoton laatua parantavia järjestelyitä. Taseen ulkopuolinen vastuu edustaa pankkia sitovaa vastuun määrää tai takauksen määrää.

Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut arvonalentumisvaiheittain 31.12.2018

Taseessa olevat vastuut	Vaihe 1		Vaihe 2		Vaihe 3*	
	Muut kuin yli 30 pv erääntyneet		Yli 30 pv erääntyneet		Vastuut yhteensä	
Milj. €			Yhteensä			
Saamiset asiakkailta (brutto)						
Yritykset	31 130	3 454	219	3 673	782	35 585
Kotitaloudet	45 584	4 604	241	4 845	448	50 877
Julkisyhteisöt	1 265		6	6		1 272
Muut	2 722		0	0	1	2 723
Saamiset asiakkailta yhteensä	80 702	8 057	466	8 524	1 230	90 456
Taseen ulkopuoliset nostovarot ja limiitit						
Yritykset	4 488	650	128	778	18	5 284
Kotitaloudet	3 231	53	3	56	3	3 290
Julkisyhteisöt	763		9	9		772
Muut	1 409	1		1	0	1 410
Nostovarot ja limiitit yhteensä	9 890	703	141	844	21	10 755

Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset

Yritykset	6 365	262	262	34	6 661
Kotitaloudet	1 768	3	3		1 771
Julkisyhteisöt	443		0		443
Muut	385	0	0	0	385
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	8 961	265	265	34	9 260

Saamistodistukset	16 896	332	332	11	17 240
Saamistodistukset yhteensä	16 896	332	332	11	17 240

Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut yhteensä

	116 450	9 358	607	9 965	1 297	127 712
--	----------------	--------------	------------	--------------	--------------	----------------

* Vaiheen 3 saamisten vastuista 28 miljoonaa euroa ovat ostettuja tai alun perin myönnettyjä luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroihin kuuluvia eriä (POCI).

Tappiota koskeva vähennyserä arvonalentumisvaiheittain 31.12.2018

Taseessa olevat vastuut sekä taseen ulkopuoliset nostovart ja limitit*	Vaihe 1	Vaihe 2		Vaihe 3****		Tappiota koskeva vähennyserä yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet	Yhteensä		
Milj. €						
Saamiset asiakkailta						
Yritykset	-29	-44	-2	-45	-336	-410
Kotitaloudet	-5	-30	-5	-35	-73	-113
Julkisyhteisöt	-1		0	0		-1
Muut	-2		0	0		-2
Saamiset asiakkailta yhteensä	-37	-74	-6	-81	-409	-526
Taseen ulkopu						
Yritykset	-2	-2		-2	0	-5
Kotitaloudet	0	0		0		0
Julkisyhteisöt	0			0		0
Muut	0			0		0
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	-3	-3		-3	0	-6
Saamistodistukset***	-6	-4		-4	-4	-14
Yhteensä	-46	-81	-6	-87	-413	-546

* Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan yhtenä summana vähentämään tase-erää.

** Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan tase-erään varaukset ja muut velat.

*** Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan käyvän arvon rahastoon muun laajan tuloksen eriin.

****Vaiheen 3 tappiota koskevasta vähennyserästä kohdistuu 6 miljoonaa euroa ostettuihin tai alun perin myönnettyihin luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneisiin rahoitusvaroihin (POCI).

Alla olevassa taulukossa esitetään yhteenveto tappiota koskevasta vähennyserästä suhteessa vastuun määrään arvonalentumisvaiheittain. Kattavuusasteella kuvataan tappiota koskevan vähennyserän suhteellista osuutta vastuun määrästä.

Yhteenveto ja tunnusluvut	Vaihe 1		Vaihe 2		Vaihe 3	
		Muut kun yli 30 pv eräänty- neet	Yli 30 pv eräänty- neet	Yhteensä		Yhteensä
Saamiset asiakkailta ja taseen ulkopuoliset erät						
Yritykset	35 618	4 103	347	4 451	800	40 868
Tappiota koskeva vähennyserä	-31	-46	-2	-48	-336	-415
Kattavuusaste (Coverage ratio), %	-0,09 %	-1,13 %	-0,46 %	-1,08 %	-42,03 %	-1,02 %
Kotitaloudet	48 815	4 656	245	4 901	451	54 167
Tappiota koskeva vähennyserä	-6	-31	-5	-35	-73	-114
Kattavuusaste (Coverage ratio), %	-0,01 %	-0,66 %	-1,91 %	-0,72 %	-16,15 %	-0,21 %
Julkisyhteisöt	2 029	0	15	15	0	2 044
Tappiota koskeva vähennyserä	-1		0	0		-1
Kattavuusaste (Coverage ratio), %	-0,04 %		0,00 %	0,00 %		-0,05 %
Muut	4131		0	1	1	4132
Tappiota koskeva vähennyserä	-2		0	0		-2
Kattavuusaste (Coverage ratio), %	-0,05 %		-0,91 %	-0,03 %		-0,05 %
Saamiset asiakkailta ja taseen ulkopuoliset erät yhteensä	99 553	9 026	607	9 632	1 286	110 472
Tappiota koskeva vähennyserä	-40	-77	-6	-83	-409	-532
Kattavuusaste (Coverage ratio), %	-0,04 %	-0,85 %	-1,04 %	-0,86 %	-31,80 %	-0,48 %
Saamistodistukset kirjanpitoarvo	16 896	332	0	332	11	17 240
Tappiota koskeva vähennyserä	-6	-4	0	-4	-4	-14
Kattavuusaste (Coverage ratio), %	-0,04 %	-1,18 %		-1,18 %	-34,32 %	-0,08 %

Sopimukset on ryhmitelty luottoriskiominaisuuksiltaan kolmeen ryhmään vakavaraisuuslaskennassa käytettyjen vastuuryhmien perusteella yritysasiakkaisiin, kotitalouksiin ja julkisyhteisöihin. Muut luokka sisältää esim. luottolaitoksia.

Vakuudet tai muut luoton laatua parantavat järjestelyt

OP Ryhmän luottoriskinhallinnan toimenpiteet luottoriskin vähentämiseksi on kuvattu liitteessä 2 kappaleessa 10.1. Yleisin luottoriskin vähentämisen toimenpiteitä on erilaisten vakuuksien käyttö. Suurimmat kotitalouksien luottojen ryhmät ovat asuntoluotot sekä valmiusluotot. Asuntoluottojen osuus kotitalouksien vastuista on 73%. Asuntoluotoissa vakuutena on tyypillisesti luoton kohteena oleva asuinkiinteistö.

Seuraavassa taulukossa esitetään kotitalouksien asuntoluottojen jakauma 31.12.2018 LTV tasoittain rinnakkain tappiota koskevan vähennyserän kanssa. LTV (loan to value) eli luototusase kuvaa lainan tasearvoa suhteessa asuinkiinteistövakuuden käypään arvoon. Lainalla voi olla myös muita vakuuksia, mutta niitä ei ole huomioitu taulukossa. Mitä pienempi LTV % on, sitä suurempi on vakuuden arvo suhteessa luoton määrään. Tappiota koskeva vähennyserä on suhteellisesti sitä pienempi mitä pienempi LTV %.

LTV %/Milj. €	Asuntoluotot yhteensä	
	Taseessa oleva vastuun määrä	Tappiota koskeva vähennys-erä
0-50 %	8 491	0
51-70 %	16 911	-6
Yli 70 %	12 582	-20
Yhteensä	37 984	-25

Tappiota koskevan vähennyserän muutokset tilikauden aikana

Alla olevassa taulukossa esitetään tappiota koskevan vähennyserän muutos arvonalentumisvaiheittain vuoden 2018 aikana seuraavien tekijöiden vaikutuksesta:

Arvonalentumisvaiheet on selostettu liitteessä 1 kohdassa 5.4.1.

Saamiset asiakkailta ja taseen ulkopuoliset erät, milj. €	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Yhteensä
	12 kk	Koko voimassa-oloaika	Koko voimassa-oloaika	
Tappiota koskeva vähennyserä 1.1.2018	31	80	431	543
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 2	-2	18		16
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 3	0		25	25
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 1	2	-16		-14
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 3		-8	23	15
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 2		9	-30	-21
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 1	1		-7	-6
Alkuperäisestä myöntämisestä ja hankinnasta johtuvat lisäykset	13	7	13	34
Taseesta pois kirjaamisesta johtuvat vähennykset	-9	-12	-22	-43
Riskiparametreissa tapahtuneet muutokset (netto)	4	3	28	35
Arviointimetodiikan päivityksestä johtuvat muutokset (netto)				
Lopulliseksi luottotappioksi kirjaamisesta johtuvat vähennystilien pienentymiset	0	0	-52	-52
Muut oikaisut				
Odotettavissa olevat luottotappiot nettomuutos	9	3	-22	-11
Tappiota koskeva vähennyserä 31.12.2018	40	83	409	532

Kesäkuussa 2018 lainanhoitojoustot lisättiin merkittävän luottoriskin lisääntymisen laadulliseksi kriteeriksi, mikä kasvatti hieman siirtoja vaiheesta 1 vaiheeseen 2.

Siirroissa vaiheesta 1 vaiheeseen 3 verrataan rahoitusvaran nykyistä vuoden lopun vaihetta 3 vuoden alun tilanteeseen. Näistä kuitenkin noin 85 prosenttia (kts. default capture rate tunnusluku alla) on raportoitu vaiheessa 2 vuoden 2018 aikana, joten sopimukset ovat pääsääntöisesti ole siirtyneet vaiheeseen 3 vaiheen 2 kautta. Sopimus voi siirtyä suoraan vaiheeseen 3 ulkoisen maksuhäiriön takia. Siirroissa vaiheesta 3 vaiheisiin 2 tai 1 verrataan vuoden alun vaihetta 3 vuoden lopun vaiheeseen kaksi tai yksi. Siirrot ovat tapahtuneet kuitenkin pääsääntöisesti vuoden 2018 sisällä 3 kuukauden viiveellä.

LGD (loss given default eli tappio-osuus maksukyvyttömyyshetkellä) mallin sisältäviä riskiparametreja on kalibroitu tilikauden aikana mm. alentamalla toipumisosuutta -10%-yksikköä ja poistamalla se kokonaan konkurssissa olevilta yritys vastuilta. Tämä näkyy tappiota koskevan vähennyserän kasvuna.

Saamistodistukset, milj. €

	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Yhteensä
	12 kk	Koko voimassa-oloaika	Koko voimassa-oloaika	
Tappiota koskeva vähennyserä 1.1.2018	5	0	0	5
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 2	0	1		1
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 3	0		2	2
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 1	0	0		0
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 3		0	0	0
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 2		0	0	0
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 1	0		0	0
Alkuperäisestä myöntämisestä ja hankinnasta johtuvat lisäykset	2	3	2	7
Taseesta pois kirjaamisesta johtuvat vähennykset	-2	0		-2
Riskiparametreissa tapahtuneet muutokset (netto)	0			0
Arviointimetodiikan päivityksestä johtuvat muutokset (netto)	1		0	1
Lopulliseksi luottotappioksi kirjaamisesta johtuvat vähennystilin pienentymiset				
Muut oikaisut				
Odotettavissa olevat luottotappiot nettomuutos	1	4	3	8
Tappiota koskeva vähennyserä 31.12.2018	6	4	4	14

Seuraavassa taulukossa on esitetty luottoluokittain saamisten taseen sekä taseen ulkopuoliset bruttomääräiset vastuut, vastuun määrää vakuuden vähentämisen jälkeen sekä tappiota koskeva vähennyserä. Luottoluokkia 1-12 käytetään yritysten ja julkisyhteisöjen luottoluokituksessa ja A-F kotitalouksien luottoluokittelussa. Luottoluokat on yhdistelty taulukkoon niin, että yritysasiakkaan luottoluokka 1 käsittää luottoluokat 1 ja 1,5 jne. Henkilöasiakkaissa luottoluokka A sisältää A+, A ja A- jne. OP Ryhmän luottoluokittelua on kuvattu liitteessä 2 kappaleessa 10.3.1. Nettovastuu on laskettu sopimuskohtaisesti eikä siinä ole huomioitu ylivakuuksia.

Milj. €	Taseen vastuut			Taseen ulkopuolinen vastuu brutto			Netto vastuu vakuuden jälkeen			Tappiota koskeva vähennyserä		
	Rating	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Vaihe 1	Vaihe 2
1	1 359	2		474	14		1 377	2		0	0	
2	2 031	2		851	16		1 853	2		1	0	
3	3 503	39		2 351	36		3 207	30		1	0	
4	4 534	145		2 289	139		4 089	118		2	0	
5	7 382	324		2 913	82		3 137	84		3	1	
6	6 179	530		1 963	140		2 701	160		5	2	
7	5 000	847		1 768	204		2 641	266		10	6	
8	3 874	915		842	265		793	273		11	10	
9		567			131			162			15	
10		302			17			83			15	
11			401			52			252			145
12			381			0			247			192
A	30 801	254		3 570	10		5 140	31		0	0	
B	9 832	1 422		1 344	12		2 324	182		1	0	
C	3 380	850		314	19		1 119	170		1	3	
D	2 828	913		171	15		593	209		4	8	
E		1 412			11			358			24	
F			448			0			141			73
Yhteensä	80 702	8 524	1 230	18 851	1 109	52	28 974	2 131	640	40	83	409

Suurin osa luotoista on siirtynyt vaiheeseen 2 OP:n suhteellisen SICR mallin perusteella kaikissa luottoluokissa. Maksujen erääntyminen yli 30 päivää aiheuttaa siirron vaiheeseen 2 useimmin keski- ja heikomman tason luottoluokissa. Lainanhoitajustot aiheuttavat siirron vaiheeseen 2 yritysasiakkailla useammin keski- ja heikomman tason luottoluokissa kun taas henkilöasiakkaissa ne vaikuttavat vaiheeseen 2 siirtoihin kaikissa luottoluokissa. Heikoimmat luottoluokat luokitellaan vaiheeseen 2 absoluuttisen luottoluokkarajan perusteella. Erityisesti heikoimmissa luottoluokissa on useampia syitä vaiheeseen 2 siirroille. Maksukyvyttömyys tunnistetaan ajantasaisesti ja se aiheuttaa välittömän siirron vaiheeseen 3.

OP Ryhmä voi kirjata lopullisen luottotappion kokonaan tai osaksi rahoitusvaroista mutta kohdistaa niihin vielä tämän jälkeen perintätoimenpiteitä. Tällaisten rahoitusvarojen jäljellä oleva määrä oli 31.12.2018 99 miljoonaa euroa.

Luottoriskin merkittävä lisääntyminen (SICR)

Luottoriskin merkittävä lisääntyminen todetaan järjestelmäteknisesti laatimisperiaatteissa (Liite 1 kappale 5.4.1) esitetyllä tavalla.

SICR:n mallin sopimusten luokittelu luottoriskiominaisuuksiltaan samankaltaisiin ryhmiin on identtinen koko voimassaoloajan PD (probability at default eli maksukyvyttömyyden todennäköisyys) mallien kanssa. Luottoluokitukset ovat merkittävää PD mallien syöttötieto. Sekä nykyiset PD:t että kynnsarvo PD:t sisältävät tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota (alla).

SICR:n tehokkuutta arvioidaan jokaisena raportointipäivänä seuraavien tunnuslukujen avulla:

Maksukyvyttömyyden havainnointi asteella (Default capture rate) mitataan, kuinka moni sopimus oli vaiheessa 2 ennen kuin se siirtyi vaiheeseen 3. Tunnusluku oli 31.12.2018 84 prosenttia. Mitä korkeampi tunnusluku on, sitä paremmin SICR malli pystyy havaitsemaan luottoriskin merkittävän kasvun. Vaiheessa 2 olevien sopimusten suhteellinen osuus oli 8 prosenttia koko ei-maksukyvyttömästä luottokannasta.

Odotettavissa olevan luottotappion laskentamalleihin sisällytetty tulevaisuuteen suuntautuva informaatio

SICR:n arviointi sekä odotettavissa olevan luottotappion laskenta sisältää tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota, OP Ryhmä on analysoinut millä makrotaloudellisilla muuttujilla on selittävä merkitys luottoriskin määrään.

Seuraavassa taulukossa on esitetty yhteenveto tärkeimpien malleissa käytettyjen viiden makrotaloudellisen muuttujan arvoista ajanjaksolta 2018–2046 (keskiarvo, minimi ja maksimi) kolmessa skenaariossa, joita on käytetty odotettavissa olevan luottotappion laskennassa. Näitä arvoja on käytetty kaikkiin tuoteryhmiin 31.12.2018.

Makrotaloudellinen muuttuja	Skenaario	Keskiarvo (%)	Minimi (%)	Maksimi (%)
BKT:n kasvu	Heikko	0,6	-0,7	2,5
	Perus	1,5	1,3	2,5
	Vahva	2,2	2,0	3,8
Työttömyys %	Heikko	8,8	7,6	9,0
	Perus	7,0	7,0	7,6
	Vahva	5,3	5,0	7,6
Investointien kasvu %	Heikko	0,7	-0,9	4,0
	Perus	1,7	1,5	4,0
	Vahva	2,6	2,0	7,0
Asuntojen hintaindeksi	Heikko	1,1	-2,0	1,5
	Perus	2,8	1,0	3,0
	Vahva	4,1	1,0	5,5
12kk Euribor	Heikko	1,2	-0,2	1,8
	Perus	2,0	-0,1	2,5
	Vahva	2,9	-0,1	3,3

Skenaarioiden todennäköisyyksien painot olivat 31.12.2018 Heikko 20 prosenttia, Perus 60 prosenttia ja Vahva 20 prosenttia.

Seuraavassa taulukossa on esitetty yhteenveto tärkeimpien malleissa käytettyjen viiden makrotaloudellisen muuttujan arvoista ajanjaksolta 2018-2045 (keskiarvo, minimi ja maksimi) kolmessa skenaariossa, joita on käytetty odotettavissa olevien luottotappioiden laskennassa. Näitä arvoja on käytetty kaikkiin tuoteryhmiin 1.1.2018.

Makrotaloudellinen muuttuja	Skenaario	Keskiarvo (%)	Minimi (%)	Maksimi (%)
BKT:n kasvu	Heikko	0,7	-0,5	3,2
	Perus	1,6	1,3	3,2
	Vahva	2,2	2,0	4,0
Työttömyys %	Heikko	9,0	8,5	10,2
	Perus	6,7	6,5	8,6
	Vahva	5,3	5,0	8,6
Investointien kasvu %	Heikko	0,5	-2,7	8,0
	Perus	2,0	1,5	8,0
	Vahva	3,0	2,0	8,1
Asuntojen hintaindeksi	Heikko	1,1	-1,5	1,5
	Perus	2,9	1,5	3,0
	Vahva	4,1	1,5	5,5
12kk Euribor	Heikko	1,2	-0,1	1,8
	Perus	2,0	-0,1	2,5
	Vahva	3,0	-0,1	3,4

Skenaarioiden todennäköisyyksien painot olivat 1.1.2018 Heikko 20 prosenttia, Perus 60 prosenttia ja Vahva 20 prosenttia. Skenaariot perustuvat OP Ryhmän ekonomistien tekemiin ennusteisiin. Ennusteprossissa huomioidaan myös ulkopuolisten laitosten kuten OECD:n, International Monetary Fundin, Suomen Pankin, Valtionvarainministeriön jne. tuottamat vastaavat ennusteet sekä akateemiset tutkimukset.

Käytettyjen makrotaloudellisten muuttujien järkevyyttä arvioidaan PD, LGD, EAD ja ennenaikaisen takaisinmaksun mallien toimivuuden tarkastelun yhteydessä.

Seuraavassa taulukossa esitetään olennaisten saamisten tappiota koskeva vähennyserä eri skenaarioissa arvonalentumisvaiheittain 31.12.2018.

Yritys- ja kotitalousasiakkaiden tappiota koskevat vähennyserät	Painotettu tappiota koskeva vähennyserä	Tappiota koskeva vähennyserä heikossa skenaariossa	Tappiota koskeva vähennyserä perusskenaariossa	Tappiota koskeva vähennyserä vahvassa
Vaihe 1	37	40	36	33
Vaihe 2	83	88	83	78
Vaihe 3	409	409	409	409
Yhteensä	529	537	528	520

Pääsääntöisesti tappiota koskeva vähennyserä on suurin heikossa skenaarioissa. Henkilöasiakkaiden luotot ovat pääsääntöisesti vaihtuvakorkoisia, joten korkotason nousulla on suuri vaikutus PD parametreihin. Tämän takia henkilöasiakkaissa vaiheen 1 tappiota koskeva vähennyserä on korkein vahvassa skenaariossa koska siinä vahvimmin vaikuttaa 12 kuukauden Euribor korko PD:n muutoksen kautta. Henkilöasiakkaissa vaiheen 2 sopimuksilla tappiota koskeva vähennyserä on sen sijaan korkein heikossa skenaariossa mikä johtuu koko voimassaoloajan LGD parametrin kehityksestä. Yritysasiakkaissa kaikki riskiparametrit vaikuttavat samansuuntaisesti niin, että tappiota koskeva vähennyserä on selkeästi suurin heikossa skenaariossa. Vaiheen 3 LGD malli on riippumaton makrotaloudellisista tekijöistä mutta merkittävä osa vaiheen 3 vastuista arvioidaan kassavirtapohjaisella asiantuntija-arviolla, jossa huomioidaan myös tulevaisuuteen suuntautuva informaatio.

Herkkyyshanalyysi

Herkkyyshanalyysillä kuvataan tappiota koskevan vähennyserän herkkyyttä makrotaloudellisten tekijöiden muutoksille. Alla esitetty analyysi kuvaa ainoastaan jokseenkin mahdollista talouden heikkenemistä eikä lainkaan talouden noususuhdannetta. Lisäksi kaikki herkkyyshanalyysin eri komponentit eivät taloudellisessa taantumassa välttämättä kehity yhdessä herkkyyshanalyysissä esitetyllä tavalla.

Merkittävimmät makromuuttujat riskiparametreissa ja vastuuryhmissä ovat 12 kuukauden Euribor korko, investointien kasvuaste ja BKT:n kehitys. Herkkyyshanalyysissä käytetyt muutokset ovat 1 % -yksikön kasvu 12 kuukauden Euribor korossa, 6 % -yksikön lasku investoinnin kasvuasteessa ja 3,5 % -yksikön lasku BKT:n kasvuasteessa. Luvut kuvastavat siis nykyistä heikompaa suhdannetta ja ovat kaikki tappiota koskevaa vähennyserää kasvattavia ja perustuvat seuraaviin asioihin. Ensinnäkin verrattuna mallinnusperiodiin 2008-2016, korkotaso ja sen ennusteet ovat selkeästi matalammalla ja BKT sekä investointien kasvuaste sekä niiden ennusteet huomattavasti korkeammalla eli suhdannetilanne on historiaan nähden hyvä. Herkkyyshanalyysissä käytettyjen muutoksien tasot perustuvat muuttujien käyttäytymiseen historiallisella historiallisella periodilla, ja muutokset vastaavat karkeasti keskihajonnan suuruista muutosta.

Herkkyyshanalyysi tehdään vain vaiheen 1 ja 2 sopimuksille. Herkkyyshanalyysissä ei huomioida merkittävän luottoriskin kasvun (SICR) myötä tapahtuvia vaiheen 1 ja 2 välisiä siirtymiä. Koko voimassaoloajan PD:n muutokset stressatussa skenaariossa huomioidaan vain tappiota koskevan vähennyserän laskukaavan PD-estimaateissa eikä PD:n muutosten vaikutuksia SICRin kautta huomioida herkkyyshanalyysissä.

Seuraavassa taulukossa esitetään kotitalouksien ja yritysasiakkaiden ryhmien 31.12.2018 tappiota koskevan vähennyserän muutoksen herkkyyksen kun taloudellinen tilanne heikkenee korkotason, investointien kasvuasteen ja BKT:n muutosten yhteisvaikutuksesta:

Ryhmä Vaihe	Tappiota koskeva vähennyserä 31.12.2018	Tappiota koskevan vähennyserän herkkyyshanalyysi*	Suhteellinen muutos
Kotitaloudet			
Vaihe 1	5	6	6 %
Vaihe 2	35	41	16 %
Yritysiukkaat			
Vaihe 1	29	45	54 %
Vaihe 2	45	73	61 %
Yhteensä	115	164	43 %

* 1% -yksikön 12 kk Euribor koron kasvu, 6 % -yksikön investoinnin kasvuasteen lasku ja 3,5 % -yksikön BKT:n kasvun lasku kaikissa skenaarioissa.

Tappiota koskevat vähennyserät määräytyvät pitkälti ensimmäisten vuosien perusteella, jolloin herkkyyshanalyysin tulosten kannalta olennaisia ovat simuloitujen skenaarioiden ensimmäiset vuodet.

Korkotason 1 % -yksikön nousu nostaa tappiota koskevan vähennyserän määrää sekä henkilö- että yritysasiakkaisissa. Investointien kasvuasteen heikkeneminen nostaa tappiota koskevan vähennyserän määrää yritysasiakkaisissa sekä PD:n että LGD:n muutosten kautta. BKT:n kasvulla on negatiivinen suhde tappiota koskevan vähennyserän määrään kaikkien mallikomponenttien kautta. BKT:n kasvun heikkeneminen kasvattaa sekä henkilöasiakkaiden että yritysasiakkaiden PD:n arvoja. Lisäksi se vaikuttaa LGD:n kautta siten, että BKT:n lasku heikentää asuntovakuuksien käyvän arvon kehitystä, joka vaikuttaa vaiheen 2 sopimuksiin.

Analyysi osoittaa, että merkittävimmät suhteelliset ja absoluuttiset muutokset kohdistuvat yritysasiakkaisiin, jossa vaiheen 1 ja 2 sopimusten tappiota koskevat vähennyserän määrät kasvavat yli 50%. Henkilöasiakkaisissa muutokset ovat huomattavasti alhaisempia kuin yritysasiakkaiden kohdalla koska niiden riskiparemetrien estimaatit eivät ole niin herkkiä talouden suhdanteille.

Arvon alentumisvaiheen 3 taseessa olevien vastuiden vertailu järjestämättömiin saataviin (non-performing)

Arvon alentumisvaiheen 3 vastuut ovat luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja. Seuraavassa taulukossa esitetään täsmäytyslaskelma arvon alentumisvaiheen 3 ja ongelmasaamisten liitetiedossa 56 esitettyjen vastuiden ja tappiota koskevan vähennyserän välillä.

	Taseen vastuu	Tappiota koskeva vähennys
Milj. 31.12.2018		
Arvon alentumisvaihe 3	1 230	409
Määritelmien välinen ero*	150	3
Terveet (performing) lainanhoitajastolliset saamiset (vaihe 2)	2137	29
Ongelmasaamiset (liitetieto 56)	3 517	440

* Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/227 Liite 5 osa 2: 155, 157,176

Liite 52. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Ei tilinpäätöspäivän jälkeisiä tapahtumia.

Riskienhallinnan liitetiedot

OP Ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet on kuvattu liitetiedossa 2. OP Ryhmän riskiasema on esitetty liitetiedoissa 53-55, pankkitoiminnan riskiasema 56-62, vahinkovakuutustoiminnan riskiasema liitetiedoissa 63-74, varallisuudenhoidon riskiasema liitetiedoissa 75-95 ja vakavaraisuus liitetiedoissa 96-102. OP Ryhmä julkistaa ns. Pilari III mukaiset tiedot OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportissa.

OP Ryhmän riskiasema

Liite 53. OP Ryhmän riskitoleranssit

Vakavaraisuusasetuksen 435 artiklan 1 kohdan mukaan OP Ryhmän on julkistettava muun muassa ylimmän hallintoelimen (OP Osuuskunnan hallintoneuvosto) hyväksymä riskilausuma, jossa kuvataan tiivistetysti liiketoimintastrategiaan liittyvä kokonaisriskiprofiili.

Hallintoneuvoston riskilausuma:

OP Ryhmän strategisena tavoitteena on varmistaa riskinottokyky kaikissa olosuhteissa ja riskinoton pitäminen maltillisena suhteessa riskinottokykyyn. Pitkällä aikavälillä maltillisen riskinoton puitteissa haetaan markkinoita nopeampaa kasvua. Tämä edellyttää vahvaan riskienhallintaan nojaavaa harkittua riskinottoa.

Riskinottohalukkuutta konkretisoidaan hallintoneuvoston vahvistamalla riskinoton laadullisilla ja määrällisillä toleransseilla. Riskitoleranssimittaristo heijastaa OP Ryhmän määrällisten riskien riskiprofiilia. Hallintoneuvosto vahvistaa vuosittain Riskitoleranssijärjestelmän periaatteissa OP Ryhmän merkittävät riskit. Toleransseja määritellään merkittäville riskeille. Toleransseja tarkennetaan Riskipolitiikan tarkempien riskimittareiden tavoitetasoilla, laadullisilla tavoitteilla sekä limiiteillä ja valvontarajoilla.

OP Ryhmä on pysynyt vuoden aikana asetetuissa toleransseissa.

Mittari	Toleranssi	31.12.2018	31.12.2017
Vakavaraisuus			
Ydinvakavaraisuus (CET1), %	14,0	20,5	20,1
RaVa-vakavaraisuus, %	110	147	143
Riskinottohalu (Taloudellinen pääomavaade / pysyvät omat varat, %)			
OP Ryhmä, %	75	48	48
Pankkitoiminta, %	50	33	35
Keskuspankki, %	10	54	5
Varallisuudenhoito, %	20	8	9
Vahinkovakuutus, %	20	11	12
Uudet liiketoiminnot			
Uusiin liiketoimintoihin sitoutuneet varat / pysyvät omat varat, %	3	0,5	0,3
Vastapuoliriskikeskittymät			
Suurin yksittäinen asiakasriski / RaVa-omat varat,%	10	5	5
Merkittävien asiakasriskien (≥ 3 %) yhteismäärä / RaVa-omat varat, %	100	31	21
Toimialariski / Yritys sektorin saamiset ja sitoumukset, %	15	11	11
Keskittymäriski			
Maariskikeskittymä / RaVa - omat varat, %	5	2,6	2,5
Luottoriskit			
Ongelmasaamiset / luotto- ja takauskanta, %	5	3,4	3,4
Luottoriskin taloudellinen pääomavaade / vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä, %	3	2,1	2,1
Markkinariskit			
Rahoitustaseen 12 kk korkotuloriski 1 %-yksikön koronmuutokselle, milj. €	-250	-47,9	-81,0
Rahoitustaseen nykyarvoriski 2%-yks. koronmuutokselle / pysyvät omat varat, %	-10	2,4	1,5
Trading-toiminnan ja asiakasliiketoiminnan johdannaisposition VaR 99%, 1pv, milj. €	7	2,4	1,8
Keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset, VaR 95%, 1kk / nimellisarvo	0,85	0,6	0,5
Vakuustoittoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset VaR 95%, 1kk / markkina-arvo, %	3,4	2,1	2,2
Vakuutusriskit			
Vahinkovakuutuksen kohde- ja tapahtumakohtainen korkein omapidätys, milj. €	20	20	20
Likvideettiriskit			
Maksuvalmiusvaatimus (LCR-vaade), %	120	143	123
Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR-vaade), %	100	111	116
Operatiiviset riskit			
Toteutuneet operatiiviset riskit (netto), milj. €	50	4,8	5,2

Keskittymäriski

Maariskikeskittymällä tarkoitetaan sijaintivaltioon kohdistuvista vastuista syntyviä odottamattomia ja odotettuja tappioita. Toleranssi määrittää maksimitason yhteen sijaintivaltioon kohdistuville vastuille. Tappiot suhteutetaan ryhmän Rava -omiin varoihin.

Luottoriskit

OP Ryhmän luottoriskitoleransseilla hajautetaan riskiä toimialoittain ja vastapuolittain sekä rajoitetaan ongelmasaamisten muodostumista. Ryhmän toimiala- ja asiakasriskit ovat hajautuneita. Vuoden lopussa sekä yksittäisestä vastapuolesta muodostuva asiakasriski että merkittävien asiakasriskien yhteismäärä oli selvästi toleranssien sisällä. Merkittävien asiakasriskien laskennassa huomioidaan kaikki ne asiakasriskit, joiden määrä on vähintään kolme prosenttia ryhmän asiakasriskiä kattavista RaVa-omista varoista. Toimialariskin laskennassa käytetään ryhmän sisäistä päätoimialajakoa ja pankkitoiminnan saamisten ja sitoumusten lisäksi otetaan huomioon vakuutusyhteisöjen suorat sijoitukset, keskeneräiset asuntoyhteisöt sekä julkisyhteisöjen takaukset.

Markkinariskit

Trading-toiminnan ja pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskejä rajoitetaan ryhmän riskilimiittijärjestelmässä VaR-limiiteillä.

Trading-toiminnan VaR oli vuoden lopussa selvästi sille asetetun toleranssin sisällä.

Keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaisten sijoitusten markkinariski on pysynyt vakaana vuoden aikana ollen vuoden lopussa selkeästi sille asetetun toleranssirajoitteen alapuolella.

Vakuutusriskit

Kaikki omapidätysrajan ylittävät vakuutusriskit jälleenvakuutetaan, jotta yksittäisestä kohteesta ja tapahtumasta aiheutuva vahinkomeno pysyy riskitoleranssin puitteissa.

Likviditeettiriskit

Sääntelyyn perustuva maksuvalmiusvaatimus (LCR) edellyttää luottolaitoksilta riittävää määrää likvidejä varoja, joka vastaa vähintään nettokassavirtoja ulos 30 päivää kestävässä akuutissa stressitilanteessa.

Pysyvän varainhankinnan vaatimuksella (NSFR) mitataan yhteenliittymän pysyvän rahoituksen riittävyttä suhteessa liiketoiminnan edellyttämään (merkittävimpinä luotonanto sekä sijoitus- ja johdannaisliiketoiminta) pysyvän rahoituksen vaatimukseen.

Liite 54. OP Ryhmän vastuiden maajakauma

Pääosa OP Ryhmän maavastuista on EU-maissa. Vastuut sisältävät kaikki tase-erät sekä taseen ulkopuoliset erät ja ne perustuvat vakavaraisuudessa käytettyihin arvoihin.

OP Ryhmän vastuiden maajakauma 31.12.2018

Milj. €	Valtio- ja keskuspankki- vastuut	Luotto- laitos- vastuut	Yritys- vastuut	Vähittäis- vastuut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset*	Vakuu- delliset saamis- todistukset **	Muut	Kokonais- vastuut
Suomi	16 337	397	46 359	58 932	530	495	996	124 046
Baltia	271	0	2 126	15			6	2 418
Muut Pohjoismaat	149	415	1 467	126	7	1 768	0	3 933
Saksa	2 657	164	47	103	3	1 264	7	4 244
Ranska	186	421	248	161	16	836		1 868
Iso-Britannia	2	832	152	346	52	449	0	1 832
Italia		24	24	26				74
Espanja		38	12	19		1	0	71
Muut EU-maat	2 040	405	474	289	231***	1 244		4 684
Muu Eurooppa		145	116	34	42	37		373
USA		236	50	626	89	34		1 036
Venäjä		42	3	8				54
Aasia		279	40	79			0	398
Muut maat	31	117	248	112	783***	1 282	1 322	3 895
Yhteensä	21 673	3 514	51 365	60 876	1 753	7 411	2 331	148 923

* Sisältää myös korkorahastoja 104 miljoonaa euroa.

** Muodostuu RMBS, ABS ja Covered Bond sijoituksista.

*** Sisältää pääosin sijoituksia Muissa EU-maissa Eurooppa rahastoihin ja Muissa maissa Emerging Markets ja Global rahastoihin.

OP Ryhmän vastuiden maajakauma 31.12.2017

Milj. €	Valtio- ja keskuspankki- vastuut	Luotto- laitos- vastuut	Yritys- vastuut	Vähittäis- vastuut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset*	Vakuu- delliset saamis- todistukset **	Muut	Kokonais- vastuut
Suomi	16 758	213	43 276	56 255	418	526	1 322	118 768
Baltia	129	194	1 880	16	0		0	2 220
Muut Pohjoismaat	186	734	1 328	146	4	1 958	38	4 395
Saksa	2 173	213	41	191	18	1 085	17	3 737
Ranska	413	368	182	165	20	750	21	1 919
Iso-Britannia		821	147	302	62	539	25	1 896
Italia	84	24	16	23		6	8	160
Espanja		22	12	26	0	13	65	137
Muut EU-maat	1 648	411	479	170	833***	1 019	60	4 621
Muu Eurooppa	12	247	91	87	5	63	12	516
USA		284	33	564	217	12	325	1 435
Venäjä		50	11	8	13		0	82
Aasia		346	101	67	33	5	44	596
Muut maat	975	126	78	64	448***	1 342	258	3 291
Yhteensä	22 379	4 054	47 674	58 082	2 071	7 318	2 194	143 773

* Sisältää myös korkorahastoja 91 miljoonaa euroa.

** Muodostuu RMBS, ABS ja Covered Bond sijoituksista.

*** Sisältää pääosin sijoituksia Muissa EU-maissa Eurooppa rahastoihin ja Muissa maissa Emerging Markets ja Global rahastoihin.

Liite 55. Rahoitusvaroista kirjatut arvonalentumistappiot

Milj. €	31.12.2017
Johdannaisopimukset	
Kaupankäyntitarkoituksessa	0
Lainat ja muut saamiset	
Myönnettyt lainat	39
Takaussaamiset	9
Myytavissä olevat rahoitusvarat	
Osakkeet ja osuudet	1
Rahoitusvarat yhteensä	48

Odotettavissa olevat luottotappiot vuodelta 2018 on eritelty liitetiedossa 51. Saamisten ja saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä.

Pankkitoiminnan riskiasema

Liite 56. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset

31.12.2018	Ei arvonalennettu (brutto)	Tappiota koskeva vähennyserä	Tasearvo
Saamiset			
Saamiset luottolaitoksilta	184	1	183
Saamiset asiakkailta	85 442	521	84 921
josta pankkitakaussaamiset	10	0	10
Rahoitusleasing	2 154	4	2 150
Yhteensä	87 780	526	87 254
Saamiset sektoreittain			
Yritykset	32 405	410	31 995
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 065	2	1 064
Kotitaloudet	51 511	105	51 406
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	814	6	808
Julkisyhteisöt	1 985	3	1 981
Yhteensä	87 780	526	87 254

Saamiskanta

31.12.2017	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvonalentumiset	Saamisryhmäkohtaiset arvonalentumiset	Tasearvo
Saamiset						
Saamiset luottolaitoksilta	506		506		2	504
Saamiset asiakkailta	80 247	627	80 875	421	70	80 383
josta pankkitakaussaamiset	2	8	11	8	1	2
Rahoitusleasing	1 856		1 856			1 856
Yhteensä	82 609	627	83 236	421	71	82 744
Saamiset sektoreittain						
Yritykset	29 253	423	29 677	317	38	29 321
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 387	0	1 387	0	2	1 385
Kotitaloudet	49 931	201	50 132	102	30	50 000
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	788	3	791	2	1	789
Julkisyhteisöt	1 250		1 250		0	1 250
Yhteensä	82 609	627	83 236	421	71	82 744

31.12.2018	Arvon alentumiset		
	Ei arvonalennettu (brutto)	Rästit	Tappiota koskeva vähennyserä
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot			
Saamiset asiakkailta	3 512	435	440
josta pankkitakaussaamiset	10	0	0
Rahoitusleasing	5	0	0
Yhteensä	3 517	436	440
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot sektoreittain			
Yritykset	968	265	350
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	0	0	0
Kotitaloudet	2 512	170	85
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	36	1	5
Yhteensä	3 517	436	440

31.12.2017	Arvon alentumiset					
	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvon-alennettu (brutto)	Yhteensä	Rästit	Saamis-kohtaiset	Saamisryhmä-kohtaiset
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot						
Saamiset luottolaitoksilta						2
Saamiset asiakkailta	2 712	626	3 338	394	421	70
josta pankkitakaussaamiset	2	8	11	8	8	1
Tilien ja limiittien ylitykset	0		0	0		
Yhteensä	2 714	627	3 341	395	421	71
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot sektoreittain						
Yritykset	568	423	992	240	317	38
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2	0	2	0	0	2
Kotitaloudet	2 124	201	2 324	153	102	30
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	21	3	24	2	2	1
Yhteensä	2 714	627	3 341	395	421	71

Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot

31.12.2018	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Tappiota koskeva vähennyserä	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv erääntyneet Todennäköisesti maksamatta		614	614	229	385
Lainanhoitojoustosaamiset	2 137	340	2 477	62	2 414
Yhteensä	2 137	1 380	3 517	440	3 077

Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot

31.12.2017	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestämättömät ("non- performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luotto- laitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamis- kohtaiset arvon- alentumiset	Saamiset luotto- laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv erääntyneet maksamatta jäivät		611	611	217	394
Lainanhoitojoustosaamiset	1 876	341	2 217	58	2 160
Yhteensä	1 876	1 465	3 341	421	2 920

Yli 90 pv erääntyneenä saamisena raportoidaan jäljellä oleva pääoma sellaisesta saamisesta, jonka korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta yli kolme kuukautta. Todennäköisesti maksamatta jäävinä sopimuksina raportoidaan heikoimpien luottoluokkien (henkilöasiakkailta F ja muilla 11–12) sopimukset. Lainanhoitojoustoina raportoidaan saamiset, joiden ehtoja on neuvoteltu uudelleen asiakkaan heikentyneestä maksukyvyistä johtuen. Uudelleen neuvoteltujen saamisten lainaehtoja on helpotettu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuen esimerkiksi myöntämällä lyhennysvapaa, jonka kesto on 6–12 kk. Lainanhoitojoustot ovat ECL-laskennan vaiheissa 2 tai 3.

Tunnusluku, %	2018	2017
Tappiota koskeva vähennyserä/Saamiskohtaiset arvonalentumiset, % ongelmasaamisista	12,5 %	12,6 %

Rahoitusvarat, joihin sovelletaan arvon alentumista ja joihin liittyvä suoritus on viivästynyt

31.12.2018	alle 30 pv	30-90 pv	90-180 pv	yli 180 pv	Yhteensä
Erääntyneet saamiset	325	226	90	321	962

31.12.2017	alle 30 pv	30-90 pv	90-180 pv	yli 180 pv	Yhteensä
Erääntyneet saamiset, ei arvonalennettu	622	278	139	232	1 271

Liite 57. Luottotappioiden ja arvonalentumisten kehitys

Milj. €	2014	2015	2016	2017	2018
Luotto- ja takaustappioiden poistetut saamiset					70
Saamisten arvonalentumiset	181	190	183	147	
Saamisten arvonalentumisten peruutukset	-87	-88	-99	-91	
Suoritukset poistetuista saamisista	-13	-15	-15	-15	-15
Odotettavissa olevat luottotappiot (ECL) saamisista asiakkailta ja taseen ulkopuolisista eristä					-10
Odotettavissa olevat luottotappiot (ECL) saamistodistuksista					1
Ryhmäkohtaisten arvonalentumisten nettomuutos	7	-9	7	7	
Yhteensä	88	78	77	48	46

Liite 58. OP Ryhmän varainhankinnan rakenne

Milj. €	31.12.2018	Osuus, %	31.12.2017	Osuus, %
Velat luottolaitoksille	4 807	4,4	5 157	4,9
Velat asiakkaille				
Talletukset	61 327	56,4	57 991	55,1
Muut	4 785	4,4	7 559	7,2
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat				
Sijoitus- ja yritystodistukset sekä ECP:t	10 217	9,4	7 075	6,7
Joukkovelkakirjat	20 239	18,6	19 766	18,8
Muut velat	2 785	2,6	3 150	3,0
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	1 358	1,2	1 400	1,3
Jäsenosuudet	199	0,2	191	0,2
Tuotto-osuudet	3 042	2,8	2 906	2,8
Yhteensä	108 759	100,0	105 195	100,0

Liite 59. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan

31.12.2018	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Rahoitusvarat						
Käteiset varat	12 299					12 299
Saamiset luottolaitoksilta	145	34	4	0	0	183
Saamiset asiakkailta	5 662	8 101	33 392	19 554	20 372	87 081
Sijoitusomaisuus						
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat	164	145	151	37	5	502
Rahoitusvarat, jotka on nimenomaisesti luokiteltu käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi			387			387
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat rahoitusvarat	229	535	7 043	4 407		12 214
Rahoitusvarat yhteensä						
Käypään arvoon kirjattavien rahoitusvarojen siirto alle 3 kk-ryhmään	-145	-34	-4	0	0	
	183					
Rahoitusvarat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	18 500	8 814	40 976	23 998	20 377	112 666

Rahoitusvelat	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Velat luottolaitoksille	769	0	4 015	23		4 807
Velat asiakkaille	63 958	1 388	267	98	401	66 112
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	7 358	5 358	12 267	5 123	350	30 456
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		67	1 052	239	0	1 358
Rahoitusvelat yhteensä	72 085	6 813	17 601	5 483	750	102 733
Vaadittaessa maksettavien yksityis-asiakkaiden talletusten siirto alle 3 kk-ryhmästä 3-12 kk-ryhmään	-36 008	36 008				
Rahoitusvelat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	36 077	42 821	17 601	5 483	750	102 733
Takaukset	90	125	401	8	151	775
Takuuvastuut	329	523	611	61	638	2 162
Luottolupaukset	12 577					12 577
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	70	132	79	0	3	283
Muut	519	427	1	248	1	1 195
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	13 586	1 207	1 091	317	792	16 993
31.12.2017	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Rahoitusvarat						
Käteiset varat	12 910					12 910
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat						
Saamistodistukset	219	197	136	37	0	589
Saamiset luottolaitoksilta	369	127	8	0	0	504
Saamiset asiakkailta	5 847	7 508	31 561	18 231	19 046	82 193
Sijoitusomaisuus						
Myytäviksi olevat saamistodistukset	58	734	8 157	2 986	256	12 190
Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset	5	0	13	22	0	40
Rahoitusvarat yhteensä	19 409	8 565	39 874	21 276	19 303	108 427
Käypään arvoon kirjattavien rahoitusvarojen siirto alle 3 kk-ryhmään	-219	-197	-136	-37	0	-589
	589					589
Rahoitusvarat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	19 779	8 368	39 738	21 239	19 302	108 427
Rahoitusvelat	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Velat luottolaitoksille	1 130	0	4 000	27		5 157
Velat asiakkaille	62 602	2 139	339	123	346	65 549
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	5 248	4 758	10 907	5 647	282	26 841
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	140	1 035	225	0	1 400
Rahoitusvelat yhteensä	68 980	7 037	16 281	6 022	628	98 948
Vaadittaessa maksettavien yksityisasiakkaiden talletusten siirto alle 3 kk-ryhmästä 3-12 kk-ryhmään	-33 519	33 519				
Rahoitusvelat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	35 461	40 556	16 281	6 022	628	98 948
Takaukset	3	51	448	11	129	643
Takuuvastuut	262	463	584	64	563	1 936
Luottolupaukset	12 176					12 176
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	109	184	77	0	1	372
Muut	534	370	1	216	0	1 121
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	13 084	1 068	1 111	290	693	16 247

Liite 60. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan

31.12.2018	1 kk tai alle	>1-3 kk	>3-12 kk	>1-2 v	>2-5 v	> 5 v	Yhteensä
Rahoitusvarat							
Käteiset varat	12 299						12 299
Saamiset luottolaitoksilta	104	42	33	3	1	0	183
Saamiset asiakkailta	16 188	19 948	45 649	604	2 311	2 380	87 081
Sijoitusomaisuus							
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat	48	131	151	22	108	42	502
Rahoitusvarat, jotka on nimenomaisesti luokiteltu käypään arvoon	1	385					387
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat	630	342	439	1 670	4 726	4 407	12 214
Rahoitusvarat yhteensä	29 318	20 980	46 423	2 321	7 253	6 872	113 168
Rahoitusvelat							
Velat luottolaitoksille	267	540	0	3 000	1 000		4 807
Velat asiakkaille	62 638	1 605	1 364	95	14	396	66 112
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	2 893	6 412	6 407	1 842	7 435	5 467	30 456
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	79	351	42	0	726	160	1 358
Rahoitusvelat yhteensä	65 877	8 908	7 812	4 937	9 175	6 023	102 733
31.12.2017							
1 kk tai alle	>1-3 kk	>3-12 kk	>1-2 v	>2-5 v	> 5 v	Yhteensä	
Rahoitusvarat							
Käteiset varat	12 910						12 910
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	97	139	198	21	96	38	589
Saamiset luottolaitoksilta	350	18	128	7	0	0	504
Saamiset asiakkailta	16 735	19 335	40 971	633	2 432	2 088	82 193
Myytävissä olevat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	545	248	665	1 117	6 374	3 242	12 190
Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat							
Saamistodistukset	15	21	0	3	0	1	40
Rahoitusvarat yhteensä	30 652	19 761	41 962	1 781	8 902	5 368	108 427
Rahoitusvelat							
Velat luottolaitoksille	990	168	0		4 000		5 157
Velat asiakkaille	61 996	1 030	2 076	92	14	342	65 549
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	2 983	3 801	5 510	2 206	6 424	5 917	26 841
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	74	328	117	0	732	150	1 400
Rahoitusvelat yhteensä	66 042	5 326	7 703	2 298	11 169	6 409	98 948

Liite 61. Korko- ja markkinariskin herkkyysoanalyysi

OP Ryhmän rahoitustaseen nykyarvoriski

Valuutta, milj. €	-200bp		+200bp	
	2018	2017	2018	2017
EUR	228	111	298	521
GBP	-1	-1	1	1
USD	1	2	-1	-2
Muut valuutat	2	1	0	1

GBP- ja USD-valuuttojen riskit on ilmoitettu eurovasta-arvoina. Muiden valuuttojen euromääräiset riskit on laskettu itseisarvoina yhteen. Korkoriski lasketaan kassavirtojen nykyarvon muutosherkkytenä korkokäyrän 2 %-yksikön yhdensuuntaiselle muutokselle. Laskenta tehdään kuukausittain ja se kattaa OP Ryhmän luottolaitosten ja OP Osuuskunnan rahoitustaseen kaikki korolliset tase-erät ja korolliset taseen ulkopuoliset erät. Osuuspankkien eräpäivättömien asiakastalletusten korkoherkkyys lasketaan käyttäen asiantuntija-arvioon perustuvia maturiteettiolettamia.

Vähittäispankkitoiminnan rahoitustaseen korkotuloriski

Valuutta, milj. €	-100bp		+100bp	
	2018	2017	2018	2017
EUR	-48	-81	161	167

Vähittäispankkitoiminnan korkoriskiä lasketaan myös korkotuloriskimenetelmällä, joka mittaa 1%-yksikön yhdensuuntaisen koronmuutoksen vaikutusta kertyvään korkokatteeseen seuraavan 12 kuukauden aikana. Laskenta ja raportointi tehdään kuukausittain ja se kattaa vähittäispankkitoiminnan rahoitustaseen kaikki korolliset tase-erät ja korolliset taseen ulkopuoliset erät. Korkotuloriskin laskennassa huomioidaan myös negatiiviset korot, mutta korkoihin sovelletaan -2%:n alarajaa. Luottoihin sopimusehtojen perusteella sovellettava viitekorkojen 0 % -lattia on otettu laskennassa huomioon vuoden 2017 alusta lukien. Taseen rakenne pidetään ennallaan korvaamalla erääntyvät erät vastaavilla korkosidonnaisuuksilla tai kiinteäkorkoisten juoksuajoilla. Laskennassa käytetään eräpäivättömille talletuksille mallinnukseen perustuvaa erääntymismallia. Vähittäispankkitoiminta sisältää tässä yhteydessä osuuspankkien rahoitustoiminnan.

Markkinariskin herkkyysoanalyysi

Mij. €		Muutos	
		2018	2017
Korkovolatiliteetti*	10bp	1	2
Valuuttavolatiliteetti*	10 %-yksikköä	0	1
Luottoriskipreemio**	10bp	-55	-45

* Kaupankäyntisalkku

** Pitkäaikainen sijoitusomaisuus

Liite 62. Likviditeettireservi

Likviditeettireservi esitetään Muu toiminta segmentissä.

Likviditeettireservin maturiteetti- ja luottoluokitusjakauma 31.12.2018, milj. €

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa*	12 499	2 254	2 088	1 383	1 018		19 243	84,6
Aa1-Aa3	38	529	520	661	376	0	2 125	9,3
A1-A3	23	23	9	4		2	62	0,3
Baa1-Baa3	18	56	60	110	19	3	265	1,2
Ba1 tai alempi	5	34	11	61	15		127	0,6
Sisäisesti luokiteltu**	400	81	310	123			914	4,0
Yhteensä	12 983	2 978	2 998	2 342	1 428	5	22 735	100,0

* ml. Talletukset keskuspankissa

** PD \leq 0,40 %

Likviditeettireservin (pl. Talletukset keskuspankissa) keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 4,2 vuotta.

Likviditeettireservin maturiteetti- ja luottoluokitusjakauma 31.12.2017, milj. €

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa*	13 201	2 499	2 470	1 367	435	20	19 992	85,6
Aa1-Aa3	205	707	475	423	225	0	2 036	8,7
A1-A3	1	18	6	0	5	0	30	0,1
Baa1-Baa3	10	36	64	18	13		141	0,6
Ba1 tai alempi	0	12	20	65	22	0	119	0,5
Sisäisesti luokiteltu**	480	198	252	99			1 029	4,4
Yhteensä	13 897	3 470	3 286	1 973	700	21	23 347	100,0

* ml. Talletukset keskuspankissa

** PD \leq 0,40 %

Likviditeettireservin (pl. Talletukset keskuspankissa) keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 3,7 vuotta.

Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema

Liite 63. Vahinkovakuutustoiminnan riskinottoiky

Vahinkovakuutuksen tulee täyttää viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset. Viranomaiset asettavat vakavaraisuusvaatimuksensa pääasiassa yhtiötasolla. EU direktiiveihin perustuen kaikilla vahinkovakuutusyhtiöillä on vähimmäispääomavaatimus ja vakavaraisuuspääomavaatimus.

Omien varojen suhdetta vakavaraisuuspääomaan kuvataan vakavaraisuusasteeksi, joka kuvaa yhtiön mahdollisuutta kattaa odottamattomia riskejä. Vakavaraisuuteen liittyvät luvut ovat tilintarkastamattomia.

Vakavaraisuus, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Hyväksyttävä oma varallisuus	818	902
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)		
Markkinariski	421	460
Vakuutusriski	281	289
Vastapuoliriski	36	40
Operatiivinen riski	45	45
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-162	-169
Yhteensä	621	666
Puskuri SCR:ään	197	296
SCR-suhde, %	132 %	135 %
SCR-suhde, % ilman siirtymäsäännöksiä	132 %	135 %

Liite 64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys

Oheisessa taulukossa on kuvattu eri riskimuuttujien vaikutusta tulokseen ja vakavaraisuuspääomaan.

Riskimuuttuja	Kokonais- määrä 2018, milj. €	Muutos riski- muuttujassa	Vaikutus tulokseen/ omaan pääomaan, milj. €	Vaikutus yhdistettyyn kulusuhteeseen
Maksutuotot*	1 465	kasvaa 1 %	15	paranee 0,9 % -yksikköä
Korvauskulut*	1 039	kasvaa 1 %	-10	heikkenee 0,8 % -yksikköä
Suurvahinko yli 5 milj. €		1 kappale	-5	heikkenee 0,3 % -yksikköä
Henkilöstökulut*	130	kasvaa 8 %	-10	heikkenee 0,6 % -yksikköä
Toimintokohtaiset kulut */**	401	kasvaa 4 %	-16	heikkenee 1,1 % -yksikköä
Inflaatio kollektiivisessa korvausvastuussa	750	kasvaa 0,25 %-yksikköä	-5	heikkenee 0,3 % -yksikköä
Elinikä diskontatussa vakuutusvelassa	1 928	1 vuotta kasvaa	-45	heikkenee 3,1 % -yksikköä
Diskonttokorko diskontatussa vakuutusvelassa	1 928	laskee 0,1 %-yksikköä	-27	heikkenee 1,8 % -yksikköä

* Liukuva 12 kuukautta.

** Vahinkovakuutuksen toimintokohtaiset kulut ilman sijoitusten hoitokuluja ja muiden palveluiden tuottamiseen liittyviä kuluja.

Liite 65. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakaumia

Vakuutusmaksutulon jakautuminen EML-luokittain* yritysten omaisuusvakuutuksessa

Omaisuusvakuutuksen riskillisyyttä voidaan tarkastella luokittelemalla riskit luokkiin niiden EML* määrien mukaan. Oheisessa taulukossa on luokittelun perusteella laskettu kuhunkin luokkaan tulevien riskien maksutulo.

Milj. €	5-20	20-50	50-100	100-500
2018	10	10	8	10
2017	13	10	9	8

* EML = Estimated Maximum Loss, kohdekohtainen maksimivahingon määrä

Vakuutusmaksutulon jakautuminen TSI-luokittain* yritysten vastuuvakuutuksessa

Vastuuvakuutuksen riskillisyyttä voidaan tarkastella luokittelemalla riskit luokkiin niiden TSI-määrien* mukaan. Oheisessa taulukossa on luokittelun perusteella laskettu kuhunkin luokkaan tulevien riskien maksutulo.

Milj. €	2-4	4-10	10-30	30-90
2018	4	3	6	3
2017	4	4	6	3

* TSI= Total Sum Insured, kokonaisvakuutusmäärä

Rakennusvirhevakuutuksen vakuutusmäärät

Rakennusvirhevakuutuksen volyymia kuvaa vakuutussopimusten vakuutusmäärä. Vakuutusmäärän brutto- ja nettoluvut on eritelty oheisessa taulukossa. Rakennusvirhevakuutuksen vakuutuskausi on 10 vuotta.

Milj. €	Brutto		Netto*	
	2018	2017	2018	2017
Rakennusvirhevakuutus	1 802	1 882	1 802	1 882

* Vakuutusyhtiön vastuulla jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen, ennen vastavakuuksia

Liite 66. Suurvahinkojen kehitys

Havaittujen suurvahinkojen lukumäärät havaitsemisvuosittain vuosilta 2014-2018

Vahinkovakuutuksessa seurataan tiiviisti suurvahingoista aiheutuvaa korvausmenoa. Tämä korvausmeno selittää merkittävän osuuden vakuutusliikkeen vuosittaisesta tuloksen vaihtelusta. Lisäksi suurvahingoista aiheutuvan korvausmenon seurannalla voidaan havaita riskeissä tai niiden valinnassa tapahtuneita muutoksia. Tässä tarkastelussa suurvahingoiksi on luokiteltu vahingot, joiden brutto- tai nettomäärä on yli 2 miljoonaa euroa. Suurvahinkoja tapahtuu eniten omaisuus- ja keskeytysvakuutuksessa. Lakisääteisissä vakuutuksissa suurvahinkoriski on pieni suhteessa vakuutuslajin suureen volyymiin.

Bruttomäärä

Yli 2 milj. € vahinkojen lukumäärä	Laki-sääteiset	Muu tapaturma ja sairaus	Kasko ja kuljetus	Omaisuus ja keskeytys	Vastuu ja	
					oikeus-turva	Pitkä-kestoiset
2014	6			5	2	
2015	1			6		
2016				5		
2017				7		
2018				17	3	
Korvaukset yhteensä					228 milj. €	

Bruttomäärä korvaukset yhteensä, milj. €

2014-2018	15	187	26
-----------	----	-----	----

Nettomäärä

Yli 2 milj. € vahinkojen lukumäärä	Laki-sääteiset	Muu tapaturma ja sairaus	Kasko ja kuljetus	Omaisuus ja keskeytys	Vastuu ja oikeusturva	Pitkäkestoiset
2014	6			5	1	
2015	1			6		
2016				5		
2017				7		
2018				15		
			Korvaukset yhteensä		158 milj. €	
Nettomäärä korvaukset yhteensä, milj. €						
2014–2018	15			130	12	

Liite 67. Vakuutusliikkeen kannattavuus

Vakuutusmaksutuottojen (brutto ja netto) sekä yhdistetyn kulusuhteen (netto) kehitys

Vakuutusmaksutuotoilla kuvataan vakuutusluokan volyymiä. Sen avulla voidaan arvioida vakuutusluokan merkittävyyttä kokonaisuuden kannalta. Vastaavasti yhdistetyn kulusuhteen (CR) avulla voidaan arvioida vakuutusluokan tuloksen vaihtelua sekä vakuutusluokan kannattavuutta. Yhdistetty kulusuhde on esitetty erikseen oikaistuna kertaluonteisilla erillä, jotka kohdistuvat aikaisempiin vakuutuskausiin.

2018, milj. €	Brutto VM-tuotto	Netto VM-tuotto	Netto CR*	Netto** CR*
Lakisääteiset	442	440	89 %	89 %
Muu tapaturma ja sairaus	272	272	94 %	94 %
Kasko ja kuljetus	302	301	95 %	95 %
Omaisuus ja keskeytys	398	365	90 %	90 %
Vastuu ja oikeusturva	89	84	97 %	97 %
Pitkäkestoiset	4	3	60 %	60 %
Yhteensä	1 507	1 465	92 %	92 %

2017, milj. €	Brutto VM-tuotto	Netto VM-tuotto	Netto CR*	Netto** CR*
Lakisääteiset	442	440	105 %	105 %
Muu tapaturma ja sairaus	250	250	94 %	94 %
Kasko ja kuljetus	302	301	92 %	92 %
Omaisuus ja keskeytys	385	354	93 %	93 %
Vastuu ja oikeusturva	89	83	87 %	87 %
Pitkäkestoiset	5	3	14 %	14 %
Yhteensä	1 473	1 431	96 %	96 %

* Yhdistetty kulusuhde (Combined ratio) lasketaan jakamalla korvauskulujen (netto) ja vakuutusliikkeen liikekulujen summa vakuutusmaksutuotoilla (netto). Aineettomien oikeuksien poistoja ei ole otettu huomioon.

** Kertaluonteiset vakuutustekniseen laskelmaan vaikuttavat muutokset eliminoitu.

Liite 68. Vakuutusvelan luonnetta kuvaavia tietoja

Velan luonnetta kuvaavia tietoja	2018	2017
Velat vakuutus sopimuksista (netto, milj. €)		
Latentit ammattitaudit	13	15
Muu	3 040	3 033
Yhteensä (ennen siirtoja)	3 053	3 048
Velan duraatio (vuosina)		
Diskontattu vakuutusvelka	14,4	14,4
Diskonttaamaton vakuutusvelka	2,2	2,2
Yhteensä	9,9	9,8
Diskontatun velan määrä (netto, milj. €)		
Tunnettu eläkeuotoinen korvausvastuu	1 552	1 517
Kollektiivinen korvausvastuu	338	351
Vakuutusmaksuvastuu	41	43
Yhteensä	1 932	1 911

Liite 69. Vakuutusvelan arvioitu maturiteettijakauma

31.12.2018, milj. €	0-1 v	1-5 v	5-10 v	10-15 v	yli 15 v	Yhteensä
Vakuutusmaksuvastuu*	406	117	22	6	10	561
Korvausvastuu						
Diskonttaamaton	296	213	58	11	4	584
Diskontattu	97	473	358	285	694	1 908
Vakuutusvelka yhteensä**	799	804	438	302	708	3 053

* Sisältää diskontattua vastuuta 41 miljoonaa euroa.

** Ilman vakuutusvelan korkoriskiä suojaavien johdannaisten arvoa

31.12.2017, milj. €	0-1 v	1-5 v	5-10 v	10-15 v	yli 15 v	Yhteensä
Vakuutusmaksuvastuu*	416	120	21	6	10	574
Korvausvastuu						
Diskonttaamaton	322	225	60	12	4	624
Diskontattu	96	434	354	281	685	1 849
Vakuutusvelka yhteensä**	835	779	435	299	699	3 048

* Sisältää diskontattua vastuuta 43 miljoonaa euroa.

** Ilman vakuutusvelan korkoriskiä suojaavien johdannaisten arvoa

Liite 70. Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan riskiasema

Sijoituskannan allokaatiojakauma	31.12.2018		31.12.2017	
	Käypä arvo*, milj. €	%	Käypä arvo*, milj. €	%
Rahamarkkinat yhteensä	173	5	332	9
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	167	4	327	8
Johdannaiset***	5	0	5	0
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	2 857	77	2 812	72
Valtiot	498	13	511	13
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat		0	14	0
Investment Grade	1 895	51	1 835	47
Kehittyvät markkinat ja High Yield	243	7	251	6
Strukturoidut sijoitukset****	222	6	201	5
Osakkeet yhteensä	360	10	408	10
Suomi	60	2	70	2
Kehittyneet markkinat	147	4	185	5
Kehittyvät markkinat	76	2	76	2
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	1	0	3	0
Pääomasijoitukset	76	2	75	2
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	28	1	26	1
Hedge fund -rahastot	28	1	26	1
Kiinteistösijoitukset yhteensä	312	8	324	8
Suorat kiinteistöt	157	4	187	5
Epäsuorat kiinteistösijoitukset	155	4	137	4
Yhteensä	3 730	100	3 903	100

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Liite 71. Vahinkovakuutuksen sijoitusriskien herkkyyshanalyysi

Alla olevassa taulukossa on selvitys sijoitusriskien herkkyyksistä sijoitusluokittain. Vakuutusvelan laskentaan liittyvän diskonttauskoron herkkyysherkkyystarkastelu on esitetty vakuutusvelan liitetiedoissa 64. Sijoitusten ja vakuutusvelan muutosten vaikutukset kumoavat toisiaan.

Vahinkovakuutus	Kanta käyvin arvoin 31.12.2018, milj. €	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. €	
				31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot *	2 808	Korko	1 %-yksikkö	115	127
Osakkeet**	388	Markkina-arvo	10 %	39	34
Pääomasijoitukset ja noteeraamattomat	77	Markkina-arvo	10 %	8	8
Kiinteistöt	312	Markkina-arvo	10 %	31	32
Valuutta	147	Valuutan arvo	10 %	19	20
Luottoriskipreemio***	3 030	Luottoriskimarginaali	0,1 %-yksikköä	34	31
Johdannaiset	5	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	4	1

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset, vaihtovelkakirjalainat ja korkojohdannaiset

** Sisältää hedge fund -rahastot ja osakejohdannaiset

*** Sisältää jvk- ja vvk-lainat sekä rahamarkkinasijoitukset mukaan lukien kehittyneiden valtioiden liikkeelle laskemat jvk-lainat ja korkojohdannaiset

Liite 72. Vahinkovakuutuksen korkosijoitusten riskiasema

Koron muutoksista aiheutuvaa markkinariskiä seurataan luokittelemalla sijoitukset instrumenteittain duraation mukaan. Vakuutusvelan korkoriskiä tasaavaa vaikutusta ei ole esitetty taulukossa, koska vakuutusvelasta vain osa on diskontattu hallinnollisella korolla (liite 30).

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. €* 31.12.2018 31.12.2017		
0-1 vuotta	421	442
>1-3 vuotta	673	643
>3-5 vuotta	781	776
>5-7 vuotta	432	415
>7-10 vuotta	353	385
>10 vuotta	161	267
Yhteensä	2 821	2 929
Modifioitu duraatio	4,3	5,1
Efektiiivinen korko, %	1,7	1,8

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat ja korkorahastot

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2018*, milj. €								
Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	3	62	378	45	110	85	682	24,2 %
Aa1-Aa3	200	94	55	49	47	8	453	16,0 %
A1-A3	77	181	144	109	55	48	613	21,7 %
Baa1-Baa3	112	296	177	186	126	18	915	32,4 %
Ba1 tai alempi	31	34	25	14	9	2	114	4,0 %
Sisäisesti luokiteltu	0	6	3	29	6	0	45	1,6 %
Yhteensä	421	673	781	432	353	161	2 821	100,0 %

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2017*, milj. €								
Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	6	82	149	143	172	164	715	24,4 %
Aa1-Aa3	326	49	162	33	50	34	654	22,3 %
A1-A3	33	199	168	70	54	41	564	19,2 %
Baa1-Baa3	48	248	274	153	107	27	856	29,2 %
Ba1 tai alempi	27	65	25	16	2	0	135	4,6 %
Sisäisesti luokiteltu	1	1	0	0	1	0	3	0,1 %
Yhteensä	442	643	776	415	385	267	2 929	100,0 %

* Ei sisällä luottojohdannaisia

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

Vahinkovakuutuksen korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on A2.

Vahinkovakuutuksen korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 4,3 vuotta (laskettu Call-päivän ja eräpäivän perusteella)

Liite 73. Vahinkovakuutuksen sijoitusten valuuttariski

Valuuttapositio, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
USD	86	72
SEK	4	0
JPY	0	0
GBP	1	9
Muut	57	56
Yhteensä*	147	138

* Valuuttapositio on 3,9 % (3,5 %) sijoituskannasta. Valuuttapositio lasketaan yksittäisten valuuttojen itseisarvojen summana.

Liite 74. Vahinkovakuutuksen sijoitusten vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. €	31.12.2018		31.12.2017	
	Sijoitus*	Vakuutus**	Sijoitus*	Vakuutus**
Moody's vastaavuus				
Aaa	682	0	715	
Aa1–Aa3	453	24	654	25
A1–A3	613	38	564	29
Baa1–Baa3	915	0	856	0
Ba1 tai alempi	114	0	135	
Sisäisesti luokiteltu	45	43	3	42
Yhteensä	2 821	106	2 929	96

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot.

** Sisältää jälleenvakuuttajien osuuden vakuutusvelasta ja saamiset jälleenvakuuttajilta.

Varallisuudenhoidon riskiasema

Varallisuudenhoitosegmentti tarjoaa vakuutussäästämisen, henkilöriskien vakuuttamisen, rahastojen ja sopimus pohjaisen varallisuudenhoidon tuotteet ja palvelut. Ryhmän henkivakuutus-, varainhoito- ja rahastoyhtiön liiketoiminnat sisältyvät varallisuudenhoitosegmenttiin.

Varallisuudenhoidon keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso, sekä vakuutettujen elinajanodotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Liite 75. Varallisuudenhoidon hallinnoitavat varat

Varallisuudenhoidon hallinnoitavien varojen kokonaismäärä 31.12.2018 olivat 71,8 miljardia euroa (78,0). Hallinnoitavista varoista on sijoitusrahastoista 22,7 miljardia (24,6), sijoitussidonnaisista henkivakuutuksista 9,8 miljardia euroa (10,2), instituutioasiakkaista 21,5 miljardia euroa (24,2) ja private bankin asiakkaista 17,9 miljardia euroa (19,1).

Liite 76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyyshanalyysi

Henkivakuutustoiminnan riskinotto kyky lakisääteisin mittarein

Henkivakuutusyhtiön tulee täyttää voimassa olevan lainsäädännön mukaiset vakavaraisuusvaatimukset. Keskeisimmät seurattavat vaatimukset ovat lainsäädännön mukaiset vähimmäis- ja vakavaraisuuspääomavaatimukset.

Henkivakuutusyhtiön oma varallisuus vuoden 2018 lopussa oli 1 297 miljoonaa euroa siirtymäsäännöt huomioiden ja 1 019 miljoonaa euroa ilman siirtymäsääntöjä. Vuotta aikaisemmin oma varallisuus oli 1 317 miljoonaa euroa siirtymäsäännöt huomioiden ja 1 019 miljoonaa euroa ilman siirtymäsääntöjä. Vakavaraisuuspääomavaatimus oli 576 miljoonaa euroa (674) ja vähimmäispääomavaatimus 266 miljoonaa euroa (279).

Henkivakuutuksen riskinkantokykyä mitataan vakavaraisuusasteella, jolla tarkoitetaan oman varallisuuden suhdetta vakavaraisuuspääomaan. Ryhmän strategisissa mittareissa on asetettu tavoitteeksi 130% vakavaraisuusaste ilman siirtymäsääntöjen huomioimista. Vakavaraisuusluvut ovat tilintarkastamattomia.

Vakavaraisuus, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Hyväksyttävä oma varallisuus	1 317	1 317
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)		
Markkinariski	732	759
Vakuutusriski	351	394
Vastapuoliriski	30	27
Operatiivinen riski	34	36
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-571	-542
Yhteensä	576	674
Puskuri SCR:ään	719	643
SCR-suhde, %	225 %	195 %
SCR-suhde, % ilman siirtymäsäännöksiä	176 %	151 %

Henkivakuutusliiketoiminnan vakuutus- ja sijoitussopimuskanta 31.12.2018

	Vastuu 31.12.2018, milj. €	Vakuutettuja tai sopimuksia, kpl	Duraatio korkokäyrällä 31.12.2018
Sijoitussidonnaiset sopimukset	9 774	338 507	10,2
Sijoitussidonnaiset vakuutus sopimukset	4 518	218 530	10,3
Henkivakuutus/Säästäminen	3 199	93 519	10,3
Yksilöllinen eläkevakuutus	1 221	118 688	10,1
Ryhmäeläkevakuutus	99	6 323	13,6
Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset	5 255	119 977	10,0
Säästäminen	3 295	65 847	11,8
Yksilölliset eläkesopimukset	1 282	48 823	7,3
Ryhmäeläkesopimukset	42	3 348	10,5
Kapitalisaatiosopimukset	637	1 959	9,1
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	6 357	529 163	11,1
Vakuutus sopimukset diskontattuna perustekorolla	6 245	529 149	11,1
Henkivakuutus/Säästäminen	1 435	62 718	8,6
Takuukorko 4,5 %	44	501	5,8
Takuukorko 3,5 %	409	8 830	7,9
Takuukorko 2,5 %	153	8 282	13,1
Takuukorko 1,5 %	2	116	7,7
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 1)	827	44 989	8,6
Yksilöllinen eläkevakuutus	3 306	74 582	7,0
Takuukorko 4,5 %	280	7 243	5,8
Takuukorko 3,5 %	471	18 986	7,9
Takuukorko 2,5 %	257	21 540	13,1
Takuukorko 1,5 %	1	92	7,7
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 2)	2 296	26 721	7,9
Ryhmäeläkevakuutus	1 363	32 637	11,9
Etuusperusteinen 3,5 %	1 016	25 410	11,5
Etuusperusteinen 2,5 %	102	693	12,9
Etuusperusteinen 1,5 %	154	1 983	15,3
Etuusperusteinen 0,5 %	25	1 009	14,5
Maksuperusteinen 3,5 %	7	73	14,7
Maksuperusteinen 2,5 %	52	3 112	12,6
Maksuperusteinen 1,5 %	6	311	13,7
Maksuperusteinen 0,5 %	0	46	19,6
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	137	354 867	4,5
Ryhmähenkivakuutukset	4	4 345	1,6
Muut kuin sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset diskontattuna perustekorolla	3	14	2,0
Kapitalisaatiosopimukset	3	14	2,0
Takuukorko 2,5 %	3	13	1,7
Takuukorko 1,5 %	0	1	10,2
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	43		
Muut vakuutusvelan erät	66		
Yhteensä	16 131	867 670	10,5

Henkivakuutusliiketoiminnan vakuutus- ja sijoitussopimuskanta 31.12.2017

	Vastuu 31.12.2017, milj. €	Vakuutettuja tai sopimuksia, kpl	Duraatio korkokäyrällä 31.12.2017
Sijoitussidonnaiset sopimukset	10 120	349 082	10,2
Sijoitussidonnaiset vakuutus sopimukset	5 036	230 840	10,3
Henkivakuutus/Säästäminen	3 571	102 623	10,2
Yksilöllinen eläkevakuutus	1 361	121 948	10,3
Ryhmäeläkevakuutus	104	6 269	14,2
Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset	5 084	118 242	10,1
Säästäminen	3 273	63 224	12,1
Yksilölliset eläkesopimukset	1 373	50 427	7,4
Ryhmäeläkesopimukset	30	2 773	10,2
Kapitalisaatiosopimukset	407	1 818	8,8
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	6 845	555 715	9,2
Vakuutus sopimukset diskontattuna perustekorolla	6 780	555 700	9,2
Henkivakuutus/Säästäminen	1 580	71 781	8,9
Takuukorko 4,5 %	52	713	5,7
Takuukorko 3,5 %	443	10 105	8,0
Takuukorko 2,5 %	179	9 475	13,6
Takuukorko 1,5 %	2	122	8,6
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 1)	904	51 366	9,0
Yksilöllinen eläkevakuutus	3 625	78 457	8,4
Takuukorko 4,5 %	300	7 677	5,7
Takuukorko 3,5 %	492	19 613	8,0
Takuukorko 2,5 %	266	21 799	13,6
Takuukorko 1,5 %	1	96	8,6
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 2)	2 565	29 272	8,2
Ryhmäeläkevakuutus	1 406	29 879	12,0
Etuusperusteinen 3,5 %	1 110	22 474	11,6
Etuusperusteinen 2,5 %	111	1 744	12,9
Etuusperusteinen 1,5 %	108	1 515	15,5
Etuusperusteinen 0,5 %	18	635	15,1
Maksuperusteinen 3,5 %	5	70	16,1
Maksuperusteinen 2,5 %	48	3 081	13,6
Maksuperusteinen 1,5 %	6	322	14,0
Maksuperusteinen 0,5 %	0	38	21,5
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	164	370 268	4,5
Ryhmähenkivakuutukset	5	5 315	1,6
Muut kuin sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset diskontattuna perustekorolla	3	15	3,1
Kapitalisaatiosopimukset	3	15	3,1
Takuukorko 2,5 %	3	14	2,8
Takuukorko 1,5 %	0	1	10,6
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	-8		
Muut vakuutusvelan erät	70		
Yhteensä	16 965	904 797	9,8

Henkivakuutusvelkojen herkkyys laskentaolettamuksien muutoksille

Koska säästö- ja sijoitusmuotoisia vakuutuksia on myyty runsaasti hyvin pitkäaikaisina sopimuksina, vakuutuksenottajat päättävät sopimuksiaan tarpeidensa mukaan takaisinostoon ennen sopimuksen mukaista päättymispäivää. Tämän takia takaisinostojen määrä on suuri. Yhtiö huomioi tästä aiheutuvan tulevien yli- tai alijäämien poisjäännin henkivakuutuksen vakavaraisuusarvoa laskiessaan.

Sen sijaan yksilöllisten eläkevakuutusten takaisinostoriski on hyvin vähäinen, sillä lainsäädäntö rajaa takaisinostomahdollisuudet vain laissa mainittuihin tilanteisiin kuten avioero ja pitkäaikainen työttömyys. Takaisinostona maksetaan vakuutuksen kertynyt takaisinostoarvo.

Yksilöllisten eläkevakuutusten eläkemaksatuksen alkua lykätään. Vakuutusta ottaessaan vakuutuksenottajalla ei ole ollut usein realistista käsitystä todellisesta eläkkeelle jäämisestään. Toisaalta yksilöllisten eläkevakuutusten verokohtelua on muutettu vuosikymmenien aikana useampaan kertaan siten, että eläkkeelle jäämisen mahdollisuutta vakuutuksen avulla on lykätty myöhempään ikävuosiin.

Eläkevakuutusten kuolevuushavainnot osoittavat, että laskuperusteiden mukaiset elinajanodotteet ovat liian matalia. Yksilöllisten eläkevakuutuksien kuoleman- ja elämänvaraturvien riskit kompensoivat toisiaan niin suuressa määrin, että elinajanodotteen kasvamisesta huolimatta tarvetta kuolevuustäydennykseen ei ole. Sen sijaan ryhmäeläkevakuutuksissa elämänvaraosan riski on suurempi kuin kuolemanvaran ja siten vakuutusvelkaa on ollut syytä täydentää. Mikäli kuolevuusoletusta muutetaan siten että vakuutettujen elinajanodote kasvaa keskimäärin 1 vuotta kasvaa vakuutusvelka 26 miljoonaa euroa (27).

Säästö- ja sijoitusvakuutuksissa kuoleman- ja elämänvaraturvien riskit lähes kompensoivat toisensa, joten niihin ei ole ollut syytä tehdä kuolevuustäydennystä.

Muodostaessaan vakuutussopimusten velkaa yhtiö on noudattanut kansallisen tilinpäätöksen periaatteita lukuun ottamatta sitä, että yhtiö on siirtynyt diskonttauskorossa lähemmäksi ajantasaista korkoa. Yhtiön riskillä on vakuutussopimusten säästöjä, joiden takuukorko on 0,5% - 4,5%. Niiden sopimusten joiden laskuperustekorko on 4,5%, vakuutusvelkaa on pysyvästi täydennetty niin, että vakuutusvelan diskonttokorkona on 3,5% (pl. Keskinäisestä Henkivakuutusyhtiö Suomesta siirtyneet vakuutussäästöt, jotka kuuluvat OP-Henkivakuutuksen muusta taseesta eriytettyihin taseisiin). Lisäksi kaikkien takuukorkoisten sopimusten vakuutusvelkaa on täydennetty lyhytaikaisella korkotäydennyksellä 31.12.2019 asti ja myytyjen vastuuvulkaa suojanneiden korkosijoitusten myynnistä tuloutunut tuotto on varattu vastuuvulkaan korkotäydennykseksi jäljellä olevalle korkosijoitusten juoksuajalle. Korkotäydennysten jälkeen yhtiön laskuperustekorkoisen kannan diskonttokorko on 0% 31.12.2019 asti, sitä seuraavalle 10 vuodelle 2,5% ja tästä eteenpäin 3,2%. Osan markkina- ja diskonttauskoron välisestä korkoriskistä yhtiö on suojannut korkosijoituksilla. Koska korkosijoituksista saatava etu käytetään vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten taattuuihin etuihin, lisätään niiden velkaa kansallisen tilinpäätöksen arvosta korkosijoitusten arvolla 43 miljoonaa euroa (-8).

Kansallisessa tilinpäätöksessä 0,1%-yksikön diskonttauskoron alentaminen kasvattaisi vakuutusvelkaa 26 miljoonaa euroa (26).

OP-Henkivakuutukseen siirtyi 31.12.2015 kannanluovutuksena vastuuvulkaa Keskinäisestä Henkivakuutusyhtiö Suomesta. Tuolloin siirtyneistä säästövakuutuksista muodostettiin yhtiön muusta taseesta eriytetty tase. Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen yksilöllinen eläkevakuutuskanta yhdisteltiin 30.9.2016 OP Henkivakuutus Oy:n. Myös tästä kannasta on muodostettu yhtiön muusta taseesta eriytetty tase. Eriytetyillä taseilla on omat voitonjakopolitiikkansa, jotka on määritetty kannanluovutussuunnitelmissa. Eriytettyihin taseisiin sisältyvät myös tulevien lisäetujen vastuut, jotka puskuroivat eriytettyjen taseiden markkina- ja asiakaskäyttäytymisriskejä.

Sijoitussidonnaisten vakuutussopimusten velka arvostetaan tilinpäätöshetken sopimuksiin liitettyjen varojen markkina-arvoilla.

Sijoitussopimuksia on kolmenlaisia: OP- Henkivakuutuksen sijoitussopimukset ovat kapitalisaatiosopimuksia ja sellaisia sijoitussidonnaisia säästösopimuksia, joissa kuolemanvaraturva on vakuutusvelan suuruinen, sekä eläkesopimuksia, joissa kuolemanvaraturva on lähes vakuutusvelan suuruinen siten, että merkittävää vakuutusriskiä ei synny. Osassa kapitalisaatiosopimuksia on oikeus harkinnanvaraiseen lisäetuun ja ne on arvostettu vakuutussopimusstandardin mukaan. Osassa taas ei ole tätä oikeutta ja ne sekä muut sijoitussopimukset on arvostettu standardin IAS 39 mukaan käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattaviksi.

Liite 77. Henkivakuutuksen vakuutusvelan purkautuminen kassavirroiksi

31.12.2018 milj. €	Duraatio						
	2019-2020	2021-2022	2023-2027	2028-2032	2033-2037	2038-2042	2043-
Sijoitussidonnaiset sopimukset	-1 245	-1 163	-2 299	-1 519	-1 079	-676	-932
Vakuutus sopimukset	-640	-594	-1 199	-741	-503	-342	-535
Henkivakuutus/Säästäminen	-549	-473	-926	-558	-382	-271	-443
Yksilöllinen eläkevakuutus	-82	-109	-243	-162	-107	-60	-64
Ryhmäeläkevakuutus	-9	-12	-30	-20	-15	-11	-28
Sijoitussopimukset	-606	-568	-1 100	-779	-575	-334	-397
Säästäminen	-254	-230	-507	-424	-330	-235	-359
Yksilölliset eläkesopimukset	-237	-245	-423	-215	-97	-45	-35
Ryhmäeläkesopimukset	-4	-5	-14	-12	-7	-4	-3
Kapitalisaatiosopimukset	-111	-88	-156	-128	-141	-50	0
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	-1 125	-1 217	-2 197	-1 173	-687	-374	-575
Vakuutus sopimukset	-999	-1 145	-2 091	-1 146	-679	-373	-575
Henkivakuutus/Säästäminen	-126	-234	-412	-154	-102	-53	-92
Takuukorko 4,5 %	-43	-81	-136	-33	-7	-1	-1
Takuukorko 3,5 %	-58	-110	-204	-78	-51	-19	-18
Takuukorko 2,5 %	-25	-44	-71	-43	-44	-32	-73
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty tase 1)	-98	-91	-230	-215	-95	-17	-11
Yksilöllinen eläkevakuutus	-126	-234	-412	-154	-102	-53	-92
Takuukorko 4,5 %	-43	-81	-136	-33	-7	-1	-1
Takuukorko 3,5 %	-58	-110	-204	-78	-51	-19	-18
Takuukorko 2,5 %	-25	-44	-71	-43	-44	-32	-73
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty tase 2)	-427	-391	-642	-333	-166	-95	-126
Ryhmäeläkevakuutus	-187	-173	-368	-282	-212	-155	-254
Etuusperusteinen 3,5 %	-157	-144	-306	-232	-173	-125	-185
Etuusperusteinen 2,5 %	-14	-12	-24	-18	-15	-13	-25
Etuusperusteinen 1,5 %	-7	-6	-12	-10	-9	-8	-22
Etuusperusteinen 0,5 %	-2	-1	-3	-2	-2	-2	-4
Maksuperusteinen 3,5 %	-1	-1	-3	-2	-1	-1	-4
Maksuperusteinen 2,5 %	-5	-7	-18	-17	-11	-6	-12
Maksuperusteinen 1,5 %	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-2
Maksuperusteinen 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	-31	-21	-27	-8	-1	0	0
Ryhmähenkivakuutukset	-5	-1	0	0	0	0	0
Sijoitussopimukset	-3	0	0	0	0	0	0
Kapitalisaatiosopimukset	-3	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 2,5 %	-3	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Vastaisten lisäetujen vastuu	0	0	0	0	0	0	0
Korkotäydennys	-123	-72	-106	-26	-8	-1	0
Muut vakuutusvelan erät	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	-2 370	-2 380	-4 496	-2 692	-1 766	-1 050	-1 506

31.12.2017 milj. €	Duraatio						
	2018-2019	2020-2021	2022-2026	2027-2031	2032-2036	2037-2041	2042-
Sijoitussidonnaiset sopimukset	-1 280	-1 244	-2 414	-1 633	-1 075	-742	-1 042
Vakuutus sopimukset	-697	-691	-1 353	-843	-549	-385	-616
Henkivakuutus/Säästäminen	-598	-561	-1 051	-640	-410	-303	-502
Yksilöllinen eläkevakuutus	-89	-118	-271	-182	-125	-69	-79
Ryhmäeläkevakuutus	-9	-12	-31	-22	-15	-12	-34
Sijoitussopimukset	-583	-553	-1 061	-790	-526	-357	-426
Säästäminen	-244	-224	-518	-446	-332	-255	-391
Yksilölliset eläkesopimukset	-259	-261	-432	-246	-117	-56	-33
Ryhmäeläkesopimukset	-3	-4	-11	-9	-4	-2	-2
Kapitalisaatiosopimukset	-78	-63	-100	-89	-72	-44	0
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	-1 160	-1 262	-2 307	-1 318	-740	-382	-658
Vakuutus sopimukset	-980	-1 183	-2 192	-1 286	-729	-379	-657
Henkivakuutus/Säästäminen	-108	-249	-407	-173	-87	-44	-115
Takuukorko 4,5 %	-43	-83	-139	-33	-8	-1	0
Takuukorko 3,5 %	-51	-119	-197	-87	-46	-22	-20
Takuukorko 2,5 %	-14	-47	-71	-53	-33	-21	-95
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty tase 1)	-101	-93	-237	-225	-128	-21	-14
Yksilöllinen eläkevakuutus	-108	-249	-407	-173	-87	-44	-115
Takuukorko 4,5 %	-43	-83	-139	-33	-8	-1	0
Takuukorko 3,5 %	-51	-119	-197	-87	-46	-22	-20
Takuukorko 2,5 %	-14	-47	-71	-53	-33	-21	-95
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty tase 2)	-432	-395	-732	-420	-206	-107	-141
Ryhmäeläkevakuutus	-192	-172	-378	-287	-219	-162	-272
Etuusperusteinen 3,5 %	-163	-146	-320	-241	-181	-131	-200
Etuusperusteinen 2,5 %	-15	-12	-26	-19	-16	-13	-27
Etuusperusteinen 1,5 %	-7	-6	-11	-9	-8	-8	-22
Etuusperusteinen 0,5 %	-1	-1	-2	-2	-1	-1	-3
Maksuperusteinen 3,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-3
Maksuperusteinen 2,5 %	-4	-6	-16	-14	-11	-7	-14
Maksuperusteinen 1,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-2
Maksuperusteinen 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	-34	-23	-30	-9	-2	0	0
Ryhmähenkivakuutukset	-5	-1	0	0	0	0	0
Sijoitussopimukset	-1	-1	0	0	0	0	0
Kapitalisaatiosopimukset	-1	-1	0	0	0	0	0
Takuukorko 2,5 %	-1	-1	0	0	0	0	0
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Vastaisten lisäetujen vastuu	-3	0	0	0	0	0	0
Korkotäydennys	-176	-78	-115	-32	-11	-3	0
Muut vakuutusvelan erät	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	-2 440	-2 506	-4 721	-2 951	-1 815	-1 124	-1 700

Liite 78. Henkivakuutuksen liiketoiminnan kannattavuus

Mij. €	2018			2017		
	Riskitulo	Korvausmenot	Korvaus-suhde	Riskitulo	Korvausmenot	Korvaus-suhde
Henkivakuutus	425	406	96 %	417	383	92 %
Riskihenkivakuutus	33	17	51 %	49	16	34 %
Vakuutussäästäminen	392	389	99 %	369	367	99 %
Eläkevakuutus	43	43	100 %	42	42	100 %
Etuusperusteinen	24	24	100 %	24	24	100 %
Maksuperusteinen	19	19	99 %	18	18	99 %
OP-Henkivakuutus	468	449	96 %	460	425	93 %

Etuusperusteinen ryhmäläkkeen korvausmeno sisältää vuonna 2018 kuolevuustäydennyksen 2,8 miljoonaa euroa ja 2017 3,0 miljoonaa euroa.

Liite 79. Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan riskiasema

	31.12.2018		31.12.2017	
	Käypä arvo*, mij. €	Osuus (%)	Käypä arvo*, mij. €	Osuus (%)
Sijoitusomaisuuden allokatiojakauma				
Rahamarkkinat yhteensä	175	5 %	316	8 %
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	170	5 %	312	8 %
Johdannaiset***	5	0 %	4	0 %
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	2 826	78 %	2 852	74 %
Valtiot	623	17 %	563	15 %
Investment Grade	1 784	49 %	1 909	50 %
Kehittyvät markkinat ja High Yield	182	5 %	188	5 %
Strukturoidut sijoitukset****	236	6 %	191	5 %
Osakkeet yhteensä	337	9 %	366	10 %
Suomi	48	1 %	57	1 %
Kehittyneet markkinat	116	3 %	117	3 %
Kehittyvät markkinat	57	2 %	60	2 %
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	3	0 %	4	0 %
Pääomasijoitukset	113	3 %	127	3 %
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	34	1 %	31	1 %
Hedge fund -rahastot	34	1 %	31	1 %
Kiinteistösijoitukset yhteensä	271	7 %	265	7 %
Suorat kiinteistöt	114	3 %	116	3 %
Epäsuorat kiinteistösijoitukset	156	4 %	150	4 %
Yhteensä	3 644	100 %	3 830	100 %

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Liite 80. ETA 1 sijoitustoiminnan riskiasema

Suomi-yhtiöstä vuonna 2015 siirretyistä yksilöllisestä henkivakuutuskannasta (ETA 1) muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetty tase (ETA 1), joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

	31.12.2018		31.12.2017	
	Käypä arvo*, milj. €	Osuus (%)	Käypä arvo*, milj. €	Osuus (%)
Sijoitusomaisuuden allokatiojakauma				
Rahamarkkinat yhteensä	34	4 %	40	4 %
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	34	4 %	27	3 %
Johdannaiset***		0 %	13	1 %
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	671	83 %	759	85 %
Valtiot	217	27 %	247	28 %
Infrastruktuurilainat ja joukkovelkakirjalainat	3	0 %	3	0 %
Investment Grade	370	46 %	425	48 %
Kehittyvät markkinat ja High Yield	36	4 %	25	3 %
Strukturoidut sijoitukset****	45	6 %	59	7 %
Osakkeet yhteensä	35	4 %	32	4 %
Kehittyneet markkinat	14	2 %	9	1 %
Kehittyvät markkinat	1	0 %		0 %
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	0	0 %	0	0 %
Pääomasijoitukset	20	2 %	23	3 %
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	2	0 %	3	0 %
Hedge fund -rahastot	2	0 %	3	0 %
Kiinteistösijoitukset yhteensä	68	8 %	59	7 %
Suorat kiinteistöt	48	6 %	40	4 %
Epäsuorat kiinteistösijoitukset	19	2 %	19	2 %
Yhteensä	810	100 %	891	100 %

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Liite 81. ETA 2 sijoitustoiminnan riskiasema

Suomi-yhtiöstä vuonna 2015 siirretyistä yksilöllisestä henkivakuutuskannasta (ETA 2) muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetty tase (ETA 1), joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

	31.12.2018		31.12.2017	
	Käypä arvo*, milj. €	Osuus (%)	Käypä arvo*, milj. €	Osuus (%)
Sijoitusomaisuuden allokaatiojakauma				
Rahamarkkinat yhteensä	72	3 %	98	4 %
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	72	3 %	60	2 %
Johdannaiset***	0	0 %	38	1 %
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	1 946	85 %	2 191	85 %
Valtiot	617	27 %	821	32 %
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	7	0 %	8	0 %
Investment Grade	1 000	44 %	1 049	41 %
Kehittyvät markkinat ja High Yield	93	4 %	71	3 %
Strukturoidut sijoitukset****	230	10 %	243	9 %
Osakkeet yhteensä	90	4 %	92	4 %
Suomi	0	0 %	11	0 %
Kehittyneet markkinat	38	2 %	8	0 %
Kehittyvät markkinat	2	0 %		0 %
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	0	0 %	0	0 %
Pääomasijoitukset	50	2 %	73	3 %
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	1	0 %	1	0 %
Hedge fund -rahastot	1	0 %	1	0 %
Kiinteistösijoitukset yhteensä	185	8 %	189	7 %
Suorat kiinteistöt	143	6 %	146	6 %
Epäsuorat kiinteistösijoitukset	43	2 %	43	2 %
Yhteensä	2 295	100 %	2 572	100 %

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epäliikvidit lainat

Liite 82. Henkivakuutuksen sijoitusriskien herkkyysoanalyysi

Henkivakuutus	Kanta käyvin arvoin, milj. € 31.12.2018	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. €	
				31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot*	2 765	Korko	1 %-yksikköä	114	132
Osakkeet **	371	Markkina-arvo	10 prosenttia	37	40
Pääomasijoitukset ja noteeraamattomat	116	Markkina-arvo	10 prosenttia	12	13
Raaka-aineet		Markkina-arvo	10 prosenttia		
Kiinteistöt	271	Markkina-arvo	10 prosenttia	27	27
Valuutta	128	Markkina-arvo	10 prosenttia	15	16
Luottoriskipreemio***	3 001	Luottoriskimarginaali	0,1 %-yksikköä	30	37
Johdannaiset	5	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	3	2

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset, vaihtovelkakirjalainat ja korkojohdannaiset

** Sisältää hedge fund -rahastot ja osakejohdannaiset

*** Sisältää jvk- ja vvk-lainat sekä rahamarkkinasijoitukset mukaan lukien kehittyneiden valtioiden liikkeelle laskemat jvk-lainat ja korkojohdannaiset

Liite 83. ETA 1 sijoitusriskien herkkyyssanalyysi

Yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetty tase (erillistase 1)	Kanta käyvin arvoin, milj. € 31.12.2018	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. €	
				31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot*	660	Korko	1 %-yksikköä	32	38
Osakkeet **	37	Markkina-arvo	10 prosenttia	4	3
Pääomasijoitukset ja noteeraamattomat	20	Markkina-arvo	10 prosenttia	2	2
Kiinteistöt	68	Markkina-arvo	10 prosenttia	7	6
Valuutta	24	Markkina-arvo	10 prosenttia	2	3
Luottoriskipreemio***	705	Luottoriskimarginaai	0,1 %-yksikköä	8	9
Johdannaiset	0	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	0	0

ETA 1 kannan sijoitus- ja asiakaskäyttämismisriskiä on puskuroitu tulevien lisäetujen vastuulla. Puskurit riittävät kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kannan kaikki riskit. Puskurin ylittävät muutokset sijoitustuotoissa vaikuttavat OP Ryhmän omaan pääomaan. Erillistase 1:n puskuri on 83 miljoonaa euroa (96).

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset, vaihtovelkakirjalainat ja korkojohdannaiset

** Sisältää hedge fund -rahastot ja osakejohdannaiset

*** Sisältää jvk- ja vvk-lainat sekä rahamarkkinasijoitukset mukaan lukien kehittyneiden valtioiden liikkeelle laskemat jvk-lainat ja korkojohdannaiset

Liite 84. ETA 2 sijoitusriskien herkkyyssanalyysi

Yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetty tase (erillistase 2)	Kanta käyvin arvoin, milj. € 31.12.2018	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. €	
				31.12.2018	31.12.2017
Joukkolainat ja korkorahastot*	1 788	Korko	1 %-yksikköä	95	120
Osakkeet **	91	Markkina-arvo	10 prosenttia	9	9
Pääomasijoitukset ja noteeraamattomat osakkeet	50	Markkina-arvo	10 prosenttia	5	7
Kiinteistöt	185	Markkina-arvo	10 prosenttia	19	19
Valuutta	69	Markkina-arvo	10 prosenttia	6	6
Luottoriskipreemio***	2 018	Luottoriskimarginaai	0,1 %-yksikköä	24	27
Johdannaiset	0	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	0	1

ETA 2 kannan sijoitus- ja asiakaskäyttämismisriskiä on puskuroitu tulevien lisäetujen vastuulla. Puskurit riittävät kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kannan kaikki riskit. Puskurin ylittävät muutokset sijoitustuotoissa vaikuttavat OP Ryhmän omaan pääomaan. Erillistase 2:n puskuri on 206 miljoonaa euroa (271).

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset, vaihtovelkakirjalainat ja korkojohdannaiset

** Sisältää hedge fund -rahastot ja osakejohdannaiset

*** Sisältää jvk- ja vvk-lainat sekä rahamarkkinasijoitukset mukaan lukien kehittyneiden valtioiden liikkeelle laskemat jvk-lainat ja korkojohdannaiset

Liite 85. Henkivakuutuksen korkosijoitusten riskiasema

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. €*	31.12.2018	31.12.2017
0-1 vuotta	423	415
>1-3 vuotta	590	
>3-5 vuotta	941	1 406
>5-7 vuotta	426	925
>7-10 vuotta	277	143
>10 vuotta	170	87
Yhteensä	2 826	2 977
Modifioitu duraatio	4,1	4,4
Keskikorko, %	1,5	1,3

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat ja korkorahastot

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2018*, milj. €

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	0	40	510	100	32	117	799	28,3 %
Aa1-Aa3	205	65	57	41	52	1	421	14,9 %
A1-A3	84	232	123	110	56	29	633	22,4 %
Baa1-Baa3	94	221	216	147	125	21	824	29,1 %
Ba1 tai alempi	22	22	13	14	10	4	86	3,0 %
Sisäisesti luokiteltu	18	10	23	13	1	-2	63	2,2 %
Yhteensä	423	590	941	426	277	170	2 826	100,0 %

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2017*, milj. €

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	0	61	203	127	165	154	710	23,9 %
Aa1-Aa3	300	39	121	42	59	20	580	19,5 %
A1-A3	19	230	191	63	82	28	614	20,6 %
Baa1-Baa3	65	220	249	183	177	27	921	30,9 %
Ba1 tai alempi	18	49	25	13	11	1	116	3,9 %
Sisäisesti luokiteltu	12	15	3	3	0	0	35	1,2 %
Yhteensä	415	614	793	431	494	231	2 977	100,0 %

* Ei sisällä luottojohdannaisia

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

Henkivakuutuksen korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on A1.

Henkivakuutuksen korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksu-aika on 5,3 vuotta (laskettu Call-päivän ja eräpäivän perusteella).

Liite 86. ETA 1 korkosijoitusten riskiasema

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. €*	31.12.2018	31.12.2017
0-1 vuotta	129	160
>1-3 vuotta	128	115
>3-5 vuotta	150	209
>5-7 vuotta	107	97
>7-10 vuotta	89	98
>10 vuotta	60	52
Yhteensä	664	731
Modifioitu duraatio	5,0	5,3
Keskikorko, %	1,1	0,7

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat ja korkorahastot.

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2018*, milj. €								
Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	36	42	41	38	32	52	240	36,2 %
Aa1-Aa3	39	7	21	16	18	2	103	15,6 %
A1-A3	14	33	30	13	14	0	105	15,8 %
Baa1-Baa3	30	41	54	35	23	3	186	28,0 %
Ba1 tai alempi	6	5	5	3	2	2	22	3,4 %
Sisäisesti luokiteltu	4	1	0	2	0	0	7	1,0 %
Yhteensä	129	128	150	107	89	60	664	100,0 %

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2017*, milj. €								
Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	63	48	77	30	25	47	289	39,5 %
Aa1-Aa3	34	1	27	23	21	2	107	14,7 %
A1-A3	6	31	32	8	17	0	93	12,8 %
Baa1-Baa3	50	29	68	33	35	3	218	29,8 %
Ba1 tai alempi	5	5	4	3	1	0	18	2,4 %
Sisäisesti luokiteltu	4	0	1	1	0	0	6	0,8 %
Yhteensä	160	115	209	97	98	52	731	100,0 %

* Ei sisällä luottojohdannaisia

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

ETA 1 korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on Aa3.

ETA 1 korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksu-aika on 5,0 vuotta (laskettu Call-päivän ja eräpäivän perusteella).

Liite 87. ETA 2 korkosijoitusten riskiasema

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. €* 31.12.2018	31.12.2017	
0-1 vuotta	726	711
>1-3 vuotta	218	191
>3-5 vuotta	282	306
>5-7 vuotta	253	324
>7-10 vuotta	197	304
>10 vuotta	129	193
Yhteensä	1 805	2 029
Modifioitu duraatio	5,4	6,0
Keskikorko, %	1,2	1,1

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat ja korkorahastot

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2018*, milj. €

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	250	66	102	68	42	75	603	33,4 %
Aa1-Aa3	157	1	15	22	10	41	246	13,6 %
A1-A3	148	49	48	59	32	2	338	18,7 %
Baa1-Baa3	149	86	95	87	101	9	528	29,3 %
Ba1 tai alempi	9	11	9	8	6	2	45	2,5 %
Sisäisesti luokiteltu	13	5	12	9	6	0	44	2,4 %
Yhteensä	726	218	282	253	197	129	1 805	100,0 %

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2017*, milj. €

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	323	77	150	184	174	117	1 025	50,5 %
Aa1-Aa3	127	7	15	21	43	55	267	13,2 %
A1-A3	82	37	30	25	29	8	212	10,4 %
Baa1-Baa3	150	54	99	78	54	11	446	22,0 %
Ba1 tai alempi	11	17	8	7	3	3	48	2,4 %
Sisäisesti luokiteltu	19	-1	4	9	0	0	31	1,5 %
Yhteensä	711	191	306	324	304	193	2 029	100,0 %

* Ei sisällä luottojohdannaisia

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

ETA 2 korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on A1.

ETA 2 korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksu-aika on 3,9 vuotta (laskettu Call-päivän ja eräpäivän perusteella).

Liite 88. Henkivakuutuksen sijoitusten valuuttariski

Valuuttapositio, milj. € 31.12.2018	31.12.2017	
USD	74	66
SEK	2	0
JPY	0	
GBP	2	10
Muut	49	45
Yhteensä*	128	121

* Kokonaisnettovaluuttapositio

Valuuttapositio oli 3,4 % sijoituskannasta (3,2 %).

Liite 89. ETA 1 sijoitusten valuuttariski

Valuuttapositio, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
USD	14	23
SEK	0	0
GBP	0	1
Muut	9	10
Yhteensä*	24	34

* Kokonaisnettovaluuttapositio

Valuuttapositio oli 2,9 % sijoituskannasta (3,8 %).

Liite 90. ETA 2 sijoitusten valuuttariski

Valuuttapositio, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
USD	36	42
SEK	0	0
JPY	2	2
GBP	0	1
Muut	24	24
Yhteensä*	62	69

* Kokonaisnettovaluuttapositio

Valuuttapositio oli 2,7 % sijoituskannasta (2,7 %).

Liite 91. Henkivakuutuksen sijoitusten vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Moody's vastaavuus	Sijoitus*	Sijoitus*
Aaa	799	710
Aa1–Aa3	421	580
A1–A3	633	614
Baa1–Baa3	824	921
Ba1 tai alempi		
Sisäisesti luokiteltu	86	116
Yhteensä	63	35
	2 826	2 977

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot.

Liite 92. ETA 1 sijoitusten vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Moody's vastaavuus	Sijoitus*	Sijoitus*
Aaa	240	289
Aa1–Aa3	103	107
A1–A3	105	93
Baa1–Baa3	186	218
Ba1 tai alempi	22	18
Sisäisesti luokiteltu	7	6
Yhteensä	664	731

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot.

Liite 93. ETA 2 sijoitusten vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Moody's vastaavuus	Sijoitus*	Sijoitus*
Aaa	603	1 025
Aa1–Aa3	246	267
A1–A3	338	212
Baa1–Baa3	528	446
Ba1 tai alempi	45	48
Sisäisesti luokiteltu	44	31
Yhteensä	1 805	2 029

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot.

Liite 94. ETA 1 sijoitusten luottoriski

	31.12.2018		31.12.2017		Luottoriskin muutoksesta aiheutunut käyvän arvon muutos	
	Käypä arvo*, milj. €	Luottojohdannaiset nimellisarvo, milj. €	Käypä arvo*, milj. €	Luottojohd. nimellisarvo, milj. €	Sijoitukset muutos *****	Luottojohd. Muutos *****
Luottoriskille alttiina olevat sijoitukset						
Rahamarkkinat yhteensä	34		27		0	
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	34		27		0	
Johdannaiset***						
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	671		759		-15	0
Valtiot	217		247		-1	
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	3		3		0	
Investment Grade	370		425		-11	0
Kehittyvät markkinat ja High Yield	36		25		-3	
Strukturoidut sijoitukset****	45		59			
Yhteensä	705		785		-14	0

Ei sisällä rahamarkkinasijoituksia, vaihtovelkakirjalainasijoituksia.

*Sisältää siirtyneet korot

**Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat

***Johdannaisen vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

***** Likvidien korkosijoitusten kokonaistuotosta vähennetty juokseva tuotto ja korkoliikkeen tuotto suhteessa EUR swap-käyrään.

*****Suorilla luottoriskijohdannaisilla kokonaistuotto. Menetelmä ei sovellu strukturoiduille sijoituksille.

Liite 95. ETA 2 sijoitusten luottoriski

	31.12.2018		31.12.2017		Luottoriskin muutoksesta aiheutunut käyvän arvon muutos	
	Käypä arvo*, milj. €	Luottojohdannaiset nimellisarvo milj. €	Käypä arvo*, milj. €	Luottojohd. nimellisarvo milj. €	Sijoitukset muutos ***** milj. €	Luottojohd. Muutos ***** milj. €
Luottoriskille alttiina olevat sijoitukset						
Rahamarkkinat yhteensä	72		60		1	
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	72		60		1	
Johdannaiset***						
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	1 946		2 191		-45	0
Valtiot	617		821		-3	
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	7		8		0	
Investment Grade	1 000		1 049		-35	0
Kehittyvät markkinat ja High Yield	93		71		-7	
Strukturoidut sijoitukset****	230		243			
Yhteensä	2 018		2 251		-44	0

Ei sisällä rahamarkkinasijoituksia, vaihtovelkakirjalainasijoituksia.

*Sisältää siirtyneet korot

**Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat

***Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokointiin (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

***** Likvidien korkosijoitusten kokonaistuotosta vähennetty juokseva tuotto ja korkoliikkeen tuotto suhteessa EUR swap-käyrään.

*****Suorilla luottoriskijohdannaisilla kokonaistuotto. Menetelmä ei sovellu strukturoiduille sijoituksille.

Vakavaraisuus

Seuraavissa liitetiedoissa esitetään kooste OP Ryhmän vakavaraisuudesta. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 (CRR) kahdeksannen osan mukaiset tiedot osuuspankkien yhteenliittymän konsolidointiryhmän vakavaraisuudesta (ns. Pilari III tiedot) julkaistaan OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportissa. Pilari III tiedot perustuvat osuuspankkien yhteenliittymän konsolidoituun luottolaitosvakavaraisuuteen, joten vakavaraisuustiedot eivät ole suoraan vertailukelpoisia muihin julkaistuihin OP Ryhmää koskeviin tietoihin.

Osuuspankkien yhteenliittymä muodostuu yhteenliittymän keskusyhteisöstä (OP Osuuskunta), keskusyhteisön jäsenluottolaitoksista ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvista yrityksistä. Vaikka OP Ryhmän vakuutusyhtiöt eivät kuulu osuuspankkien yhteenliittymään, on niihin tehdyillä sijoituksilla merkittävä vaikutus luottolaitosten vakavaraisuussäännösten mukaisesti laskettuun vakavaraisuuteen. Tarkemmat tiedot konsolidointiryhmään kuuluvista yhtiöistä on ilmoitettu liitteissä 22 ja 47.

Liite 96. Omat varat

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
OP Ryhmän oma pääoma	11 835	11 121
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta	189	92
Käyvän arvon rahasto, rahavirran suojaus	-33	-16
Ydinpääoma (CET1) ennen vähennyksiä	11 991	11 197
Aineettomat hyödykkeet	-710	-717
Eläkevastuun ylikate ja arvostusoikaisu	-76	-31
Omista varoista vähennettävät osuuspääomat	-147	-148
Ennakoitu voitonjako	-94	-90
ECL - odotetut tappiot alijäämä	-288	-320
Ydinpääoma (CET1)	10 677	9 891
Pääomalainat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	80	81
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	80	81
Ensisijainen pääoma (T1)	10 757	9 973
Debentuurilainat	995	1 121
Toissijainen pääoma (T2)	995	1 121
Omat varat yhteensä	11 752	11 093

Ydinpääomaa kasvattivat pankkitoiminnan tulos, lakisääteisen työeläkevastuun siirto ja Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut. Tuotto-osuuksien määrä ydinpääomissa oli 2,9 miljardia euroa (2,8). Tammikuussa 2019 palautettuja Tuotto-osuuksia, 0,1 miljardia euroa (0,1), ei ole luettu ydinpääomaan.

Ydinpääomasta (CET1) on vähennetty varovaisen arvostamisen oikaisu 27 (20) miljoonaa euroa.

Pääomalainoihin on sovellettu vanhoja pääomainstrumentteja koskevia siirtymäsäännöksiä. Vakavaraisuuden ja vähimmäisomavaraisuusasteen laskennassa ei ole sovellettu IFRS9-siirtymäsäännöstä.

Liite 97. Kokonaisriski

Yritys- ja luottolaitosvastuiden pääomavaateen laskentaan on käytetty sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmää (FIRB). FIRB-menetelmässä käytetään sisäisiä luottoluokituksia asiakkaan maksukyvyttömyyden (PD) määrittämiseen, kun taas tappio-osuus (LGD) ja luottovasta-arvokerroin (CF) ovat viranomaiskaavan määrittelemiä standardiestimaatteja. Vähittäisvastuiden pääomavaateen laskentaan on käytetty sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA), jossa käytetään sisäisiä luottoluokituksia asiakkaan maksukyvyttömyyden (PD) määrittämiseen, tappio-osuus (LGD) ja luottovasta-arvokerroin (CF) ovat sisäisesti estimoituja.

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten vakavaraisuusvaatimuksen laskennassa voidaan käyttää eri menetelmiä. PD/LGD-menetelmässä sijoitusten riskipainotettu määrä lasketaan käyttämällä sisäiseen luottoluokitukseen perustuvaa maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä (PD) ja viranomaiskaavan määrittelemää tappio-osuutta (LGD). Yksinkertaisessa menetelmässä sijoitusten riskipainotettu määrä saadaan kertomalla kukin sijoitus riskipainolla, joka määräytyy sijoituksen tyyppin perusteella.

Operatiivisten riskien ja markkinariskien vakavaraisuusvaatimuksen laskentaan on käytetty standardimenetelmää.

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Luotto- ja vastapuoliriski	41 602	39 383
Standardimenetelmä (SA)	3 878	3 859
Valtio- ja keskuspankkivastuut	293	18
Luottolaitosvastuut	7	8
Yritysvastuut	2 561	2 423
Vähittäisvastuut	961	1 057
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	12	
Muut**	43	353
Sisäisten luottoluokitusten menetelmä (IRB)	37 724	35 525
Luottolaitosvastuut	1 083	1 054
Yritysvastuut	23 474	21 438
Vähittäisvastuut	5 276	4 959
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset*	6 659	7 002
Muut	1 233	1 072
Markkina- ja selvitysrisi, standardimenetelmä	1 319	1 179
Operatiivinen riski, standardimenetelmä	4 136	3 958
Vastuun arvonoikaus (CVA)	175	205
Kokonaisriski yhteensä	47 233	44 725
EKP:n päätöksen mukaiset riskipainollattiat	4 893	4 492
Kokonaisriski sisältäen riskipainollattiat	52 126	49 216

Kokonaisriski oli 5,9 prosenttia suurempi kuin vuoden 2017 lopussa. EKP:n asettama vähittäisvastuiden riskipainoaraja oli 4,9 miljardia euroa, jota ilman kokonaisriski oli 47,2 miljardia euroa ja kasvu vuodenvaihteesta 5,6 prosenttia. Yritys- ja vähittäisvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat hieman.

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten riskipaino sisältää 6,4 miljardia euroa ryhmän sisäisistä vakuutusyhtiösijoituksista.

Valtiovastuiden riskipainotetuista eristä 261 miljoonaa euroa (vertailukaudella muissa vastuissa 283) on laskennallisia verosaamisia, jotka käsitellään 250 prosentin riskipainolla ydinpääomista vähentämisen sijaan.

Vastapuoliriskien omien varojen vaade on 37 miljoonaa euroa (39 miljoonaa euroa).

Liite 98. Vakavaraisuuden tunnusluvut

Suhdeluvut, %	31.12.2018	31.12.2017
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	20,5	20,1
Tier 1 vakavaraisuussuhde	20,6	20,3
Vakavaraisuussuhde	22,5	22,5
Suhdeluvut ilman siirtymäsäännöksiä, %	31.12.2018	31.12.2017
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	20,5	20,1
Tier 1 vakavaraisuussuhde	20,5	20,1
Vakavaraisuussuhde	22,4	22,4
Suhdeluvut ilman riskipainollattioita, %	31.12.2018	31.12.2017
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	22,6	22,1
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	22,8	22,3
Vakavaraisuussuhde	24,9	24,8

Riskipainollattioiden vaikutus CET 1 -suhdelukuun oli -2,1 prosenttiyksikköä.

Pääomavaatimus, milj. €	31.12.2018	31.12.2017
Omat varat	11 752	11 093
Pääomavaatimus puskureilla	7 448	7 027
Puskuri pääomavaatimukseen	4 304	4 067

Pääomavaatimus 14,3 prosenttia muodostuu minimivaatimuksesta 8 prosenttia, kiinteästä lisäpääomavaatimuksesta 2,5 prosenttia, O-SII-pääomavaatimuksesta 2,0 prosenttia, EKP:n asettamasta pääomavaatimuksesta (P2R) 1,75 prosenttia ja ulkomaisten vastuiden maakohtaisista muuttuvista lisäpääomavaatimuksista. EKP:n P2R-vaatimus on ollut voimassa 1.1.2017 lähtien.

Liite 99. Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB)

Kaikki vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2018	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat								
yhteensä	51 801	54,1	0,7	16,8	13,9	4 146	7,4	159
A	32 730	52,8	0,0	15,9	14,6	571	1,7	2
B	11 046	56,9	0,1	15,9	13,6	523	4,7	2
C	3 988	61,6	0,5	22,5	11,4	690	17,3	4
D	2 196	65,6	2,3	21,0	10,9	795	36,2	11
E	1 432	69,5	20,0	21,4	10,9	1 205	84,1	59
F	409		100,0	23,5	17,6	362	88,5	80
Yritysasiakkaat								
yhteensä	2 272	68,4	3,6	40,1	6,0	1 130	47,1	71
1,0-2,0	2	65,9	0,0	26,4	3,0	0	2,0	0
2,5-5,5	639	67,3	0,4	26,7	5,6	88	13,7	1
6,0-7,0	911	68,3	1,4	42,2	5,5	378	41,5	5
7,5-8,5	496	67,7	4,9	48,3	6,1	368	74,2	12
9,0-10,0	167	76,3	24,7	49,8	5,6	208	124,7	21
11,0-12,0	57	75,7	100,0	59,2	18,0	88	153,8	33
Yhteensä	54 073	55,0	0,9	17,8	13,6	5 276	9,0	230

Kaikki vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat								
yhteensä	49 868	53,1	0,7	17,0	13,8	4 159	7,5	157
A	30 788	52,4	0,0	15,8	14,5	528	1,7	2
B	11 178	53,8	0,1	17,2	13,3	592	5,3	3
C	3 928	56,6	0,5	21,9	11,4	666	17,0	4
D	2 192	52,7	2,3	20,6	10,9	789	36,0	10
E	1 368	45,0	20,0	20,8	11,0	1 142	83,5	56
F	415		100,0	25,1	18,0	441	106,3	82
Yritysasiakkaat								
yhteensä	1 596	68,4	3,4	38,3	5,2	800	42,6	42
1,0-2,0								
2,5-5,5	500	67,9	0,4	22,6	5,7	57	11,5	0
6,0-7,0	626	66,7	1,3	42,6	4,4	257	41,1	4
7,5-8,5	313	70,6	5,1	47,6	4,3	221	70,5	8
9,0-10,0	114	74,4	23,4	47,6	4,0	127	111,2	12
11,0-12,0	43		100,0	65,3	18,9	138	320,6	18
Yhteensä	51 464	54,1	0,8	17,7	13,5	4 959	8,6	199

Kiinteistövakuudelliset vähittäisaamiset

Luottoluokka 31.12.2018	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat								
yhteensä	45 665	54,4	0,6	14,2	14,5	2 877	5,6	78
A	31 101	55,0	0,0	14,1	14,9	474	1,5	1
B	9 011	51,5	0,1	14,3	14,0	378	4,2	2
C	2 623	54,3	0,5	14,9	13,9	305	11,6	2
D	1 535	55,0	2,3	14,5	12,7	481	31,3	5
E	1 062	53,8	20,8	15,0	12,8	887	83,5	33
F	334		100,0	17,8	16,7	353	105,8	34
Yritysasiakkaat								
yhteensä	1 163	68,2	3,7	18,1	7,4	425	33,0	16
1,0-2,0	1	65,9	0,0	17,3	3,5	0	1,3	0
2,5-5,5	200	65,7	0,3	7,6	7,0	6	3,2	0
6,0-7,0	606	67,6	1,1	17,1	7,0	113	18,7	1
7,5-8,5	237	69,3	4,9	25,2	8,1	155	65,2	3
9,0-10,0	90	76,0	26,2	25,4	6,5	100	110,2	6
11,0-12,0	29	75,3	100,0	27,9	15,6	52	179,9	6
Yhteensä	46 828	56,4	0,7	14,3	14,4	3 302	6,2	93

Kiinteistövakuudelliset vähittäisaamiset

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat								
yhteensä	44 257	53,9	0,7	14,5	14,2	2 903	5,7	81
A	29 490	54,3	0,0	14,3	14,5	452	1,5	1
B	9 120	51,9	0,1	14,5	13,9	398	4,4	2
C	2 691	53,7	0,5	15,1	13,6	318	11,8	2
D	1 583	54,0	2,3	14,5	12,7	495	31,3	5
E	1 041	53,9	20,6	14,8	12,8	858	82,5	32
F	332		100,0	19,8	16,9	381	114,7	38
Yritysasiakkaat								
yhteensä	814	68,5	3,1	14,6	6,1	237	25,0	9
1,0-2,0								
2,5-5,5	181	66,3	0,3	6,3	7,0	5	2,6	0
6,0-7,0	431	67,5	1,0	13,7	5,8	64	14,8	1
7,5-8,5	131	71,5	5,1	22,4	4,9	78	59,5	2
9,0-10,0	54	75,3	24,2	22,9	4,4	53	98,6	3
11,0-12,0	18		100,0	36,6	17,9	38	205,5	4
Yhteensä	45 072	55,8	0,7	14,5	14,1	3 140	6,1	89

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0 sekä F. Luvut eivät sisällä riskipainolattioita.

Liite 100. Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka 31.12.2018	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	1 129	84,2	0,0	44,4	4,2	166	14,7	0
2,5-5,5	19 874	72,7	0,2	43,8	7,1	8 031	40,4	20
6,0-7,0	9 287	72,1	1,3	43,0	9,0	8 067	86,8	52
7,5-8,5	4 761	72,6	4,5	43,0	8,0	5 673	119,1	91
9,0-10,0	812	68,4	19,9	43,4	7,9	1 538	189,4	69
11,0-12,0	680	60,7	100,0	44,1	17,9			301
Yhteensä	36 543	73,0	1,5	43,5	7,8	23 474	65,4	533

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	880	93,3	0,0	44,7	4,3	128	14,6	0
2,5-5,5	18 800	72,7	0,2	44,5	6,2	7 335	39,0	18
6,0-7,0	7 998	69,7	1,3	44,0	8,4	6 803	85,1	45
7,5-8,5	4 658	70,0	4,3	44,1	7,7	5 596	120,1	89
9,0-10,0	823	62,5	19,9	44,2	11,4	1 576	191,5	72
11,0-12,0	743	59,2	100,0	45,0	15,5			335
Yhteensä	33 903	71,9	1,5	44,3	7,2	21 438	64,7	560

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.

Liite 101. Luottolaitosvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka 31.12.2018	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	0		0,0	41,4	0,5	0	14,5	0
2,5-5,5	7 487	66,7	0,1	15,5	4,9	889	11,9	1
6,0-7,0	35	30,4	1,6	45,0	4,9	41	117,0	0
7,5-8,5	88	36,8	5,1	45,0	2,9	145	165,2	2
9,0-10,0	3	37,0	13,5	45,0	0,3	7	200,7	0
Yhteensä	7 614	64,0	0,1	15,9	4,9	1 083	14,2	3

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	2 510	76,7	0,0	15,0	4,0	131	5,2	0
2,5-5,5	4 589	60,9	0,1	19,6	6,2	656	14,3	1
6,0-7,0	182	24,7	1,9	45,0	0,9	236	129,2	2
7,5-8,5	16	20,9	5,6	45,0	0,4	26	165,6	0
9,0-10,0	2	56,6	24,0	45,0	0,1	4	260,1	0
Yhteensä	7 299	57,2	0,1	18,7	5,3	1 054	14,4	3

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.

Liite 102. OP Ryhmän vakavaraisuus

Liitetiedossa 2, OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet, linjataan miten ryhmätasoinen riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan prosessi järjestetään. OP Ryhmä sekä kaikki siihen kuuluvat yhteisöt täyttävät viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset.

Omat varat ja vakavaraisuus rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukaan

Milj. €	31.12.2018	31.12.2017
OP Ryhmän omat pääomat	11 835	11 121
Pääomalainat ja debentuurilainat	1 075	1 202
Muut omiin varoihin sisältyvät toimialakohtaiset erät	-349	-236
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 501	-1 525
Vakuutusliiketoiminnan arvostuserot*	735	824
Suunniteltu voitonjako	-94	-90
Omista varoista vähennettävät IFRS-erät**	-46	3
ECL - odotetut tappiot alijäämä	-262	-294
Ryhmittymän omat varat yhteensä	11 393	11 005
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade***	6 528	6 107
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade*	1 199	1 340
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	7 727	7 447
Ryhmittymän vakavaraisuus	3 666	3 558
Ryhmittymän vakavaraisuussuhde (omat varat/omien varojen vähimmäismäärä) (%)	147	148

* Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuden mukaiset arvostuserot ja arvio SCR:sta.

** Eläkevastuun ylikate, käyvän arvon rahastosta rahavirran suojauksen osuus.

*** Kokonaisriski x 14,3 %

Luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset ja riskipainolattiat. Vakuutusyhtiöiden SCR luvut on esitetty liitteissä 63 ja 76. Riskipainolattiat laskivat vakavaraisuussuhdetta noin 15 prosenttiyksikköä. RaVa-laskelma on tilintarkastamaton. Sääntelyn ja valvojan asettamista pääomapuskureista johtuen vakavaraisuuden 100 prosenttia ei ole minimitaso, vaan taso jonka yläpuolella ryhmä voi toimia ilman valvojan edellyttämiä toimenpiteitä.

Vakavaraisuus

OP Ryhmän vakavaraisuudelle on asetettu kaksi riskitoleranssia. Ensimmäinen mittareista on rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus. Ryhmän riskitoleranssi tälle vakavaraisuussuhteelle on 110 %. Lain edellyttämä vähimmäistaso on 100 %. Vuoden lopussa omien varojen suhde vähimmäismäärään oli 147 (148) %. Vuoden lopussa ryhmän omat varat olivat 2 893 miljoonaa euroa (2 814) suuremmat kuin ryhmän sisäinen riskiraja olisi edellyttänyt ja 3 666 miljoonaa euroa (3 558) suuremmat kuin lakisääteinen raja.

Tilinpäätöslausuma

Olemme hyväksyneet talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain 9 §:ssä tarkoitetun taloudellisen kokonaisuuden, OP Ryhmän, toimintakertomuksen ja yhdistellyn tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2018. Toimintakertomus ja tilinpäätös esitellään ja annetaan tiedoksi OP Osuuskunnan varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

Helsingissä 11. päivänä helmikuuta 2019

OP Osuuskunnan johtokunta

Timo Ritakallio
OP Ryhmän pääjohtaja

Tony Vepsäläinen

Katja Keitaanniemi

Vesa Aho

Juho Malmberg

Olli Lehtilä

Tiia Tuovinen

Harri Nummela

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus

Helsingissä 14. päivänä helmikuuta 2019

KPMG Oy Ab
Tilintarkastusyhteisö

Raija-Leena Hankonen
KHT

Tilintarkastuskertomus

OP Osuuskunnan jäsenille

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain tarkoittaman OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2018. Tilinpäätös sisältää yhdistellyn taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista.

Lausuntonamme esitämme, että OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan OP Ryhmän taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti.

Lausuntomme on ristiriidaton OP Osuuskunnan johtokunnalle ja hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle OP Osuuskunta-konsernista annetun lisäraportin kanssa.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*.

Olemme riippumattomia OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdisteltävistä yhteisöistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

OP Ryhmään kuuluville yhteisöille suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut ovat parhaan tietomme ja käsityksemme mukaan olleet Suomessa noudatettavien, näitä palveluja koskevien säännösten mukaisia, emmekä ole suorittaneet EU-asetuksen 537/2014 5. artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kiellettyjä palveluja. Suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut on esitetty OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen liitetiedossa 11.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Olenaisuus

Tarkastuksemme laajuuteen on vaikuttanut soveltamamme olenaisuus. Olenaisuus on määritetty perustuen ammatilliseen harkintaamme ja se ohjaa tarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden määrittämisessä, sekä todettujen virheellisyyksien vaikutusten arvioimisessa suhteessa tilinpäätökseen kokonaisuutena. Olenaisuuden taso perustuu arvioomme sellaisten virheellisyyksien suuruudesta, joilla yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa olevan vaikutusta tilinpäätöksen käyttäjien tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Olemme ottaneet huomioon myös sellaiset virheellisyydet, jotka laadullisten seikkojen vuoksi ovat mielestämme olennaisia tilinpäätöksen käyttäjille.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätökseen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksessa sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa, emmekä anna näistä seikoista erillistä lausuntoa. EU-asetuksen 537/2014 10 artiklan 2 c -kohdan mukaiset merkittävät olennaisen virheellisyyden riskit sisältyvät alla kuvattuihin tilintarkastuksen kannalta keskeisiin seikkoihin.

Olemme ottaneet tilintarkastuksessamme huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontrolleja. Tähän on sisältynyt arviointi siitä, onko viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisuuden riski.

TILINTARKASTUKSEN KANNALTA KESKEISET SEIKAT

KUINKA KYSEISIÄ SEIKKOJA KÄSITELTIIN TILINTARKASTUKSESSA

Saamiset asiakkailta (tilinpäätöksen liitteet 1, 3, 4, 12, 19 ja 51)

Saamiset asiakkailta, yhteensä 87,1 mrd. euroa, on OP Ryhmän yhdistellyn taseen merkittävin erä muodostaen 62 % taseen loppusummasta. Saamisista kertyvä korkotuotto, yhteensä 1,2 mrd. euroa, muodostaa olennaisen osan OP Ryhmän tuloksesta.

OP Ryhmä on soveltanut saamisten arvonalentumisten kirjaamiseen 1.1.2018 alkaen IFRS 9 *Rahoitusinstrumentit* –standardia. Siirtymän myötä saamis- ja saamisryhmäkohtaisesta arvonalentumislaskennasta on siirrytty IFRS 9 -standardin mukaiseen odotettavissa olevien luottotappioiden laskentaan.

Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennassa käytetään oletuksia, arvioita ja johdon harkintaa, jotka liittyvät mm. odotettavissa olevien luottotappioiden todennäköisyyden ja määrän, sekä luottoriskin merkittävän kasvun määrittämiseen.

Saamisten tasearvon merkittävydestä, IFRS 9 –standardin käyttöönotosta, arvostamisessa käytettävien laskentamenetelmien monimutkaisuudesta ja johdon harkinnasta johtuen saamiset asiakkailta on tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka.

Olemme arvioineet luotonannon ohjeistuksen noudattamista sekä saamisten ja korkojen kirjaamiseen ja valvontaan liittyviä periaatteita ja kontrolleja OP Osuuskunta –konsernin yhteisöissä. Luottoprosessin ja luottokannan tarkastuksessa on hyödynnetty data-analyysejä.

IFRS 9 –standardin käyttöönoton osalta olemme arvioineet odotettavissa olevien luottotappioiden laskentamalleja ja laskennassa käytettyjä keskeisiä oletuksia, sekä testanneet odotettavissa olevien luottotappioiden laskentaprosessiin ja luottoriskimalleihin liittyviä kontrolleja. Tarkastukseen on osallistunut KPMG:n IFRS- ja rahoitusasiantuntijoita.

Lisäksi olemme pyytäneet muiden OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdisteltyjen yhteisöjen tilintarkastajilta lausunnon siitä, että tilinpäätökseen yhdistellyissä yhteisöissä on noudatettu OP Osuuskunnan antamia rahoitusprosessia koskevia ohjeistuksia.

Lisäksi olemme arvioineet OP Ryhmän saamia ja odotettavissa olevia luottotappioita koskevien liitetietojen asianmukaisuutta, mukaan lukien IFRS 9 –siirtymää koskevat tiedot.

Sijoitusomaisuus ja johdannaissopimukset (tilinpäätöksen liitteet 1, 3, 7, 18, 20, 28 ja 51)

Sijoitusomaisuuden tasearvo on 23 mrd. euroa käsittäen pääasiassa käypään arvoon arvostettavia sijoituksia. Johdannaishavat ovat yhteensä 3,5 mrd. euroa ja johdannaishavat 2,8 mrd. euroa koostuen kaupankäynti- ja suojaustarkoituksessa pidettävistä sopimuksista. Johdannaishavot arvostetaan tilinpäätöksessä käypään arvoon.

Rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritellään joko toimivilta markkinoilta saatavien hintanoteerauksien avulla, tai jos toimivia markkinoita ei ole, OP Ryhmän omia arvostusmenetelmiä käyttäen. Sijoitusten ja johdannaisten käyvän arvon määrittämiseen liittyy harkintaa erityisesti niiden instrumenttien osalta, joiden markkina-arvoa ei saada julkisista markkinanoteerauksista.

IFRS 9 *Rahoitusinstrumentit* -standardin käyttöönotto 1.1.2018 aiheutti muutoksia rahoitusvarojen ja -velkojen luokitteluun ja arvostamiseen. Merkittävimmät luokittelumuutokset kohdistuivat tiettyihin OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutuksen sijoituksiin, jotka arvostetaan pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

Sijoitusomaisuuden ja johdannaishavojen ollessa huomattavan määräisiä ja niiden arvostamiseen liittyessä epälikvidien tuotteiden osalta myös johdon harkintaa, on kyseisten erien arvostaminen määritelty tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

Olemme arvioineet OP Ryhmän soveltamien tilinpäätösperiaatteiden ja arvostusmenetelmien asianmukaisuutta sekä testanneet sijoitusomaisuuden ja johdannaissopimusten kirjanpitoa ja arvostamista mm. data-analyyysien avulla.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisällynyt myös sijoitustoiminnan nettotuottojen arviointia suhteessa markkinakehitykseen ja sijoitus-salkun rakenteeseen.

Johdannaissopimusten osalta olemme arvioineet kirjanpitokäsittelyn asianmukaisuutta suhteessa IFRS -säännösten vaatimuksiin. IFRS 9- standardin käyttöönoton osalta olemme arvioineet rahoitusinstrumenttien luokitteluperiaatteita ja testanneet otoksin instrumenttien luokittelua.

Tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä olemme verranneet sijoitusomaisuuden ja johdannaisten arvostamisessa käytettyjä käypiä arvoja markkinanoteerauksiin ja muihin ulkopuolisiin hintalähteisiin.

Olemme myös perehtyneet OP Ryhmän sijoituksiinsa soveltamiin arvonalentumis-periaatteisiin ja -menetelmiin.

Lisäksi olemme arvioineet sijoitusomaisuutta ja johdannaissopimuksia koskevien liitetietojen asianmukaisuutta, mukaan lukien IFRS 9 - standardin käyttöönottoa koskevat tiedot.

Vakuutusvelka (tilinpäätöksen liitteet 1, 5 ja 30)

Vakuutusvelka on OP Ryhmän taseessa 9,5 mrd. euron velkaerä, jonka määrittämisessä käytetään erilaisia vakuutusmatemaattisia oletuksia ja laskentamenetelmiä.

Vakuutusvelan laskenta perustuu useista eri tietojärjestelmistä saataviin tietoihin ja näiden tietojen yhdistelyyn. Tietokannat ovat laajoja ja järjestelmien käsittelemät tietomäärät suuria.

Vakuutusvelan korkoriskiä hallitaan johdannais- ja korkoinstrumenteilla, jotka arvostetaan tilinpäätöksessä käypään arvoon.

Vakuutusvelan tasearvon merkittävyyden ja sen laskentaan liittyvien vakuutusmatemaattisten mallien monimutkaisuuden johdosta vakuutusvelka on määritelty tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisällytetty vakuutusvelan kirjaamiseen ja laskentaan liittyvien periaatteiden arviointia. Aktuaari-asiantuntijamme on selvittänyt vakuutusvelan laskennassa käytettyjen oletusten ja menetelmien asianmukaisuutta sekä verrannut käytettyjä oletuksia toimialan kehitykseen ja markkinainformaatioon.

Olemme perehtyneet vakuutusvelan laskennassa hyödynnettävien lähtötietojen oikeellisuuden sisäiseen valvontaan ja arvioineet vakuutusvelan laskennassa käytettäviä kontrolleja.

Olemme selvittäneet vakuutusvelan korkoriskin suojauksen tehokkuutta sekä suojaavien johdannaisinstrumenttien kirjanpitokäsittelyn asianmukaisuutta.

Lisäksi olemme arvioineet vakuutusvelkaa koskevien liitetietojen asianmukaisuutta.

Taloudelliseen raportointiin liittyvä kontrolliympäristö ja tietojärjestelmät

OP Ryhmän tilinpäätöksen oikeellisuuden kannalta keskeiset raportointiprosessit ovat järjestelmäriippuvaisia. Tietojärjestelmien merkitys on keskeinen niin jatkuvuuden ja häiriötilanteiden hallinnan kuin taloudellisen raportoinnin oikeellisuuden näkökulmasta. Taloudellisen raportoinnin tietojärjestelmäympäristöllä sekä yksittäisten tietojärjestelmien sovelluskontrolleilla on siten merkittävä vaikutus valittavaan tilintarkastustapaan.

OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen perustuessa laajaan määrään tietovirtoja lukuisista eri järjestelmistä, olemme määritelleet taloudellisen raportoinnin järjestelmäympäristön tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

Olemme muodostaneet käsityksen taloudelliseen raportointiin liittyvistä tietojärjestelmistä ja järjestelmien kontrolliympäristöstä sekä testanneet taloudellisen raportoinnin sisäisten kontrollien tehokkuutta.

Tarkastus on kohdistunut myös keskeisten tietovirtojen ja transaktioiden käsittelyn valvontaan, muutoshallintaan ja järjestelmien väliseen tiedonsiirtoon sekä ulkoistusten hallintaan.

Tilikaudella 2018 IT-tarkastuksen painopisteinä ovat olleet tilinpäätöksen lukuihin oleellisesti vaikuttavat järjestelmät sekä taloudellisen raportoinnin keskeisten järjestelmien käyttövaltuushallintaprosessien arviointi.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisällytetty merkittävässä määrin aineistotarkastus-

toimenpiteitä sekä data-analyysejä taloudellisen raportoinnin eri osa-alueisiin liittyen.

Aineettomiin hyödykkeisiin sisältyvien kehittämismenojen arvostaminen (tilinpäätöksen liitteet 1, 10, 23)

OP Ryhmän sisäisen kehittämistyön tuloksena aikaansaadut aineettomat hyödykkeet koostuvat pääasiassa ohjelmistoista. Kehittämismenot aktivoidaan siitä lähtien, kun on todettu, että ohjelmistosta saadaan tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Muihin aineettomiin hyödykkeisiin sisältyvien kehitettävien tietojärjestelmien tasearvo oli 222 milj. euroa ja valmiiden tietojärjestelmien tasearvo 391 milj. euroa.

Valmiit tietojärjestelmät arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenuun. OP Ryhmä arvioi vuosittain arvonalentumisen varalta keskeneräiset kehittämishankkeet tulevaisuudessa kertyvien tuottojen ja muiden hyötyjen perusteella. Arvioinnin perusteella aktivoiduista kehittämishankkeista on kirjattu tilikaudella arvonalentumisia yhteensä 61 milj. euroa.

Kehittämismenojen kirjaamisperiaatteiden soveltaminen, aktivoitujen hankkeiden arvostaminen sekä arvonalentumistarpeen arviointi edellyttävät merkittävässä määrin johdon harkintaa. Tämän vuoksi aineettomiin oikeuksiin sisältyvät kehittämismenot ovat tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisällynyt aineettomien hyödykkeiden seuranta- ja valvontaprosessien, aktivointiperusteiden ja kirjausperiaatteiden arviointia suhteessa OP Ryhmän sisäisiin ohjeistuksiin. Taseeseen aktivoituja hankkeita on analysoitu data-analyysejä hyödyntäen.

Olemme käyneet läpi OP Ryhmän laatimat analyysit ja arvioineet aktivoitujen kehittämismenojen arvostusta suhteessa johdon suunnitelmiin ja omiin havaintoihimme. Olemme myös arvioineet aineettomiin hyödykkeisiin sisältyvien kehittämismenojen ja niistä tehtyjen arvonalentumispoistojen esittämistapaa tilinpäätöksessä.

Lakisääteisen työeläketurvan siirtäminen vakuutusyhtiöön (tilinpäätöksen liitteet 1, 9, 33)

OP Ryhmän henkilöstön lakisääteistä eläketurvaa hoitavan eläkekassan eläkevastuusta pääosa siirrettiin vuoden lopussa eläkevakuutusyhtiön hoidettavaksi. Siirron tulosvaikutus OP Ryhmän tulokseen ennen veroja oli 286 milj. euroa muodostuen IAS 19 –standardin mukaisesti lasketun eläkevelan purkautumisesta.

Olemme arvioineet eläkevastuun siirron kirjanpitokäsittelyä ja esittämistä suhteessa IFRS –standardien vaatimuksiin.

Tarkastukseen on osallistunut KPMG:n aktuaari ja IFRS-asiantuntija, jotka ovat käyneet läpi ulkopuolisen palveluntuottajan laatimat aktuaarilaskelmat ja arvioineet niihin liittyviä vakuutusmatemaattisia oletuksia sekä siirtyvän

Eläkevastuun siirrosta tuloutunut erä muodostaa OP Ryhmän tilinpäätöksen kannalta merkittävän erän, jonka määrittämiseen liittyy vakuutusmatemaattisia malleja ja oletuksia. Tästä johtuen eläkevastuun siirto on määritelty tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

ja jäljelle jäävän omaisuuden ja velvoitteen määrää.

Lisäksi olemme arvioineet eläkekannan siirtoa koskevien liitetietojen asianmukaisuutta.

Tilinpäätöstä koskevat johtokunnan ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että OP Ryhmän tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti liitetiedoissa tarkemmin kuvatulla tavalla ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Johtokunta ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan OP Ryhmän kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos OP Ryhmä aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisyyden riskit, suunnittemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon OP Ryhmän sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- Teemme johtopäätöksen siitä, onko johtokunnan ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä OP Ryhmän kykyä jatkaa toimintaansa. Jos

johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei OP Ryhmä pysty jatkamaan toimintaansa.

- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- Hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä OP Ryhmään kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon OP Ryhmän tilinpäätöksestä. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin.
- OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastus perustuu OP Osuuskunta –konsernin ja jäsenosuuspankkien tilinpäätöksiin sekä tilintarkastuskertomuksiin, jotka on annettu OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastusta varten.

Kommunikoimme OP Osuuskunnan hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme OP Osuuskunnan hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuvissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Päätämme, mitkä hallintoelinten kanssa kommunikoiduista seikoista olivat merkittävimpiä tarkasteltavana olevan tilikauden tilintarkastuksessa ja näin ollen ovat tilintarkastuksen kannalta keskeisiä. Kuvaamme kyseiset seikat tilintarkastuskertomuksessa, paitsi jos säädös tai määräys estää kyseisen seikan julkistamisen tai kun äärimmäisen harvinaisissa tapauksissa toteamme, ettei kyseisestä seikasta viestitä tilintarkastuskertomuksessa, koska siitä aiheutuvien epäedullisten vaikutusten voitaisiin kohtuudella odottaa olevan suuremmat kuin tällaisesta viestinnästä koitua yleinen etu.

Muut raportointivelvoitteet

Tilintarkastustoimeksiantoa koskevat tiedot

Olemme toimineet OP Osuuskunnan kokouksen valitsemana tilintarkastajana vuodesta 2002 alkaen yhtäjaksoisesti 17 vuotta.

Muu informaatio

Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomuksen. Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suorittaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomuksessa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Helsingissä 14. helmikuuta 2019

KPMG OY AB

Raija-Leena Hankonen
KHT